MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 91

ANNE FRANK'IN HATIRA DEFTERİ

TÜRKÇE SÖYLEYEN:
CAN YÜCEL

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Modern Klasikler Dizisi - 91

Bu hatıralarda, her an Naziler tarafından yakalanma tehlikesi altında yaşayan bir grup insanın çektiği çilelerin yanı sıra, genç kızlığına yeni adım atan Anne'ın çekingenliklerle, küçük kaçamaklarla tomurcuklanan sevdası da anlatılıyor. Şartların acımasızlığına karşın yaşama gücünü yitirmeyen Anne Frank'ın hikâyesi Can Yücel'in kendine has sesiyle aramıza karışıyor.

"Öldükten sonra da yaşamak istiyorum. Onun için Tanrı'ya bana bu vergiyi bağışladığı, kendimi geliştirmek, yazıyla kendimi, içimdekileri anlatmak kolaylığını verdiği için dualar ediyorum. Elime kalemi alınca hiçbir şey gözümde değil, üzüntülerim siliniyor, cesaretim artıyor. Ama bakalım gerçekten değerli bir şeyler yazabilecek miyim? Umudum var. Niye mi? Yazarken düşüncelerimi, düşlerimi, yaşadığım, istediğim şeyleri gözümün önünde canlandırabiliyorum."

ANNE FRANK 1929'da Yahudi bir ailenin ikinci çocuğu olarak, Frankfurt'ta doğdu. Aile, baba Otto Frank'ın işleri nedeniyle Amsterdam'a taşındı. Nazi işgali sırasında işyerlerinin yakınındaki bir binaya yerleşen Frank'lar burada iş arkadaşlarının yardımıyla iki yıl saklandı. Eskiden birlikte çalıştıkları bu kişiler onlara yalnızca yiyecek, giysi, kitap, vd. yardımı yapmakla kalmadılar, onların dünyaya açılan penceresi oldular. Ancak 1944'te baskına uğrayan binadakiler ve onlara yardım eden gruptan iki kişi farklı toplama kamplarına gönderildi. Yakalananlar arasından yalnızca iki yardımcı ve Otto Frank hayatta kaldı. Yakalanmayan yardımcılar baskın sonrasında geride kalan yığından çıkarıp sakladıkları Anne'ın hatıra defterini babasına teslim ettiler. Babası Anne'ın satırlarını okudukça bambaşka bir genç kızla tanıştı ve arkadaşlarının ısrarıyla bu defteri 1947'de kitap olarak yayımlattı. Anne Frank o günden bugüne hemen her dilde "yaşamaya övgü" niteliğindeki hikâyesiyle insanlığa umut dağıtmayı sürdürüyor.

9 786052 950289

KDV dahil fiyatı
16 TL

Genel Yayın: 3798

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

ANNE FRANK'IN HATIRA DEFTERİ
TÜRKÇE SÖYLEYEN:
CAN YÜCEL

ÖZGÜN ADI
ANNE FRANK: THE DIARY OF A YOUNG GIRL

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2009
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
RÛKEN KIZILER

DÜZELTİ
ONUR CAYMAZ
ZEYNEP ORAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM NİSAN 2017, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-028-9

Baskı
MİMOZA MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ
Fazıl Paşa Cad. Sezer Sanayi Sitesi No: 9/B
Topkapı-Zeytinburnu / İstanbul
(0212) 565 88 00
Sertifika No: 33198

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi -91

Anne Frank'ın Hatıra Defteri

Türkçe Söyleyen:
Can Yücel

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Editörün Notu: "Şiir tınılarla zaman içre yaratılmış patlatılmış bir olaydır... Çevirmen olayın künhüne varacak, bütününü, tınısını kavrayacak, sonra da onu başka bir dilin zamanı içinde yeniden yaratacaktır." Can Yücel yalnızca şiir değil, düzyazı çevirilerinde de kendisini bu yeniden yaratım eyleminin öznesi ve "Türkçe söyleyeni" olarak adlandırır. Böylece "sesini" çevirilerine özgürce katabilme, dolayısıyla zengin dil haznesinden olabildiğince kaynak aktarabilme olanağını kendine tanır.

*Bu Anıları Niçin Yayımlıyoruz?**

Anne Frank'ın hatıra defteri ne bir topluluğu kötülemek, ne başka bir topluluğu övmek düşüncesiyle yayınlanmış değildir. Bu kitap, içinde yaşadığımız medeniyet çağında bile milyonlarca insanı öldürmekten haz duyabilecek kadar vahşi kalmış olanların varlığını gösterecektir. Küçük Anne Frank bir Alman kızı olsaydı yine bu hatıraları çağdaş insanlık bilmeli, tanımalı, onun ıstıraplarına aşina çıkmalıydı. Hatıraların yayınlanmadığı medeni dil kalmamıştır. Hatıralar piyes oldu, sayısız insanlar bu faciayı sahnede seyretti. Kim bilir, beyazperdeye yansıyacak gölgesi, bütün dünyada nasıl bir hızla dolaşacak? Demek, insan ruhunda doğan acılı hislere, duygulu ruhlar ilgisiz kalamıyor. İşte biz de aynı insani duyguyla bu kitabı Türkçesinden yayımlamayı faydalı gördük.

Zaten genç yaşında, bir kampın sefaleti içinde ölüp giden Anne Frank, hatıra defterine "öldükten sonra da yaşamak istiyorum" diye yazarken iyi niyetli, hakikatte bağlı ve haksızlığa karşı cesaretli insanların her zaman

* Hasan Âli Yücel'in önsöz niteliğinde kaleme aldığı bu metin Dost Yayınları ve İş Bankası işbirliğiyle 1958'de yapılan ilk baskıdan alınmıştır.

mevcut olacağına inanmıştı. Bu küçük mazlum, kanaatinde isabet etmiştir. Yalnız Doğu ve Batı Almanya'nın otuz sekiz tiyatrosunda hatıralarını piyes halinde seyredenlerin varlığı bunu ispat etmiyor mu? O insanlardan biri de, memleketimizi ziyaret ettiği zaman olgun ve dirayetli bir hikmet ve devlet adamı olduğunu yakından gördüğümüz Batı Almanya Cumhurbaşkanı Sayın Theodor Heuss'dur. O diyor ki:

> *"Hadiseleri tevile çalışmanın manası yoktur. Yahudi ırkına yapılan korkunç haksızlığı açıkça ifade etmek lazım. Ben, sen, hepimiz Almanya'da yaşadığımız için suçlu muyuz? Hepimiz, o, şeytanca cinayetlerin suç ortakları mıyız? Alman milletinin "müşterek suçu"ndan bahsedildi. Müşterek suç tabiri ve bunun arkasında gizlenen mana, Nazilerin Yahudilere yaptıklarının tersine çevrilmiş ve basitleştirilmiş şekli idi. Onlar da Yahudilere, Yahudi olmak suçlu olmaktır diyorlardı. O devirden geriye müşterek bir utanç kaldı. Hitler, bize çok kötülük yapmıştır. Fakat bunların en büyüğü, kendisinin ve hempalarının bizi Alman ismini taşımak utancına uğratmalarıdır. İnsanlar, kolaylarına geldiği için bazı olayları unutmak isterler. Halbuki bizim unutmamamız gerektir. Nürenberg kanunlarını, Sinagog yangınlarını, Yahudilerin yabancı diyarlara, ölüme ve felakete sürüklendiklerini unutmamalıyız. Bunlar, unutmayacağımız, unutmaya hakkımız olmayan hakikatlerdir. Unutmak, işin kolayına kaçmak olurdu."*

Anne Frank'ın babası, bu hatıraların yayımlanmasına nasıl ve niçin müsaade ettiğini şöyle anlatır:

> *"Auschwitz toplama kampından döndüğüm zaman Miep, bana Anne'ın hatıra defterlerini verdi. Okumaya karar verebilmem için epey bir zaman geçti. Okuduktan sonra sizleri iyi tanıyan dostlarımla bu hususta konuşmak arzusunu duydum. Onlara kızımın defterinin birer suretini verdim. Defter arkadaşlarımın üzerinde derin bir tesir yapmış, bu hatıraların dokümanter ve edebî kıymeti hususunda dikkatimi çektiler. Kızımın mahrem notlarının benim için çok kıymetli ve şahsi bir hatıra olduğunu takdir ediyorlar, fakat aynı zamanda Anne'ın bütün insanlığa bıraktığı bu emaneti gizli tutmaya hakkım olmadığını ileri sürüyorlardı.*
>
> *Anne'ın hatıra defterini yayımlamak fikrine kendimi çok güç alıştırabildim. Fakat bunu yaptığım takdirde kızımın en büyük arzusunu yerine getirmiş olacağımı anlıyordum. Defterinde, yazar olmak istediğini ve ileride gizlenme senelerine ait bir kitap yazmak için bu notlardan faydalanmak arzusunda olduğunu belirtiyordu. 4 ve 11 Nisan 1944 tarihini taşıyan mektuplarında 'Öldükten sonra da yaşamak istiyorum' ve 'Yaşamak ve insanlara hizmet etmek istiyorum' diyordu."*

Bugün yaşayan, yarın yaşayacak ve yaşayanların kaderlerini eline alacak olan nesiller buna benzer faciaların tekerrür etmemesi için ders alsınlar düşüncesiyle Anne

Frank'ın hatıralarını Türkçeye çevirip yayımlıyoruz. Biz de hayatına doyamadan ölen bu zavallı kızcağız gibi insanlığın iyi geleceklerine, aralarında Kabiller bulunsa da Habil kadar temiz ruhlu olanlarının da her zaman var olacağına inanıyoruz. Dileğimiz şudur ki, Habiller'in çokluğu Kabil'lerin ortaya çıkmasına mani olacak kudrette bulunsun.

Hasan Âli Yücel

ANNE FRANK'IN HATIRA DEFTERİ

14 Haziran, 1942
Pazar

12 Haziran, Cuma günü altıda uyandım. Eh! Doğum günümde de bilmem kaça kadar uyuyacak değilim a! O saatte kalkmama kızacaklarını bildiğim için, yediye çeyrek kalaya kadar yatakta oyalandım. Daha fazla dayanamadım sonra, kalkıp yemek odasına gittim. Moortje (kedi) beni öyle bir karşıladı ki!..

Saat yediyi az geçe annemle babamın yanına gittim, sonra da yemek odasındaki armağanlarımı açıp bakmaya koyuldum, ilk gözüme çarpan "sen" oldun, en çok da seni beğendim. Masanın üstünde de bir demet gül, bir saksı çiçek, beş on dal da şakayık vardı, sonradan daha bir sürü çiçek geldi ya neyse!

Annemle babam kucak kucak armağan verdi, arkadaşlarım da beni iyice şımarttı. Bir oyun takımı, kutu fotoğraf makinesi, sürüyle şekerleme, çikolata, bilmece kitabı, bir broş, Joseph Cohen'in yazdığı *Hollanda'nın Efsaneleriyle Masalları* adlı kitap, *Daisy'nin Dağda Geçirdiği Tatil* tatlı mı tatlı bir roman, cep harçlığı, daha neler neler... Param da var şimdi, *Roma Yunan Efsaneleri* kitabını da alırım artık... Gel keyfim gel!

Derken Lies seslendi, okula gittik. Teneffüste herkeslere bisküvi dağıttım, sonra derse girdik.

Bugünlük burda keseyim. Hoşça kal! Seninle ne iyi arkadaş olacağız bak! Göreceksin.

15 Haziran, 1942
Pazartesi

Pazar günü ikindileyin doğum günümü kutladık. Rin Tin Tin'in bir filmi var *Fener Bekçisi* diye, onu gösterdik, arkadaşlar öyle eğlendiler ki... Çok hoş vakit geçirdik. Bir sürü oğlanla kız vardı. Annem ne zaman evleneceksin diye alay edip duruyor. Bilmiyor ki ben Peter Vessel ile evleneceğim. Söz açıldıydı daha önce, hiç renk vermeden Peter'i annemin kafasından silıverdim. Bir zaman Lies Goosens ile Sanne Houtman en yakın arkadaşımdı. Arada Yahudi ortaokulunda Jopie de Vaal ile tanıştım, Lies şimdi başka bir kızla sıkı fıkı, Sanne de başka okula gidiyor, orda bir sürü yeni arkadaş edindi.

20 Haziran, 1942
Cumartesi

Birkaç gündür, hatıra defteri tutma üzerine hele bir düşüneyim diye, bir şeycikler yazmadım. Benim gibi birinin, öyle bir işe kalkışması tuhaf kaçıyor da... İlk defa hatıra defteri tuttuğum için değil, on üç yaşında okullu bir kızın saçmalarına kimse aldırmaz diye. Hani ben de o kadar hevesli değilim. Olsun ama! Ne diye yazmayayım değil mi? Canım yazmak istiyor bir kere, sonra da, içimde gömülü kalan bir sürü şeyi gün ışığına çıkarmak en büyük arzum.

Hani "Kâğıt insandan sabırlıdır" diye bir söz var, o geldi aklıma geçen gün. Elim şakağımda oturuyordum. Sokağa mı çıkayım, evde mi oturayım, karar veremiyordum bir türlü. Öyle sıkkındı ki canım... Ne diyordum?

Ha, kâğıdın insanlardan sabırlı olduğunu... Onun için, bu mukavva ciltli, üstüne kocaman "Hatıra defteri" yazılmış defteri kimseye gösterecek değilim. Günün birinde çok candan bir arkadaşım olursa –kız, oğlan, orasını bilmem– o zaman işte ona gösteririm. Zaten hatıra defteri tutmanın sebebi de hep bu. Candan bir dostum yok. Daha açıkça söyleyeyim; kim benim yaşımda bir kızın, kendini dünyada yalnız hissettiğine inanır ki. Üstelik böyle bir şey duyduğum da yok. Canım gibi sevdiğim annem var, babam var, on altı yaşında bir ablam var; tanıdıklardan dost yerine geçecek en az otuz kişi var. Sürüyle de erkek arkadaşım... Hepsi yanıma sokulmak için can atıyor. Sınıfta bile aynadan beni dikiz etmeye çalışıyorlar. Akrabalarım var. Amcalarım, halalarım... Hepsi de iyi insanlar. Evim de var. Uzun sözün kısası, hiçbir eksiğim yok. Bütün arkadaşlarım da böyle. Gülüp söylemekten başka bir şey yaptığımız yok. Şöyle dişe dokunur bir laf edilmiyor ki... Birbirimize yakınlaşamıyoruz bir türlü. Belki de güvenemiyorum kimseye de ondan. Sebebi ne olursa olsun durum bu. Bir çare de bulamıyorum.

İşte o zaman iş hatıra defterine düşüyor. Ne zamandır, beklediğim arkadaşın hayalini gözümün önüne getirmek için, ağzı şöyle, burnu böyle diye laf edemiyorum. Bütün dileğim bu hatıra defteri benim dostum olsun. Adını da Kitty koydum. Damdan düşer gibi, Kitty'ye mektup yazmaya başlarsam kimse ne dediğimi anlamayacak. İyisi mi önce kısaca hayatımı anlatayım.

Babam, annemi aldığı zaman otuz altı yaşındaymış; annem de yirmi beşinde. Kız kardeşim Margot, Frankfurt on Main'de, 1926 yılında doğmuş. Yahudi olduğumuz için 1933'de Hollanda'ya göçtük. Babam Travies

N. V. şirketine işletme müdürü atandı. Bu firma gene aynı binada bulunan, babamın da hissedar olduğu Kolen ve Co firmalarıyla birlikte iş görüyor.

Ailenin geri kalan üyelerine gelince, Hitler'in Yahudilere karşı çıkarttığı yasaların sillesinden kurtulamadılar. Bu yüzden hep kaygı içinde yaşadık. Dayılarım (Yahudi kırgınından) sonra 1938'de Amerika'ya kapağı attılar. Ninem de bize geldi, yetmiş üç yaşında. 1940 Mayıs'ından sonra iyi günlere veda ettik. Önce harp. Yenilgi. Sonra Almanlar sökün etti. Derken biz Yahudilere bilinmedik çilelerin kapısı açıldı. Yahudilere karşı ardı ardına yasalar geldi: Yahudiler sarı yıldız takacak! Yahudiler bisikletlerini teslim edecek! Yahudiler trene binemez! Otomobil süremez! Yahudiler üçle beş arası alışveriş edemez! Yahudiler, sadece "Yahudi dükkânı" yaftası taşıyan dükkânlara girebilecek! Yahudiler sekizden sonra sokağa çıkmayacak! Bu saatten sonra bahçelerinde bile duramayacakları, Yahudiler tiyatroya, sinemaya, eğlence yerlerine giremez! Yahudiler maçlara katılamaz! Havuzlar, kortlar, hokey alanları Yahudilere yasak! Yahudiler Hıristiyanları ziyaret edemez! Yahudiler ancak Yahudi okullarına gidebilirler! Daha böyle bir sürü yasak...

Neye dokunsan yasak! Ne yapsan yasak! Gene de yaşayıp gidiyorduk. Jopie derdi ki bana: "Ödüm kopuyor kımıldamaya, yasak bir şey yapacağım diye." Özgürlük diye bir şey kalmamıştı. Gene de yaşadığımıza şükrediyorduk.

Ninem 1942'de öldü. Onu ne kadar sevdiğimi kimseler bilmez; hâlâ aklımdan çıkmıyor.

1934'te Montossori Çocuk Yuvası'na gitmeye başladım, 6B sınıfına kadar orda okudum. Derken kanun

zoruyla okuldan ayrıldım, öğretmen Mrs. K. ile nasıl ağlaştık ayrılırken! Margot ile birlikte Yahudi ortaokuluna gitmeye başladık. O dördüncü, ben birinci sınıfa.

Dostun Anne

20 Haziran, 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Hemen başlayayım söze. Ev öyle sessiz ki şimdi; annemle babam dışarıda, Margot da arkadaşlarıyla pinpon oynamaya gitti.

Ben de son zamanlarda epey pinpon oynadım, insan pinpon oynayınca hararet basıyor, dondurma istiyor canı. Biz de kalkıp yakındaki dondurma satan pastanelerden birine gidiyorduk, ya Delphi'ye ya Oasis'e. Yahudilerin girmesine izin var o iki dükkâna. Hem öyle masraf da olmuyor. Oasis ağız ağıza dolu oluyor, nasıl olsa kibar bir bey, bir erkek arkadaş çıkıyor dondurma ikram edecek; dünyanın dondurmasını ısmarlıyorlar bir ağızda.

Bu yaşta erkek arkadaştan söz edişimi belki yadırgarsın. Ne yapalım, bizim okulda kendiliğinden oluyor bu. Çocuklardan biri yanına gelip birlikte bisikletle eve kadar gidelim, dedi mi, sohbete girişti mi, bil ki sana abayı yaktı, artık ondan sonra kurtulabilirsen kurtul! Üstünden zaman geçince iş yatışıyor, ben de pek yüz vermiyorum, pedala basıp gidiyorum.

Hani babamdan söz açacak kadar ileri gittiler mi, şöyle oynayıveriyorum selesinin üstünde, mindercik düşüyor, delikanlı da bisikletinden inip kaldırmak zorunda kalıyor, o arada da konu değişiveriyor.

Bunlar en usluları. Azılıları öpmeye, elimi tutmaya kalkıyorlar ama yanlış kapı çaldıklarını hemen anlatıyorum onlara. Bisikletten inip kendisiyle yol arkadaşlığı edemeyeceğimi, yanımdan uzaklaşmasını kesinkes söylüyorum.

Nasıl, birbirimize iyice ısındık, değil mi? Yarına kadar hoşça kal!

Dostun Anne

21 Haziran, 1942
Pazar

Sevgili Kitty,

Bütün sınıf telaş içinde. Öğretmenler Meclisi nerdeyse toplanacak... Kim geçecek, kim kalacak diye herkes birbirini yiyor. Miep Jong ile arkamızda oturan Vim ve Jacques'a güle güle bir hal oluyoruz. Sen kalacaksın, ben geçeceğim diye sabahtan akşama değin bahse girmekten ceplerinde on para harçlık kalmayacak handiyse. Oğlanları susturabilirsen sustur!..

Bence sınıfın dörtte biri çakmayı hak etti. Öyle budalalar var ki aralarında. Ama öğretmenlere de inan olmuyor! Bakalım ne olacak?

Sanırım ben de, yakın arkadaşlarım da nasıl olsa geçeriz. Matematikten biraz korkuyorum. Hayırlısı!

Öğretmenlerle aram iyi. İhtiyar matematik öğretmeni Keptor, gevezelik ediyorum diye bana fena halde kancayı taktıydı. Dayanamadı bir gün "Dilli Düdük" konusunda bir kompozisyon ödevi yazmamı istedi. Bu konuda ne yazılabilirdi ki! Hiçbir şeyler gelmiyordu aklıma. Sonra düşünürüm diye not defterimin bir kenarına işaret ettim.

Evde günlük ödevlerimi bitirince gözüm not defterindeki işarete takıldı. Kalemin ucunu çiğneye çiğneye düşünmeye başladım. Rasgele öyle saçma sapan bir şeyler çiziktirmek kolay ama dilli düdük hakkında konuşmanın gereğini gösterir bir savunma bulmalıydım ki bir şeye benzesin. Düşündüm, düşündüm derken aklıma bir şeyler geldi, çalakalem doldurdum yaprağı. Diyordum ki, konuşma kadınların özelliklerinden biridir. Fazlası fazla tabii. Onun için kendimi tutmam gerek ama annem de benim gibi, dilini tutamıyor. Annemden geçmiş bana bu huy. Ne yapayım? Mr. Keptor okuyunca yazımı, kahkahayı attı. Gelecek ders her zamanki gibi arkadaşlarla fısıldaşmaya başladığım zaman bu sefer "Islah Olmaz Dilli Düdük" diye bir ikinci kompozisyon ödevi verdi. Onu da yazdım. Bunun da üstünden iki üç ders geçmeden Mr. Keptor "Vak Vak!" diye bir ödev daha; yaz demez mi! Sermayeyi tüketmiştim bu konuda. Allahtan Sanne iyi şiir yazıyor, o koştu yardımıma. Oturduk birlikte üç yavrulu bir ana ördekle bir baba kuğu üstüne bir şiir döktürdük. Baba kuğu çok konuştukları için yavrularını öldürüyordu. Keptor kızmak şöyle dursun, pek beğendi şiiri, öbür sınıflarda da okumuş. Böylece koca sınıfın alayından paçayı sıyırdım. O zamandan beri Mr. Keptor konuşmama pek kızmıyor, ceza da vermiyor.

Dostun Anne

24 Haziran, 1942
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Ortalık kaynıyor. Bu sıcakta her yere yayan gitmek zorundayım. İnsan tramvayın ne nimet olduğunu anlı-

yor. Yahudilere binmek yasak ya... Dün öğlen tatilinde dişçiye gidecektim. Cehennemin bir bucağı. Onca yolu teptikten sonra öyle bir yorgunluk çöktü ki üstüme, öğleden sonraki derste gözlerim kapanıyordu. Allahtan dişçinin yardımcısı iyi bir adam çıktı da bana bir bardak su verdi.

Sadece vapura binmemize izin var. Josef Israelskade'den karşıya işleyen bir motor var. Ara sıra motorcuya dil dökünce bizi geçiriyor karşıya. Başımıza bu işlerin açılması, belli, Hollandalıların kabahati değil!

Bisikletim kaybolduğu için okula gitmek istemiyor canım. Çaldılar. Babamla anneminki de bir Hıristiyan ailesinde duruyor. Yakında tatil geliyor Allahtan. Yoksa her gün onca yolu tepmek çekilir şey değil. Dün eğlenceli bir şey geldi başıma. Bisiklet durağının yanından geçiyordum, biri seslendi. Baktım, geçen akşam Eva'nın evinde tanıştığım yakışıklı oğlan. Ezile büzüle yanıma geldi. Şaşırdım, benden ne istiyor diye. Meğer okula kadar benimle birlikte gelmek istermiş. Olur, dedim, yola koyulduk. Harry on altısında, sürüyle hikâye biliyor. Bu sabah gene bekliyordu beni. Bundan sonra hep birlikte gideceğiz okula galiba.

Dostun Anne

30 Haziran, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Ancak şimdi vakit bulabildim sana yazmak iç in. Perşembe, bütün gün arkadaşlarla beraberdim. Cuma misafir geldi. Olmadı bir türlü. Hafta içinde Harry ile iyi-

ce kaynaştık, bana hayatını anlattı. Hollanda'ya yalnız gelmiş, büyük babasıyla kalıyormuş. Annesiyle babası Belçika'da.

Harry'nin bir de Fanny adlı bir kız arkadaşı varmış. Tanıyorum ben de. Tatsız tuzsuz bir kız. Bana rastladıktan sonra aklının başına geldiğini söylüyor, o zaman rüya görüyormuşum ben diyor. Demek onu uyanık tutmaya yarıyorum. Uykuya karşı kullanıyor beni.

Jopie Cumartesi gecesi bizde kaldı. Pazar günü Lies'e gitti. Patladım can sıkıntısından. Akşam Harry gelecekti, saat altı sularında telefon çaldı. Baktım o, "Ben Harry Goldberg," dedi. "Anne ile konuşabilir miyim?" "Benim," dedim ben de.

— Merhaba, Anne, nasılsın?

— İyiyim, teşekkür ederim.

— Yazık! Gelemeyeceğim bu akşam. Ama seninle konuşmak da istiyorum. Bir on dakikaya kadar geliversem olur mu, ne dersin?

— Tabii, bekliyorum.

— Geliyorum şimdi.

Hemen üstümdekileri değiştirdim, saçıma az buçuk çekidüzen verdim. Pencerenin önüne geçip gözüm yolda beklemeye başladım. Baktım, geliyor. Nerdeyse sokağa fırlayacaktım sevincimden. Ama kapı çalınıncaya kadar kendimi tuttum. Kapı zır edince, bir koşu aşağı!

Dedi ki: Ninesi benim sürekli kendisiyle gezmek için yaşımın küçük olduğunu söylemiş. "Ama haberin olsun! Fanny ile gezmiyorum artık."

"Ne oldu, kavga mı ettiniz?" dedim.

"Yok canım," dedi. "Fanny'ye geçinemediğimizi söyledim, en iyisi arkadaşlığı keselim, ara sıra görüşürüz tabii ama, dedim. Neden, biliyor musun? Fanny'nin bir

başka çocukla gezdiğini sandım. Meğer aslı yokmuş bunun. Şimdi dayım Fanny'den özür dile, deyip duruyor. Kulak astığım yok. Ninem de Fanny ile gez, daha iyi diye başımın etini yiyor. Şu ihtiyarların da bir şey anladığı yok. Anladık onlara ihtiyacım var. Ama onlar da bensiz olamazlar ki! Bundan sonra Çarşamba akşamları serbest olacağım. Evdekilere oyma dersine gidiyorum diyorum ama, aslında Siyonist Cemiyeti toplantısına gidiyorum. Dedem Siyonist hareketlerinden hoşlanmıyor. Benim de öyle körü körüne bağlılığım yok. Yok ama ne konuşuluyor diye merak etmiyor da değilim. Gelgelelim son zamanlarda işi cıvıttılar. Gitmeyeceğim artık. Bir sefer daha uğrarım. Ondan sonra Çarşamba akşamları, Cumartesi öğleden sonra, Pazar ikindileyin hep seninle buluşuruz."

— Ama ninen istemiyor benimle buluşmanı! Doğru değil ki sözünden çıkman.

— Aşk bu, söz möz dinlemez.

O sıra köşedeki kitapçının önünden geçtik. Kapıda Peter Vessel ile iki arkadaşı duruyordu. "Merhaba!" dedi bana. Ne zamandır bana aşinalık ettiği yoktu. Pek sevindim.

Harry ile bir aşağı bir yukarı dolaştık durduk. Dönüşte, ertesi gece yediye beş kala evinin önünde buluşmayı kararlaştırdık.

Dostun Anne

3 Temmuz, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Dün Harry annemle babamla tanışmak üzere eve geldi. Pasta, bisküvi aldımdı, çay da vardı. Dopdoluydu ma-

sanın üstü. Ama sabaha kadar öyle put gibi oturacak değiliz a! Dolaşalım dedik, çıktık biraz. Döndüğümüzde saat onu sekiz geçiyordu. Babamın suratı bir karıştı. Yahudilerin sekizden sonra sokakta kalmasının tehlikeli olduğunu bile bile, o saate kadar gezmeme fena öfkelenmiş. Bir daha sekizden önce evde olurum diye göynünü ettim.

Yarına evine davetliyim; Jopie, Harry'yi diline doladı, benimle alay edip duruyor. Doğrusuna bakarsan, âşık filan değilim. Daha neler! Bir erkek arkadaşım da mı olmasın! Kimsenin erkek arkadaşlarıma karıştığı yok ama böyle belirli biri annemin dediği gibi, devamlı bir kavalye olursa işler bambaşka türlü oluyor.

Harry geçen akşam Eva'yı görmeye gitmiş, Eva da sormuş ona "Anne'i mi, Fanny'yi mi en çok seviyorsun?" diye. O da, "Sana ne!" deyip çıkmış. Neden sonra tam kalkıp gideceği zaman demiş ki Eva'ya: "Kimseye söyleme ama Anne'ı seviyorum." Böyle deyip ortadan kaybolmuş.

Harry, belli, âşık bana. Değişiklik oluyor; hiç fena değil. Margot'ya bakarsan "Harry terbiyeli çocuk." Doğru dediği ama, öyle olmasa da vız gelir. Annem, göklere çıkarıyor onu. Yakışıklıymış, aile çocuğuymuş, şu bu. Evde beğenmeyen yok onu, hoşuma gidiyor bu. O da bizimkilerden hoşlanıyor. Yalnız kız arkadaşlarımı fazla çocuk buluyor. Haklı da...

Dostun Anne

5 Temmuz, 1942
Pazar sabahı

Sevgili Kitty,

Sınavların sonucu geçen Cuma Yahudi Tiyatrosu'nda ilan edildi. Umduğumdan iyi bir derece tutturdum. Kar-

nem hiç de fena değil. Bir zayıfım var, cebirden de beş almışım, üst yanı hep yedi, sekiz. Bu not işinde pek üstüme düşmezler ya! Bu sefer pek sevindiler nedense. Aslında karnem kötü olmuş, iyi olmuş, umursamazlar, keyifli, sıhhatli olayım da onlar için, aldırmazlar ötesine. Bir tuhaf durum bu ara. Kötü öğrenci olayım istemiyorum. Montessori Okulu'nun yedinci sınıfında olacaktım şimdi. Gelgelelim Yahudi çocukların Yahudi ortaokuluna gitmeleri zorunluluğu çıkınca işler değişti. Başöğretmen Lies ise beni güçbela kabul etti okula. Çok çalışacağımıza dair söz aldı ağzımızdan. Onun için mahcup olmak istemiyorum. Ablamın karnesi her zamanki gibi silme on. Hani şeref listesi olsa okulda, ta başa geçecek. Babam bu ara çoğunlukla evde, işleri durgun. Böyle işe yaramaz halde oturmak onu üzüyor olmalı. Bay Koophius Travies'i, Bay Krater de Kolen Co şirketini devraldı. Geçen gün babam, sokakta, bir yer ayarlayıp gizlenmekten söz açtı. Ben de "Bu da nerden çıktı?" diyecek oldum. "Anne" dedi, "Biliyorsun bir yıldır ahbaplara ev eşyası, giyecek taşıyıp duruyoruz. Almanlar malımıza el koymasın diye bunca zahmete katlandıktan sonra, elbet kendimiz için de bir tertip düşünmek gerek. Göz göre göre pençelerine düşecek değiliz a! Ortadan kaybolur, gelip bizi yakalayıncaya kada · Naziler, bir yerde gizlenir bekleriz."

"Peki ama, ne zaman?" dedim. Öyle ciddi ciddi konuşuyordu ki beni de bir kaygıdır aldı.

"Meraklanma sen," dedi, "biz her şeyi hazırlayacağız sen bildiğin gibi eğlen şimdilik." Bu kadarla kaldı bu. İnşallah o günler uzaktır!

Dostun Anne

8 Temmuz, 1942
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Pazardan beri yıllar geçti sanki. Neler neler olmadı ki? Dünya adeta tepetaklak oldu. Yaşıyorum ya, Kitty, babamın da dediği gibi önemli olan o.

Sağım, evet, sağım ama nerde, nasıl, orasını sorma! En iyisi Pazar günü ikindileyin olup bitenleri baştan anlatayım.

Saat üçte (az önce çıkmıştı Harry, daha sonra uğramak üzere) kapının zili çalındı. Taraçada şezlonga uzanmış, güneşin altında kitap okuyup keyif çatıyordum. Ondan kapının zilini işitmedim. Az sonra mutfak kapısında Margot göründü, bet beniz atmış, tir tir titriyor. "S.S.'ler geldi, babam için çağrı çıkmış," dedi. "Annem hemen Bay Van Daan'ı görmeye gitti," (Van Daan babamın iş arkadaşı). Kalakaldım öyle, çağrı çıkmış demek! Aklıma toplama kampları, cezaevi hücreleri geldi. Böyle bir çağrının ne demek olduğunu bilmeyen kaldı mı ki! Babamın bile bile ölümün kucağına atılmasına göz mü yumacaktık? "Öyle şey mi olur?" dedi Margot. "Annem Van Daan'lara onun için gitti. Yarından tezi yok belki de gizleneceğiz bir yere. Van Daan'lar da bizle gelirse, yedi kişi olacağız. Ağzımızı bıçak açmaz oldu sonra, kara kara düşünmeye başladık. Babacığım her şeyden habersiz, Joodse Invalide'de oturan ihtiyar dostlarını görmeye gitmişti. Annemi bekliyorduk, üzüntüden, kaygıdan, bitik halde.

Ansızın zil çalındı. "Harry olacak," dedim, "sakın açma kapıyı!" Margot tuttu beni. Zaten telaşa da lüzum kalmamıştı. Annemle Van Daan'ın sesi duyuldu, Harry

ile konuşuyorlardı. Yukarı çıktılar sonra, kapıyı arkalarından kapattılar. Kapı her çalınışında, parmaklarımıza basa basa aşağıya iniyor, babam mı diye bakıyorduk, başka kimseye açmayacaktık kapıyı.

Margot ile beni odadan dışarı çıkarttılar, Van Daan annemle yalnız konuşmak istemiş. Yatak odamızda bir başımıza kaldığımız zaman Margot, çağrının babam için değil, kendi için olduğunu söyledi. Büsbütün bir ürküntü geldi içime, ağlamaya başladım. Margot on altı yaşında. Ne yapacaklar o yaşta kızları, bilmem. Ama gitmeyecek bir yere, annem öyle söylemiş. Babam gizlenmekten söz açtığı zaman, bütün bunları düşünmüş meğer.

Gizleneceğiz ama nerde, şehirde mi, köylük bir yerde mi, evde mi, kulübede mi? Orasını kestiremiyordum.

Aklımda fikrimde bunlar hep. Kimse de merakımı gidermiyordu. Margot ile oturup en gerekli eşyalarımızı bir okul çantasına yerleştirmeye başladık. Çantaya ilk koyduğum şey hatıra defterim oldu. Sonra bigudilerim, mendillerim, okul kitaplarım, bir tarak, eski mektuplar. Hani ne kadar olmadık şey varsa çantaya yerleştirdim. Ne yapayım, benim için hatıralar elbiseden önemli.

Saat beşte babam çıktı geldi. Mr. Koophius'u telefonla çağırttık, uğrasın akşama diye. Van Daan, Miep'i getirmeye gitti. Miep babamla 1933'ten beri ortak çalışıyor, iyice kaynaşmışlar, yeni kocası Henk ile de aramız iyi. Miep geldi, yanında takım takım elbiseler, çamaşır, pabuç, çorap, şu bu, aldı götürdü, akşama yeniden uğramak üzere. Eve gene bir sessizliktir çöktü. Kimsede iştah arama! Yukarı kattaki büyük odayı Bay Goudsmit adlı, otuz yaşlarında, dul birine kiralamıştık.

Adamın bu gece oturacağı tuttu yanımızda, kalkmak bilmez. Saat on oldu, hâlâ oturur. Neden sonra uykusu geldi de kalktı. On bire doğru Miep'le kocası geldi. Çantalara, ceplerine bir sürü giyecek eşyası doldurup yarım saat sonra yola koyuldular. Yorgunluktan her tarafım dökülüyordu. Son defa kendi yatağımda yatacağımı bilmeme rağmen, başımı yastığa koyar koymaz dalmışım. Annem ertesi sabah beş buçukta uyandırıncaya kadar deliksiz uyudum. Allahtan hava Pazar günkü kadar sıcak değildi. Ne bulduysak üzerimize geçirdik. Bizi gören kuzey kutbuna gidiyor sanırdı. Geride elbise kalmasın diye sırık hamallarına döndük. Bu durumda hiçbir Yahudi, yanına giyecek eşyasını almadan sokağa çıkmaya razı olmaz. Adam başına üç gömlek, üç pantolon, entari, üstüne bir etek, ceket, yelek, ikişer çift çorap, pabuç, şapka kaşkol daha bir sürü şey düştü. Bayağı nefesim tıkandı. Ama kimsenin bana aldıracak hali yoktu.

Margot okul çantasına kitap doldurdu. Bisiklete atladığı gibi, Miep'in ardından saklanacağımız yere gitti. Kim bilir neresi! Hâlâ nereye gideceğimizi bilmiyordum. Yedi buçukta kapıyı ardımızdan kapattık. Ufacık kedim Mortje ile vedalaştık. Allahaısmarladık diyecek başka kimse kalmadıydı zaten arkamızda. Komşular bakacak ona.

Mutfakta kedi için bir kilo et bıraktık. Kahvaltı sofrası olduğu gibi duruyordu. Yataklar toplanmamış. Belli, bir koşu kaçtığımız. Hele biz şuradan bir kurtulalım, gideceğimiz yere sağlıkla ulaşalım da ne derlerse desinler... Üst yanını düşündüğümüz yoktu. Hoşça kal, gerisini yarın anlatırım.

Dostun Anne

9 Temmuz, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Ne diyordum?.. Annem, babam, ben yağmur altında yola çıktık. Elimizdeki çanta, Pazar torbası ağzına kadar dolu.

Yolda işe giden ahali halimize acıyordu. Belliydi. Ellerinden gelse aralarına alacaklar bizi ama, sarı yıldız görünce cesaretleri kalmıyor ki...

Ancak, yola düzüldükten sonra annemle babam, tasarlanan planı üstünkörü anlattılar. Aylardır eşyamız, giyeceğimiz yavaş yavaş gideceğimiz yere gönderiliyormuş. Her şey 16 Temmuz'da harekete geçmek üzere hazırlanmış. Çağrı, işlerin hızlandırılmasına yol açmış. Onun için hazırlıklar tam değilmiş. Olduğu kadarıyla idare edecekmişiz. Saklanacağımız yer, babamın iş yerindeki binadaymış. Tuhafına gidecek ama daha iyi anlattıkça anlarsın. Babamın yanında çalışanlar sayılı: Kraler, Koophuis, Miep, bir de Elli, yirmi yaşlarında bir daktilo. Hepsi bizim geleceğimizi biliyorlardı. Elli'nin babası Bay Vossen ile işyerinde çalışan iki çocuğa durum bildirilmemişti.

Bina, nasıl anlatayım, zemin katında kocaman bir mağaza var, depo diye kullanılıyor. Evin giriş kapısı mağazanın kapısına bitişik. Giriş kapısının iç tarafında merdivene açılan ikinci bir antre var (A). Merdivenin başında buzlu camlı, üzeri kara harflerle "Ofis" yazılı bir kapı var. Bu işte asıl büro, geniş; aydınlık bir yer. Elli, Miep, Koophius gündüzleri orda çalışıyorlar. İçinde bir kasa, gardırop, bir de geniş dolap bulunan karanlık, ufak bir odadan küçük, az çok da loş olan ikinci büroya ge-

çiliyor. Eskiden orda Bay Kraler ile Bay Van Daan otururdu. Şimdi sadece Bay Kraler kaldı. Kraler'in bürosu koridora da açılıyor ama aradaki camlı kapı dışardan pek güç açılıyor.

Kraler'in odasından sonra uzun bir koridor geliyor, yanda kömürlük. Dört ayak merdiveni çıkınca bütün yapının en gözde yeri özel ofise geliniyor. Koyu renkli, ağır döşemeler, yer muşamba, silme halı. Radyo, güzel bir lamba, her şey birinci sınıf. Bitişikte sıcak su tertibatlı, havagazı sobalı geniş bir mutfak. Yanında da hela. İşte birinci kat bu kadar.

Aşağı koridordan bir merdivenle ikinci kata çıkılıyor (B). Merdivenin bitiminde bir sahanlık var. İki yanında iki kapı. Soldaki evin cephesine rastlayan sandık odasıyla çatı arasına açılıyor. Dik bir merdivenle de sokağa açılan kapıya iniliyor (C).

Sağdaki kapı ise bizim "Gizli Bölme"ye açılıyor. O basma kalıp, kurşuni kapının ardında bunca oda olacağı kimsenin aklına bile gelmez. Kapının önündeki bir basamağı da aştın mı içerdesin.

Tam antrenin karşısında dik bir merdiven (E). Solda dar bir koridordan geçilip Frank ailesinin yatak odası olacak odaya giriliyor. Bitişikteki ufacık oda, ailenin küçük adamlarına ait yatak ve oturma odası. Sağda penceresiz bir oda daha içinde bir lavabo ile hela arası. Bir kapısı da Margot ile benim odama açılıyor. Merdivenleri çıkıp kapıyı açtın mı karşına ışıklı kocaman bir oda çıkıyor, kanalın kıyısındaki bu köhne binada böyle oda ne arar diye şaşar kalırsın. Bu odada bir de gaz sobası var. Eskiden laboratuvar olarak kullanılmış, bir de bulaşık yalağı. Van Daan'lar hem oturma, hem yemek odası, hem de mutfak olarak kullanıyorlar şimdi.

Ufacık bir kenar oda da Peter Van Daan'ın dairesi. Aşağı sahanlıkta olduğu gibi geniş bir çatı arası da var. İşte sana bizim güzelim "Gizli Bölme"mizi böylece tanıtmış oldum.

Dostun Anne

10 Temmuz, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Korkarım şimdiki evimizi böyle uzun boylu anlatarak başını bir hayli ağrıttım. Ama nasıl bir yere yerleştiğimizi de iyice bilmen gerekti.

Dönelim başımızdan geçenleri anlatmaya; bitmedi, dahası var. Prinsengracht'a varır varmaz Miep bizi bir koşu yukarı, "Gizli Bölme"ye çıkardı. Kapıyı üstümüze kapattı. Bir başımıza kaldık. Margot bisikletle geldiği için daha önce varmış, bizleri bekliyordu. Oturma odamızla öbür odalar bir sürü döküntüyle ağız ağıza doluydu, gözünle görmeden inanmazsın. Daha önce yollanmış olan karton kutular yere, yatakların üstüne yığılı. Ufak oda yatak takımlarıyla tavana kadar dolu. Hemen ortalığı toparlamaya giriştik. Değil mi ya, yoksa akşam nerde yatacaktık ki? Annemle Margot'nun iş yapacak hali yoktu. Yorgun argın yataklarına uzandılar, üzüntüden ağızlarını bıçak açmıyor. Ailenin temizleyicileri, babamla ben; kollarımızı sıvadık.

Bütün gün kutuları açtık, dolaplara yerleştirdik, ortalığı toplamaya çalıştık. Ayakta duracak halimiz kalmamıştı, kendimizi yatağa attık. Bütün gün kursağımıza sıcak bir şey gitmemişti. Ama kimin umurunda! Annem-

le Margot zaten bitkin, yorgun argın; babamla bense bütün gün ayakta durduk, yemek yiyecek vakit bulamamıştık ki!

Salı sabahı işe bıraktığımız yerden sarıldık. Elli ile Miep yiyecek vesikalarımızdan kalanları alıp getirmişler. Babam karartma işine daha bir çekidüzen verdi. Biz de mutfağın taşlarını ovduk. Gene bütün gün başımızı kaşıyacak vakit bulamadık. Çarşambadan beri hayatımdaki bu büyük değişme üzerinde kafa yormaya fırsat bulamadım. Ancak şimdi şöyle oturup serinkanlılıkla sana olup bitenleri anlatmaya, dolayısıyla başıma gelenleri, gelecekleri kendim de düşünmeye meydan buldum.

Dostun Anne

11 Temmuz, 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Annem, babam, Margot, çeyrek saatte bir çalan Westertoren saatinin sesine alışamadılar bir türlü. Ta ilk baştan kanım kaynadı ona; geceleri büsbütün seviyorum, sadık bir dost gibi insanın başı ucunda. "Ortadan kaybolma"nın nasıl bir şey olduğunu anlatayım isteyeceksin ama ben de ne olduğunu pek anlayamadım daha. Burayı bir türlü ev belleyemeyeceğim korkarım. Ama bu demek değil ki burdan nefret ediyorum. Sadece tuhaf bir pansiyonda tatil geçiriyormuşum gibime geliyor. Delice bir düşünce ama sarıyor beni. "Gizli Bölme"miz gizlenmek için eşsiz bir yer. Rutubetli filan ama ortalığı tarasan Amsterdam'da belki de bütün Hollanda'da sak-

lanacak bundan daha iyi yer bulunmaz. Duvarlar boştu da ondan, ilk ağızda odacığımız bomboş gibi göründü: Allahtan babam sinema yıldızları koleksiyonumla kartpostallarımı önceden getirmeyi akıl etmiş; bir şişe zamk bir de fırçayla duvarları bir solukta kocaman birer fotoğrafçı vitrinine döndürüverdim. Oda bayağı şenlendi. Van Daan'lar gelince çatıdan tahta tedarikleyeceğiz, o zaman raftı şuydu buydu derken, odayı daha bir oturulur hale getireceğiz.

Margot ile annem daha iyice. Annem, ilk defa dün kendisini toparladığını sanıp çorba pişirmeye davrandı. Aşağıda lafa dalmış, derken, bezelyeler kavrulmuş gitmiş, tavaya da öyle bir yapışmışlar ki çıkarabilirsen çıkar. Bay Koophuis bana *Gençler Yıllığı* adlı bir kitap getirdi. Dördümüz de dün büroya indik, radyoyu açtık. Biri işitecek diye öyle bir korktum ki babama yalvardım, gel yukarı çıkalım diye. Annem de anladı durumumu, o da geldi ardımızdan. Komşular sesimizi duyacak, bir şeylerden işkillenecek diye ödümüz kopuyor. İlk günden perdeleri denkleştirdik. Perde demeye bin tanık ister. Birbirini tutmaz cinste, renkte, desende parça kumaşları babamla sözüm ona diktik; perde oldu. Bu sanat eserleri iğnelerle tutturuldu yerlerine. Biz burdan çıkıncaya kadar indirmece yok.

Sağımızda büyük işyerleri var, solda da bir döşemecinin atölyesi, iş saatleri dışında kimse bulunmuyor ama öyle bile olsa ses duvarın beri yanından duyulabilir. Margot üşütmüş, geceleri öksürmesini yasak ettik, bir alay kodein yutturduk kızcağıza. Salı günü gelse de Van Daan'lara kavuşsak. Hiç değilse biraz ortalık şenlenir, canlanırız az buçuk. Sessizlik fena halde asabımı bozuyor. Keşke koruyucularımızdan biri burda, yanı-

mızda kalsa geceleri. Dışarı çıkamamak yok mu, insanı öyle bir sıkıyor ki! Sonra bizi yakalayıp kurşuna dizecekler diye ödüm kopuyor. Hoş bir şey olmaz herhalde. Bütün gün parmaklarımızın ucuna basarak yürümeye, fısıltıyla konuşmaya mecburuz, komşular işitir diye ödümüz patlıyor.

Biri sesleniyor bana.

Dostun Anne

15 Ağustos, 1942
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bir aydır seni aradığım sorduğum yok diye vefasız sanma beni. Sana anlatacak keyifli, eğlendirici haberim yok da ondan. Van Daan'lar 13 Temmuz'da geldiler. Ayın on dördünde gelecekler sanıyorduk; o arada Almanlar kime rastladıysa yakalayıp götürmeye başlamışlar, bir telaştır almış ortalığı. Van Daan'lar da her ihtimale karşı bir gün önceden buraya sığınmayı kararlaştırmışlar. Sabahleyin saat dokuz buçukta geldiler. Kahvaltı masasındaydık. Oğulları Peter de yanlarında. On altısına girmemiş daha, utangaç, ağır bir çocuk, hanımevladı, arkadaşlık edilecek gibi değil. Kedisi Muoshi'yi getirmiş. Bay Van Daan'la karısı da yarım saat sonra çıktı geldi. Bir de ne görelim, elindeki şapka kutusunun içinde koca bir oturak. Bizim güldüğümüzü görünce: "Yanımda lazımlığım olmadıkça rahat edemem," dedi. Hemen oturağa bir yer bulundu, divanın altına yerleştirildi. Van Daan kendi oturağını getirmemiş, onun da koltuğunun altında açılır katlanır masası vardı.

O günden sonra yemeklerimizi birlikte yemeye başladık, üç gün geçmeden de hısım akraba gibi ısındık birbirimize. Van Daan'lar bizden sonra dışarıda geçirdikleri bir haftada olup bitenleri uzun uzun anlattılar. Bizi en çok evimizle Bay Goudsmit'in başına gelenler ilgilendirdi. Van Daan olup bitenleri şöyle anlattı:

"Pazartesi sabahı dokuzda Bay Goudsmit telefon etti, beni çağırdı. Apar topar gittim. Baktım, Bay Goudsmit fena halde telaşta. Frank'ların geride bıraktıkları mektubu okuttu bana, mektupta tembihlediği gibi kediyi komşulara emanet etmek istediğini söyledi, sevindim bayağı. Gelgelelim evin aranıp taranacağından korkuyordu, odaları dolaştık, öteyi beriyi topladık, kahvaltı masasını kaldırdık. Derken Bayan Frank'ın masasının üstünde bir bloknot gözümüze takıldı, Maastricht'te bir adres yazılı üstünde. Bunun mahsus yapıldığını bildiğim halde şaşırmış gibi yaptım. Bay G.'ye hemen oracıkta bir kâğıt parçacığını yırtmasını salık verdim.

Kâğıt parçası ortaya çıktıktan sonra gene sizin ortadan kayboluşunuzdan, nerde olduğunuzdan habersizmişim gibi davranmakta direndim. Aklıma bir şey geldi birden. 'Bay Goudsmit,' dedim, 'şimdi anladım bu adresin ne olduğunu. Altı ay önce büroya yüksek rütbeli bir subay geldiydi. Bay Frank'la pek senli benli konuşuyorlardı. Bir ara da: Başın sıkışırsa, bana gel! dediydi. Subay, yanılmıyorsam, Maastricht'te üslenmişti. Demek o yardım etti Bay Frank'lara, Belçika'ya, ordan da İsviçre'ye geçmelerini sağladı. Arkadaşları sorarsa anlatayım bari. Yalnız Maastricht meselesinden hiç bahsetmeyelim.'

Böyle deyip evden çıktım. Arkadaşlarınız hep biliyor bunu. Öyle bir yayılmış ki ortaya, gelip bana bile anlattılar."

Pek hoşumuza gitti hikâye. Bay Van Daan işin girdisini çıktısını anlattıkça, büsbütün kahkahayı bastık. İnsanlar akıllarına bir şey sokmaya görsün, neler neler uydurmuyorlar ki. Birileri bizi sabahleyin erkenden bisikletle giderken görmüş, başka bir hanım da yemin billah ediyormuş, gece yarısı bir asker arabasıyla kaçmışız diye.

Dostun Anne

21 Ağustos, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Gizli yerimize giriş kapısını iyice örttük. Bay Kraler kapının önüne bir dolap koymayı ileri sürdü. Çünkü kayıp bisikletleri aramak bahanesiyle evlere giriyorlar. Dolabın kapı gibi açılır kapanır bir şey olması gerekiyordu tabii.

Dolabı Bay Vossen getirdi. Sırrımızı biliyor, bize yardım için adamcağız çırpınıp duruyor. Aşağı inerken başımızı eğip, atlamamız gerekiyor, basamağı kaldırdılar ondan, ilk üç gün başlarımız hep yumru yumruydu. Çıkarken alçacık kapıya vura vura bir hal oluyorduk. Kapının üstüne bir yastık çiviledik şimdi, bakalım fayda edecek mi?

Şimdilik pek çalıştığım yok. Eylüle kadar kendime tatil verdim. Babam verecek derslerimi. Bazen kitaplara bir göz atıyorum da, aklımda bir şeyler kalmamış doğrusu. Hayatımızda az çok bir değişme oldu. Van Daan ile arada bir kapışıyoruz. Margot ile arası pek iyi. Annem bana çocuk muamelesi edecek oluyor, işte bu ca-

nımı sıkıyor. Yoksa işler iyiye gidiyor. Peter'e hâlâ kanım kaynamadı. Öyle can sıkıcı bir çocuk ki... Sabahtan akşama yatağının üstünde miskin miskin oturuyor. Kırk yılın başında bir marangozluk edeceği tutuyor; o da bir yarım saat ya sürüyor ya sürmüyor, cup gene yatağına! Alık bir şey!

Havalar çok güzel gidiyor. Elden geldiği kadar tadını çıkarmaya çalışıyoruz. Tavan arasında açık bir pencere var, ordan güneş giriyor, yataklarımızı oraya taşıyıp keyif çatıyoruz.

Dostun Anne

2 Eylül, 1942
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Van Daan'lar öyle bir kavga ettiler ki geçen gün, şaşırdım kaldım. Annemle babam değil kavga etmek, yüksek sesle bile konuşmazlar birbirleriyle. Hem de öyle efften püften bir şey için koptu ki kavga. Kendileri bilirler, bana ne! Ne yaparlarsa yapsınlar!

Peter de yanlarındaydı, kim bilir nasıl üzülmüştür. Kimsenin onu adam yerine koyduğu yok, öyle alıngan, öyle miskin bir çocuk ki. Dün dilim morarmış diye mırıldandı durdu; çabuk geçti allahtan. Bugün de boynu tutulmuş, atkıyla dolaştı. Ne demezsin, efendimizin lumbagosu varmış! Ya kalbi ağrıyor, ya böbreği sancıyor, ya da ciğerleri iğneleniyor. Şikâyet edecek bir şey bulacak ille! Hastalık hastasının biri. (Öyle denir değil mi böylelerine?) Annemle Bayan Van Daan'ın da arası şekerrenk. Her dakika bir tatsızlık çıkıyor. Mesela getir-

diği çarşafların ucunu de genel çamaşır dolabından çekip almış, annemin çarşaflarıyla hepimizi idare edeceğini sanıyor herhalde. Şimdi annem de aynı şeyi yaptı, anlayacak hanyayı konyayı.

Kendi yemek takımı ortada kullanılıyor diye de öfkeleniyor. Bizim takımın yerini bulmak için dört açmış gözlerini. Bir bilse oracıkta, çatı arasındaki döküntülerin altında olduğunu, kıyamet kopacak. Bizim takımları burda kullanacak değiliz. Bütün aksilikler de beni buluyor. Dün Van Daan'ın çorba tabaklarından birini düşürüp tuzla buz ettim. Bayan Daan kendini tutamadı, "Azıcık dikkatli olsan olmaz mı?" diye haykırdı; "Kala kala bir o tabak kalmıştı." Bay Van Daan ile bugünlerde aramız pek iyi. Hep böyle gider inşallah! Annem bu sabah gene bana nasihat geçti. Burama kadar geldi artık. O bir türlü düşünüyor, ben bir türlü. Babam öyle hoş adam ki. Arada bir kızıyor bana ama, beş dakika sonra yumuşayıveriyor. Geçen hafta tek düze hayatımıza çeşni veren bir olay geçti. Kadınlar üstüne yazılmış bir kitaptan çıktı mesele. Margot ile Peter'e Bay Koophuis'in getirdiği bütün kitapları okusun diye veriyorlardı. Bu kitap çıkınca ortaya, büyükler olmazı bastırdılar. Peter'in merakı kabardı. Ne var ki bu kitabın içinde bize vermiyorlar diye içi içini yiyordu. Bir ara annesi aşağı kattayken kitaba yapıştığı gibi odasına kaçırdı. Bir iki gün işin kokusu çıkmadı. Annesi farkındaydı meselenin ama ses etmedi. Babası öğrenince dalgayı, dananın kuyruğu koptu. Fena halde kızdı. Kitabı geri aldı. İş bununla bitse yine iyi! Peter babasının böyle davranışı karşısında pısacağına, merakı büsbütün arttı, aklına koydu kitabı ele geçirip sonuna kadar okumayı. Bu ara Bayan Van Daan ne düşünüyorsunuz bu kitap üs-

tüne diye anneme sordu. O da kitap seçiminde Margot'yu çoğu zaman serbest bıraktığını söyledi.

"Arada büyük fark var ama Bayan Van Daan," dedi. "Bir kere Margot kız. Erkek çocuklardan çabuk büyür kızlar. Sonra Margot daha önce bir sürü ciddi kitap okumuştur, kendine yasak edilen şeylerin ardına düşmez. Margot daha zeki, daha gelişmiş bir çocuk, dördüncü sınıfa geçmesinden de belli bu." Bayan Van Daan anneme hak verdi, bununla birlikte çocuklara büyükler için yazılmış kitapları vermenin genel olarak yanlış olduğunu da sokuşturmayı unutmadı.

Bu arada Peter, akşam yedi buçukta tam herkesin radyonun başına geçtiği sırada, bir yolunu bulup kitabı çatı arasına aşırdı. Saat sekiz buçukta aşağı inmesi gerekiyordu. Gelgelelim kitaba dalmış. Babası nerde oğlan diye odaya girmez mi! Bir patırtıdır koptu tabii. Bir sille bir tokat, yapıştığı gibi kitabı getirdi aşağı odaya. Peter de tavan arasında kaldı. Kimse üstüne düşmedi, aç açına yatacaktı o gece. Biz güle oynaya yemek yemeye koyulduk. Derken kulakları tırmalayıcı bir ıslık sesidir duyuldu. Ardından Peter'in sesi. Ta bacanın ordan bağırıyordu: "Ben de aşağı inecek değildim ki zaten." Korkudan hepimizin rengi atmıştı. Peter'in babası yerinden fırladı, "Ben şimdi gösteririm sana," diye. Babam bir tatsızlık çıkar diye korkarak Van Daan'ın kolunu tuttu, birlikte çıktılar yukarı, inersin, inmezsin derken, bir patırtı bir gürültü, Peter'i karga tulumba indirip odasına kapattılar. Biz de yemeğe oturduk yeniden. Annesi bir dilim ekmek olsun götüreyim diye diretti ama, babası nuh dedi peygamber demedi. "Hele özür dilemesin, bak tavan arasında yatınca görür gününü," diye bağırdı. Hepimiz itiraz edecek olduk, nasıl olsa aç açına yatıyordu, cezanın da fazlası faz-

la. Üstelik, ya Peter soğuk alırsa, ne olacaktı? Doktor da çağıramazdık. Başımıza iş açılacaktı durduk yerde.

Peter özür dilemedi. Tavan arasına yol göründü o zaman. Van Daan oralı bile olmadı. Ama, baktım, sabahleyin Peter'in yatağı dağınık. Peter saat yedide yine yukarı çıktı. Babam gönlünü alıp onu aşağıya indirmenin bir çaresini buldu. Üç gün hepsinde bir karış surat, sus pus herkes. Sonra kendiliğinden ortalık sütliman oldu.

Dostun Anne

21 Eylül, 1942
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bugün sana şundan bundan bahsedeceğim.

Bayan Van Daan çekilir kadın değil. Durmadan konuşuyorum diye beni azarlayıp duruyor. İlla bir terslik edecek. Şimdi de tutturmuş, iyi çalkalanmamış bunlar diye ikide bir tavalara, tencerelere elini sürmüyor. Bıraksak kokacak pis pis. Çaresiz Margot yıkıyor. Her yemekten sonra bir sürü tencere, hepsi Margot'un üstüne kalıyor. Dün de gelmiş Margot'un başına, "Zavallı Margot, her işi de senin üstüne yıkıyorlar," demez mi hanımefendi!

Babamla birlikte soyağacını çıkarıyoruz. Fırsat düştükçe, adı geçenlerin hikâyelerini anlatıyor... Bay Koophuis on beş günde bir benim için bir kitap getiriyor. *Joop ter Heul* serisine bayıldım. *Cissy van Marxvelt*'in diğer kitaplarını da bir hamlede okudum. Mesela *Een Zomerzotheid*'i* dört kere baştan sona okudum, şimdi bile bazı komik yerleri aklıma geldikçe kendi kendime gülüyorum.

* *Yaz Delisi.*

Tatil bitti. Sıkı Fransızca çalışıyorum, günde beş gayrı kıyası fiil çekimi belliyorum. Peter ahlaya, poflaya İngilizce çalışıyor. Birkaç okul kitabı daha geldi, bir sürü de temrin kitabı var elimizde; kalemlerim, lastiklerim, etiketlerim hepsi tamam. Gelirken getirdim. Ara sıra Londra radyosunun Hollanda yayınını dinliyorum, geçen gün Prens Bernard konuştu radyoda. Prenses Juliana'nın gelecek ocağa doğuracağını müjdeledi. Ne iyi haber değil mi? Kral ailesini niye böyle seviyorum diye şaşıyorlar bana.

Hakkımda görüşmüşler, sonunda budalanın biri olmadığıma karar kılmışlar. Bunu işitince ben de ertesi gün daha çok çalıştım. On dört, on beş yaşımda hâlâ birinci sınıfta oyalanmaya niyetim yok.

İşin bir kötü tarafı da doğru dürüst kitap okumama meydan bırakmıyorlar. Annem, *Vrouwen en Knechten*'i* okuyor. Bana yasak. Margot'nun okumasına izin verdiler. Sevgili kız kardeşim gibi gelişmeliymişim önce! Felsefe, ruhbilim bilmediğimi ileri sürdüler. Doğrusu bu konularda bir şey bildiğim yok. Gelecek yıl akıl erdiririm inşallah böyle şeylere.

Bir de baktım ki geçen gün, kış için uzun kollu bir entariyle üç yün ceketim var, hepsi o kadar. Kollarımı sıvadım hemen. Babam izin verdi, beyaz yünden kendime bir kazak öreceğim. İyi yün, koyun yünü; hem sonra sıcak tutsun da nasıl olursa olsun! Dostlara emanet edilmiş bir sürü elbise var ama, harbin sonuna kadar onlardan fayda yok. Harpten sonra da bulunabilirse ne âlâ. Bayan Van Daan'ın hakkında bir şeyler yazmıştım, içeri giriverdi birden. Hemen kapattım defteri. Seninki, "Bir bakayım Anne, bakalım neler yazıyorsun?" demez mi!

---

* *Kadınlar ve Hizmetçiler.*

"Affedersiniz ama olmaz," dedim.

"Son yaprağa bir göz atayım öyleyse," dedi.

"Affedersiniz" diye yeniden direttim.

Ödüm koptu doğrusu, hani kendi için yazdıklarımı okusaydı kızılca kıyamet koptuydu.

Dostun Anne

25 Eylül, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Dün gece yukarı çıkıp Van Daan'ları ziyaret ettim. Arada bir sohbet etmek için böyle yukarı çıktığım oluyor. Sonra birkaç güve bisküvisiyle–bisküvi kutusu güveyle dolu gardıropta duruyor da ondan öyle diyorum– limonata içtik. Peter'den söz ettik. Peter'in ikide bir yanağımı okşadığını anlattım şikâyet yollu. Sevmiyorum oğlan çocuklarının böyle üstüme varmasını.

Annelerle babalar tuhaf oluyor. Peter benden hazzediyormuş da efendim, daha sıkı arkadaşlık etmeliymişiz. Üstüme iyilik sağlık! Bir bu eksikti! "Öyle şey mi olur?"u bastırdım hemen.

Onlara Peter'i tuhaf bulduğumu söyledim. "Belki de utangaç oluşundan böyle," dedim. Kızlarla fazla ahbaplık etmemiş oğlan çocukları hep utangaç oluyor da.

Bizim Gizli Bölme'nin Mülteci Komitesi esaslı çalışıyor. Erkekler bölümü tabii. Travies'in baş mümessili, eşyalarımızdan bazılarını saklayan bir Van Dijk var, işte ona bizden haber ulaştırmak için ne yaptılar biliyor musun? Firmamızla iş gören Danimarkalı bir eczacıya yazılmış bir mektup yolladılar ve ilişikte yollanan cevabın gene mektuba konmuş adresli bir zarfla geri yolla-

nılmasını ayar ettiler. Babam zarfa bürosunun adresini yazdı. Zarf Danimarka'dan gelince ilişik cevap çıkarılıp yerine babamın el yazısıyla yazılmış pusula konacak, o zaman Van Dijk hiçbir şeyden şüphelenmeyecek. Sonra Danimarka'yı da mahsus seçtiler, hem Belçika'ya yakın, mektup sınırdan kolayca geçirilebilir diye hem de özel bir müsaade olmaksızın kimseyi Danimarka'ya koyvermiyorlar, hani orda olduğumuzdan şüphelenseler bile, arayıp sorma imkânı yok elinde.

Dostun Anne

27 Eylül, 1942
Pazar

Sevgili Kitty,

Annemle gene kapıştık; kaçıncı oluyor bu. Ne annemle ne de Margot ile geçinebiliyorum bugünlerde. Barışması da kolay olmuyor üstelik. Bizim ailede böyle hırgür olmazdı ama oldum olası bir anlaşmazlık var aramızda. Margot ile annemin huyuna uymuyor benim huyum. Arkadaşlarımla annemden daha iyi anlaşabiliyorum. Ne kötü değil mi?

Harpten sonra neler yapacağımızı konuşuyoruz. Mesela hizmetçilere nasıl hitap edeceğiz, onu düşünerek vakit geçiriyoruz.

Bayan Van Daan'ın gene heyheyleri üstündeydi. Terslik etmeden olamıyor. Birer birer Van Daan'ların eşyaları ortadan kayboluyor. Annem de bizim eşyaları saklıyor ona karşılık. Bazı insanlar, kendi çocukları yetmiyormuş gibi bir de başkalarının çocuklarını terbiyeye kalkışıyorlar. Van Daan'lar da bu cinsten işte. Margot'ya

kimsenin iliştiği yok, öyle uslu, öyle terbiyeli ki tam örnek çocuk. Hiç ona benzememişim ben, hani onun yerine de yaramazlık ediyorum deseler yeri. Sofrada bir dinlesen bizi, azarlamalar, sitemler, benden de ters ters cevaplar gırla gidiyor. Annemle babam sonuna kadar savunuyorlar beni. Hani onlar da olmasa pişip kalacağım ortada. Böyle çok konuşma, diyorlar; kenarda dur biraz, her şeye burnunu sokma demekle yetiniyorlar ama babam sabırlı adam olmasa halim duman. Yoksa göz yummasalar kusurlarıma, onlar için büyük üzüntü kapısı açılacak benim yüzümden. Gene de hoş tutuyorlar beni.

Yemekte sevmediğim bir zerzevat mı var, onun yerine patates aldım değil mi! O zaman işte Van Daan'lar, en çok da Mevrouw, başlıyor dırdıra. Çocuklar bu kadar şımartılır mıymış, her dediklerine peki denir miymiş, söylenip duruyorlar!

"Hadi Anne, sebzeden biraz daha al!" diye başlıyor önce.

"Teşekkür ederim, istemem," diyorum ben de "yetecek kadar patates aldım."

"Hadi, hadi!" diye başlıyor sıkıştırmaya. "Sebze yemen lazım senin. Bak, annen de böyle söylüyor!" Baba araya girinceye kadar sürüyor bu böyle.

O zaman Bayan Van Daan açıyor ağzını yumuyor gözünü: "Siz bizim evde büyümüş olacaktınız. Çocuk dediğin böyle büyütülür. Bacak kadar çocuğun her dediğine peki denir miymiş? İlk defa görüyorum bunu. Anne benim kızım olacaktı ki görecektiniz, nasıl yuvasını yapardım ben onun!"

Her lafın başında, sonunda, "Anne, benim kızım olacak ki görecektiniz!" Senin kızın mı olacak mışım! Allah etmesin!

Dönelim bu terbiye meselesine. Dün Bayan Van Daan söylevini bitirdikten sonra bir sessizliktir çöktü sofraya. Derken babam dedi ki: "Bence Anne, iyi terbiye görmüş bir çocuktur. Hiçbir şey öğrenmemiş bile olsa sizin verdiğiniz uzun uzun vaazlara karşılık vermiyor, siz ona bakın! Sebze işine gelince, siz kendi tabağınıza bir göz atsanıza kuzum!" Bayan Van Daan fena halde bozuldu, hem de nasıl. Kendi de azıcık sebze almamış mı! Gene de şımarık değil kendisi! Akşamları sebze peklik yapıyormuş hanımefendinin midesine. Öyleyse a kadın ne zoruna bana karışırsın! İşte sonunda böyle bozum olursun! Bayan Van Daan'ın bir de kıpkırmızı kesilmesi var ki! Niye ben de kendisi gibi kızarmıyorum, oralı olmuyorum diye cin ifrit oluyor bana.

Dostun Anne

28 Eylül, 1942
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Dün diyeceğim bitmeden sözü kesmek zorunda kaldım. Bir kavga daha oldu, sana anlatmadan edemeyeceğim ama ondan önce bir diyeceğim daha var.

Niye büyükler böyle habire kavga ediyorlar, hem de budalaca şeyler için kolayca kavgaya tutuşuyorlar? Bu zamana kadar sadece çocukların hırlaştığını, büyüyünce de bu huydan vazgeçtiklerini sanırdım. Tabii gerçekten kavga edecek bir şey olursa o başka. Ama bu kavga da değil, sırf çekişme. Zamanla alışırım belki diyorum ama güç olacak. Hem de hemen bütün münakaşa sebebi, her zaman için ben olduğuma göre iş büsbütün

çatallaşıyor (Onlar kavgaya münakaşa diyorlar da). Tutulacak hiçbir tarafım yok, hiçbir tarafım yok ama. Kılığımdan kıyafetimden tut da ahlakıma, oturup kalkışıma kadar her şeyim bozuk; önlerine alıp beni didik didik ediyorlar. Emir öyle; ne derlerse desinler susup sineye çekecekmişim hepsini; onlar bağırıp çağıracaklar, ben de susacağım! Alışık değilim ben böyle şeye. Yapamıyorum da! Elimden gelmiyor. Bütün hakaretleri yutacağımı mı sanıyorlar nedir! Göstereceğim Anne Frank'ın ne bilimli olduğunu. Bir de ben onları terbiyeye başlayayım da, o zaman dillerini yutup bak, nasıl kuzu kuzu oturacaklar karşımda. Dediğimi yapayım mı dersin? Düpedüz vahşi bunlar. Şaştım kaldım, nasıl da görgüsüz insan bunlar. Hele o Van Daan, budalanın biri. Hele bir alışayım ben de ağızlarının payını veririm onlara, yuvalarını yaparım onların. O zaman işte hanyayı konyayı anlarlar.

Ben onların dediği gibi miyim gerçekten? Terbiyesiz, şımarık, aksi, serkeş, aptal, tembel bir çocuk muyum? Değilim tabii. Herkes gibi benim de kusurlarım var, biliyorum ama onlar da en ufak kusurumu deve yapıyorlar.

Kitty, bir bilsen, onca iğnelemeye, alaya nasıl zoruna dayanıyorum. Bir gün kendimi tutamayıp bir patlayacağım, ondan korkuyorum.

Bu lafı burda bırakalım! Kafanı şişirdim bu kavga gürültü hikâyesiyle. Yalnız sana sofrada olan bir münakaşayı da anlatayım önce. Nasıl olduysa laf Pim'in (Babama taktığımız ad) aşırı alçakgönüllülüğünden açıldı. Bayan Van Daan demez mi: "Ben de alçakgönüllüyümdür. Kocam gibi değilim."

Lafa bak! Hani bunu söylemesinden belli ne alçakgönüllü olduğu değil mi! Bu sefer Van Daan söze karıştı. "Ben alçakgönüllü değilim, olmak da istemiyorum. Be-

nim hayatta gördüğüm kadarı, alçakgönüllülük yaramaz bu zamanda," dedi. Sonra da bana dönüp: "Anne, aklında olsun, mütevazı filan olayım deme! Yaya kaldığının resmidir," diye sözüm ona öğüt verdi.

Annem de hak verdi bu söze. Bayan Daan durur mu! İlle o da fikrini söyleyecek! Söylemese kıyamet kopar sanki. Bu sefer annemle babama dönüp demez mi: "Anlamıyorum, ne tuhaf hayat görüşünüz var sizin. Anne yaşında çocuğun yanında böyle söz söylenir mi hiç! Bizim zamanımızda başka türlüydü usuller. Şimdi de öyledir ya neyse. Sizin yeni usul evinizde âdet böyle zaar!" Aklınca annemle babamın kızlarını terbiye edişine taş attı.

Bu lafı söylerken kendi kıpkırmızı kesildi. Annem hiç bozmadı, bir şey olmamış gibi öyle. Zaten böyle durumlarda heyecanlanan, kızarıp edenler altta kalıyor hep. Annem istifini bozmadan, konuşmayı bu kadarla kapatmak isteğiyle bir an düşündükten sonra dedi ki: "Bayan Daan, bence aşırı tevazu hayatta ilerlemek için ayakbağı oluyor. Kocam, Margot, Peter fazla mütevazı. Kocanıza, Anne'a, size bana gelince, onların tam zıddı değiliz belki ama öyle pek yumuşak insanlar da değiliz." Bayan Van Daan başladı gene: "Bayan Frank, anlayamıyorum sizi. Ben alçakgönüllü, kendi halinde bir insanımdır. Beni ne kadar yanlış tanımışsınız!" diyecek oldu. Annem de dayanamadı artık, "Ben size yırtık bir insansınız demedim ki. Sade girginsiniz demek istedim," dedi. Bayan Van Daan kızıştı bu sefer, "Anlayalım şunu bir kere!" dedi. "Benim nerem girginmiş? Benim bildiğim, hayatta kendimi kollamazsam, kimse bir lokma ekmek vermez."

Kendini savunurken ağzından kaçırdığı bu saçma lafın üzerine annem kahkahayı bastı. Van Daan büsbütün ifrit oldu, yarı Almanca, yarı Hollandaca girişti söze,

derken lafını şaşırdı. Büsbütün içerledi, kalktı ayağa tam odadan çıkacaktı, gözü bana takıldı. Bir görecektin halini. Olacak işte, ben de tam o sırada, alay olsun diye değil, olup biteni dikkatle dinlediğimden dalmış, başımı iki yana sallarmışım. Bu, beni o halde görünce başladı veriştirmeye. Ağzı bozuk mahalle karıları gibi iki elini beline atıp, aşağının bayağısı bir Almancayla söylemediğini bırakmadı. Görülmeye değerdi doğrusu. Resim yapmasını bilsem onu bu haliyle çizerim. Hiç böyle bayağı insan görmedim.

Bu arada bir şey de öğrendim. Bir insanı onunla iyice bir kapışmadan tanımaya, ne mal olduğunu anlamaya imkân yok. O zaman içyüzlerini ortaya koyuyorlar.

Dostun Anne

29 Eylül, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bizim gibi gizli yaşayanların başına olmadık şeyler geliyor. Düşün bir kere! Banyo olmadığı için tekneyle yıkanıyoruz. Büroda (diyeceğim, aşağı katın tekmili) sıcak su bulunuyor her zaman. Sırayla bu büyük lüksten faydalanıyoruz.

Herkes birbirinden mizaçça farklı, kimi de geri kalanlarımızdan daha alçakgönüllü olduğundan herkes yıkanmak için başka bir yer seçti kendine. Peter, camlı kapıya rağmen mutfakta yıkanıyor. Yıkanacağı zaman hepimizin birer birer yanına sokulup yarım saat için kimsenin mutfak tarafından geçmemesini tembihliyor, bununla meseleyi hallettiğini sanıyor olmalı. Bay Van Daan

yukarı çıkıyor. Suyu yukarı taşıma zahmetine bile katlanıyor, keyfinnen kendi odasında yıkanabilmek için her şeye razı. Bayan Van Daan ise şimdilik yıkanmıyor, kendine yer seçemedi daha. Babam odasında, annem de mutfaktaki yangın bölmesinin gerisinde yıkanıyor. Margot ile ben de hamam için ön büroyu seçtik. Cumartesi günleri ikindiden sonra perdeler çekili orda, yarı karanlıkta yıkanıyoruz.

Pek de memnun değilim ordan, son bir haftadır yeni bir yer peşindeydim. Peter bir yer salık verdi. Büyük büronun helası. Orda oturabilir, ışığı yakar, kapıyı da kilitleyebilirim. Sonra döküntü suyun akacağı delik de var. En güzeli gözden ırak oluşu.

Pazar günü ilk defa o güzelim yeni hamamı denedim. Sana tuhaf gelecek ama bundan iyi yer bulunmaz. Geçen hafta muslukçu geldi aşağıya, su borularını büro helasından antreye aldı. Sert kış olur da borular donar diye tedbir. Muslukçunun gelişi bütün işimizi bozdu. Bütün gün ne su alabildik ne de helaya gitmek kısmet oldu. Buna karşılık ne yaptığımızı anlatırsam, yadırgar mısın acaba? Ama bunda yadırganacak, ayıp olan ne var ki? Geldiğimiz gün babamla birlikte bir oturak buluşturduk kendimize. Cam kaplardan birini ayırdık bu işe. Muslukçunun çalıştığı sürece bu kaba gördük işimizi gündüzleri. Bu bir şey değil, bütün gün sus pus oturmanın yanında. Bayan Vak Vak için bunun ne büyük çile olduğunu kestirebilirsin. Daha önce fısıltıyla konuşuyordu. Ama böyle bütün gün ağız açmadan yerinden kımıldamadan oturmak onun için bin kat güç. Üç gün ayağa kalkmamacasına oturmaktan arkam yamyassı oldu, sızlandı hep. Gece yatakta birkaç hareket yaptım da kaslarım biraz açıldı.

Dostun Anne

1 Ekim, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Dün fena halde yüreğim oynadı. Saat sekizde zil acı acı çalmaz mı! Geldiler sandım. Kimleri demek istediğimi anlıyorsun tabii. Mahalle çocuklarıdır, dediler, ya da postacı...

Güç topladım kendiimi.

Günler pek sakin geçiyor burda. Mutfakta Bay Kraler için çalışan bir Yahudi eczacı var; Servik adında. Binanın girdisini çıktısını çok iyi biliyor, hani bir gün eski laboratuvara bir göz atmaya kalkar diye ödümüz kopuyor. Çıt çıkardığımız yok, put gibi oturuyoruz. Üç ay önce kimin aklına gelirdi delifişek Anne'ın böyle saatlerce aynı yerde kımıldamadan oturacağı, daha doğrusu, oturabileceği?

Bayan Van Daan'ın doğum günüydü ayın 29'u. Öyle ahım şahım bir şey düzenlemek imkânsız. Karınca kararınca ufak bir kutlama yaptık, yemekler hazırlandı, çiçek, ufak tefek bir şeyler armağan edildi. Kocasından bir demet kırmızı karanfil, gelenek olmuş aralarında. Yeri gelmişken, şu Bayan Van Daan üstüne bir diyeceğim var, onu söyleyeyim, babamla dalga geçmeye özenmesi kanıma dokunuyor bayağı. Gelip adamın yanağını, saçını okşuyor, eteklerini yukarı kadar çekiyor. Aklınca Pim'in dikkatini çekmek için sözüm ona nükte yapıyor. Pim, Allahtan oralı değil, güzelliğine mi yani, zekâsına mı! Annem Bay Van Daan'a hiç de öyle davranmıyor. Bayan Van Daan'a da söyledik bunu.

Arada bir Peter kabuğundan çıkıyor, eğlenceli çocuk oluyor o zaman. Birlikte hoşlandığımız bir şey var, sa-

yemizde herkes de eğleniyor: Çeşitli kıyafetlere girmek. Bayan Van Daan'ın entarilerinden birini giydi, ben de onun elbisesini geçirdim sırtıma. O bir şapka, ben de kep giydim. Büyükler kahkahadan kırıldılar, kasıklarını tutuncaya kadar güldüler, bizde epey eğlendik... Elli, Margot ile bana Bizenkorf'tan yeni etek almış. Kumaş berbat, çuval gibi. Pahalı da; biri 24.00, öbürü 17.50 florine. Nerde harpten önceki günler!

Bir numaram daha var. Elli sekreterlik kurslarından birine yazmış, bizler için mektupla steno dersleri istemiş. Bak gelecek yıla nasıl steno uzmanı olup çıkacağız! Ne olursa olsun şifreli yazı çok işe yarayabilir.

Dostun Anne

3 Ekim, 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün gece bir çıngar koptu. Annem gene bir kavga çıkardı, babama benim için söylemediğini bırakmadı. Sonra başladı ağlamaya. Ben de tutamadım kendimi. Sonradan bir başım ağrıdı ki... Babama söyledim ama... "Seni annemden çok seviyorum," dedim. O da, "Geçer bütün bunlar," dedi. Ama sanmıyorum ben. Annemle zoruna geçinebiliyorum. Babam anneme kendiliğimden yardım etmemi istiyor, kırıklığı, başağrısı olduğu zaman filan. Ama yardım filan etmeyeceğim. Sıkı Fransızca çalışıyorum, *La Belle Nivernais*'i* okuyorum.

Dostun Anne

---

* *Nivernais'lı Güzel*, Alphonse Daudet'nin romanı.

9 Ekim, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Bugün sana kötü mü kötü havadislerim var. Yahudi dostlarımızı beşer, onar götürüyorlarmış. Gestapo'nun elinde görmedikleri hakaret kalmıyormuş, yükleyip öküz arabalarına, Drente'deki büyük Yahudi kampı Westerbrook'a yolluyorlarmış. Westerbrook, öyle anlaşılıyorki feci bir yer. Yüz kişi için tek yıkanma yeri varmış, helalar da bir iki tane. Kadın, erkek, çoluk çocuk aynı yerde yatıyormuş. Bu yüzden ahlaksızlık almış yürümüş. Kadınlar, hatta genç kızlar, orda kaldıktan bir zaman sonra gebe kalıyorlarmış.

Kaçmaya imkân yok. Kaçsalar da başları tıraşlı, üstleri başları işaretli olduğu için hemen yakalanıyorlar.

Hollanda'da böyle olursa kim bilir sonradan onları alıp götürdükleri o yaban ülkelerde neler çekiyorlar. Öldürüyorlar onları herhalde. İngiliz radyosu zehirli gazla öldürüldüklerini söyledi.

En kestirme ölüm bu belki. Kafam yerinde değil hiç. Miep bu tüyler ürpertici şeyleri anlatırken kaptırdım kendimi. Keşke dinlemeseydim. Miep'in hali de perişandı. Mesela geçen gün, ihtiyar, kötürüm bir Yahudi kadın kapısının eşiğinde oturuyormuş. Gestapo, "bekle" diye onu orda bırakıp araba getirmeye gitmiş. Biçare İngiliz uçaklarına ateş açan topların sesinden, ışıldakların pırıltısından şaşkın şaşkın otururmuş. Miep içeri alayım demiş, sonra da caymış. Kim böyle rizikoyu üstüne alır! Almanlar amansız mı amansız. Elli'nin üstüne bir ağırlık çöktü. Oğlunu Almanya'ya yollamışlar. Başımızın üzerinden uçan uçakların çoğu bir milyon kilo ağırlığın-

daki bombalarını Dick'in kafasına atacak diye üzüm üzüm üzülüyor.

Dostun Anne

16 Ekim, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Çok meşgulüm. *La Belle Nivernaise*'den demin bir bölüm çevirdim, yeni kelimeleri de bir yana yazdım. Yetmiyormuş gibi Allahın belası bir matematik problemi çözdüm, sonra da Fransızca gramerinden üç yaprak hazırladım. Her gün bu matematik problemleriyle uğraşmaya yanaşmıyorum. Babam da aynı fikirde. O benden de yaya bu işte. Baktım ki ikimiz de içinden çıkamıyoruz, hemen Margot'yu yardıma çağırıyoruz. Stenoda en iyi benim.

Dün *The Assault*'u* bitirdim. Eğlenceli ama *Joop ter Heul*'un eline su dökemez. Bana kalırsa Cissy van Marxveldt birinci sınıf yazar. Çocuklarıma kitaplarını muhakkak okutacağım. Annemle Margot ile aramdan su sızmıyor. Böylesi daha iyi. Dün gece Margot ile koyunkoyuna yattık. Sıkış sıkış olduk ama o da keyif. Hatıra defterimi okumak istedi. Ben de, "Olur," dedim; "ama her tarafını değil." O da bana gösterecek hatıra defterini. Derken gelecek üstüne konuşmaya koyulduk. Ne olmak istediğini sordum. Söylemedi; sırmış. Öğretmen olmak istiyor galiba. Belki de yanılıyorum ama bana öyle geldi. Ben de çok meraklıyım canım! Bu kadarı da fazla.

Bu sabah Peter'in yatağında yattım azıcık. Oğlanı kışkışladım önce. Fena kızdı, kendi bilir. Arkadaşlık etme-

* *Saldırı*, Harry Mulisch'in romanı.

sini öğrensin biraz. Dün de ona bir elma verdim. Daha ne istiyor!

Margot'ya çok çirkin miyim diye sordum. Alımlı olduğumu söyledi, gözlerim de güzelmiş. Senin anlayacağın kesin bir şey söylemedi.

Hoşça kal!

Dostun Anne

20 Ekim, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

İki saat geçti, hâlâ ellerim titriyor. Evde beş tane yangın söndürücü var. Birinin gelip onları dolduracağını biliyorduk ama marangoz mu ne, onun geleceğini önceden bildirmemişlerdi.

Biz, her zamanki gibi öyle sakıncasız oturuyorduk, birden kulak verdim, dışarıdan, kapımızın karşısındaki sahanlıktan bir çekiç sesi geliyor. Marangoz geldi aklıma, o ara bizle yemek yiyen Elli'ye durumu anlattım, aşağı inmemesini tembihledim. Babamla kapının ağzına oturup adamın gitmesini beklemeye başladık. Bir çeyrek saat sonra çekiciyle aletlerini yere bırakıp bizim kapıyı çaldı. Korkudan bembeyaz kesildik. Belki de sesimizi işitmiş, ne olduğunu anlamaya kalkışmıştı. Kapıya vuruyor, çekiştiriyor, itiyor, omuzluyordu. Bu yabancı adam o güzelim saklı yerimizi bulacak diye yüreğim hop hop ediyordu. Sonumuz geldi dedim kendi kendime. Derken Bay Koophuis'in sesi geldi. "Açın! Benim." Hemen açtık. Gizlimizi bilenlerin dolabı açmak için kullandığı çengel sıkışmış bir tarafa. Marangozun geleceğini ondan haber verememişler. Marangoz aşağı iner in-

mez, Koophuis Elli'yi dışarı çıkarmak için acele gelmiş ama kapı gene açılmamış, içim rahatlayıverdi birden. Kapının arkasında bekler dururken kapıyı zorlayan adam bir büyümüş bir büyümüştü ki sonunda yeryüzündeki en iri, en dev faşist haline gelip çıkmıştı gözümde.

Eh, bu vartayı da böylece atlattık. Bu arada Pazartesi günü pek eğlendik. Miep ile Henk geceyi burda geçirdiler. Margot ile ben annemle babamın odasına gittik, bizim odada da Van Santen'ler kaldı. Ağzına layık yemekler. Tek bir aksaklık oldu. Babamın lambasının fitili kaçtı, apansız karanlıkta kaldık. Şaşırdık kaldık. Evde fitil vardı ama ta karanlık deponun gerisinde. Zifiri karanlıkta nasıl bulunur? Gene de bir iki gönüllü çıktı. On dakika araştırmadan sonra buldular yedek fitili, biz de mum ışığından kurtulduk.

Bu sabah erkenden kalktım. Henk sekiz buçukta dışarı çıkacaktı. Esaslı bir kahvaltıdan sonra Miep aşağı indi. Bir de yağmur yağıyordu ki! Böyle hemencecik büroya indiğine pek memnundu. Yoksa o yağmur altında pedala kuvvet, anası ağlayacaktı. Gelecek hafta gece yatısına gelecek.

Dostun Anne

29 Ekim, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Meraktayım çok. Babam hasta. Ateşi var, bir şey döküyor, kızamık olmasın! Düşün bir kere, doktor bile çağıramıyoruz. Annem terletmeye ilaç yapıyor. Belki bu kadarcıkla ateşi düşer.

Miep bu sabah Van Daan'ların evinden bütün döşemelerin alındığını söyledi. Bayan Van Daan'a bildirmedik durumu daha. Zaten işarete bakıyor. İşin yoksa bütün hafta dırıltısını dinle! Yok evde bıraktığı porselenler şöyle güzelmiş! Yok koltuklar bilmem nerden alınmaymış! Kafa beyin bırakmayacak! Sanki biz eşyalarımızı geride bırakmadık! Olan olmuş bir kere, yakınıp duracak ne var bunda!

Son zamanlarda büyükler için yazılmış kitaplardan bazılarını okumama izin çıktı. Nico van Suohtelen'in yazdığı *Eva'nın Gençliği* adlı romanı okuyorum şimdi. Bununla okul kızlarının başından geçen aşk öyküleri arasında pek bir fark göremiyorum. Kendilerini, tanımadığı erkeklere karanlık sokaklarda satan kadınlardan az buçuk bahis geçiyor ama olsun. Kucakla para istiyorlar o iş için. Benim başıma böyle bir şey gelse utancımdan ölürüm. Sonra Eva'nın aybaşı olduğundan söz geçiyor. Ben de bir aybaşı olsam! Önemli bir şey herhalde.

Babam büyük dolaptan Goethe ile Schiller'in oyunlarını aldı getirdi. Her akşam okuyor bana. *Don Carlos*'tan başladık.

Annem de babamdan özendi, elime dua kitabını sıkıştırdı. Mesele çıkmasın diye Almanca birkaç dua okuyorum. Güzel olmasına güzel ama tadına varamıyorum. Ne diye beni sofu olmaya zorluyor, anlamıyorum.

Yarın ilk defa olarak ocağı yakacağız. Korkarım dumandan boğazımız kavrulacak. Baca ta ne zamandır temizlenmemiş. İnşallah çeker!

Dostun Anne

7 Kasım, 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Annemin heyheyleri üstünde, kabak gene benim başıma patlar. Neden böyle anlamıyorum, ne annemin, ne babamın Margot'ya en ufak bir şey söyledikleri yok. Ne olsa benden biliyorlar. Dün akşam mesela; Margot güzel güzel resimlerle dolu bir kitap okuyordu. Kalktı yukarı çıktı. Kitabı da oturduğu yere bıraktı; benim de elimde bir iş yoktu, aldım elime, karıştırmaya başladım. Margot geri geldi, benim elimde görünce kaşlarını çattı, kitabı geri istedi. Az daha bakayım, deyince Margot büsbütün öfkelendi. Annem de katıldı: "Kitabı Margot'ya ver, okuyor," dedi. Derken babam içeri girdi. Olup biteni bilmediği halde Margot'nun yüzünü allak bullak görünce geldi bana çattı. "Margot, senin kitaplarından birine bakayım dese kim bilir ne kıyamet koparırsın!" demez mi! Vazgeçtim inattan, kitabı bırakıp odadan çıktım. Onlar benim alındığımı sanmışlar. Oysa ne alındım, ne üzüldüm, ne de kızdım. Yalnız babamın mesele nedir anlamadan gelip bana çatması haksızlıktı. Kitabı zaten verecektim Margot'ya, annemle babam işe karışmasaydı, kendiliğimden verecektim. Hemen Margot'nun tarafını tuttular, sanki büyük bir haksızlığa uğramış gibi.

Annemin Margot'yu tutacağı belli bir şey. Ötedenberi birbirlerini desteklerler. Öylesine alıştım ki buna, annemin dırdırına, Margot'nun kurumuna aldırış bile ettiğim yok.

Seviyorum onları ama biri annem, biri de kızkardeşim olduğu için. Babamla öyle olmuyor işte. Margot'yu bana örnek göstermeye kalkınca, onun yaptıklarını be-

ğenip övünce, onu okşayınca içim burkuluyor. Seviyorum çünkü babamı. Dünyada bir o var bağlı olduğum, ondan başka kimseyi sevdiğim yok. Margot'ya başka türlü davrandığının farkında değil. Margot yukarı, Margot aşağı, varsa yoksa Margot. Ama beni de cidiye almalılar değil mi? Benim de bir hakkım var. Ben her zaman için ailenin yaramazı, belası sayıldım. Ne yaptıysam iki kat cezasını çektim, ilkin azarladıkları için, sonra da bunun üzgünlüğü... Artık böyle kardeş ayırmaya dayanamıyorum. Babamdan öyle bir şey istiyorum ki o da onu vermeyi akıl edemiyor ya da veremiyor.

Margot'yu kıskanmıyorum, hiçbir zaman da kıskanmadım. Ne güzelliğinde ne alımında gözüm var. Benim bütün istediğim babamın sevgisi; çocuk olarak değil, benim için, Anne için sevgi göstermesi sırf ben, ben olduğum için beni sevmesi...

Babama sarılıyorum çünkü sadece onun aracılığıyla aile bağlılığı duyabilir oldum. Annemi ne gözle gördüğümü açacak olsam kapatıyor hemen lafı. Annemin kusurlarını ortaya koyacak çeşidinden konulara girmiyor. Ama annemin kusurları deyip de geçmemek gerek; öyle kanıma dokunuyor ki kimi zaman, hayatın zevki kalmıyor. Birine açılmadan edemiyorum, biriyle paylaşmak lazım bu düşündüklerimi. Dağınıklığına mı, alaycılığına mı, haşinliğine mi göz yumayım? Sonra neden hep ben haksız olacakmışım?

Her şeyde birbirimizin zıttıyız. Her fırsatta çatışıyoruz, başka çare yok. Annemin karakteri üstüne yargı yürütmek istemem, bana düşmez bu. Onu sadece anne gözüyle görmem gerek ama bana bu duyguyu aşılayamıyor ki! Kendi kendime annelik etmem gerekiyor. Kendimi hepsinden ayırdım. Kendi gemimin kaptanıyım ben,

bakalım nereye varacak gemim. Bütün bunlar neden oluyor biliyor musun? Bir anne nasıl olmalı, bir eş nasıl olmalı diye yerleşmiş bir örnek var kafamda da ondan. İşte ben böyle birisine anne diyebilirim. Annem böyle bir insan değil. Ondan oluyor bütün bunlar.

Annemin açığa vurduğu kötü örneklere gözümü kapamaya çalışıyor, onun sadece iyi taraflarını görmeye savaşıyor, onda bulamadıklarımı kendimde aramaya davranıyorum. Olmuyor bir türlü, işin en kötü yanı, annemle babam hayatımdaki bu boşluğu, uçurumu görmüyorlar, bu yüzden ben de onları kınıyorum. Bilmem ki çocuklarını her bakımdan hoşnut edebilen anne, baba var mıdır acaba?

Kimi zaman Tanrı beni denemek istiyor diye avunmak istiyorum. Sadece şimdi değil, sonra da. Belki de önümde örnek olmadı, iyi öğütler olmadı, ben iyi olmanın çaresine bakmak zorunda bırakılmışım. Öyleyse eğer bir zaman gelecek ki bu yolda büsbütün güçlü olabileceğim. Bu mektupları benden başka kim okuyacak ki? Ben kendimden başka kimden yardım umabilirim ki? Kimi zaman öyle yardıma ihtiyacım oluyor ki! Güçsüz görüyorum çoğu zaman kendimi, hor görüyorum. Kusurlarımı biliyorum, düzeltmek istiyorum, didinip duruyorum.

Bir günleri bir günlerine uymuyor. Bir gün, bakıyorsun Anne'ın aklı başında diye her şeyi söylüyorlar bana. Ertesi gün hiçbir şey bilmeyen budalanın biri olduğu halde, kendini allame sanan bir insan müsveddesi gözüyle görüyorlar beni. Ama ben bebek değilim artık, ne de şımarık bir çocuk. Ne yaparsam gülecekler, kısacası eğlendireceğim onları, bütün işim o! Anlatamıyorum daha ama. Benim de kendime göre görüşlerim, düşüncelerim var. Yatakta yatarken, içimde öyle şeyler kırpışıyor ki,

burama geldi artık, bıkkınlık getirdiğim insanlarla yan yana yaşamaktan, beni yanlış anlayan kimselerle geçinmeye çalışmaktan gına getirdim. Ondan işte dönüp dolaşıp hatıra defterime yapışıyorum. Olup olacağı bu defter. Kitty öyle sabırlı ki! Ona yemin ederim ki, her şeye rağmen dayanacağım, yolumu bulacağım, gözümün yaşını silip her şeye dayanacağım. Keşke bütün bu çabalarımın sonucunu şu kadarcık olsun görebilsem, arada bir keşke beni seven biri yüreklendirse beni.

Kınama beni! Unutma ki sıkıntıdan patlayacak gibi oluyorum kimi zaman. Kusuruma bakma!

Dostun Anne

9 Kasım, 1942
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Dün Peter'in doğum günüydü. On altısını bitirdi. Birkaç güzel armağan verdiler ona. Bir tekel oyunu, bir ustura, bir de çakmak. Cıgaraya alıştığı için değil, işin cakası için.

Ama en büyük sürprizi Van Daan getirdi. Saat birde geldi içeri. İngilizler'in Tunus, Cezayir, Kazablanka ile Oran'dan çıkarma yaptıklarını müjdeledi. Herkes bu, "sonun başlangıcı" diyordu ama. İngiliz Başbakanı Churchill, İngiltere'de de aynı şeyin söylendiğini duymuş olacak ki, "Bu son değildir," dedi. "Ne de sonun başlangıcı. Bu olsa olsa başlangıcın sonudur." Görüyorsun değil mi aradaki farkı? İyimserliğe yer var tabii. Üç aydır dayanan Rus şehri Stalingrad hâlâ Almanlar'ın eline düşmedi.

Dönelim bizim mağaradaki hayatımıza. Yiyecek işi ne olmadı, onu anlatayım sana: Biliyorsun, bizim burda gerçekten obur bazı yaratıklar var. Ekmeğimizi Koophuis'in arkadaşı olan iyi bir fırıncıdan alıyoruz. Evdeki kadar bol değil tabii. Yetecek kadar ama. El altından dört tane daha vesika aldık. Fiyatlar durmadan yükseliyor; 27'den 33 florine çıktı. Bu kadar para, şu kadarcık bir kâğıt parçası için. Ev için yüz elli teneke konserve sebzeden başka, 270 pound kuru bezelyeyle fasulye tedarik ettik. Hepsi bizim için değil. Gizli kapının arkasındaki koridora kondu torbalar, sonra içleri çok dolu, hiç yoktan patlayıverirler diye tavan arasındaki kışlık kilere kaldırmayı kararlaştırdık. Peter'e de onları oraya taşımak düştü.

Peter torbaların dördünü beşini kazasız çıkardı yukarı. Tam altıncısına yapıştığı sırada torbanın dibi patlayıverdi, gürr deyince kahverengi fasulyeler boşalıverdi yere, merdivenlerden aşağı. Torbada hiç değilse bir elli pound vardı. Gürültüyü sağır sultan bile duymuş olacak. Aşağıdakiler hurda bina yıkılıyor sanmışlar. Allahtan yabancı yoktu evde. Peter korkudan afalladı önce, sonra kahkahayı koyverdi beni merdivenin altında fasulyeler arasında görünce. Dizlerime kadar fasulyeye gömülmüştüm. Hemen toplamaya koyulduk. Mübarekler öyle ufak, öyle kaypak ki, nerelere girmemişler. Köşe, delik sıkışıvermişler. Şimdi aşağı inerken bir iki kere eğilip Van Daan'lara bir avuç olsun fasulye armağan etmeyi adet ettik.

Unuttum sana söylemeyi, babam iyileşti.

Dostun Anne

NOT : Cezayir'in alındığı haberini demin radyodan duyduk. Fas, Kazablanka, Oran iki üç gündür İngilizlerin elinde. Sıra Tunus'ta şimdi.

10 Kasım, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Sana önemli bir haberim var. Sekiz kişi oluyoruz. Laf değil, sekiz kişi bu! Ne zamandır bir kişi için daha yetecek yerimiz, yiyeceğimiz olduğunu düşünüyorduk. Sadece Koophius ile Kraler'i daha fazla yormaktan çekiniyorduk. Ama artık Yahudilerin çektikleri çilelere dair öyküler büsbütün korkunçlaştı. Babam bu işlerden anlayan iki kişiye sordurdu. "Ha yedi, ha sekiz kişi," dediler, "fark etmez." Doğru da dedikleri. Bunun üzerine dost çevrelerine haber salıp bizim aileye bekâr birini arattık. Kolayca bulundu aranan. Babam Van Daan ailesinden öne sürülenlerin topunu reddettikten sonra karısı harp koptuğu sırada yurtdışında olmak mutluluğuna eren Albert Dussel diye bir dişçi bulundu. Kendi halinde bir insan olduğunu söylüyorlar. Bizimkilerle Van Daan'ların tanıdığı kadarı efendi bir adam. Miep de tanıyor onu, o da yapılacak hazırlıklara katılacak. Geldiği zaman benim odama gelecek. Margot da kamp yatağında yatacak.

Dostun Anne

12 Kasım, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Miep kendisine saklanacak bir yer bulunduğunu söylediği zaman Dussel sevinçten deli divane olmuş. Bir an

önce gelmesini salık vermiş. Cumartesi olsa daha iyi, demiş Miep. Dussel hastalarıyla işlerini, hesaplarını yoluna koymak için birkaç gün daha istemiş. Sabahleyin Miep bu haberi yetiştirdi. İşi tavsatmasının ihtiyatsızlık olacağını ileri sürdük. Bütün bu hazırlıklar, hiç de işin içine karıştırmak istemediğimiz birtakım kimselere açılmamıza yol açıyor. Miep Cumartesiye kadar işlerini ayar etmesini isteyecek ondan.

Dussel olmaz, demiş. Pazartesiye geliyor. Bence eline geçmiş böyle fırsatı savsaklatması düpedüz delilik. Gestapo'ya bir yakalanırsa o zaman hangi hastasını görecek, hangi hesabını kapatacak? Böyle zamanda göz göre göre böyle tehlikeye atar mı insan kendini? Babamın bu işe razı olması saçma mı saçma. Başka haber yok.

Dostun Anne

17 Kasım, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Dussel geldi. İşler yolunda. Miep ona postanenin önünde bir yer tutmasını, saat on birde kendisini arayacak adamla buluşmasını tembihlemiş. O da tam zamanında buluşulacak yere gelmiş. Dussel'i daha önceden tanıyan Bay Koophuis yanına gelip beklediği beyin gelemeyeceğini, isterse işyerinde bulunan Miep'e gidebileceklerini söylemiş. Koophuis bir tramvaya atlamış, Dussel de aynı yönde yaya yola koyulmuş. On biri yirmi geçe tam, Dussel büro kapısını çalmış. Miep sarı yıl-

dız görünmesin diye paltosunu çıkarttırmamış, ordan özel büroya geçmişler, temizleyici kadın gidinceye kadar dereden tepeden konuşmuşlar. Derken Miep özel büronun başka bir iş için lazım olduğu bahanesiyle Dussel'i yukarı çıkartmış ve dolabı açınca da zavallının gözleri faltaşı gibi açılmış.

Biz yukarıda masa başında yeni konuğu karşılamak için hazırlanan konyakla, kahveyle bekliyorduk. Miep, Dussel'i önce oturma odamıza almış. Bizim döşemeleri hemen bilmiş. Yalnız bizi yukarıda başının üstünde bulunuşumuzu aklına bile getirmemiş. Miep durumu anlatınca düşüp bayılacakmış nerdeyse. Miep yakaladığı gibi kolundan, yukarı, yanımıza çıkarmış.

Dussel içeri girince bir iskemleye çöktü, sus pus öyle, birer birer bizi süzdü, nerde olduğunu bir türlü anlayamazmış gibi etrafına alık alık bakındı. Derken kekeledi, "Ama... aber sind siz Belçika'da değil miydiniz? İst der Miltar nicht come, das Auto, kaçamadınız mı?"

Her şeyi anlattık ona. Askerlerle otomobil hikâyesini. Bizi aramaya kalkarlarsa Almanları yanlış yola sürmek için mahsus yaydığımızı söyledik.

Dussel pek beğendi numaramızı. Hele Gizli Bölme'nin girdisini çıktısını gezip gördükten sonra şaşırdı kaldı.

Oturup öğle yemeğimizi yedi. Dussel öğle uykusuna yattı, çay zamanı çıktı ortaya. Eşyalarını da az buçuk toplamış (Miep önceden getirmişti eşyalarını), rahatladı biraz adamcağız. Sonra eline Van Daan'ın düzenlediği daktiloyla yazılmış Gizli Bölme Tüzüğü tutuşturuldu.

GİZLİ BÖLME İÇİN KILAVUZ

Yahudilerle benzeri kimseler için geçici bir barınak olarak düzenlenmiş özel bir kurum.

Bütün yıl açıktır. Amsterdam'ın göbeğinde sakin, güzel, gürültüden uzak bir yer. 13 ile 17 numaralı tramvaylarla gidilebilir, gidiş gelişte bisiklet de kullanılabilir. Almanlar ulaştırma araçlarını yasak ederse yaya da gidilebilir.

Oda, yatak: Bedava.

Yağsız, özel hazırlanmış yemekler.

Banyo odasında akar su (yazık ki banyo yok): İç ve dış duvarlardan da istenirse su temin edilebilir.

Her çeşit eşya için *geniş yüklükler.*

Radyo merkezimiz: Londra'yla direk temastadır. Ayrıca New York, Tel Aviv ve öbür istasyonlarla münasebet tesis edilmiştir. Radyomuz akşam saat altıdan sonra münhasıran bölme sakinlerinin emrine tahsis edilmiştir. Hiçbir istasyonun dinlenmesi yasak edilmemiş olmakla beraber Alman istasyonlarının musiki programları dışında aranmaması hususunda, aramızda sessiz bir anlaşma mevcuttur.

Dinlenme saatleri: Gece saat 10'dan sabah 7:30'a kadar. Pazarlarıysa 10:15'e kadar. Bölme sakinleri durum elverişli olduğu cihetle gündüzün de dinlenebilirler. Güvenlik tedbirleri gereğince dinlenme saatlerine harfiyen uyulmalıdır.

Kullanılacak dil: Alçak sesle konuşulması şarttır. Bütün medeni diller konuşulabilir, şu halde Almanca konuşulmaması gerekmektedir.

Dersler: Haftada bir steno dersi. Her zaman için matematik, tarih, İngilizce, Fransızca dersleri.

Ev hayvanları özel daire (izin alınması gerekir): Her türlü kolaylık sağlanır, pireler de dahil.

Yemek saatleri: Bayram ve Pazar günleri hariç, kahvaltılar 9'da.

Öğle yemeği: Hafif bir yemek. 1:15'ten 1:45'e kadar.

Ödevler: Bölme sakinleri büro işleriyle görevlidir.

Yıkanma: Pazar günleri 9'dan itibaren tekne bölme sakinlerinin emrindedir. Hela, mutfak, özel ve asıl büro, hangisi istenirse bu işe ayrılabilir.

Alkollü içkiler: Doktor reçetesiyle verilir.

Dostun Anne

19 Kasım, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Beklediğimiz gibi çıktı. Dussel hoş bir adam. Benim odamda kalmayı hiç yadırgamadı tabii.

Aslına bakarsanız yabancı birinin eşyalarıma ortak çıkmasını sevmem ama bu durumda, iyi bir amaç için bazı fedakârlıklar yapmaya hazırım. Babam, "Bir insan kurtaralım, önemli olan o, üst yanı kendiliğinden ayarlanır," diyor. Haklı.

Dussel ilk günden bana bir sürü soru sordu. Temizleyici kadın ne zaman geliyor? Ne zaman hamam yapabiliriz? Helaya gitmek serbest mi? Tuhafına gidiyor belki ama bütün bunlar Gizli Bölme'de önem kazanıyor. Gündüzün aşağıdan işitilebilecek hiçbir gürültü yapmamamız gerekiyor. Yabancı biri olursa özellikle temizleyici kadın, büsbütün dikkatli olmalıyız. Hepsini birer birer Dussel'e anlattım. Her şeyi iki kere soru-

yor, gene de aklında tutamıyor. Zamanla o da alışır, bu apansız değişiklik onu afallattı galiba.

Bundan gayri her şeyler yolunda. Dussel ne zamandır görmediğimiz dış dünya üstüne bir alay şey anlattı. Öyle içler acısı haberler verdi ki! Bir sürü eş dost güme gitmiş. Her akşam yeşil, gri ordu kamyonları ortalığı zangırdata zangırdata geçiyormuş. Kapıları çalıp Yahudi oturuyor mu, diye soruyorlarmış. Varsa eğer, bütün aileyi alıp götürüyorlarmış. Orda yoksa bitişiktekilere... Bir yerde gizlenmedikçe kurtuluş çaresi yok. Çoğu ellerindeki listelere göre dolaşıyor; kapı kapı gezmeleri, toptan toplama amacıyla. Kimi zaman da para karşılığı, adam başına şu kadara bu kadara, yakaladıklarını koyveriyorlarmış. Eski köle avı gibi bir şey. Şakaya sığar şey değil. Yüreğim parça parça oluyor. Akşamları, karanlık bastıktan sonra dizi dizi görüyorum onları, yanlarında ağlayıp duran çocuklar, yürüyüp duruyorlar; nereye gittikleri belli değil, başlarında o heriflerden dördü beşi, ite kaka onları, yorgunluktan yerlere serilinceye dek güdüyorlar. Ne ihtiyar, ne bebek, ne gebe kadın, hasta; hiç dinledikleri yok. Hepsi bu ölüm yürüyüşüne sürükleniyor.

Ne talihliymişiz biz burda, sıkıntısız, kendi halimizde yaşayabiliyoruz. Ah geride bıraktığımız, elimizi uzatamadığımız zavallıların başına gelenler insanı böyle üzmese!

Sevgili arkadaşlarım bu soğuk gecelerde kim bilir hangi çukurda can verirken ben sıcak yatağımdayım diye düşünüyorum, uykum kaçıyor, onları düşünmekten uykusuz sabahı ediyorum. Bu yaban insanların eline düşmüş yakınlarım aklıma gelince bir korkudur düşüyor içime. Bütün bu çektikleri sırf Yahudi oldukları için!

Dostun Anne

20 Kasım, 1942
Cuma

Sevgili Kitty,

Ne yapacağımızı şaşırdık. Şimdiye kadar Yahudilerin başına gelenler üstüne bize ulaşan haberler pek içimize işlemiyordu, her şeye rağmen neşemizi bozmamaya gayret ediyorduk. Miep ara sıra gelip bize yakınlarımızın başına gelenleri anlattığı zaman annemle Bayan Van Daan hüngür hüngür ağlamaya başlıyorlardı. O yüzden Miep anlatmaz olduydu bütün bunları. Dussel buraya gelinceyse adamı soru yağmuruna tuttular, o da öyle korkunç şeyler anlattı ki aklımızdan silemiyoruz bütün bunları.

Gene de gayret ediyor, unutmaya çalışıyor, oyalanmaya bakıyoruz. Dışarıdakilere yardım edemeyeceğimize göre, böyle eli kolu bağlı üzülmek hem faydasız hem de yıpratıcı. Gizli Bölme'yi, Ağlama Bölmesi haline getireceğiz de ne olacak? Her zaman o zavallı insanları akıldan çıkarmamam mı lazım? Mesela tam gülmem tutmuşken birden onları anıp susmalı, sevinçliyim diye utanmalı mıyım yoksa? Bütün gün oturup ağlamalı mıyım? Elimden gelmiyor, ne yapayım? Hem bir yerde üzüntü de yıpranıp aşınıyor.

Bu anlattıklarımın yanı sıra önemini yitiren ama gene de bana baskı etmekten geri kalmayan bir sıkıntı var içimde. Son zamanlarda kendimi yalnız hissediyorum, bir yanda unutulmuş, bırakılmış gibi. Sana niye anlatıyorum bunları bilmem. Eskiden oyun, eğlence, arkadaşlarım bütün günümü doldururdu. Şimdiyse ya kendimi düşünüyorum ya da aklıma hep kötü kötü şeyler geliyor. Sonra anladım ki babam istediği kadar sevimli adam olsun, bütün o geçmiş günler dünyasının yerini tutmu-

yor. Neden böyle olmadık şeyler geliyor hep aklıma? Çok nankörüm ben Kitty. Biliyorum. Biliyorum ama üstüme çok varırlarsa üzerine de bütün bu sıkıntılar yığıldı mı ne yapacağımı şaşırıyorum.

Dostun Anne

28 Kasım, 1942
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Çok elektrik harcamışız. Ya ucu ucuna tasarruf yapacağız ya da elektriği kesecekler. On beş gün karanlıkta oturmak da var. Kim bilir belki de atlatırız bu tehlikeyi. İkindileyin dörtte beşte karanlık iyice basıyor, kitap filan okunamayacak kadar. Biz de bilmece sorarak, karanlıkta jimnastik yaparak, İngilizce, Fransızca konuşarak ya da okuduğumuz kitapları eleştirerek vakit geçiriyoruz. Dün gece yeni bir eğlence buldum. Bizdeki o kuvvetli dürbünle arkadaki evlerin ışık yanan odalarını dikizliyorum. Gündüzün perdeleri şu kadarcık aralamak bile yasak ama karanlık bastıktan sonra zararı yok. Bilmezdim komşuların böyle ilgi çekici insanlar olabileceğini. Hiç değilse bizim komşular böyle. Bir çift yemek yiyordu, bir aile evlerinde sinema gösteriyordu, karşımızda oturan dişçi de bir ihtiyar hanımın dişlerini tedavi ediyordu, ihtiyarın bir korkmuş hali vardı ki!

Öteden beri Bay Dussel'in çocuklarla iyi geçindiğini, çocukları kolladığını söyleyip dururlardı. Şimdi artık ne mal olduğu anlaşıldı. Ukala mı ukala, akıl hocası mübarek, bir fırsat bulmasın vaaza başlıyor; şöyle oturulurmuş, şöyle kalkılırmış, dinle işin yoksa!

Ben de ne şanslıyım! Biliyorsun Haşmetpenahla aynı odada yatmak piyangosu da bana düştüydü. Eh, benim de evdeki üç çocuktan en yola gelmeyeni olduğum bir kere kabul edildiğine göre, neler çekiyorum bir düşün! Temcit pilavı gibi bir konup bir kaldırılan o tembihleri, öğütleri anlatmak için işi sağırlığa vurmaktan başka çare yok. Bununla kalsa iş, hadi neyse; bir de müzevir ki hemen gidip annemi fitliyor. Ondan dinlediklerim yetmiyormuş gibi bir de annemden laf işitiyorum. Kısacası iki ateş arasında kaldım. Bak, Bayan Van Daan'ı unuttuk, o da aşağı kalır mı hiç, açıyor ağzını yumuyor gözünü!

Sana bir şey söyleyeyim mi? Bizim gibi böyle gizli bir yere sığınmış bir ailenin "yaramaz çocuğu" olmak hiç de kolay şey değil. Geceleri yatakta, aklımdan geçiriyorum bana söylediklerini, bende buldukları kusurları, verdikleri öğütleri; ben de şaşırıp kalıyorum. Zamanına göre ya ağlıyor ya gülüyorum.

Neden sonra keşke böyle olmasaydım, keşke böyle olmak istemeseydim diye içim içimi yerken uyuyakalıyorum. Korkarım senin de kafanı karıştırıyorum. Affet, n'apalım, bu kâğıt kıtlığında yazdığımı çizip atmak yakışık almayacak. Onun için o "keşke böyle olmasaydım, keşke böyle olmak istemeseydim" cümlesini okuma! Okusan da bir şey anlayacak değilsin a!

Dostun Anne

7 Aralık, 1942
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Hanuka ile St. Nicholas günleri bu yıl üst üste geldi, bir gün aralıkla. Hanuka bayramı için fazla bir şey yap-

madık, birbirimize ufak tefek armağanlar verdik, mum yaktık, hepsi o kadar. Mum yaktık dediysem on dakika, mumdan yana pek fakiriz, ilahiler okuduktan sonra mumsuz da idare ediliyor. Bay Van Daan tahtadan bir şamdan yaptı, böylece her şey yolunca ayarlandı.

Cumartesi, St. Nicholas günü akşamı daha çok eğlendik. Miep ile Elli habire babamla fısıldaşa fısıldaşa bizi de meraklandırdılar, anladık bir şeyler dönüyor ortada.

Doğruymuş tahminimiz. Saat sekizde tahta merdivenden inip zifiri karanlıkta koridora, ordan da küçük odaya geçtik. (Öyle ürktüm ki geriye dönecektim nerdeyse) o odada pencere olmadığı için ışıkları yaktık. Ortalık aydınlanıverince babam büyük dolabın kapağını açtı. "Aa, ne güzel!" diye bağrıştık bir ağızdan. Köşede St. Nicholas kâğıdıyla donatılmış bir sepet duruyordu, tepesinde de Arap Peter'in bir maskesi.

Hemen sepeti yukarı çıkardık, içinde herkes için ufak bir armağan vardı, yanında da sahibine göre yazılmış ufak bir şiir. Etekliği paçavradan yapılmış bir bebek düştü bana. Babama defter koçanları filan. Ne olursa olsun, iyi etmişler düşündüklerine, böylece şimdiye kadar kutlamadığımız St. Nicholas gününde de bayram etmeye başlamış olduk.

Dostun Anne

10 Aralık, 1942
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bay Van Daan et, sosis, baharat üzerine çalışırmış. Zaten bu ticareti iyi bildiği için babamın yanına girmiş. Şimdi artık sosisçilikte ustalığını gösterme fırsatı buldu.

Her ihtimale karşı, karaborsadan tabii, yığınla et ismarlatmıştık. Sosis yapılmasının seyrine doyum olmuyor. Bir kere et iki üç defa makineden geçiriliyor, sonra kıyma içine ne konuyorsa onlar karıştırılıyor, bağırsaklar şişiriliyor. Akşamleyin sosis etini tavada kızartıp sauerkraut ile yedik ama Gelderland sosislerinin önce iyice kuruması lazım. Onun için iple tavana astık hepsini. Odaya kim girdiyse sergilenmiş çiğ sosisleri görünce kahkahayı bastı, öyle komik oluyor ki!

Oda bir curcuna içindeydi! Bay Van Daan karısının önlüklerinden birini o heybetli göbeğine sarmış (büsbütün şişman görünüyor bu haliyle) etle haşır neşirdi. Elleri kana bulanmış öyle, kıpkırmızı yüzüne, lekelenmiş önlüğüne baksan sahici kasap sanırdın. Bayan Van Daan'da her şeyi bir arada yapma hastalığı nüksetmiş, bir yandan Hollanda'yı öğrenmeye çalışıyor, elinde kitabı; bir yandan çorbayı karıştırıyor, kocasını seyrediyor, arada bir de inleyip sıklıyor, sakat kaburga kemiğinden yakınıyordu. Tohuma kaçmış kadınlar kocaman popolarını ufaltacağım diye delice idman yapmaya kalkışırsa böyle olur!

Dussel'in bir gözü iltihap yapmış, çayla banyo yapıyordu gözüne. Pencereden süzülen bir güneş ışını içinde yüzü, babam oturuyordu köşede ama rahat ettiği yoktu, her geçen ona çarpıyordu bir kere. Üstelik, sanırım romatizmaları da azdı. Yüzünü hiç beğenmedim, kambur gibi öyle büzülmüş, üzüntülü bir hali vardı, ihtiyarlar yurdundakilere benzeyecek nerdeyse. Peter kedisine cambazlık yaptırıyordu odanın dört bir tarafında. Annem, ben, bir de Margot; patates soyuyorduk, Van Daan'ı seyretmekten baş alamıyorduk ki doğru dürüst iş görelim.

Dussel dişçiliğe başladı. Sana ilk hastasıyla olan serüvenini anlatayım da bol bol gül! Annem ütü yapıyordu. Onun için Dussel'in ilk hastası olmak şerefi Bayan Daan'a düştü. Geldi, odanın ortasında bir iskemleye oturdu. Dussel, pürciddiyet çantasını açıp aletlerini çıkarmaya başladı. Bir yandan da dezenfekte edebilmek için kolonya, balmumu yerine de vazelin istedi bizden.

Bayan Van Daan'ın ağzını bir gözden geçirdi, iki de çürük buldu. Çürüklere bir dokundu mu görecektin Bayan Van Daan nasıl iki büklüm oluyordu, bayılacak nerdeyse, can acısından anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu. Uzun bir muayeneden sonra (aslında ya iki ya üç dakika sürdü sürmedi) çürüklerden birini temizlemeye başladı. Ne mümkün! Bizim hasta ayaklarını kollarını deliler gibi oraya buraya sallamaya başladı. Dussel de güç attı kendini geriye, alet de Bayan Van Daan'ın ağzında kaldı.

Dananın kuyruğu o zaman koptu işte! Hastamız bir yandan (bağırabildiği kadar artık) haykırıyor, bir yandan da aleti ağzından çıkarmaya savaşıyordu. Alet de aksi gibi büsbütün çürüğün içine takıldı. Bay Dussel, elleri kalçasında komediyi soğukkanlılıkla seyrediyordu. Seyircilerin artakalanları gülmekten bir hal oluyordu. Bizimki de insafsızlık değil Bayan Van Daan, kim olsa o durumda feryadı basardı. Döne, yırtına, tekme ata, kollarını sallaya sonunda aleti ağzından çıkardı. Sonra da Dussel hiçbir şey olmamış gibi tedaviye yeni baştan başladı.

İşe de öyle kaşla göz arasında girişiverdi ki, Bayan Van Baan'ın yeni numaralar yapmasına meydan olmadı. Ama ömründe hiçbir zaman bu kadar asistanı olmamıştır. Eminim. İki asistan çok işe yaradı. Van Daan ile ben işimizin üstesinden pekâlâ geldik. Bütün bu sahne

ortaçağdan kalma "Mütatabbib İş Başında" adlı resmi andırıyordu. Yazık ki hastanın sabrı tez tükendi, ateşte çorbası, ocakta yemeği derken ucuz kurtardı kendini. Gelecek sefere artık dişlerinin çürüğünden daha ihtiyatlı söz açar.

Dostun Anne

13 Aralık, 1942
Pazar

Sevgili Kitty,

Büyük büroda oturuyor, perdenin, deliğinden dışarıyı seyrediyorum. Alacakaranlık ama yazdığımı görecek kadar ışık var.

Gelip geçenleri seyretmesi öyle tuhaf oluyor ki! Hepsinin sanki büyük bir acelesi var, koşarmış gibi gidiyorlar. Bisikletlileri dersen onları gözümle takip bile edemiyorum. Bisikletin üstünde kim olduğunu seçemiyorum.

Bu semtin halkı hiç de sevimli insanlar değil. Çocuklar hele, öyle pis ki insan dokunmaya korkar. Tam burnu sümüklü kenar mahalle çocukları. Konuştuklarından da bir kelime anlamıyorum.

Dün öğleden sonra Margot ile yıkanıyorduk, dedim ki Margot'ya: "Tut ki şu geçen çocukları bir oltayla sokaktan yakalayıp olduğu gibi buraya sokup birer birer yıkasak, elbiselerini temizleyip salıversek..." Margot sözümü kesti, "Yarın gene böyle pis, sünepe kılıkla ortaya çıkarlar, hiç merak etme!" dedi.

Ben de saçmalıyorum gene. Sadece insanlar yok ki seyredecek, otomobiller var, gemiler var, yağmur var.

En çok tramvayların dönemeç alırkenki gürültüsünü seviyorum.

Hani biz tek düze bir hayat yaşıyoruz da düşüncelerimiz pek mi hareketli, pek mi değişik? Dönenip duruyoruz. Yahudilerden yiyeceğe, yiyecek meselesinden politikaya hep aynı konular. Yahudilerden açıldı madem, söyleyeyim; dün perde arasından iki Yahudi gördüm. Gözlerime inanamadım. Öyle bir tuhaf oldum ki onlara ihanet ettiğim yetmiyormuş gibi şimdi de onların çektiği çileleri açıktan seyrediyorum diye bir üzüntüdür bastı içimi. Karşıda bir duba evi var, bir kayıkçının ailesi oturuyor. Bir de ufak yaygaracı bir köpekleri var, havlamasından tanıyoruz, bir de rıhtımda koşuştuğu zaman kuyruğunu seçebiliyoruz. Bak şuna! Yağmur da yağmaya başladı. Herkes şemsiyelerini açtı. Sadece muşambalarıyla, arada bir de şapkalarının arka tarafı görünüyor. Zaten fazlasını görmeme de lüzum yok. Bir bakışta tanır oldum bütün kadınları, üstlerinde yeşil ya da kırmızı bir manto, ayaklarında topukları aşınmış kunduralar, kollarının altında bir torba, biliyorum hepsini. Yüzleri ya düzgün ya asık, kocalarının o günkü durumuna göre...

Dostun Anne

22 Aralık, 1942
Salı

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme halkı Noel için adam başına fazladan bir çeyrek pound tereyağı verileceği haberinin sevinci içinde. Gazetelerde yarım pound deniyor ama o vesika def-

terini hükümetten alan mutlu kişiler için. Bizim gibi hükümetten gizlenen, karaborsadan sekiz yerine ancak dört defter alacak kadar para bulan Yahudiler için değil.

Tereyağıyla herkes bir şeyler pişirecek. Ben bu sabah birkaç bisküviyle iki kek yaptım. Yukarıda bir faaliyettir gidiyor; annem, ev işleri bitinceye kadar yukarı çıkmamamı tembih etti.

Bayan Van Daan yatağında, sakat kaburgası ağrıyormuş, bütün gün sızlanıp duruyor, boyuna sargı değiştiriyor, mırın kırın ediyor durmadan. Ayağa bir kalksa iyi olacak, eşyalarını toplar, ortalığa bir çekidüzen verir. Hakkını yemeyeyim, Allah için tertipli, çalışkan kadın, tabii orası burası ağrımadıkça. O zaman neşesi de yerine geliyor.

Bütün gün dinlediğim "sısst"lar yetmiyormuş gibi oda arkadaşım Bay Dussel de geceleri başladı "sısst"a. Ona kalsa yatakta bile dönemeyeceğim bir taraftan bir tarafa! Aldırış bile ettiğim yok, gelecek sefere ben de ona bir "sısst" çekeceğim karşılık.

İfrit ediyor beni, hele Pazarları kör karanlıkta kalkıp jimnastik yapması yok mu! Bir kere ışığı yakıyor hemen, ben zavallıcık, uyku sersemi ne yapacağımı şaşırıyorum, oraya dönsem olmuyor, buraya dönsem olmuyor, yatağımı genişletmek için başucuma konmuş sandalyeleri siper etmeye çalışıyorum olmuyor, saatlerce sürüyor bu işkence. Sözüm ona kaslarını gevşetmek için yaptığı bir iki kol sallama temriniyle lord hazretlerinin idmanı sona eriyor, tuvalet faslı başlıyor. Ötesi berisi dört bir yana saçılmış halde, dört dönüyor odanın içinde. Kravatını kaybetmiş, arar durur; oysa masanın üstünde. Sandalyelere çarpıyor, orayı burayı karıştırıyor, çekilir gibi değil kısacası.

İhtiyarları tutturdum bu sefer de, başını ağrıttım. Sızlanmaktan bir şey çıkmıyor nasıl olsa. Sonra dırıltı çıkmasın diye lambanın prizini çıkartmak, kapıyı kapamak, beyin elbiselerini saklamak çeşidinden öç tertiplerinden de vazgeçmem lazım. Gitgide uslanıyor muyum dersin? Burda her şeyi akıl ölçülerine vuracaksın, her şeye boyun eğecek, her şeye eyvallah diyeceksin, dilini tutacaksın filan. Bu gidişle harp bitene kadar akıl makıl kalmayacak bende, zaten olanı da şu kadarcık.

Dostun Anne

13 Ocak, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bu sabah gene aklım başımda değil, niye el sürdüysem, yüzüme gözüme bulaştırdım.

Dışarıda durum büsbütün kötülüyor. Gece gündüz demiyor, zavallı insanları, yanlarında beş on kuruş parayla bir çantayla sürüp götürüyorlar. Yolda onlar da ellerinden alınıyor. Aileler dağıtılıyor, çocuklar, kocalar birbirinden ayrılıyor. Çocuklar okuldan dönüp bir de bakıyorlar ki, anaları babaları kaybolmuş ortadan. Kadınlar Pazardan döndüklerinde evlerinin kapanmış olduğunu, çocuklarının götürüldüğünü görüyor.

Hollandalılar da rahat değil, oğulları Almanya'ya götürülüyor. Herkes korku içinde.

Her gece Hollanda'nın üstünden yüzlerce uçak geçiyor, Alman şehirlerini bombardımana gidiyorlar, taş taş üstünde kalmıyor. Her an Afrika'da, Rusya'da yüzlerce, binlerce kişi ölüyor. Kimsenin bu yıkımın dışın-

da kaldığı yok. Koca yeryüzü bir harp afetinin sarsıntısı içinde. Müttefiklerin durumu daha iyi ama bütün bunların sona ermesine daha çok var.

Bize gelince şanslı olduğumuz muhakkak. Milyonlarca insanın talihlilerindeniz. Harpten sonra ne yapacağız? diye tasarıya girişecek kadar benciliz. Elimizdeki son meteliği biriktirip başkalarına yardım edeceğimize, harbin yıkıntısından artakalanları düzenlemeye bakacak yerde yeni pabuçların, cici elbiselerin hayaliyle avunuyoruz.

Karşıda çocuklar incecik bir gömlek, bir kısa pantolonla bu soğukta dolaşıp duruyorlar. Ne şapka, ne palto, ne çorap var üstlerinde, kimsenin yardım ettiği yok onlara. Mideleri bomboş, içlerini bastırmak için kurumuş havuç kemiriyorlar, o da bulurlarsa. Buz gibi evlerinden sokağa fırlıyorlar, okulları desen evlerinden beter. Hollanda'da işler öyle kötüledi ki çocuklar sokakta gelip geçenleri durdurup dileniyorlar. Harbin yol açtığı sıkıntıları bir bir anlatsam saatler sürecek, kendim de büsbütün karamsarlığa sapacağım. Bu felaketler sona erinceye kadar susup oturmaktan başka çare yok. Yahudiler, Hıristiyanlar bekliyor. hep bu harp bitsin diye. Kimi de var ki ölümünü bekliyor.

Dostun Anne

30 Ocak, 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Hırsımdan deli olacağım. Gene de kendimi tutup ortaya vurmamam lazım. Avazım çıktığı kadar bağırmak, tepinmek, annemi bir terslemek, haykırmak istiyorum.

Nedir bu benim çektiğim! Dakka geçmiyor ki damarıma basmasınlar, kınamasınlar beni, bir kusur bulmasınlar, nasıl da yüzüme acı acı bakıyorlar, ok gibi içime işliyor. Yayları ellerinde, her dakika bir ok saplıyorlar vücuduma, kaçabilirsen kaç!

Margot'ya, Van Daan'la Dussel'e, babama da bağırmak geliyor içimden: "Bırakın beni," diye "rahat bırakın beni! Hiç değilse bir gece gözyaşlarıyla yastığımı sırsıklam etmeden uyuyabileyim! Bırakın beni gideyim! Sizden, burdan ayrı bir yere! En iyisi dünyadan gideyim!" Söyleyemiyorum ama. Umutsuzluğumu onlara göstermemek zorundayım. Kendi elleriyle açtıkları yaraları onlardan gizlemeye gayret ediyorum. Sözde beni avutmak için yanıma yanaşmaları, şaka yapmaları yok mu; büsbütün kanıma dokunuyor, bağırasım, ağlayasım geliyor. Konuşursam gösteriş yapmak istediğimi sanıyorlar; susarsam, gülünç buluyorlar beni; karşılık verirsem kaba kız oluyorum; akıllıca bir şey ortaya atsam sinsi; yorulsam, miskin, yemekte bir lokma fazla bir şey yedim mi de bencil sayılıyorum; aptal, budala, korkak, kurnaz ne kılıklara sokmuyorlar ki beni! Bütün gün kendimin ne çekilmez bir çocuk olduğunu dinlemekten bir hal oldum, ciddiye almaz gibi görünüyor, içime atıyorum üzüntümü. Yoksa nasıl üzgünüm bilmezsin. Tanrıdan beni değiştirmesini diliyorum, n'olur başka türlü bir insan olayım da bari herkesin öfkesini üstüme çekmeyeyim. Bu da olacak gibi değil. N'apayım ben de böyle yaradılmışım, biliyorum kötü insan da değilim, herkesi elimden geldiği kadar hoşnut etmeye çalışıyorum ama onlar anlamıyorlar. İşi alaya vuruyorum, çünkü onların beni ne kadar üzdüklerini göstermek istemiyorum. Kaç kere söyledim, hiç yoktan beni azarladığında anneme dikildim,

dedim ki: "Ne söylerseniz söyleyin, umurumda değil. Bırakın beni, nasıl olsa düzelmem bundan sonra." O zaman da tabii kabalık ettiğimi, serkeşlik ettiğimi söylediler, iki gün yüzüme bakmadılar. Derken unutuldu hepsi, eskisi gibi muameleye başladılar. Bir gün ağzımdan bal, ertesi gün de zehir saçmak bana göre iş değil. En iyisi kendi içime kapanır, onlar beni nasıl hor görüyorlarsa ben de onları hor görürüm. Ah bir yapabilsem bunu!

Dostun Anne

5 Şubat, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Çoktandır aramızda geçen kavgaları anlattığım yok ama durum eskisi gibi. Dussel önce pek şaşaladı ama şimdi o da alışıyor bu çekememezliklere, umursamaz oldu. Margot ile Peter'e genç demeye bin şahit lazım. İkisi de öyle uyuşuk, cansız şeyler ki! Onların yanında ben göze batıyorum. Ağızlarına pelesenk ettiler: "Margot ile Peter böyle şey yapıyor mu bak! Onlara benzesene biraz!" deyip duruyorlar ama ben Margot gibi olmak istemiyorum ki! Yumuşak başlı, pasif, herkesin dediğine peki diyen, her şeye razı bir insan o. Ben daha sağlam karakterli bir çocuk olmak istiyorum. Söylemiyorum bunları kimseye. Alay edecekler; iyisi mi ağzımı kapatır otururum. Sofrada hava epey gergin gene, Allahtan arada bir çorbacılar geliyor da dırıltı yatışıyor azıcık. Çorbacılar, yemek zamanı afişten gelip bir kap çorba içenler. Bugün gene Bay Van Daan, Margot'nun iştahsızlığından söz ediyordu. "Vücudun bozulmasın diye

böyle az yiyorsun her halde," diye Margot'ya takılıyordu. Her zaman Margot'nun tarafını tutan annem de bağıra bağıra demez mi: "Yetti artık sizin bu budalaca gevezelikleriniz!" Bay Van Daan kıpkırmızı kesildi, gözlerini indirdi, bir şey söylemedi. Son günlerde olmadık şeylere gülmeye başladık, işarete bakıyoruz hani kahkahayı basmak için. Bayan Van Daan demin daha yeni bir saçma yumurtladı. Babasıyla nasıl iyi geçindiklerini, kendinin ne civelek bir kız olduğunu filan anlatıyordu. Babası ona öğüt verirmiş, gezip tozduğun adamlar işi azıttığı zaman, "beyefendi unutmayın, ben de bir hanımefendiyim," de dermiş. Sözüm ona beyefendi de bunun ne demeye geldiğini anlarmış. Bizimkiler pek beğendiler bu nükteyi, bir kahkaha, bir kahkaha... O pısırık Peter bile insanı güldürüyor bazen. Nedense anlamını bilmediği yabancı kelimelere merakı var çocuğun. Geçen gün büroya birileri geleceği için helaya gitmiyorduk. Peter çok sıkışmış, çaresiz gitmiş helaya, yalnız işini bitirdikten sonra sifonu çekmemiş. Kibarlık edecek ya helanın kapısına da bir kâğıt iliştirmiş. "S. V. P. koku." yazmış üstüne. "Dikkat, koku!" diyecek sözde! S. V. P.'nin "dikkat" anlamına geldiğini sanırmış. Ne bilsin S. V. P.'nin "lütfen" demeye geldiğini!

Dostun Anne

27 Şubat, 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Pim "Nerdeyse ikinci cephe açılır" diyor. Churchill zatürreeye yakalandı ama atlattı tehlikeyi. Hindis-

tan'ın özgürlük şampiyonu Gandhi bilmem kaçıncı orucuna başladı. Bayan Van Daan alın yazısına inandığından söz ediyor ama toplar gürüldemeye başladığı zaman da en çok korkan o. Yiğit kadın Allah için!

Henk, piskoposun el altından dağıttırdığı mektubun bir kopyasını da bize okuyalım diye getirdi. Güzel şeyler söylemiş, insanı yüreklendiriyor. "Hollanda halkı," diyor, "düşmanı yurdumuzdan atıncaya kadar durup dinlenme yok! Herkes elindeki silahla yurdunu, yurttaşlarını, dinini selamete ulaştırmak için çarpışıyor. Elinizden geleni yapınız, geniş yürekli olun! Açık elli olun! Tanrı sizinle birliktir." Kilisenin mihrabından böyle konuşuyorlar demek. Bir yararı olur mu bunun acaba? Belki ama bizim dinden insanlara değil.

Başımıza neler geldi biliyor musun? Evin sahibi Kraler ile Koophuis'e bildirmeden evi satmış. Bir sabah yeni evsahibi, yanında bir mimarla evi gözden geçirmek için çıka geldi. Allahtan Bay Koophuis ordaymış, Gizli Bölme dışında her yeri göstermiş onlara. Ara kapının anahtarını unuttuğu bahanesiyle tehlikeyi savuşturmuş. Ev sahibi yeniden boy göstermedikçe emniyetteyiz şimdilik. Bir de gelir Gizli Bölme'yi görmek isterse o zaman işte işimiz bitik.

Babam Margot ile bana bir iş kutusu verdi. Hangi kitapları okuduğumuzu, bunları hangi yazarların yazdığını hep kartlara geçireceğiz. Kitap saraylarındaki fiş kutuları gibi bir şey. Ben sonra yabancı kelimeler için de bir not defteri tutuyorum.

Sofrada tereyağla margarin yeni biçim bölünmeye başlandı. Herkesin payına düşen tabağına ayrı ayrı konuyor. Bence Van Daan'lar haksızlık ediyorlar, çoğu za-

man annemle babam da kavga çıkarmaktan korktukları için seslerini çıkaramıyorlar. Yazık, böyle insanlara karşı kısasa kısas hareket etmek gerek.

Dostun Anne

10 Mart, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Dün akşam elektrikler kontak yaptı. Üstüne de toplar ha babam gürledi durdu. Uçaklardan, bombardımandan yana korkumu bir türlü yenemedim. Hemen her gece babamın koynuna sığınıyorum. Çocukça bir şey belki ama bu iş bildiğin gibi değil. Uçaksavar toplarının gürültüsü öylesine ki bir satır laf etsen duyuramıyorsun karşındakine. Kaderci Bayan Van Daan korkusundan ağlayacaktı nerdeyse: "Yarabbi nedir bu böyle! Nasıl da kıyasıya ateş açıyorlar!" deyip duruyordu. "Çok korkuyorum," dese ya mübarek!

Mum ışığında karanlıktaki kadar korkmuyor insan. Nöbet gelmiş gibi her yanımı bir titreme almıştı. Babama mum yak diye tutturdum, dinlemedi. Karanlıkta oturduk hep. Derken makineli tüfekler girişti işe. Toptan da kötü onlar. Annem yataktan fırladığı gibi mumu yaktı. Babam fena öfkelendi. Anneme söylenince o da, "Anne'ı ne sanıyorsun sen?" dedi. "Kırk yıllık asker değil ya bu kız!" Babam da ağzını kapattı.

Sana Bayan Van Daan'ın ödleklikliklerinden söz etmedim, değil mi? Gizli Bölme'yi iyice tanıyacaksan bunsuz olmaz. Bayan Van Daan'ın ne yiğit kadın olduğu-

nu da anlatayım da bilgin tamam olsun. Bir gece kadıncağız "Hırsız var!" diye tavan arasını ayağa kaldırdı. Hırsızların ayak seslerini işitmiş sözde. Ossaat kocasını uyandırmış ama o arada hırsızlar ortadan kaybolmuş. Bay Van Daan'ın ses adına işitebildiği karısının güm güm atan yüreğinin çarpıntısıymış. "Ah Putti, ah!" (Putti diyor kocasına) deyip duruyordu. "Sosisleri, fasulyeleri alıp götürmüştür domuzlar. Peter'e ne yaptılar acaba?" Derken Bay Van Daan, "Herhalde Peter'i çalmamışlardır, merak etme! Bırak da biraz uyuyayım, ne olur!" demiş. Bayan Van Daan öyle ürkmüş ki o gece sabaha kadar gözünü bile kırpmamış. Birkaç gece sonra Van Daan ailesi birtakım yaban seslerle ayağa kalkar. Peter elinde bir elektrik feneriyle tavan arasına çıkar. Bir koşuşma, bir koşuşma. Neymiş meğer bunlar biliyor musun? Bir alay fare azmanı. Hırsızların kimin nesi olduğu anlaşıldıktan sonra Moushi'yi geceleri tavan arasına saldık, davetsiz konuklar o zamandan beri bir daha teşrif etmediler. Birkaç akşam önce Peter eski gazete almak için çatı arasına çıktıydı. Merdivenlerden inmek için tavan arasının kapağını tutmak lazım sıkıca. Bizimki de nereye uzattığına bakmadan rasgele bir yere dayayacak olmuş elini. Sen misin dayayan; acıdan, korkudan gümbür attı kendini aşağı. Meğer o koca sıçanlardan birine doğru uzatmamış mı elini. Hart diye ısırınca sıçan, bizimki yüzü gözü kâğıt gibi çıktı ortaya, dizleri tutmuyordu, tiril tiril öyle! Üstü başı, pijamaları kan içinde. Hani o sıçanları okşaması iğrenç olmasına iğrençken bir de elini kaptırdı mı o pis hayvanlara, kim bilir ne eğlenir insan!

Dostun Anne

12 Mart, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Sana birini takdim edeceğim: Frank Ana, Gençlik Hakları Savunucusu! Annem gençlik diyor da başka bir şey demiyor. Hemen her meselede gençliğin tarafını tutuyor, gürültü patırtı derken istediğini de yaptırıyor. Bir kutu dil balığı konservesi bozulmuş, Moushi ile Boche'a ziyafet! Boche ile tanışmadın sen daha. Biz gelmeden önce de burdaymış. Bu siyasi adı da nerden geliyor biliyor musun? Bir vakitler firmada iki kedi varmış. Biri bu, depoda yaşayan; bir de tavan arasının kedisi. İki kedi ara sıra karşılaşırlarmış; daha doğrusu kapışırlarmış. Her zaman kavgayı çıkaran bu depo kedisi, sonunda dayağı yiyen de o. Bunun için işte depo kedisine Almaneri, yani Boche adını takmışlar, öbürüne de İngiliz ya da Tommy demişler. Tommy ortadan kaybolmuş bir zaman sonra. Şimdi aşağı inince Boche ile oynuyoruz.

Öyle çok fasulye yedik ki uzaktan fasulye gördüm mü midem bulanır oldu. Bakamıyorum bile. Akşam yemeklerinde ekmek yok artık. Babam demin kendini iyi hissetmediğini söyledi. Gözleri öyle üzüntülü, yaşlı gibi adeta zavallıcık.

Son günlerde Ina Boudikier Bakker'in yazdığı *Kapı Çalındı* adlı kitabı elimden bırakamıyorum. Bir ailenin hayatı; çok da iyi anlatılmış. Üst yanı harp üstüne, yazarlar üstüne, kadınların eşitliği konusu üstüne, sarmıyor beni pek.

Almanya'ya korkunç hava hücumları yapılıyor. Bay Van Daan'ın neşesi yok gene, cigara yokluğundan hep. Konserve sebzeleri açmaya başlayalım mı yoksa

daha bekleyelim mi diye yapılan tartışma sonunda bizim taraf kazandı davayı.

Kunduraların hiçbiri ayağıma sığmıyor, sadece kayak pabuçları var, onların da ev içinde bir faydası yok ki. 6.50 florine Alman bir çift sandal ancak bir hafta dayandı, ıskartaya çıktı sonra. Belki Miep tezgâh altından doğru dürüst bir şey koparabilir. Babamın saçlarını kesme zamanı geldi. Pim pek memnun, harpten sonra berbere filan gitmeyecekmiş, "Nasıl olsa kızım onlardan iyi kesiyor," deyip duruyor. Arada bir kulağını makasa kaptırıveriyorum, o başka.

Dostun Anne

18 Mart, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Türkiye harbe girdi. Herkeste bir heyecan bir heyecan. Merakla haber bekliyoruz.

Dostun Anne

19 Mart, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Bir saat sonra hep hayal kırıklığına uğradık. Meğer Türkiye daha harbe girmemiş. Bakanlardan biri yakında tarafsızlıktan vazgeçeceklerini söylemiş, hepsi o kadar. Kral sarayının karşısındaki Dam Meydanı'nda bir gazete müvezzii "Türkiye İngiltere'nin safında" diye bağırmaya başlamış. Halk elinden kapışmış gazeteleri. Bu sevin-

çli haberin bize ulaşması da bu yoldan oldu. 500 ile 1.000 gilderlik banknotlar tedavülden kaldırıldı. Karaborsacılarla mücadele için bir yandan da şurdan burdan karaborsa parası ele geçirmiş olanlarla Gestapo'dan gizlenen kimselere karşı bu tedbir. 1.000'lik bir banknotu değişmeye bankaya gittiğin zaman nerden aldığını açıklamak zorundasın. Vergileri ödemek için gelecek haftaya kadar sadece kullanılabilecek. Dussel'e elden düşme, modası geçmiş bir dişçi matkabı buldular. Yakında benim dişlerimi de bir elden geçirecek. Führer Aller Germanen, radyoda yaralı askerlerle konuştu. Konuşamaz olsaydı keşke. Sorusu, karşılığı aşağı yukarı şöyle bir şey:

"Adım, Heinrich Scheppel."

"Nerde yaralandın?"

"Stalingrad dolayında."

"Nerenden yaralısın?"

"İki ayağım dondu. Sol bacağımda da mafsallardan biri kırık."

Radyodaki bu kukla oyunu işte böyle sürdü gitti. Yaralılar sözümona yaralarından gurur duyuyorlardı, ne kadar çok olursa o kadar iyi! Yaralılardan biri Hitler'in elini sıkabilme şerefine erdiği için öylesine heyecanlandı ki (el sıkacak eli kaldı mı kalmadı mı orası belli değil tabii) dili tutuldu, kekeledi durdu.

Dostun Anne

25 Mart, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Dün annem, babam, Margot, ben kendi halimizde oturuyorduk bir arada. Peter içeri girdi, babamın kula-

ğına bir şey fısladı, işittiğim kadarı, depoda varillerden biri devrilmiş, birisi şimdi kapının orda dolanıp duruyormuş. Margot da işitmiş aynı şeyi ama babamla Peter dışarı fırladıktan sonra beni yatıştırmaya girişti. Rengim bembeyaz kesilmiş.

Üçümüz de korku içinde bekleşmeye başladık. Bir iki dakika sonra Bayan Van Daan yukarı çıktı, özel büroda radyo dinliyormuş. Babam gelip radyoyu kapatıp usulca yukarı çıkmasını rica etmiş. Bilmezsin nasıl oluyor, insan çıt bile çıkarmamak istedi mi köhne merdivenlerin gıcırdayacağı tutuyor. Beş dakika sonra Pim ile Peter göründü, saçlarının diplerine kadar ağarmışlar tozdan, anlattılar başlarından geçenleri.

Merdivenin altına saklanmışlar, beklemeye koyulmuşlar; ne gelen var ne giden. Derken efendim, güm güm diye üst üste iki gürültü duymuşlar, kapılara vuruluyormuş gibi. Pim fırladığı gibi yukarı çıkmış. Peter Dussel'e haber iletmiş, o da gürültü patırdı, neden sonra yukarı çıkabilmiş. Sonra da pabuçlarımızı çıkarıp Van Daan'ların oraya gittik. Bay Van Daan bronşit olduğu için yatağına çekilmiş, başucuna sokulup durumu anlattık.

Van Daan öksürdükçe karısıyla beni bir korkudur alıyordu, düşüp bayılacağız nerdeyse. Sonradan bir fikir attı ortaya birimiz, hastaya kodeini dayadık, öksürük yatıştı. Beklemeye başladık gene, bekledik, bekledik, ses seda çıkmadı. Düşündük sonra, herhalde hırsızlar ayak seslerini işitince tabana kuvvet kaçtılar deyip işin içinden çıktık.

Yalnız işin aksi tarafı, aşağıdaki radyo açık kalmıştı, etrafında da dizili sandalyeler. Hem de radyonun düğmesi İngiltere'ye çevrik. Kapıyı zorlasalar pasif korunma memurları, durumu fark edip polise haber ver-

diler mi, o zaman işte ayıkla pirincin taşını. Van Daan kalktı ayağa, paltosunu sırtına geçirip yola düştü, ardından babam, en arkada da Peter, elinde her ihtimale karşı bir çekiç. Yukarıda da hanımlar, (Margot ile ben de dahil) beyler beş dakika sonra gelip işlerin yolunda gittiğini söyleyinceye kadar soluksuz bekleştik. Helada bir süre suyu açmamayı, sifonu çekmemeyi kararlaştırdık. Heyecandan hepimizin midesi allak bullak olmamış mı sana, sıram sıram helaya teşrif ettikçe halimizi bir düşün.

Böyle bir şey olmaya görsün, ardından sürüyle aksilik de bir arada geliyor. Hepimize güven veren saat de saat başını vurmamaya başlamaz mı! İkincisi: Bay Vossen daha önceki akşam her zamankinden erken kalktığı için Elli'nin anahtarı bulup bulamadığını da bilemiyorduk. Ya kapıyı kapamayı unutmuşsa? Vakit de bir türlü geçmiyordu, diken üstünde oturuyorduk. Bütün avuntumuz, saat sekizde hırsızların gürültüsünden sonra evde çıt çıkmamış olmasıydı. Öbür yandan düşündük de içimiz biraz rahatladı, böyle erken saatte, herkesin sokaklarda dolaştığı bir sıra hırsızlar soyguna gelir miydi ki? Hem belki de deponun bekçisi paydos etmemişti daha, telaş içinde böyle bin türlü uğursuz şey aklımıza gelmişti; duvarlar ince, bizde yürek Selanik, insan gözünde büyütüyor her şeyi.

İçimize biraz su serpildikten sonra yataklarımıza çekildik ama kimseyi uyku tutmadı. Babam, annem. Bay Dussel uyanıktı hep. Yalanım yok, ben de sabaha kadar gözümü kırpmadım. Sabah olunca erkekler aşağı inip kapı kapalı mı değil mi diye bakmaya gittiler. Her şeyler yolundaymış. Sonradan gelenlere bu sinir bozucu olayı inceden inceye anlattık, alay ettiler bizimle. Ama böyle şey-

lere sonradan, her iş olup bittikten sonra gülmesi kolay. Bir Elli oldu bizi ciddiye alan.

Dostun Anne

27 Mart, 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Steno kursunu bitirdik, şimdi hız üstüne temrine başladık. Pek bir bilgin kesiliyoruz değil mi? Sana vakit geçirmek için nelere başvurduğumuzu bir anlatsam şaşırırsın. (Vakit öldürmek için demek daha doğru; hani burdan çıkma zamanı bir gün önce gelsin diye günleri gözü kapalı geçirmekten başka bir kaygımız yok.) Mitoloji delisi oldum, özellikle Yunan ve Roma Tanrıları. Bunun geçici bir merak olduğunu söyleyip duruyorlar. Kim görmüş bacak kadar çocuğun mitolojiye merak saldığını? Görsünler işte, ben yaşta çocuklar da mitolojiyi sevebilirmiş demek!

Van Daan'ın soğuk algınlığı sürüyor. Daha doğrusu gıcık geliyor, hepsi o kadar. Öyle bir mesele ediyor ki bunu. Papatya suyuyla gargaralar mı yapmıyor, boğazını mürle mi silmiyor! Göğsünü, burnunu, dişlerini hep okoliptüsle ovuyor. Gene de keyfi bozuk beyefendinin.

Alman kodamanlarından Reuter bir söylev verdi. "Bütün Yahudiler, 1 Temmuz'dan önce Alman işgali altındaki ülkelerden temizlenmeli," diyor, "1 Nisan ile 1 Mayıs arası Utrecht eyaleti temizlenecek." (Yahudiler sanki tahtakurusuydu.) "1 Mayıs ile 1 Haziran arası da Güney ve Kuzey Hollanda eyaletleri temizlenecek." Bütün

bu zavallı insanlar hasta, sakat sürü hayvanları gibi mezbahalara yollanacak. Fazla konuşmayayım bu konuda, kötü düşler görüyorum sonra geceleri.

Sana iyi bir haber vereyim: Almanların İşçi Mübadelesi Dairelerinden birini baltalayıcılar tutuşturdu. Birkaç gün sonra Kayıt Bürosu da yandı kül oldu. Alman üniforması giymiş adamlar muhafızları temizlemişler.

Dostun Anne

1 Nisan, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Nisan balığı yapıyorum sanma. Tam tersi, diyeceklerimin şakayla ilgisi yok: "Felaketler yalnız gelmez" sözü var ya, yerden göğe haklı. Gelip bize sevinç aşılayan Bay Koophuis bir mide kanaması geçirdi, en azından üç gün yataktan çıkamayacak. Elli de gribe yakalandı. Bay Vossen gelecek hafta hastaneye yatacak, ülseri var galiba. Bunların üstüne de babamın Bay Koophuis ile başlıca noktalarını tartıştığı önemli iş görüşmeleri başlamak üzere. Bay Kraler'e her şeyi birer birer anlatmaya vakit kalmadı.

Beklenilen bey geldi. Daha konuşmalar başlamadan önce bile babam, kendi kendini yiyordu. "Ah bir orda olsam, iki adımlık yer, bir aşağı inebilsem!" deyip duruyordu. "Niye," dediler; "gidip kulağını dayamıyorsun yere? İşitilir burdan konuştukları." Babamın yüzü aydınlanıverdi. Dün sabah saat on buçuk ta Margot ile Pim (iki kişi daha iyi duyar diye) yere uzanıp dinleme postasına başladılar. Konuşmalar öğleden sonraya kadar uza-

dı. Ama gerisini dinleyecek halde değildi babam, öyle acayip bir durumda saatlerce kalmaktan orası burası tutulmuştu. Saat iki buçukta pasajdan sesler geldiğini duyar duymaz Margot ile yerimizi aldık. Konuşmalar öyle ağdalı öyle sıkıcıydı ki uyuyakalmışım oracıkta. Margot aşağıdan işitirler diye değil konuşmaya, beni dürtmeye bile çekinmiş. Yarım saat kadar uyumuşum, gözlerimi açınca bir üzüldüm ki konuşmalardan aklımda hiçbir şey kalmamış. Allahtan Margot daha dikkatli davranmış.

Dostun Anne

2 Nisan, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Ah, bir bilsen, adıma bir kara daha sürüldü. Dün gece yatakta babamı bekliyordum, gelsin de birlikte dua okuyalım diye. Annem girdi içeri, yatağımın kenarına oturdu. "Anne," dedi, "baban gecikecek, bu gece de duanı benimle oku, olmaz mı yavrum." Ben de, "Olmaz anne," diye karşılık verdim.

Annem ayağa kalktı, yatağın yanında bir an durdu, yavaşça kapıya doğru gitti. Sonra ansızın dönüp yüzü gözü birbirine karışmış bir halde, "Kızmıyorum, kızmak istemiyorum, dargın değilim, zorla güzellik olmaz biliyorum," dedi. Dışarı çıkarken gözleri yaşarmıştı.

Yerimden kımıldamadım. Onu öyle terslemekle büyük bir kabalık ettiğimi anlamıştım ama iş işten geçmişti. Üstelik başka türlü de cevap veremezdim ki. Elimde değil. Anneme acımıştım, hem de çok acımıştım. Çünkü ilk defa olarak benim soğuk durmama üzüldüğünü

görmüştüm. "Zorla güzellik olmaz" derken yüzünden keder aktığı gözümden kaçmamıştı. Gerçeği ortaya vurmak güç ama ne yapalım gerçek de bu. Kendi beni tersledi, kendisinden uzaklaştırdı, yersiz sözleriyle kaba saba şakalarıyla beni soğuttu. Öyle ki şimdi istediği kadar sevgi göstermeye kalksın, elimde değil yumuşayamıyorum. Nasıl ben onun acı sözlerine vaktiyle üzülmüşsem şimdi de o aramızda sevgi adına bir şey kalmadığını anladığı zaman üzülüyor. Bütün gece ağladı. Babam yüzüme bakmıyor. Bir an için gözü bana kaysa bile, gözleriyle bana, "Nasıl böyle katı yürekli olabildin? İnsan annesini böyle üzer mi hiç?" demek istediğini anlıyorum.

Özür dilememi bekliyorlar. Elimde değil ama. Ben gerçeği söyledim, annem de bunun böyle olduğunu er geç anlayacaktı. Annemin gözyaşlarına, babamın acı acı bakışlarına aldırmaz görünüyorum, öyleyim de; çünkü ikisi de benim öteden beri duyduğum şeylerin ilk defa farkına vardılar. Anneme üzülüyorum ama bana aldığı tavrın karşılığını gördüğünü anlamasının zamanı gelmişti. Ben susuyor, kendimi ağıra çekiyorum. Gerçekten, gerçeği ortaya koymaktan çekinmeyeceğim artık. Ne kadar tez olursa o kadar iyi. Daha sonra işitip daha çok üzüleceklerine şimdiden öğrensinler, böylesi daha iyi.

Dostun Anne

27 Nisan, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Bir kavgadır gidiyor evde. Babamla Van Daan'lar, benle annem, annemle Bayan Van Daan; herkes kavga-

lı birbiriyle. Ne eğlenceli değil mi? Tam yaşanacak hayat. Anne'ın malum kusurlar listesi gene ortaya döküldü, büsbütün de şişirildi.

Bay Vossen, Binnengasthuis Hastanesi'ne kaldırıldı. Bay Koophuis yataktan kalktı, kanama çabuk durmuş. Hayır bürosunun yangından gördüğü zararlara itfaiyecilerin de tüy diktiğini anlattı. Yangını söndüreceğiz diye hortumu tutunca su basmış ortalığı. Oh olmuş!

Carlton Oteli tuzla buz oldu. Yangın bombalarıyla yüklü iki İngiliz uçağı, Alman Subay Kulübü'nün ta üstüne düştü. Vijzelstraat Singel köşesi yandı kül oldu baştan aşağı. Alman şehirlerine yapılan hava hücumları günden güne ağırlaşıyor. Sakin bir gece geçirdiğimiz yok. Uykusuzluktan gözlerimin altı mosmor oldu. Aldığımız gıda da yetersiz. Kahvaltıda kuru ekmekle kahve. Yemeklerde bir on beş gün peş peşe ıspanakla lahana. Yirmi santim boyunda patatesler, tatlı tatlı öyle, kimi de küf kokuyor. Kim şöyle esaslı bir yemek yemek istiyorsa, bizim Gizli Bölme'ye şeref versin! Yukardakiler fena halde şikâyetçi, bizler fazla şikayet etmiyoruz. 1940'ta dövüşmüş veya askere alınmışların hepsi harp esiri olarak Führer'e hizmete çağırıldı. Galiba çıkarmaya karşı tedbir diye düşündüler bunu.

Dostun Anne

1 Mayıs, 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Burda yaşadığımız hayatı bir gözümün önünden geçiriyorum da, Yahudilerin çektikleri yanında bizim du-

rumumuz cennetten bir köşe. Gene de eski hayata döneceğimiz zaman geldiğinde şimdiki halimiz gözümün önüne gelecek de, evimizde güzel güzel yaşayan bizim gibi bir ailenin bu hallere nasıl düştüğüne şaşacağımıza eminim. Bununla oturup kalkışımızı, yaşayış şeklimizi belirtmek istiyorum. Buraya geldik geleli kullandığımız; bir muşamba örtü var kullanıla kullanıla yüzüne bakılacak hali kalmadı. Kirli bir bulaşık beziyle arada bir temizlemeye çalışıyorum ama ne fayda. Daan'lar bütün kış tek çarşafla yatıp kalktılar. Yıkanılmıyor çünkü, sabun yok. Verdikleri sabun yetmiyor. Çeşidi de kötü mü kötü. Babamın pantolonunun arkası pırıl pırıl, boyunbağı da takılmaz hale geldi. Annemin korsesi ikiye ayrıldı bugün, tamir edilecek gibi de değil, öylesine aşınmış ki. Margot da en azından iki numara küçük sutyenlerle gezmek zorunda.

Annemle Margot kışı birlikte üç gömlekle idare ettiler. Benimki de öyle kaldı ki karnıma kadar anca iniyor.

Tabii bütün bunlara katlanılabilir. Ama arada bir aklıma geliyor da bir tuhaf oluyorum. Bizler ki, benim donlarımdan tut, babamın diş fırçasına kadar eski püskü şeyler kullanmaya alıştıktan sonra harpten önceki duruma nasıl alışacağız?

Dün gece gene öyle gürültü oldu ki dört kere eşyamı topladım, açtım. Bugün kaçacak olursak diye lüzumlu eşyamı bir el çantasına yerleştirdim. Ama annem haklı olarak, "Peki ama, nereye kaçacaksın?" dedi. Hollanda'yı memleketin birçok yerlerinde yapılan grevler için cezalandırıyorlar. Sıkıyönetim ilan edildi. Herkese bir kupon eksik tereyağ veriliyor. Siz misiniz yaramazlık eden demek istiyorlar sözümona.

Dostun Anne

18 Mayıs, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Alman ve İngiliz uçakları arasında korkunç bir hava savaşı seyrettim. Yazık, müttefik havacılar, ateş almış uçaklarından atlamak zorunda kaldı. Halfweg'de oturan sütçümüz yol kenarında dört Kanadalı görmüş, bunlardan biri su gibi Hollandaca konuşuyormuş. Bizim sütçüden ateş istemiş, aslında altı kişi olduklarını söylemiş. Pilot, uçakla yanmış gitmiş, beşinci de bir yerlere gizlenmiş. Az sonra Alman polisi gelip Kanadalıları alıp götürmüş. O tüyler ürpertici paraşüt atlamasından sonra nasıl böyle soğukkanlı olabiliyorlar, şaştım doğrusu.

Havalar ısındı, gene de çöpleri yakmak için ocağı tutuşturuyoruz. Çöp kutularına bir şey koyamıyoruz, bekçi görür diye. Ufacık bir şey yüzünden yakayı ele vermemek için çok dikkatli olmamız gerek.

Bu yıl diploma almak isteyen ya da üniversiteye devam etmek isteyen öğrenciler, Almanlarla dost olduklarını, Yeni Nizam'ı beğendiklerini gösteren bir belge imzalamak zorunda bırakıldı. Yüzde sekseni diretti. İşin acısını çektiler. Belgeleri imzalamayan bütün öğrenciler Almanya'daki çalışma kamplarına sürüldü. Memleketin gençliğinde hayır kalmayacak böyle giderse. Çalışma kamplarında haalleri nice olur? Annem dün gece gürültüye dayanamayıp pencereyi kapattı. Ben babamın yatağındaydım. Ansızın Bayan Van Daan yukarıda yatağından fırladı; köpekleri Moushi bir yerini ısırmış gibi. Ardından bir kığıştıdır koptu. Yatağımın yanına bir yangın bombası düştü sandım. "Işığı yakın, ışığı," diye ba-

ğırdım. Babam elektriği açtı. O anda odanın alevlerle örtüleceğini sanmıştım. Bir şey olmadı. Hep birlikte olup bitenleri görmek üzere yukarı çıktık. Van Daan'lar pencerenin aralığından bir kırmızılık görmüşler, Bay Van Daan yakınlarda yangın çıktı sanmış, karısı da bizim ev tutuştu sanmış, yataktan zor atmış kendini, tir tir titriyormuş dizleri. Baktık, görünürde bir şey yok, yataklarımıza döndük.

Bir çeyrek geçti geçmedi, ateşe başladılar yeniden. Bayan Van Daan gene ayağa fırladı, aşağı, Dussel'in odasına geldi. Kocasından bulamadığı desteği Dussel'in odasında aramış olacak. Dussel, onu "Gel yavrum, benim yatağıma gel!" diye karşıladı. Hepimiz birden gülmeye başladık bu sözleri işitince. Gürültü de kesildi, az sonra Bayan Daan da biz de yatıştık.

Dostun Anne

13 Haziran, 1943
Pazar

Sevgili Kitty,

Babamın doğum günüm için yazdığı şiiri sana okumak isterdim. Almanca şiir yazar babam. Doğum günümde beni iyice şımarttılar, kucakla armağan geldi. En sevdiğim konu olan Yunan mitolojisi üstüne kocaman bir kitap getirdiler. Şekerden, çikolatadan yana da şanslıyım. Herkes sandığının dibinde ne varsa toplayıp getirdi. O kadar yüz verdiler ki bana, bu kadarına layık değilim diye bayağı utanıyorum.

Dostun Anne

15 Haziran, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Bu arada bir sürü şey gelip geçti başımızdan ama gevezeliğimle başını ağrıtmaktan çekiniyorum. Hani lafı biraz kısa kesse diyeceksin gibime geliyor. Onun için bu seferlik olsun, olup bitenleri kısaca anlatayım.

Bay Vossen'in ince bağırsak ülserini ameliyat edemediler. Yatırmışlar adamcağızı ameliyat masasına, bir de açmışlar ki karnını, ülser filan değil, ilerlemiş bir kanser; ameliyatla filan olacak gibi değil. Kapatıp dikmişler yeniden, üç hafta da hastanede baktıktan sonra evine yollamışlar. Çok üzülüyorum zavallıcığa. Sokağa çıkabilsem, ilk iş, onu ziyarete giderdim. Sık sık ona uğrar, adamı eğlendirirdim hiç değilse. Bu, bizim için de pek kötü oldu. Vossen dışarda olup bitenleri bize bildiriyordu, özellikle mağazadaki olayları. Şimdi kolumuz kanadımız kopmuş gibi oldu. En büyük desteğimizdi bizim o, güvenlik meselelerinde öğütçümüzdü. Çok arıyoruz onu.

Gelecek ay radyoyu teslim sırası bize geliyor. Koophuis eski büyük Phillips'in yerine bir bebe radyo yolladı, gizliden satın alınmış. O güzelim radyomuzdan vazgeçmek acı olacak ama bizim gibi gizli yaşayan insanların, polisin kuşkusunu uyandırmamak için en entipüften şeylere bile dikkat etmesi gerek. Bebe radyoyu yukarıda tutacağız. Saklı Yahudiler, saklı para, saklı alışverişe bir de saklı radyo katıldı. Herkes eski, elden düşme bir radyo uydurup kendilerine umut kaynaklığı eden radyolarının yerine onu teslim etmeye bakıyor. Dışardan gelen haberler kötüleşedursun, umu-

dumuzu, direnme aşkımızı diri tutan radyonun o büyülü sesi oluyor. "Üzülmeyin," diyor, "sıkı durun; iyi günler ileridedir."

Dostun Anne

11 Temmuz, 1943
Pazar

Sevgili Kitty,

Kafanı şişiriyorum ama kabak tadı veren "terbiye" konusuna bir daha döneceğim. Başımın etini yemesinler, bu azar salgını dinsin diye elimden geleni yapıyorum, ne derlerse peki, ne isterlerse başüstüne. Yüzünü bile görmek istemediğim kimselerle böyle sarmaş dolaş yaşamak kolay değil, kolay değil böyle dil dökmek zorunda kalmak. Ne yapayım ama? Eskisi gibi aklıma ne gelirse, sanki benim fikrimi almak isterlermiş, sözüme değer verirlermiş gibi lafa karışmaktan vazgeçtim, yapmacıktan dostluk göstermek işe yarıyor; aramız daha iyi ev halkıyla.

Çoğu zaman ipin ucunu kaçırıyorum, haksızlık yaptılar mı patlayıveriyorum, ondan sonra haftalarca ne şımarıklığım kalıyor ne utanmazlığım. Sen söyle bari, birazcık hakkım da yok mu benim, hiç yoktan mı ettiğim şikâyetler? Durup durduğu yerde huysuzluk edecek değilim a! Allahtan mızmız insan değilim. Yoksa daha da kötü olurdum.

Stenoya biraz ara vermeye karar verdim. Hem öbür konulara da vakit kalır hem de biraz gözlerim dinlenir diye düşündüm. Öyle üzülüyorum ki miyop oldum diye; çoktan gözlük takmaya başlamam gerekti (puhu

kuşlarına dönerim alimallah) ama bu durumda gözlüğü nerden bulacağız ki? Dün herkesin dilindeydi benim gözlükler. Annem beni Bay Koophuis ile bir göz doktoruna yollamayı ortaya attı, bende de şafak attı. Sokağa çıkmak ne demek, kolay mı? Aklıma bile gelince bir titremedir alıyor beni. Senden gizleyecek değilim a! Önce betim benzim attı ama sonradan da sevinmedim değil. Gelgelelim işler öyle kolay yürümüyor. Buna karar verecek olanlar yaş tahtaya basmak istemiyorlar. İşin girdisi çıktısı, tehlikesi, püf noktaları hep gözden geçiriliyor. Miep beni götürmeye dünden razıydı ama iş uzadı.

Bu arada ben de dolaptan gri paltomu çıkardım, öyle küçük geliyor ki üstüme, düdük gibi kalmış.

Bundan bakalım ne çıkacak diye merak içindeyim. Korkarım bu plandan vazgeçecekler. Çünkü İngilizler Sicilya'ya çıkarma yaptılar; babam yeniden harbin az sonra biteceğine inanır oldu.

Elli, Margot ile bana büro işlerinden arta kalanları veriyor. Hem biz iş yapıyoruz diye kurum satıyoruz hem Elli'nin işi böylece hafiflemiş oluyor. Gelen mektupları deftere geçirmek, satışları kaydetmek öyle ahım şahım bir iş değil ya, biz gene pek özeniyoruz.

Miep sırık hamallarına döndü. Bize gelip giderken neler taşımıyor ki! Hemen her gün bizler için sebze denkleştiriyor bir yerlerden, bisikletine yükleyip getiriyor. Cumartesileri iple çekiyoruz kitap getirecek diye. Armağan bekleyen bebelere döndük.

Dışarıdan kimse, bizim için kitabın ne demek olduğunu anlayamaz. Bütün eğlencemiz o. Okumak yazmak, bir de radyo var topu topu.

Dostun Anne

13 Temmuz, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Dün öğleden sonra babamdan izin aldıktan sonra tabii Dussel'den, odamızdaki masayı haftada iki gün, saat dörtten beş buçuğa kadar kullanmama müsaade etmesini rica ettim. Zaten her gün ikiden dörde kadar Dussel öğle uykusunu uyurken, masayı kullanıyorum ama beyefendi ayağa kalktı mı bana da yol görünüyor. Oturma odası desen o da bir âlem. Giren çıkan belli değil. Sonra babam da ara sıra yazı masasına sahip çıkıyor.

Senin anlayacağın akla yakın bir dilekti bu, üstelik kibar kibar anlatmıştım derdimi. Bizim Dussel Bey ne dese beğenirsin: "Olmaz öyle şey." Benim de tepem attı. "Niye olmazmış?" diye sordum. Sen misin soran! Açtı ağzını yumdu gözünü. Beyefendi çalışmalıymış. Öğleden sonraları da çalışamadı mı boş vakit kalmayacakmış. Elindeki işi bitirmeliymiş, yoksa bunca emeği boşa gidermiş. Zaten ben de ciddi bir şey çalışmıyormuşum ki. Mitoloji diye birtakım masallarla oyalanıyormuşum.

Ben de altta kalmadım, dedim ki: "Bay Dussel, sandığınız gibi değil, ben de sizin kadar önemli şeyler yapıyorum. Öğleden sonraları çalışacak yerim yok. Lütfen, dileğimi bir daha göz önüne alıverin."

Lafı gediğine koyduktan sonra bizim büyük alime sırtımı çevirip bastım gittim. Öyle bir kanıma dokundu ki kaba adam değil mi? Akşamleyin bir fırsat bulup babamın yanına sokuldum, anlattım olup biteni, ne yapacağımızı birlikte konuştuk. İşin ardını bırakacak değilim tabii. Pim bu işin üstesinden nasıl geleceğimi anlattı, yalnız kızgınlığım geçinceye kadar durmamı salık verdi. Durur

muyum ben, sofra toplanır toplanmaz Dussel'e yanaştım. Babam da bitişik odadaydı. Orda oluşu bile bana destek oluyordu. "Bay Dussel" diye söze giriştim. "Belki de bu meseleyi kapanmış sayıyorsunuz, onun için üstünde konuşmak istemeyeceksiniz ama ben aynı fikirde değilim." Bunun üzerine Dussel otuz iki dişini göstererek gülümsedi. "Ne zaman istersen," dedi; "bu meseleyi konuşmaya hazırım ama konuşacak bir şey kalmadı ki!"

Ben de başladım çeneye. Dussel ikide bir sözümü kesiyordu ama ben gene söyleyeceğimi söyledim. Dedim ki: "İlk geldiğiniz zaman bu odayı paylaşmayı kararlaştırmıştık, eşitlikten ayrılınmayacaktı. Oda sabahları sizde, öğleden sonraları da bende kalacaktı. Ama görüyorsunuz ki o kadarını bile istediğim yok, sadece haftada iki gün, o da öğleden sonraları iki saatini istiyorum." Dussel bu söz üzerine bir yerine iğne batmış gibi ayağa fırladı. "Hangi eşitlikten bahsediyorsun sen? Odayı sana vereyim de ben nerde çalışayım. Bari Bay Van Daan'a söyleyeyim de tavan arasında bana bir yer ayırsınlar, orda çalışayım oldu olacak! Nedir bu böyle? Bir satır bir şey okuyacak vakit bulamıyorum. Zati sen böylesin, bir dırıltı çıkarmazsan için rahat etmez. Bak, ablan gelip de aynı şeyi isteseydi hemen peki derdim ama sen..." Derken mitoloji, yün örme, ne geldiyse aklına, bütün kirli çamaşırlarım ortaya serildi. Anne'ı görecektin o zaman, nasıl bozuldu, üzüldü. Gene de renk vermedim. Bıraktım konuşsun: "Seninle laf edilmez ki, bencilin birisin sen. İstediğini ele geçir de başkalarına ne olursa olsun! Böyle çocuk görmedim ömrümde. Çaresiz, dediğine razı olacağım sonunda. Bir de kalkıp yarın konuşmaya başlarlar. Bu çocuk senin yüzünden sınavda takıldı derler; iyisi mi suyuna gidelim de sonradan dırıltı olmasın."

Bu böyle sürdü gitti. Bir an geldi, şeytan dedi ki şunun suratına bir şaplak vur, yalan söylemek ne demekmiş anlasın! Caydım sonra, çocuk olma dedim kendi kendime, değmez bu adama uymak.

Aklınca içini döktükten sonra Dussel Bey, yarı öfkeli, söylediklerinden dolayı yarı kurumlu, kapıyı vurduğu gibi çıktı gitti. Üstü başı da leke içinde. Hemen babama koştum, olup biteni anlattım. Pim o akşam Dussel ile görüşeceğini söyledi. Görüştü de. Yarım saat kadar sürdü konuşmaları. Aşağı yukarı şöyle geçmiş aralarındaki görüşme: Önce Anne'ın masada oturması lazım mı, değil mi meselesini ele almışlar. Babam meseleyi daha önce Dussel ile görüştüğünü, o zaman sırf onu çocuğun yanında küçük düşürmek istemediği için Dussel'den yana çıktığını, yoksa benim az çok haklı olduğumu söylemiş. Dussel de benim onu her şeyin üstüne oturan, dışarıdan gelip her şeye sahip çıkan bir insan olarak göstermesinin ayıp şey olduğunu ileri sürmüş ama babam dayatmış. Biliyor çünkü ağzımdan böyle bir laf çıkmayacağını.

Bu böyle sürüp gitmiş, babam benim bencil olmadığımı, kendi yaşıma göre pekâlâ çalıştığını söylermiş, öbürü de homurdanır dururmuş.

Sonunda Dussel boyun eğmek zorunda kaldı, haftada iki gün beşe kadar masada çalışmama izin çıktı. Dussel fena halde surat astı, iki gün konuşmadı benimle. Gene de inat olsun diye saat beşte gelip masaya kurulmaktan vazgeçmedi. Ne çocukça şey değil mi? Elli dört yaşına gelmiş bir insanın böyle dar kafalı oluşu şaşılacak şey, yaradılışı bu, düzelmez artık bu yaştan sonra.

Dostun Anne

16 Temmuz, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Gene hırsızlardan zorumuz ama bu sefer sahicisi. Sabahleyin Peter her zamanki gibi saat yedide depoya geçtiği zaman hem depo kapısının hem de sokağa açılan kapının aralık olduğunu görmüş. Babama söylemiş, o da hemen özel büroda radyoyu Berlin istasyonuna ayarlayıp kapıyı kitlemiş. Sonra birlikte yukarı geldiler.

Olağanüstü tedbirler alındı hemen. Musluklar açılmayacak, o yüzden yıkanmak da yok tabii; çıt çıkmayacak, saat sekizde bütün işler tamamlanmış olacak. Helaya gitmece yok. Allahtan hiçbirimiz duymadık gürültüyü, yoksa kim bilir ne korku geçirirdik. Sonradan saat ta on bir buçukta Bay Koophuis'ten öğrendik işin aslını. Hırsızlar dış kapıyı demirle açmışlar, depo kapısını da kırmışlar. Çalacak fazla bir şey bulamayınca bu sefer yukarı katı denemeye kalkmışlar, içinde kırk florin bulunan iki para kutusunu, pulları, çek defterlerini, en kötüsü de 150 kiloluk şeker vesikalarını alıp gitmişler.

Bay Koophuis, bunların altı hafta önce üç kapıyı da zorlayan çeteden olduklarını sanıyor. O zaman üstesinden gelemedilerdi işin.

Binada birbirine girdi herkes. Ne yapalım, bu da bizim Gizli Bölme'nin alın yazısı, gün geçmiyor ki bir münasebetsizlik olmasın. Allahtan daktilo makineleriyle paralarımızı akşam yukarı dolaba kaldırmıştık.

Dostun Anne

19 Temmuz, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Pazar günü Kuzey Amsterdam fena halde bombalandı. Taş taş üstünde kalmadı. Sokaklar ana baba günü, yıkıntı altında kalmış yüzlerce kişi, onları çıkarıncaya kadar ne kadar zaman geçer kim bilir. Bu ana kadar bilinen iki yüz ölü, kıyamet gibi de yaralı var. Analarını babalarını kaybetmiş çocukların yıkıntılar içinde başıboş dolaştıklarını anlatıyorlar. Tehlike işareti olan o sevimsiz uğultu aklıma gelince bir titremedir alıyor beni.

Dostun Anne

23 Temmuz, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Eğlence olsun diye sana bizim Gizli Bölme halkının dışarı çıkınca yapmayı kurdukları nedir, onları anlatayım birer birer. Margot ile Bay Van Daan bir banyo bulup şöyle ağzına kadar sıcak suyla doldurup yarım saat keyif çatma hayalinde. Bayan Van Daan hemen bir pastaneye girip doyuncaya kadar kremalı pasta yiyecekmiş. Dussel'in aklı gücü karısı Lotje. Annem bir fincan kahve içecekmiş ağız tadıyla. Babam ilk iş, gidip Bay Vossen'i görmeyi aklına koymuş. Peter de şehre inip bir sinemaya gitmek istiyor. Benim isteklerime gelince, hangi birinden başlayayım bilmem ki. Hele kendi başımıza bir evimiz olsun, bildiğimiz gibi dolaşalım içinde, bir de derslerime yardım edecek birileri bulunsun, yani okula gidebileyim.

Elli bize yemiş getirmeyi vaad etti; sudan ucuz. Üzümün kilosu 5.00, şeftali 0.50'ye, bir kilo kavun da 1.50. Tevekkeli gazetelerde iri iri harflerle "Doğru yoldan ayrılmayın ki fiyatlar düşsün!" diye yazmıyorlar.

Dolar karşılıkları sırayla: 1.40, 14 sent, 42 sent.

Dostun, Anne

26 Temmuz, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Dün bir gürültü bir patırdı, hâlâ kendimize gelemedik. Zaten sizin hangi gününüz sakin geçiyordu desene!

İlk, kahvaltıdayken canavar düdüğünü duyduk. Kimse oralı olmadı, uçaklar üstümüzden geçip gidiyorlar deyip geçtik.

Kahvaltıdan sonra başım ağrıyordu, yatağa uzanıp bir saat kadar yattım, aşağı indim sonra. Saat iki sularındaydı. Margot büro işlerini iki buçuğa doğru bitiriyor, canavar düdükleri ötmeye başladığında kalemini kâğıdını daha toplamamıştı; birlikte yukarı çıktık. Çıktığımıza da iyi etmişiz, çünkü beş dakika geçti geçmedi, öyle bir ateş açmaya başladılar ki, kalkıp koridorda durmak zorunda kaldık. Ev zıngır zıngır sallanıyordu, yağmur gibi yağıyordu birbiri ardı sıra bombalar.

Çantama yapışmış duruyordum. Aklım kaçmakta olduğu için filan değil, o an yanımda tutunacak, sarılacak bir şeyler istiyordum da ondan. Hem kaçsam da nereye gidebilirdim ki? Hani burdan kaçacak kadar zorda kalsak bile sokak bombardımandan daha az tehlikeli değildi ki bizim için. Yarım saat içinde ortalık sakinle-

di ama evde hareket arttı. Peter tavan arasındaki gözetleme yerinden indi, Dussel büyük bürodaydı. Bayan Van Daan da özel büroya sığınmış. Bay Van Daan çatıdan dışarısını dikizliyormuş, biz de sahanlığın oraya sığışmıştık. Bay Van Daan anlatınca limanın üstünden yükselen duman bulutunu görmek için yukarı çıktım. Az sonra koku da gelmeye başladı, ortalık bir duman perdesine bürünmüştü. Böyle büyük yangınları seyretmek keyifli bir şey değil, allahtan arkası çabuk alındı. Biz de kendi işimize baktık. Yemek vakti bir alarm daha verilmez mi! Yemekler de iyiydi ama o saat iştahım kesildi. Arkası gelmedi, bir üç çeyrek bekledik, tehlike geçti diye. Tam sofrayı toplamaya başladık ki bir hava hücumu alarmı daha! Uçaksavar topları, uçak gürültüleri birbirine karışıverdi. "Sıktı," dedik, "artık, nedir bu böyle günde iki kere hava akını?" Ne yapacaksın ama? Çaresiz dayanacaksın. Bombalar yağmaya başladı. Bu sefer şehrin öbür yanına, Schipol'a.* Uçaklar dalıp çıkıyorlardı, yakından duyuluyordu motor gürültüleri. Öyle sevimsiz şey ki! Ha geldi ha gelecek diye kalbim tıp tıp atıyordu.

Anla bak, saat dokuzda yatağa girdiğim zaman bacaklarımın titremesi dinmemişti daha! On ikide uyandım, gene uçaklar. Dussel soyunuyordu. Dinler miyim hiç, yataktan fırladığım gibi kendimi kapının önünde buldum. İki saat babamla oturduk, gene akın bitmemişti. Sonunda ateş kesildi de saat iki buçuğa doğru uyuyabildik.

Yedi olmuş saat. Uyanıverdim. Bay Van Daan babamın yanındaydı. Önce hırsızlar sandım. Derken Bay Van Daan'ın "tamam" dediğini duydum. Hırsızlar gelip evi

* Amsterdam'ın havalimanı.

soyup soğana çevirdiler diye düşündüm. Değilmiş meğer. Hem de nasıl sevinçli bir haber! Aylardır, belki de harp başlayalı hiç böyle sevinmemiştim. "Mussolini istifa etmiş, İtalya kralı hükümeti eline almış." Sevinçten deli divane olduk. Dünkü korkunç bombardımandan sonra insanın içini açacak bir haber, bir ümit ışığı... Harbin biteceği ümidi, barış ümidi...

Kraler geldi, Pokkers'in yanıp yıkıldığını anlattı. Bu arada bir hava akını alarmı daha çaldı. Uçakların gürültüsü, derken canavar düdükleri. Bu alarmlardan da bıkkınlık geldi artık, üzerime bir halsizliktir çöktü, çalışmak filan istemiyor canım. Ne olursa olsun İtalya meselesi bir hal çaresine bağlandı ya, hepimizin içinde bu harbin bir gün biteceği ümidi uyandı, belki de bu yıl biter.

Dostun Anne

29 Temmuz, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'la bulaşıkları yıkıyorduk. Hiç konuşasım yoktu. Seyrek olur böyle sus pus oturduğum. Onun için baktım, dikkatlerini çekeceğim, ondan sonra bir sürü sorgu sual! Şöyle etliye sütlüye karışmaz bir konu seçeyim dedim. Bir kitap var *Karşı Yandan Gelen Henry* diye, ondan söz açtım. Ağzımı açmaz olsaydım keşke! Çünkü Bayan Van Daan saldırmadığı zaman. Bay Dussel geliyor üstüme. Bu sefer de öyle oldu. Bu kitabı da Margot ile bana kendisi salık verdiydi. Margot ile hiç mi hiç beğenmedikti. Çocuğun karakterini iyi çizmiş

ama üst yanı saçma. Bulaşıkları yıkarken aşağı yukarı böyle bir şey söyleyecek oldum, sen misin ağzını açan!

Bir insanın psikolojisini nerden anlıyor muşum ben? Hadi çocuk olsa, hadi neyse! Böyle kitapları okuyacak yaşta değilmişim! Yirmi yaşında bir genç bile böyle kitapları zor anlarmış! (Öyleyse niye Margot ile bana salık verdin be adam?) Bayan Van Daan durur mu, o da karıştı söze. Yaşıma başıma uygun olmayan şeyleri merak ediyormuşum! Yanlış terbiye edilmişim. Yaşımı başımı alınca hiçbir şeyin zevkine varamayacakmışım! "Ooo, ben bu kitabı yirmi yıl önce okudum!" diyecekmişim. Elimi çabuk tutmalıymışım, evlenmek, âşık olmak istiyorsam bir an önce harekete geçmeliymişim! Yoksa her şey benim için bir hayal kırıklığı konusu olacakmış! Nazariyatım kuvvetliymiş, tatbikatta yayaymışım! Onun da çaresine bakarsam her şey tamam olacakmış!

Beni anneme babama karşı kışkırtmanın iyi bir terbiye usulü olduğunu mu sanıyorlar nedir? Hem benim yaşımda bir kıza büyükler hakkında bilgi vermemek de akıllarınca iyi bir terbiye yolu. Böyle büyüyen çocukların başlarına neler geldiğini ben görmüyorum sanki!

Orda oturmuş beni alaya alırlarken içimden ikisini de tokatlamak geldi. Kendimi kaybedecektim nerdeyse. Hayırlısıyla şu insanlardan bir kurtulsam!

Bayan Van Daan kendine baksa ya! Herkese örnek oluyor ama kötü bir örnek. Bencil, sinsi, fesat, kötü bir insan olduğunu herkes biliyor; ne kırıtkan bir kadın olduğunu da bana sorsunlar. Lamı cimi yok bunun artık, yüzüne bakılır insan değil. Madamın marifetleri üstüne bir kitap dolusu bildiğim var. Ne malum, yazarım belki de bir gün. İnsanın kendine bir süs vermesi zor şey değil ki. Hanımefendi yabancılarla, hele erkeklerle bir

nazik bir nazik. Ne mal olduğunu anlayıncaya kadar vakit geçiyor. Annem, bırakın şu kadını, aptalın biri deyip geçiyor. Margot da önemsemiyor onu. Babam "İğreniyorum," diyor, "ne çirkin kadın! içi dışı çirkin." Ben de alıcı gözüyle baktıktan sonra kararımı verdim, öyle önceden fikir yürütmesini sevmem.

Dostun Anne

Artsöz: Acaba okuyucu bu satırları okurken yazarının öfkesi üstünde olduğunu gözönüne alacak mı?

Dostun Anne

3 Ağustos, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Siyasi haberler mükemmel, İtalya'da Faşist Partisi kanundışı ilan edilmiş. Halk birçok yerde faşistlerle dövüşüyor. Ordu da çarpışmalara katılmış. Düşün, bir de böyle bir memleket tutmuş İngiltere'yle harbe kalkışmış.

Bu üçüncü hava akını. Kendimi tutmak için dişlerimi sıktım. Her zaman "Ağır ağır ölmektense bir anda ortadan kalkmak daha iyi," diyen Bayan Van Daan en ödleğimiz. Bu sabah daha, tir tir titriyordu, korkusundan ağlamaya başladı. Kocası avutmaya çalıştı onu. Yeni barıştılar, bir haftadır kedi köpek gibiydiler. O haliyle görünce kadını, içimden acımak geldi.

Moushi, kedi beslemenin faydalarını da zararlarını da gösterdi. Ev pire içinde, gitgide de kötülüyor. Bay Koophuis köşeye bucağa sarı bir toz ekti ama pirelerin oralı olduğu yok. Tedirgin oluyor insan, kaşınmak-

tan bir hal oluyoruz. Orama burama pire girdi diye debelen dur. Bu yüzden pire var mı yok mu diye görelim derken jimnastiğe başladık. Ondan da ağzımızın payını aldık ya neyse! Herkesin bir tarafı tutuldu. Vazgeçtik jimnastikten.

Dostun Anne

4 Ağustos, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme'ye gireli bir yılı geçti. Nasıl yaşadığımızı az çok anlattım sana ama her şeyi anlatamıyorum öyle çok anlatılacak şey var ki! Olağan hayatta rastlanmadık şeyler içinde yaşıyoruz. Gene de zaman zaman sana yaşadığımız hayatı hiç değilse şöylesine bir anlayasın diye, günlerimizin nasıl geçtiğini anlatacağım. Bu sefer akşamdan başlayalım.

Saat dokuz: Gizli Bölme'de yataklara çekilme hazırlığı başlıyor, bir kargaşalıktır gidiyor. Sandalyeler çekiliyor, şilteler indiriliyor, battaniyeler açılıyor, odalar tanınmaz oluyor. Ben küçük bir divanda yatıyorum, boyu bir buçuk metre ya var ya yok. İskemle koyuyoruz onun için ayakucuna. Yastıklar, çarşaflar, battaniyeler hep gündüzün Dussel'in yatağı üstünde duruyor. Bitişik odadan bir gıcırtı geliyor, Margot açılıp kapanır yatağını açıyor. Yastık, battaniye, şilte ne varsa dökülüyor ortaya, hep kerevetleri daha yatılır hale getirmek için bunca zahmet. Derken yukarıdan bir patırtıdır geliyor. Bir şey değil, Bayan Van Daan'ın yatağı pencerenin yanına çekiliyor. Kraliçem uyurken temiz hava almak isterlermiş de.

Peter işini bitirdikten sonra yıkanma faslına başlıyorum. Her tarafımı güzelce bir yıkıyorum. Sıcak mevsimde oluyor ara sıra, suyun içinde bir sinek, çıkarıp atıyorum onu. Derken dişlerimi fırçalıyor, saçlarımı kıvırıyor, tırnaklarımı temizliyor, oksijenle de dudağımın üstündeki kılları boyuyorum. Bütün bunlar hep yarım saat içinde.

Dokuz buçuk: Sabahlığımı üstüme geçirip elimde sabun, oturak, bigudiler, firketeler, saç maşası, havlu, banyodan çıkıyorum. Çoğu zaman da lavaboyu süsleyen ama benden sonra girenler tarafından nedense fena karşılanan saç tellerini temizlemeye çağırılıyorum geriye.

On: Karartma perdelerini ayarlayıp cumba yatak! Allah rahatlık versin! Bir çeyrek saat kadar sürüyor yatakların gıcırtısı, derken yaylardan biri gürültüyle kopuveriyor. Sonra ortalığa bir sessizlik çöküyor, yukarıdaki komşular kavgaya girişmezlerse tabii.

On bir buçuk: Banyonun kapısı gıcırdıyor. İpince bir ışık vuruyor odaya. Bir ayakkabı gıcırtısı, derken kocaman bir palto; arkasından, ondan da kocaman bir adam. Bizim Dussel Bey, Kraler'in odasında çalışmaktan dönüyor. Bir on dakika takırtı pıtırtı. Kâğıt hışırtısı, yiyeceğini sarıyor kâğıda. Yatağını yapıyor. Derken hayalet gözden kayboluyor. Arada bir heladan tek tük gürültüler geliyor.

Üç: Yatağımın altındaki çinko oturakta işimi görmek için kalkıyorum. Sızar diye her ihtimale karşı bir muşamba parçası üstüne oturtulmuş. Patırtı çıkarmayayım diye nefesimi tuta tuta bir hal oluyorum. Oturak da çinko, bir gürültü çıkarıyor ki. Sonra oturak yerine yerleştiriliyor. Derken her gece Margot'dan "Ne biçim gecelik o!" lafını işitmeme yol açan beyaz gecelikteki hayalet yatağına yatıyor.

Sonra birisi bir çeyrek saat kadar uyanık durup gecenin seslerini dinliyor, önce hırsız var mı diye kulak kabartıyor, Gizli Bölme'ye serpiştirilmiş yataklarından gelen sesleri dinleyip ev halkının nasıl uyuduğunu, uyuyup uyumadıklarını kestiriyor. Uyumuyorlarsa, hele bu uyumayan Dussel adlı adamsa o zaman iş fena. Balığın nefes alması gibi bir ses duyuyorum, sekiz on kere oluyor bu, daha sonra dudak şapırtılarına karışarak tekrar ediliyor, dudaklarını ıslatıyor, derken uzun uzun dönmeler, yastığı düzeltmeler. Beş dakika sessizlikten sonra aynı şeyler yeni baştan, bu fasıl böyle üç dört kere tekrar edildikten sonra sayın doktor uyumaya razı oluyor. Daha sonra uyanırsa o başka tabii. Hesapta hava akınları da var. Saat birle dört arası bir gürültüdür kopuyor bazı geceler. Önce kendime gelemiyorum, alışkanlıktan kendimi yatağın kenarında bulunca, anlıyorum gene hava akını olduğunu. Kimi de öyle düşe dalmış oluyorum ki Fransızca gayrı kıyası fiilleri ya da yukarı kattaki kavgaları düşünmekten kendimi kurtaramıyorum. Derken yavaş yavaş kendime gelip topların gürlediğini fark etmeye başlıyorum, bir de bakıyorum hâlâ odadayım. Hemen bir yastıkla mendil bulup üstüme sabahlığımı, ayaklarıma terliklerimi geçirip babamın yanına koşuyorum. Margot doğum gününde şöyle bir şiir yazdı:

Gece yarısı duyuldu ilk top sesi.
Ne oldu, ne var? Kapı mı gıcırdıyor ne?
Bir kızcağız görünür, sapsarı beti benzi,
Bir yastık bastırmış sıskacık göğsüne.

Büyük yatağa bir kapağı attım mı kolay. Tabii uçaklar işi azıtmazlarsa.

Yediye çeyrek kala, dırrr: Çalar saat. İstediğin, kimi de istemediğin saatte böyle alaca karanlıkta başlar feryada. Çat: Bayan Van Daan susturdu saati. Gıcırtı: Kocası kalktı. Musluğu açtı, banyoda.

Yediyi çeyrek geçe: Kapı gıcırdar yeniden. Dussel banyo yolunda. Yalnız kalırım azıcık. Karartma perdesini indiririm. Böylece Gizli Bölme'de yeni bir gün başlar.

Dostun Anne

5 Ağustos, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bu sefer öğle yemeği vaktini ele alacağım.

Saat yarım: Rahat nefes almaya başladık. Mağazada çalışanlar evlerine gitti. Yukarıdan Bayan Van Daan'ın o biricik halısı üzerinde gidip gelen elektrik süpürgesinin sesi geliyor. Margot kolunun altında birkaç kitap Hollandaca dersine gidiyor. Pim elinde hiç yanından ayırmadığı Dickens cildiyle başını dinleyecek bir köşe arıyor. Ben de banyoyu temizlemeye gidiyorum, kendime de o arada bir çeki düzen veririm.

Bir çeyrek kala: Gizli Bölme kalabalıklaşıyor. Önce Bay Van Santen, ardından Koophuis ya da Kraler, Elli, bazı da Miep geliyor.

Bir: Hep birlikte BBC'yi dinliyoruz. Gizli Bölme halkının birbirinin sözünü kesmediği zamanlar, radyo dinlendiği sıra. Bay Van Daan'ın bile sözünü kesemeyeceği biri konuşuyor radyoda.

Biri çeyrek geçe: Yemek dağıtımı. Aşağıdan gelenlere bir fincan çorbayla, varsa bir puding veriliyor. Bay

Van Santen pek keyifli, divana oturuyor ya da yazı masasına dayanıyor. İlla yanında fincanı, gazetesi, kedisi olacak. Hele birinden biri eksik olsun, sitem etmeye başlıyor. Koophuis son haberleri anlatıyor, bilgi kaynağımız o. Kraler telaş içinde yukarı geliyor, kapıya kısa, sert bir darbe; ellerini oğuşturarak içeri giriyor, o günkü haline bakar artık, kimi konuşkan, kimi somurtkan.

İkiye çeyrek kala: Herkes masadan kalkıp kendi işine bakıyor. Margot ile annem bulaşıklara. Bay Van Daan ile eşi divanın üstüne. Peter tavan arasına. Dussel yatağına, Anne da çalışmaya. Ortalığa bir sessizliktir çöküyor. Kimse kimseyi rahatsız etmiyor. Dussel güzelim yemeklerin hayalini kuruyor, yüzünden belli oluyor. Fazla da bakmaya gelmiyor, kaşla göz arasında zaman geçiveriyor. Saat dört oldu mu beyefendi başımda bitiyor. Hele masayı toplamada bir dakika geç kalayım. Dikkafa doktor elinde saat başımda bekliyor.

Dostun Anne

9 Ağustos, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme'nin günlük programını anlatmaya devam edeyim. Bu sefer de akşam yemeği vaktini ele alalım:

Bay Van Daan'ın beyliği başlıyor. İlk ona verilecek yiyecekten, hele sevdiği bir şeyse yemek, payı herkesinkinden bol olacak. Bir yandan atıştırıyor, bir yandan da konuşuyor. O bir şey söyledi mi akan sular duruyor, hele bir soru soracak ol! Ne haddimize, parlayıveriyor beyefendi. Kedi gibi tırmalıyor insanı. Onun için bırak bildiği

gibi konuşsun. Zaten bir kere lafına karşı gelmeye kalktın mı alırsın ağzının payını. Bir daha mı, Allah etmesin! Bir onun kafası işliyor, bir o biliyor her şeyi. Anladık akıllı adam ama bu kadar da kendine güvenmek biraz fazla.

Gelelim madama: Şakası yok. Ağzımı tutmam lazım. Hele bazı günler, fırtına kopacağına yakın, yüzüne bile bakmaya gelmez. Doğrusunu istersen çıkan bütün kavgalarda hep onun parmağı var. Kimsenin bu işi kurcaladığı yok ama bütün dırıltıların onun başının altından çıktığını biliyorlar. Kışkırtıcının gözü. Bir hır çıksın da ne olursa olsun. Kadın bundan zevk alıyor. Bayan Frank'ı Anne'a, Margot'yu babama kışkırtsın; bütün keyfi bu ama, bu her zaman pek kolay olmuyor.

Masaya oturduk mu Bayan Van Daan'ın çekingenliği kalmıyor. Allah için mahcup kadın! Patatesin en iyi pişmişi, yemeğin en tatlı tarafı hanımefendi için. Usulü de çatalı ortadaki tabağa atıp göz koyduğu parçayı almak. Madam istediğini yesin de sonra öbürleri ne kaldıysa ondan yerler. Bir de konuşuyor, dır dır dır dır. Hani kendini dinleyen yokmuş, kafa sıkıyormuş, umurunda değil! Herkes mecbur madamın söylediklerini dinlemeye. Bir de pozu var ki herkeslere öğüt veriyor, herkeslere o cesaret veriyor, koruyucu meleğimiz bizim! Tebessümler dağıtıyor herkese. Ama yüzüne şöyle alıcı gözüyle bir baktın mı hepsinin yapmacık olduğu anlaşılıveriyor.

Bir kere kendileri çalışkan, neşeli, üstelik kırıtkan, arasıra da yüzüne bakılır bir taze. Takdim edeyim size: Bayan Petronella Van Daan.

Üçüncü masa arkadaşımız: Pek sesi çıktığı yok. Genç Bay Van Daan sus pus bir zat, kenarda kalıyor hep. İş-

tahına gelince mide değil dipsiz kova. Ne yese gene doymuyor. Hep yarı aç kalkıyor sofradan.

Dördüncü numara Margot: Fare gibi yiyor önüne konanı. Sesi sedası çıkmıyor. Sebzeden, yemişten başka şeye el sürmezler. Bayan Van Daan şımarıklıktan diyor. Bence açık havaya çıkmadığı, yeteri kadar hareket etmediği için.

Annem: İştahı iyi, konuşkan. Bayan Van Daan'ın yanında ev kadını olduğu belli olmuyor. Neden mi? Yemeği pişiren Bayan Van Daan da ondan. Annem bulaşıkları yıkıyor sadece.

Altıncıyla yedinci numaralar: Babamla kendimden uzun boylu söz etmeyeceğim. Babam masanın en kendi halinde insanı. Herkes alacağını alsın hele, ondan sonra çatalını alıyor eline. Hiçbir şeyde gözü yok. Önce çocuklar doysun, baktığı o. Herkese örnek oluyor, onun yanında oturmak bir nimet. Gizli Bölme'nin barış perisi o.

Dr. Dussel: Kendi yiyeceğini kendi alır, tabağından kaldırmadan başını ha yer ha yer. Konuşacaksanız yemek üstüne konuşun allaseniz! Hiç değilse kavga çıkmaz. Bu yemek güzel olmuş der geçersiniz. Beyefendiye ister misiniz dendi mi, hayır dediği görülmüş şey değil. Ta göğsüne kadar çekilmiş pantolonu, ayağında siyah terlikler, sırtında bir kırmızı ceket, gözünde bağ gözlükler. Sofraya böyle teşrif ederler, her zaman iş üstünde, bir öğlenleri şekerleme yapar, bir de yemek zamanı, onun dışında çalışır babam çalışır. En sevdiği yer hela. Günde iki üç defa onun yüzünden helanın önünde çile çekersin, ha çıktı ha çıkacak diye, tek ayak üstünde seke seke bir hal olursun. Ooh! Beyefendinin aldırdığı bile olmaz. Yediyi çeyrek geçeden yedi buçuğa, yarımdan

bire, ikiden ikiyi çeyrek geçeye, dörtten dördü çeyrek geçeye, altıdan altı buçuğa, on bir buçuktan on ikiye kadar hela onun işgali altındadır. Bunlar belirli ziyaret vakitleri. Kapının önünde biri kıvrım kıvrım kıvranırmış, sızlanır dururmuş aldırış etmez hiç.

Dokuzuncu numara Gizli Bölme ailesinin üyesi değil, daha doğrusu arkadaşı, komşusu Elli. Elli iştahlı insan, öyle yemeği didik didik edip bırakan soydan değil, tabağını tertemiz eder. Hemencecik hoşnut olur, işte bu yüzden onunla yemek yemek zevkli oluyor. Neşeli, yumuşak başlı, iyi insan Elli.

Dostun Anne

10 Ağustos, 1943
Salı

Sevgili Kitty,

Bir usul buldum kendime. Yemeklerde başkalarıyla kendi kendime konuşuyorum. İyi oluyor. İki sebepten. Bir kere herkes, gevezelik etmediğim için hoşnut, sonra da onun bunun söylediğine boş yere öfkelenmekten kurtulmuş oluyorum. Ben görüşlerimin budalaca olduğunu sanmıyorum ama başkaları her fırsatta yüzüme vurmaya kalkıyor bunu. İyisi mi görüşlerimi kendime saklarım. Yemek hiç sevmediğim bir şey olursa da aynı şeyi yapıyorum. Tadına doyum olmaz bir şey olduğuna kendimi inandırıyor, hiç yüzüne bakmadan kaşla göz arasında yiyiveriyorum. Sabahları da öyle. Kendi kendime: "Yataktan çıkıyorsun ama gene dönersin" diye yataktan fırlıyor, pencerenin önüne gidiyor, perdeyi açıyor, temiz bir nefes alıyorum. O arada da uyku

muyku kalmıyor. Hemen yatağı kaldırıyorum, böylece gözüm arkada kalmıyor. Annem böyle usullere ne diyor biliyor musun? "Yaşama Sanatı" diyor. Tuhaf bir deyim. Geçen hafta hep zamanı şaşırdık durduk. Bizim göz bebeği Westertoren saatine yol gözüktü, saat kaç bilebilirsen bil! O da harp yoluna kurban gitti. Bari yerine tenekeden mi, bakırdan mı neyden olursa artık saate benzer başka bir şey koysalar da mahalle halkı eski saati ansa.

Aşağıda, yukarıda, nerde olursam olayım, bugünlerde ayaklarımın itibarı yüksek. Bir çift yeni pabucum var. Miep elden düşme 27.50 florine uydurmuş bir yerden. Yavruağzı süet, topukları da yüksek. Yürürken bir şeyin üstüne çıkmış gibi oluyorum, olduğumdan da uzun boylu görünüyorum.

Dussel istemeden de olsa hepimizin hayatını tehlikeye soktu. Miep'ten yasak bir kitap istemiş, Mussolini ile Hitler aleyhinde bir kitap. Yolda önünde bir S.S. otomobili çıkmış, az kalsın çiğniyorlarmış kadını. O da, kendini tutamamış, "Domuzlar!" diye bağırmış. Ya karakola alıp götürselerdi, ne yapardık?

Dostun Anne

18 Ağustos, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bu parçanın adı: Günlük işlerden, patates soymak.

İçimizden biri gazete kâğıtlarını getiriyor, birimiz bıçakları, tabii en iyisini kendisine ayırarak, birimiz patatesleri, birimiz de su dolu bir çanak...

Önce Bay Dussel başlar, doğru dürüst kazımayı becerdiğinden değil ama bir başladı mı da durmak bilmiyor. Bir gözü de bizlerde. Herkes, bakalım, onun gibi mi yapıyor? Hele yapmasın, dırıltı başlıyor o zaman. "Anne, buraya bak! Nasıl tutuyorum bıçağı, yukarıdan aşağı doğru kazıyacaksın, öyle değil! Olmadı. Bak, şöyle!"

"Böylesi daha kolayıma geliyor," diye direnecek oluyorum.

"Olsun. Gösterdiğim gibi yapsan daha iyi olacak. Gelgelelim inadın inat, beni dinlemezsin nasıl olsa. Aber du bilirsin." Yeniden başlıyoruz kazımaya. Komşudan yana gizlice bakıyorum. Başını bu nasıl çocuk gibilerden sallıyor ama ses çıkarmıyor.

Elim işliyor. Öbür yana bakıyorum bu sefer, babamın olduğu tarafa. Onun için patates soymak rasgele bir iş değil, bilim isteyen, dikkat isteyen bir iş. Kitap okurken alnı kırışıyor ama patates soyar, fasulye ayıklarken bütün dikkatini elindeki işe yöneltiyor; yüzü, ben "patates yüzü" diyorum ona. Hani patateslerin üzerinde nokta kadar kabuk kalsın, ne mümkün! O hali takındı mı bir kere, dünya yıkılsa umurunda değil.

Ha babam uğraşıyorum, bir an için başımı kaldırıyorum sonra. Sezmiştim zaten. Bayan Van Daan, Dussel'in dikkatini çekmeye çalışıyor. Önce ondan tarafa bakıyor, Dussel görmemezlikten geliyor. Derken gözünü kırpıyor Bayan. Dussel gene çalışmada. Bu sefer gülüyor. Dussel gene de başını kaldırıp bakmıyor. Annem de gülüyor. Dussel gene oralı değil. Bayan Van Daan beceremedi bu işi. Onun için başka bir şey lazım oyalanacak. Duruyor, bir dakika sonra başlıyor. "Putti, önüne bir önlük taksana. Yarın üstündeki bütün o lekeleri ben oturup temizleyeceğim."

"Merak etme kirletmiyorum üstümü."

Bir sessizlik daha.

"Putti, niye ayakta duruyorsun?"

"Böyle daha rahatım."

Sessizlik.

"Putti, du spatst Schon!" (Ortalığı berbat ediyorsun!)

"Peki, peki."

Bayan Van Daan başka bir konu açmayı dener, "Putti kuzum, niye artık İngilizler hava akınından vazgeçtiler?"

"Havalar bozuk gidiyor da ondan Kerli."

"Dün ama pekâlâ güzeldi hava."

"Başka bir şey konuşalım."

"Konuşursak ne olur sanki? Düşündüğümüzü söylersek ayıp mı?"

"Değil."

"E, öyleyse."

"Sus kuzum, biraz sus!"

"Bay Frank karısının her sorduğuna cevap veriyor. Sen de beni cevapsız bırakmazsan kıyamet mi kopar?"

"Bay Van Daan kendini tutmaya çalışır. Zayıf yerine dokunmuştur. Altında kalmak istemez lafın. Tam o sırada Bayan Van Daan yeniden başlar. "Öyle anlaşılıyor, yapmaya niyetleri yok galiba!"

Bay Vaan Daan bembeyaz kesilir. Bayan Van Daan kocasının halini görünce onun da yüzü al al olur. Gene de lafı sürdürür: "İngilizlerin bir iş yaptığı yok." O zaman işte dananın kuyruğu kopar.

"Çeneni tutsan biraz olmaz değil mi? Donnerwetternocheinmal."

Annem kendini tutamaz, güler. Ben burnumun doğrusuna bakarım.

Allahın günü buna benzer şeyler oluyor. Tabii esaslı bir kavga kopmazsa. O zaman sus pus oturuyorlar.

Patates getirmek için tavan arasına çıkınam gerek. Peter kedinin pirelerini ayıklamakla uğraşıyor. Başını kaldırdı; kedi de, fırsat bu fırsat, elinden kurtulduğu gibi pencereden atlayıp kaçıyor. Peter sövüyor. Ben de kahkahayı basıp kaçıyorum.

Dostun Anne

20 Ağustos, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Mağazanın adamları beş buçuk dedi mi gidiyorlar, serbestiz o zaman.

Saat beş buçuk: Elli gelip durumu bildiriyor. Biz de hemen işe koyuluyoruz, ilkin Elli ile yukarı çıkıyorum. Çoğu zaman ikinci kap yemeğimizden veriyoruz ona da.

Elli daha oturmadan Bayan Van Daan dışardan istedikler şeyleri sokuşturmaya başlıyor: "Elli'ciğim senden bir dileğim var." Elli bana göz ediyor. Yukarı biri çıkmaya görsün, Bayan Daan dışardan istediği şeyleri sayıp dökmeye başlıyor. Onun için hiçbiri yukarı kata adım atmak istemiyor.

Altıya çeyrek kala Elli gidiyor. En aşağı kata iniyorum, bir bakayım ne var ne yok diye. Önce mutfağa, sonra özel büroya, ordan da kömürlüğe geçiyorum. Mouski'yi içeri almak için. Ortalığı bir gözden geçirdikten sonra Kraler'in odasına giriyorum. Bay Van Daan mektup var mı diye çekmeceleri, dosyaları karıştırıp duruyor. Peter mağazanın anahtarıyla Bosh'u getiriyor. Pim daktilo makinelerini yukarı taşıyor. Margot mağazanın işle-

rini görmek için sessiz bir yer arıyor. Bayan Van Daan çay ibriğini havagazı ocağının üstüne koyuyor. Annem, elinde patates dolu bir tencereyle, aşağı iniyor. Herkes kendine düşen işi biliyor.

Peter mağazadan dönüyor derken. Tek soru, ekmek. Hanımlar mutfak dolabına koyuyorlar her zaman. Ama orda değil bu sefer. Unuttular mı acaba? Peter büyük büroya da bakayım mı diye soruyor. Dört ayak üstüne büzülüp dışarıdan görülmesin diye sürüne sürüne çelik dolaplara doğru gidiyor. Ekmeği buluyor, bulmasıyla da gözden kaybolması bir oluyor. Mahsus yapıyor ama ne oluyor demeğe kalmadan Moushi üstünden atlayıp gidiyor, masanın altına giriyor. Peter aranıyor ortalığı. Görüyor kediyi. Gene sürüne sürüne büroya giriyor, hayvanı kuyruğundan çekiyor. Moushi debeleniyor, bir pençe! Peter içini çekiyor. Bütün emekleri boşa gitti. Moushi camın pervazına oturmuş, tüylerini temizliyor. Peter'in elinden kaçtığına, belli pek memnun. Peter bu sefer hayvanı kandırmak için bir ekmek parçası uzatıyor. Moushi oralı olmuyor. Kapı da kapanıyor. Bütün bunları kapının deliğinden seyrettim. Çalışma devam ediyor. Tak, tak, tak. Üç tak, yemek vakti geldi demeye geliyor.

Dostun Anne

23 Ağustos, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme programının gerisi. Sabahleyin saat sekiz buçuğu vurdu mu annemle Margot'yu bir telaştır alıyor. "Susss!.. Baba yavaş! Otto yavaş olsana azıcık!..

Saat sekiz buçuk oldu! Musluğu açma artık, gel buraya hadi! Yavaş olsana kuzum!" Bir sus pustur gidiyor. Hem banyoda yıkanan babama bütün bu emirler. Saat sekiz buçuğu vurdu mu oturma odasında olmak gerek. Çıt çıkmayacak, helaya gitmece, yürümece yok, dolaşılmayacak ortada. Memurlar mağazaya geldikten sonra en ufak bir gürültü bile kulaklarına gidebilir. Sekizi yirmi geçe yukarı kapı açıldı, sonra da üç takırtı: Anne'ın porici. Yukarı çıkıp benim o köpek tabağına benzer tabağımı alıyorum. Dönüyorum odaya. Tıkır tıkır gidiyor her şey, yıldırım gibi. Saçlarımı tarıyor, gürültücü oturağımı yerine kaldırıyor, yatağını yapıyorum. Suss! Saat vurdu. Yukarıda Bayan Van Daan ayakkabılarını çıkardı, terlikleriyle dolaşıyor ortada. Bay Van Daan da terliklerini giymiş çıt çıkmıyor.

İşte bu ara az buçuk bir aile hayatı yaşanabilir. Ben kitap okumak ya da çalışmak istiyorum. Margot da öyle. Babamla annemin niyeti de bu. Babam içi çıkmış gıcırtılı yatağın kenarında oturuyor, elinde tabii Dickens'ı ile sözlük. Yatakta doğru dürüst somya bile yok. Üst üste iki yastık konsa faydası olacak ama... Düşünüp taşınıyor. Olmasa da olur, diyor sonra.

Okumaya başladı mı başını bile kaldırmıyor, arada bir gülüyor kendi kendine, anneme de okuduğunu anlatmak istiyor. Annem işim var şimdi deyip ağzını kapatıyor. Üzgün duruyor azıcık, sonra gene kitaba sarılıyor. Biraz sonra keyifli bir yere gelince bir çıkış daha yapıyor. "Hanım burasını okuman lazım doğrusu." Annem Hollanda biçimi yatağın kenarına oturup okur, dikiş diker, örgü örer, çalışır, bildiğini yapar. Derken aklına bir şey gelir. "Anne, bak, sana ne söyleyeceğim?" "Margot, şunu bir tarafa yazıver!" Gene sessizlik başlıyor.

Margot kitabını çarparak kapatıyor. Babam kaşlarını çatıyor, okurken alnının kırışığı derinleşiyor, hele kitaba daldı mı büsbütün. Annem Margot ile çene çalmaya başlıyor. Ne konuşuyorlar diye merak ediyorum ben. Yanaşıyorum yanlarına. Babam da konuşmaya katılıyor. Saat dokuz. Kahvaltı vakti.

Dostun Anne

10 Eylül, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Her elime kalemi aldıkça bakıyorum da arada birtakım beklenmedik olaylarla karşılaşıyoruz. Çoğu zaman can sıkıcı şeyler. Ama bu sefer mutlu haberler geliyor. Geçen Çarşamba günü (8 Eylül) oturmuş yedi haberlerini dinliyorduk. Derken spiker "Şimdi harbin en sevinçli haberini vereceğiz, İtalya teslim oldu," demez mi? İtalya kayıtsız şartsız teslim olmuş, İngiltere'den yapılan Hollanda yayınlarının haber servisi sekizi çeyrek geçe başlıyor. "Sayın dinleyiciler, bir saat önce günün icmalini hazırlarken İtalya'nın teslimi haberi geldi." O saat önümdeki kâğıtları kâğıt sepetine attım, insanın kendi yazdığı şeyi bu kadar seve seve yırtıp atacağı aklıma bile gelmezdi. "God Save The King!"* Amerikan milli marşı. Enternasyonal çalıyor sonra. Her zamanki gibi Hollanda programı güven verici ama aşırı derecede iyimser değil.

Sıkıntımız da yok değil. Koophuis'e üzülüyoruz. Bildiğin gibi hepimiz seviyoruz onu, her zaman güler yüzlü, yiğit bir insan. Gelgelelim sağlık durumu iyi değil. San-

* "Tanrı Kralı Korusun!".

cı içinde, yiyeceği biraz fazla kaçırsa, azıcık yürüse sancıdan kıvranmaya başlıyor. Annem geçen gün dedi ki: "Bay Koophuis içeri girince ortalık ışıyor adeta." Doğru dediği. Tersliğe bak şimdi. Hastaneye yatması gerekiyor. Tehlikeli bir karın ameliyatı geçirecek. En az dört hafta hastanede kalması gerekli. Bize allahaısmarladık derken bir görecektin, nasıl tabii, telaşsız, hiçbir şey yokmuş gibi öyle birer birer ellerimizi sıkıp gitti, Pazara alışverişe gidiyormuş gibi sanki.

Dostun Anne

16 Eylül, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Günden güne tadımız tuzumuz bozuluyor. Yemeklerde kimsenin ağız açtığı yok. Açarsa kaşığı, çatalı sokmak için ağzına. Çünkü ne dersen, birini kızdırmak ihtimaliyle karşı karşıyasın. Ya kızarlarsa, ya yanlış anlarlarsa diye kimse ağız açamaz oldu. Her gün sinirlerimi yatıştırmak için valeryen hapları alıyorum. Faydası da olmuyor ki, ertesi günü eski hamam eski tas. Şöyle yürek dolusu bir gülebilsek, on valeryen hapının gördüğü işi görecek ama gülmeyi çoktan unuttuk. Bütün gün suratı asık oturmaktan, korkuyorum çenem uzayacak, yanaklarım sarkacak. Öbürleri de hallice değil. Herkes korku içinde kışı bekliyor. Keyfimizi kaçıran bir şey de mağazanın bekçisinin bizim Gizli Bölme'den kuşkulanmaya başlaması. Hani güvenilir bir insan olsa mesele yok ama çirkef bir adam, belli. Geçen gün Kraler her zamankinden daha bir ihtiyatlı hareket edeyim diye bire

on kala paltosunu giyip köşe başındaki eczaneye uğramak üzere sokağa çıkmış. Beş dakikada dönmüş, bizim Gizli Bölme'ye çıkan merdivenleri hırsızlar gibi parmaklarının ucuna basa basa çıkmaya başlamış. Bizle biraz oturdu, saat biri çeyrek geçe çıkıp gitmek istedi. O ara Elli geldi, bekçinin mağazada olduğunu haber verdi. Kraler de gitmekten caydı, bir buçuğa kadar oturdu. Sonra da pabuçlarını çıkarıp tavan arası kapısına çıkıp ordan adım adım aşağı inmiş, ayaklarının gıcırdamaması için bir çeyrek saat uğraştıktan sonra büroya gelmiş. Dönüp dışardan girmiş içeri. Bu arada Elli bekçiyi atlatmış, yukarı geldi durumu bildirmek için. Biz de çıktığını söyledik. Hani koskoca mağaza müdürünün sokakta papuçlarını giydiğini bir görseydi ne derdi acaba? Düşün bir kere, müdür bey çorapla sokağa çıkıyor!

Dostun Anne

29 Eylül, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'ın doğum günü. Bir kavanoz reçel, peynir, et, ekmek vesikaları armağan ettik ona. Kocasından, Dussel'den, koruyucularımızdan aldığı armağan yiyecek şeylerle çiçekten ibaret. Düşün, ne zamanlarda yaşıyoruz.

Elli bir sinir buhranı geçirdi bu hafta. Her dakika onu bunu almak için dışarı yolluyorlar. Her dakika acele getirilmesi gereken bir şey çıkarıyorlar kadının önüne, kolay iş mi! Her çıkışında çektiği korku, üzüntü az şey mi? Sonra bir de mağazadaki yük biniyor bunun üstüne. Ko-

ophuis hasta, Miep soğuk almış, evde yatıyor, üstelik kızcağız ayak bileğini incitmiş, sevdiğiyle başı belada, babası başının etini yiyor. Gene bir sinir buhranıyla atlattığı çok iyi. Sevdik okşadık onu, yatıştırdık, bir daha sefere, salık verdik, ne istenirse hemen peki deme diye, vaktim yok deyip çıksın işin içinden. Hiç değilse böylece yükü birazcık olsun hafifler.

Bay Van Daan'ın halini beğenmiyorum. Bir şeyler kopacak. Babam da nedense bir şeye kızmış gibi görünüyor. Bir patırtı kopacak ama bakalım nasıl! Bari beni karıştırmasalar bu kavgalara. Ah bir başımı alıp gidebilsem. Deli edecek bu insanlar bizi.

Dostun Anne

15 Ekim, 1943
Pazar

Sevgili Kitty,

Şükürler olsun Koophuis sağ salim döndü. Yüzü hâlâ soluk, gene de hiç gocunmadan Van Daan için elbise satmaya gitti. Kötü durum, Van Daan'ların parası tükendi. Bayan Van Daan bir yığın paltosu, elbisesi, pabucu olmasına rağmen, çöp bile vermeye razı olmuyor. Kocası da takıma çok para istediği için alıcı bulmak kolay değil. Bakalım ne olacak? Çare yok. Bayan Van Daan'ın kürk mantosu gidecek. Yukarıda bu yüzden bir kavga koptu. Barıştılar sonra, şimdi "Sevgili Putti", "canım Kerli!" sözleri gırla gidiyor. Yakında gene saç saça baş başa gelirler.

Bu son ay, bu örnek ev içinde geçen atışmalar aklıma geliyor da küçük dilimi yutacak oluyorum. Babam ağzı kenetli, suratından düşen bin parça. Birisi bir söz

söyleyecek olsa gene ne var gibilerden yüzüne bakıyor. Annemin heyecandan yanakları her zaman al al. Margot bütün gün başağrısından yakınıyor. Dussel uyuyamıyor. Bayan Van Daan bütün gün vıdı vıdı edip duruyor. Deli olacağım artık. Sahi söylüyorum, kiminle kavgalı kiminle barışık olduğumu ben de şaşırdım.

Bütün bunları aklımdan silebilmek için çalışmaktan başka çare yok. Çalışmaktan medet umuyorum.

Dostun Anne

29 Ekim, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Van Daan'la karısı arasındaki kavgalar sıklaştı. Mesele şu: Van Daan'ların parası tükendi. Bir zamanlar Koophuis, tanıdığı bir kürkçüden söz etmişti. Van Daan bunu işitince karısının kürkünü satmayı aklına koymuş. Tavşan kürklerinden yapılmış bir manto bu, Bayan Van Daan on yedi yıldır giyermiş. 325 florine sattılar, az para da değil. Yalnız hanımefendi parayı harcamayıp harpten sonra yeni elbiseler almak için saklamak istiyordu. Kocası para sıkıntısında olduklarını, bu paraya kıymaktan başka çare olmadığını anlatıncaya kadar bir hal oldu.

Feryat kıyamet, tepinmeler, cıyak cıyak bağırmalar. Görülecek şeydi. Şaşıp kalıyor insan. Bizimkiler merdivenin altında durmuş, tetik üstünde bekliyorlardı. İşi azıtırlarsa ayırmak için. Bütün bu gürültü, ağlamalar, haykırmalar insanda kafa beyin bırakmıyor, akşamları başımı yastığa koyunca içimden bir ağlamadır geliyor.

Bay Koophuis gene ortalarda yok. Midesinden çok çekiyor adamcağız. Kanama durdu mu durmadı mı onu bile bildiği yok. İlk defa böyle üzgün, kırık gördüm onu, kendini iyi hissetmediğini, eve gideceğini söyleyip ayrıldı.

Durumum fena değil, yalnız hiç iştahım yok. Habire bir şeyin mi var diye soruyorlar. Allah için ellerinden geleni de yapıyorlar. Üzüm şekerleri mi, balık yağları mı, kalsiyum hapları mı vermiyorlar!

Sinirlerim de bozuk. Asıl Pazar günleri bir bıkkınlıktır çöküyor üstüme. Evin havası öyle ezici ki, uykulu öyle, ağır bir hava. Ne bir kuş sesi geliyor dışardan ne başka bir ses. Ağır bir sessizlik. Hani bu ölüm sessizliği beni sarıp sarmalayıp içine çekip götürecek gibi geliyor kimi zaman.

Böyle zamanlarda anneme, babama, Margot'ya yanaşmak istemiyorum. Bir odadan bir odaya, bir kattan bir kata, kanatları koparılmış, kötü bir karanlık içinde, başım kafesin tellerine çarpan bir kuş gibi dolanıp duruyorum. İçimden bir ses, "Dışarı çık, gül, oyna, temiz hava al!" diye sesleniyor. Elimi kıpırdatacak halim kalmadı, nerde! Zaman çabuk geçsin diye gidip yatağa atıyor kendimi; uyumaya başlıyorum. Bu sessizliği, bu dinmez korkuyu gidermek için başka ne yapayım bilmem ki!

Dostun Anne

3 Kasım, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Babam hem bize oyalanacak bir şey sağlamak hem de eğitimimize yararlı olur diye Leiden'deki öğretmen

okulundan bir prospektüs getirtti. Margot koca kitabı baştan sona hatmetti, gene de ilgileneceği gibi ya da kesesine uygun bir şey bulamadı. Babam atik davrandı. Okula bir mektup yazıp Latince dersi sorularını istetmeye karar verdi.

Bana da oyalanacak yeni bir şey bulmak kaygısıyla Koophuis'den çocuklar için yazılmış bir İncil istedi. Margot, gözlerini açıp "Hanuka bayramında mı vereceksiniz İncil'i Anne'a?" diye sordu. Babam: "Bilmem," dedi, "St. Nicholas gününde vermek daha uygun olacak."

Dostun Anne

8 Kasım, 1943
Pazartesi akşamı

Sevgili Kitty,

Sana yolladığım mektup yığınını şöyle bir karıştıracak olsan, eminim, nasıl bir kılıktan bir kılığa girdiğimi görüp şaşıracaksın. Buranın havasına bu kadar bağlı oluşuma üzülüyorum ama herkes böyle. Şöyle beğendiğim bir kitap okuyacak olsam öbürlerinin arasına karışmadan önce kendimi toparlamam gerekiyor, yoksa kendimi o kitabın havasına bırakıp yanlarına çıksam bana deli damgası vurdular gitti. Bu aralık, senin de göreceğin gibi bir ruh çöküntüsü içindeyim. Niye böyle ben de bilmiyorum. Belki de korkağım da ondan, kendimi kınayıp duruyorum.

Bu akşam Elli burdayken daha, kapı acı acı çalındı. Rengim attı, mideme bir sancı yapıştı, kalbim küt

küt atmaya başladı. Hep korkudan. Geceleri yatakta, bir zindandaymışım gibi geliyor, annem, babam da yanımda. Kimi sokaklarda dolaşıyorum, kimi bizim Gizli Bölme'yi tutuşmuş görüyorum düşümde. Ya da gelip bizleri toplayıp götürüyorlar. Hepsini bir bir eksiksiz, sahiden oluyormuş gibi görüyorum. Bu da korkumu artırıyor, günümüz yaklaştı gibi geliyor. Miep ikide bir bizim sakin hayatımıza imrendiğini söylüyor. Dediği doğru olabilir ama ya bu korku? Aklım almıyor dünyanın eski haline döneceğini. "Harpten sonra şunu yapacağız, bunu yapacağız" diye konuşuyoruz ama bütün bunlar bana bir hayal gibi geliyor, gerçekleşmesi imkânsız bir sürü hayal. Eski evimiz, arkadaşlarım, okuldaki o güzel günler aklıma geliyor da sanki o evde yaşayan, o sevinçli kızlarla gülüp oynayan kız ben değilmişim sanıyorum.

Gizli Bölme'deki kişileri siyah yağmur bulutlarıyla sarılı mavi bir cennet parçası gözüyle görüyorum. Bu belirli, yuvarlacık yer emin. Ama çevremizde bulutlar karardıkça kararıyor, bizi tehlikeden ayıran çember gitgide daralıyor. Böyle tehlikelerle çevrili olduğumuz için de adeta bir delik ararmışçasına karanlıkta birbirimize toslayıp duruyoruz. Aşağı bakıyoruz, herkes birbirini yiyor sonra başımızı kaldırıyoruz. Yukarıda her şey öylesine sakin, huzur dolu ki. Bu arada bizler yukarı çıkmamıza engel olan karanlık bir ağla sarılmışız, önümüzde kurşun işlemez bir duvar. Üstümüze geliyor. Yıkıldı yıkılacak, yıkılmadı daha ama yıkılacak. Elimden gelen ağlayıp yakarmak, "N'olur şu karanlık dağılsın, bir yol açılsın önümüzde!" diye.

Dostun Anne

11 Kasım, 1943
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bu parçaya güzel bir ad buldum:

Dolmakalemim İçin Ağıt

Dolmakalemim, en sevdiğim eşyaydı. Bir kere ucu kalındı. Ben ince uçlu kalemlerle yazamıyorum. Sonra bu dolmakalemin rasgele dolmakalemler yanında alabildiğine zengin, ilgi çekici bir hayatı oldu. Kısaca anlatayım sana:

Dokuz yaşımdayken, yünlere sarılı bir paket içinde, o zaman büyük annemin yaşamakta olduğu Aachen'den buraya onca yolu tepip geldi. O sırada ben gripten yatıyordum. Şubat rüzgârları evi zangır zangır titretiyordu. O göz alıcı dolmakalem bir meşin mahfaza içinde geldi. Bütün arkadaşlarıma gösterdim. Ben Anne Frank, işte böyle bir dolmakalemin sahibi olmak şerefine erdim. On yaşındayken kalemi okula götürdüm, öğretmen de kullanmama izin verdi.

On bir yaşımdayken dolmakalem kilit altına girdi yeniden, çünkü altıncı sınıfın öğretmeni okul kalemleriyle mürekkep hokkası kullanılmasını istiyordu.

On iki yaşıma gelip Yahudi lisesine geçtiğim zaman, dolmakalem bu vesileyle yeni bir mahfaza kazandı. Yanına bir kurşun dolmakalem katıldı. Mahfaza fermuarlı, dolmakalemin şanına layık bir şeydi.

On üç yaşımdayken dolmakalem benimle birlikte Gizli Bölme'ye geldi. Hatıra defterinin yapraklarında, kompozisyon ödevlerinin içinde yarıştı durdu.

Şimdi on dört yaşındayım, geçen yılı birlikte geçirdik.

Bir Cuma günüydü, öğleden sonra, saat beş. Odamdan çıkmıştım, gelip yazı masasında bir şeyler yazmak istiyordum. Derken Margot ile babam Latince çalışmak üzere masaya gelince bana da kenara sığışmak düştü. Dolmakalem masanın bir köşesinde kaldı, sahibi de bir köşeciğe sinip fasulyeleri ovuşturmaya başladı. Fasulyeler ovulursa, biraz adama dönüyor. Altıya çeyrek kala yeri süpürdüm; çöpü, çürük fasulyelerle birlikte bir gazete kâğıdına sarıp sobaya attım. Bir alevdir çıktı, ben de sönmek üzere olan sobadan böylesine bir alev çıkışına memnun, seyrettim. Geldim oturdum yerime. Latincecilerin de işi bitti. Gelip yazı takımlarımı toplayayım diye masanın başına gittim. Dolmakalem yok görünürde. Ortalığı birbirine kattım, bulamadım. Margot da aradı benimle, bulamadık bir türlü. Derken Margot keşfediverdi: "Fasulyelerle birlikte dolmakalemi de sobaya atmış olmayasın!" "Öyle şey mi olur hiç!" dedim, dedim ama içime de bir kuşku düştü. O akşam dolmakalem bulunamadı. Aklımız yattı, dolmakalem sobada yandı gitti. Selüloit olduğu için alev aldı mı hesabı görüldü say.

Korktuğumuz başımıza gelmiş meğer. Babam sabahleyin sobayı temizlerken dolmakalemin kulpunu küller arasında buldu. Altın uçtan eser bile yoktu. Babam, "Her halde eridi, kömür kalıntılarının arasına girdi," dedi.

Bir avuntum var, benim dolmakalem yandı kül oldu. Beni de ölünce yaksınlar istiyorum.

Dostun Anne

17 Kasım, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Durum kötü. Elli'nin evinde kuşpalazı salgını var. Altı hafta bizim buraya gelemeyecek. Yiyecek, alışveriş işleri güçleşti. Sonra Elli'nin ahbaplığına doyum olmuyordu. Koophuis yatakta hâlâ, üç haftadır. Pirinçle sütten başka bir şey girmemiş kursağına. Kraler'in başını kaşıyacak vakti yok.

Margot'nun yolladığı Latince dersler öğretmen tarafından düzeltilip geri postalanıyor. Margot, Elli adına gönderiyor zarfları. Öğretmen akıllı, hoş bir adama benziyor. Böyle çalışkan bir öğrenci bulunduğuna memnun olmuş olmalı.

Dussel'in huysuzluğu üstünde, neden böyle olduğu malum değil. Önce yukarı katla konuşmamaya başlandı. Van Daan'lara tek laf söylemez oldu. Şaştık kaldık. Bir gün devam etti böyle. Annem Dussel'e yanaşıp böyle yapmamasını, yoksa Bayan Van Daan'ın bir mesele çıkaracağını söyledi. Dussel de dargınlığı çıkaranın Van Daan olduğunu söyledi.

Unutmadan söyleyeyim, dün Kasımın on altısıydı. Dussel Gizli Bölme'ye geleli tam bir yıl oluyor. Anneme bu yıldönümü şerefine bir saksı çiçek armağan etti. Haftalar önce Dussel'in bize bir şey ikram etmesi gerektiğini pervasızca söyleyecek kadar ileri giden Bayan Van Daan'a hiçbir şey verilmedi.

Kendisini aramıza almakla gösterdiğimiz insanca harekete teşekkür edeceğine ağzını bile açmadı. O sabah kendisine tebrik mi, taziyet mi edeyim diye sorduğumda, beni ilgilendirmez diye cevap verdi. Araya girmek isteyen annem de yaya kaldı. Durum eskisi gibi.

Der Man hat einen grossen Geist
Und is so klein von Taten!*

Dostun Anne

27 Kasım, 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün gece, daha uykuya dalmamıştım, gözümün önüne Lies geldi.

Yüzü gözü ufalmış öyle, paçavralar içinde. Gözleri kocaman kocaman, öyle üzgün bir bakışı vardı ki. Bana sitem ediyor gibi geldi. Adeta, "Beni niye bırakıp gittin. Kurtar beni, kurtar bu cehennemden!" diyordu.

Nerden yardım edeceğim ona. Başkalarının nasıl çile çektiğine, ölüp gittiğine seyirci kalmak ne acı! Elimden ne gelir Tanrı'ya duadan başka?

Niye başkasını değil de Lies'i gördüm. Şimdi anlıyorum, çocukluk etmişim, onun sıkıntılarını anlayamayacak kadar küçük olduğum için yanlış yargı vermişim hakkında. Yeni bir kız arkadaşa bağlanmıştı. Benim onu kendisinden ayıracağımı sandı. Kim bilir nasıl üzülmüştür, zavallı.

Kimi zaman, şöyle bir ışık yandı mı kafamda onun hayatını bir an için kavrayabiliyordum ama derken gene kendi eğlenceme dalıyordum. Ona karşı çok kötü davrandım. Şimdi işte geldi karşıma; o üzüntülü gözleriyle benden yardım istiyor. Ah, elimden bir şey gelse de ona yardım edebilsem!

---

* İnsan ruhu ne kadar yüce de / Yaptıkları ne kadar aşağılık!

Tanrım, ben böyle rahat içinde yaşayayım da o bunca felakete katlansın! Benim ondan üstün bir tarafım mı var? Yoo. O da doğru yoldan ayrılmak istemezdi. Şimdi ben niye yaşıyorum da o, belki de son nefesini verdi? Aramıza ölüm girdi belki.

Doğrusunu istersen aylar var ki onu hiç düşündüğüm yoktu. Hangi ay! Bir yıldır hiç düşünmemiştim onu. Demek unutmamıştım, gene de hatırladığım yoktu. Karşıma böyle paçavralar içinde çıkınca içim cız etti.

Lies'çiğim, harp sona erdikten sonra bunca felaketi atlatırsan eğer, gel bize birlikte yaşayalım, o zaman sana ettiğim kötülükleri tamir için elimden geleni yapacağım, emin ol!

Ama o zaman da benim yardımıma şimdiki kadar muhtaç olmayacak ki! Beni düşünüyor mu acaba? Aklına geldiğim zaman beni nasıl anıyor acaba?

Tanrım, onu koru n'olur! Hiç değilse yalnız kalmasın! Ah, bir imkân düşse de onu ne kadar sevdiğimi, nasıl bağrıma basmak istediğimi ona bildirebilsem, belki o zaman kendini bu kadar yalnız hissetmeyecektir.

Böyle kendimi üzmenin de bir faydası yok, elimden bir şey gelmedikten sonra. Ama kocaman gözlerini aklımdan çıkaramıyorum, kurtaramıyorum kendimi. Acaba Lies'in kendine gerçekten güveni var mı, direniyor mu? Yoksa her şeyi kabulleniyor mu?

Bilmem, hiç sormadım ki ona.

Ah Lies, seni bir yanıma alabilsem, benim içinde yaşadığım rahatlıktan sen de faydalanabilsen! Çok geç ama. Olan oldu. Sana ettiğim kötülüğü tamir edemem ki artık. Ama seni hiçbir zaman unutmayacağım, hep dua edeceğim senin için.

Dostun Anne

6 Aralık, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

St. Nicholas günü yaklaştıkça hepimizi bir düşüncedir aldı. Aklımız geçen yılki sepetteydi. Bu yıl eli kolu bağlı oturmak hiç işime gelmiyordu. Uzun uzun düşündüm, sonunda eğlenceli bir şey buldum.

Pim'e danıştım. Bir hafta önce herkes için ayrı bir küçük şiir düzmeye başladık.

Pazar akşamı sekize çeyrek kala küçük bebeklerle, kopya kâğıtlarından yapılmış fiyonklarla süslü büyük bir çamaşır sepetiyle ortaya çıktık. Sepet kahverengli bir kâğıtla örtülüydü, üstüne bir zarf iliştirilmiş. Koskoca sepeti görünce herkesin gözü dört açıldı.

Kâğıda iliştirilmiş zarfı açıp okumaya başladım:

Geldi gene Noel Baba.
Her yılki gibi değil ama.

Böyle gidiyordu şiir. Ev halkı sepeti açıp üzerinde adresleri yazılı papuçları, papuçların içindeki paketleri bulunca bir kahkaha tufanıdır koptu.

Dostun Anne

22 Aralık, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Grip geçirdim, sana ondan yazamadım. Hasta olmanın tadı olmuyor burda. Öksürüğüm tuttu mu bir, iki,

üç, hayda battaniyelerin altına! Duyulmasın diye ne yapacağımı şaşırıyordum. Çoğu zaman gıcık da geçmek bilmiyor, herkes seferber oluyor; süt, bal, şeker, öksürük şurupları, getiren getirene. Üstümde denedikleri tedavi çareleri aklıma geldikçe kafam dönüyor. Terletme, kompresler, göğsüme ıslak bezler, sıcak bezler, sıcak içkiler, gargara, boğaz silmeler, kımıldamadan yatmalar, yastık üstüne yastık, sıcak su şişeleri, limon suları, her saat başı derece almak!..

Hani bu halde insanın iyileşeceği bile olsa iyileşemez. İşin en berbat faslı Dussel'in doktorluk yapmaya kalkışmasıyla başladı. Doktor numunesi geldi, vıcık vıcık başını göğsüme dayadı, sözüm ona dinliyor. Saçlarının tenimi gıdıklaması bir yana, otuz yıl önce tıp okumuş. Doktor adı almış hepsi iyi ama gene de yadırgadım böyle rasgele birinin gelip göğsüme başını koyuşunu. Sevgilim değil bir şeyim değil. Hem sonra göğsümü dinledi de bir şey mi anladı sanki? Yoo. Önce o kulaklarını şırınga ettirsin, bu gidişle az sonra duvar gibi olacak kulakları.

Hastalık lafını burda keselim. Turp gibiyim artık, bir santim daha boylu, iki pound ağır, hafiften soluk renkli, okuyup öğrenme hırsı büsbütün kabarık.

Önemli bir haber yok verecek. Şimdilik aramız iyi. Fazla kavga olmuyor, altı aydır hiç böyle başımızı dinlememiştik. Elli daha uğramıyor.

Noel için fazladan zeytinyağı, şekerleme sürüp verdiler. Beş armağan, iki buçuk sentlik bir paradan yapılmış pırıl pırıl yanan bir broş. Güzel ama görmek lazım, anlatmayla olmaz. Bay Dussel annemle Bayan Van Daan için Miep'e güzel bir kek pişirttirmiş. Sanki başındaki iş az geliyormuş gibi! Miep ile Elli için benim de bir hazırlığım var. En aşağı iki aydır poricimden arta ka-

lan şekeri biriktiriyorum. Bay Koophuis yardım ederse iki fondan yapacağım.

Pis bir hava. Soba da tütüyor. Kimse yediğini hazmedemedi, dört bir yandan birtakım gürültüler geliyor. Harp bildiğin gibi, moral bozuk.

Dostun Anne

24 Aralık, 1943
Cuma

Sevgili Kitty,

Buranın havasının insanı nasıl etki altında bıraktığını yazmıştım. Ben gitgide çarpılıyorum.

"Himmelhoch jauchzend und zum Tode betrübt"* sözü tam buraya uygun. Öbür Yahudi çocuklarıyla burdaki durumumu kıyaslayınca gerçekten "Himmelhoch jauchzend"im. Gelgelelim bugünkü gibi mesela; Bayan Koophuis gelip de kızı Corry'nin hokey kulübüne girdiğini, gezintiye çıktığını, tiyatroya gittiğini anlatırsa o zaman işte "Zum Tode betrübt"** hali geliyor üstüme. Corry'yi kıskandığım için değil ama bütün o eğlenceleri öyle göreceğim geldi ki. Hani şöyle doya doya bir gülebilmek için neler neler vermezdim. Hele şimdi yılın en eğlenceli mevsimi. Noel, yeni yıl hepsi bir araya geliyor. Bizlerse böyle bir köşeye atılmış kazazedeler gibi. Gene de böyle şeyler yazmamam gerek. Bir kere nankörlük, sonra da abartmak durumumuzun kötülüğünü galiba. Ne olursa olsun, benim için ne düşünürsen düşün, her

* Goethe'nin ünlü bir mısrası: Gökler katında ya da umutsuzluğun derinliklerinde.

** Kahrolmak.

şeyi içime atmayı sevmiyorum. Onun için sana başta söylediğim sözü hatırlatayım. "Kâğıt sabırlıdır."

Dışarıdan gelenler, elbiselerinde hâlâ açık havanın serinliği, kokusu; yüzlerinde soğuğun iziyle içeri girdiği zaman düşünmekten kendimi alamıyorum. "Ne zaman biz de açık havaya çıkacağız yarabbi?" Bunları düşünmemek için insanın kendini battaniyelerin arasına, başını yastıkların altına sokması lazım. Oysa ben başım yukarıda olsun, yüreğimi bozmayayım diyorum, onun için de bu gibi düşüncelere göğüs germekten başka çare yok. İnan bana, bir buçuk yıl bir yerde kapalı kalırsa insan bunalıyor; dayanılmaz oluyor bu hayat. Bize bu gibi imkânı hazırlayanların hakkını yemek için söylemiyorum, böyle düşüncelere sapmaktan kendini alamıyor insan. Dans etmek, bisikletle gezmek, ıslık çalmak, dünyayı görmek, kendini genç, hür hissetmek, bütün istediğim bu. Öylesine özledim ki bütün bunları. Gene de kimseye belli etmemem lazım halimi. Sekizimiz de kendi kendine acımaya, surat bir karış gezmeye başlarsa halimiz nice olur? Kimi de kendi kendime soruyorum, "Yahudi olsun olmasın, acaba benim deli gibi eğlenmek için can atan kendi halinde bir kız olduğumu anlarlar mı," diye. Kim bilir. Kimseye açamıyorum ki durumumu. O zaman ağlamaya başlayacağım. Ağlayınca da insanın içi açılıyor biraz.

Kurduğum nazariyelere, bunca gayretime rağmen, beni anlayan bir annenin eksikliğini ta canevimden duyuyorum. Ne yapsam, ne yazsam hep aklımda Mumsie. Ben doğacak çocuklarım için Mumsie gibi bir anne olmak istiyorum. Ortada konuşulan şeylere boş verip benim söylediklerime kulak veren bir Mumsie. Niye bilmem, bana öyle geliyor ki, bu Mumsie adı bir annede

aradığım bütün özellikleri dile getiriyor. Annemi hiç değilse Mumsie'ye benzer bir adla çağırabilmek için Mummy yerine Mum diye sesleniyorum, o da sonradan Mums oluyor, yani ie'si eksik Mumsie. Adeta Mumsie diye çağırmayı o kadar istediğim, gene de geri kalan ie'yi kısmamı gerektiren anneme başka ne diyebilirim ki?

Burda keseyim bu konuyu, bunları sana anlatırken, inanır mısın, "zum Tode betrübt" hali azaldı.

Dostun Anne

25 Aralık, 1943
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Bugünlerde, Noel geldi de onun için mi bilmem, hep babamı düşünüyorum. Hep aklımda gençlik aşkı üstüne anlattıkları. Geçen yıl anlattıklarını bu yıl kadar iyi kavrayamamıştım. Yeniden laf açılsa da ona artık dediklerini iyice anladığımı gösterebilsem.

Pim'in gençlik aşkından öyle durduğu yerde söz etmesine bakıyorum da, diyorum ki kendi kendime, herkeslerin gönül sırlarını bilen insan olarak o gün kendi içini dökmek istedi. Yoksa Pim kendinden hiç mi hiç bahsetmez. Margot, sanmam, Pim'in neler çektiğini kestirebilsin. Zavallı Pim, dünyada inanmam her şeyi unuttuğuna. Bunu ölünceye kadar unutacak değildir. Ne kadar da yumuşak tabiatlı insan, her şeyi hoş görüyor, inşallah ben de onun çektiklerini çekmeden ona benzerim.

Dostun Anne

27 Aralık, 1943
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Cuma akşamı hayatımda ilk defa olarak bir Noel armağanı aldım. Koophuis, Kraler ile kızlar gene çok güzel bir sürpriz hazırlamışlar. Miep esaslı bir Noel pastası yapmış, üstünde "Barış 1944" yazılı. Elli de harp öncesi ayarında tatlı bisküviler uydurmuş bir yerlerden. Margot, Peter ve benim için bir kase yoğurt, büyüklere de adam başına bir şişe bira. Armağanlar temiz temiz paketlemiş, üzerlerine de resimler yapıştırılmış. Bu armağanlar dışında göz açıp kapayıncaya kadar geçti Noel.

Dostun Anne

29 Aralık, 1943
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Dün gece gene pek üzüntülüydüm. Lies ile büyükannem geldi aklıma. Büyükanneciğim, benim bir tanem. Onun neler çektiğini nasıl da anlamazdık. Ne tatlı insandı oysa! Onca zaman nasıl herkeslerden saklamış sırını!* Her zaman sevdiklerine, yakınlarına bağlı, ne iyi büyükanneydi o! Kimse için kötü söz söylemez, bizleri hep korurdu. İstediğim kadar yaramazlık yapayım, hep benim tarafımı tutardı.

Büyükanne beni sever miydin, anlar mıydın beni? Kim bilir. Hiçbirimiz büyükanneye açılmazdık ki. Ne yalnız-

* Kötü bir hastalık

dı kim bilir. Etrafındaki bütün kalabalığa rağmen yalnızlıktan neler çekti zavallıcık? Hem insan birçok kimse tarafından sevilse bile sadece kendini seven birisi olmadı mı gene de yalnızlıktan kurtulamaz.

Ya Lies? Sağ mı acaba? Ne yapıyor acaba? Tanrım, onu koru, kavuşalım ona! Lies, seni düşündükçe başıma neler gelebileceğini de daha iyi anlıyorum.

Dostun Anne

2 Ocak, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Bu akşam yapacak başka işim yoktu, hatıra defterinin yapraklarını karıştırırken annemle ilgili mektuplara rastladım. Nasıl da sert şeyler söylemişim annem hakkında. Şaşırdım kaldım, "Anne," dedim kendi kendime; "sen misin o anneden nefret ettiğini söyleyen? Nasıl dilin varır böyle şey söylemeye?" Defter önümde, öylece durdum kaldım, düşünmeye başladım, nasıl oldu da böyle nefret duygusuyla dolup taştım da sana böyle şeyler yazmaya kalkıştım diye. Bir yıl önceki Anne'ı anlamaya çalışıyorum, kusurunu belki tamir edebilirim diye uğraşıyorum. Yoksa kötü sözler bu defterde durdukça içim rahat etmeyecek. Başımı önüme koyup bu durumu kendi kendime açıklamam, nasıl oldu da böyle şeyleri duyduğumu gerilere bakarak sökmem gerekiyor.

Kendi içime kapanıyorum ben. Onun için de bütün sevinçlerimi, üzüntülerimi, öfkelerimi hep bu deftere geçirdim. Bu hatıra defterinin benim için değeri

büyük. Bazı yerlerinde geçirdiğim günler elle tutulur hale gelmiş, birçok yaprakğı da laf ola şeylerle dolu ama böylece neler içinden geçtiğimi sonradan görebiliyorum.

Anneme cin ifrit olurdum, şimdi de bazı günler öfkeleniyorum. Beni anlamadığı doğru ama ben de onu anlamıyorum. Çok severdi, hoş tutardı beni ama benim yüzümden başı öyle belaya girdi ki sinirleri bozuldu, gerildi, tabii ki acısını benden çıkardı.

Ben bütün bunları fazla ciddiye aldım, kırıldım, alındım. Bu yüzden de anneme kabalık ettim, onu üzdüm. Sonunda bir tatsızlık, bir geçimsizliktir başladı gitti. İkimiz için de sevimli bir şey değildir bu. Ama artık yavaş yavaş geçiyor.

Bunları açık seçik görmek istemedim önce, hep kendime acıdım. Ama bu da mazur görülebilir. Kâğıt üstündeki o öfke nöbetleri kızgınlığımı boşaltmak, içimin zehirini dökmek içindi. Olağan bir hayat yaşasak, kapıyı kitleyip ayağımı yere iki üç kere vurur, anneme bir güzel küfrederdim, böylece öfkem yatışırdı.

Anneme gözyaşları döktürdüğüm devre artık geride kaldı. Ben az çok akıllandım, annemin sinirleri de eskisi kadar bozuk değil. Kızarsam çenemi kapatıp oturuyorum, o da öyle yapıyor, böylece daha iyi geçiniyoruz. Annemi öyle başkaları gibi, her şey için annesinin eline bakan çocuklar gibi sevemem, elimde değil. O iş başka, bu iş başka.

Şimdi düşünüyorum da içim rahatlıyor biraz. Bu acı sözleri annemin yüzüne söyleyeceğime kâğıda dökmekle daha iyi ettim galiba.

Dostun Anne

6 Ocak, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Birisiyle konuşmak isteğim bazı öyle artıyor ki, baktım dayanamayacağım, Peter ile konuşmayı kafama koydum.

Arada bir gündüzün Peter'in odasına gidiyorum ama çocuk öyle sıkılgan ki! Sıkılsa bile kimseyi odadan atamayacağını bildiğim için her ihtimale karşı fazla kalmıyorum, biraz oturup kalkıyorum. Sonra beni başbelası beller, iyisi mi!.. Onun için odasında daha uzun kalıp fark etmeden onu lafa girişmeye kandırmak için bir yol aradım. Peter bu ara bilmecelere merak sardı, başka bir şeye el sürdüğü yok. Baktım ki başka çare yok, ben de bilmeceye sarıldım. Yardım edeyim sana dedim. Az sonra karşılıklı geçtik masasına, o sandalyede, ben divanın üstünde.

Koyu mavi gözlerine her bakışta içim bir tuhaf oluyordu, o dudaklarının kenarında her zamanki esrarlı gülümseme, oturuyordu karşımda. İçinden neler geçirdiğini anlamaya başladım. Yüzünde o çaresizlik, nasıl hareket edeceğini bilmemezliğin verdiği şaşkınlık, bir yandan da erkeklik gururunu incitmeme kararı okunuyordu. Utangaç halini gördükçe ben de yumuşak davranıyordum. Kendiliğinden göz göze geliyorduk ikide bir. Bütün kalbimle yalvarıyordum içimden: "N'olur söyle bana, neler geçiyor içinden, bu saçma sözleri bırak da bana neler duyduğunu anlat!"

Akşam böyle geçti, elle tutulur bir şey olmadı. Sadece yüz kızarması üstüne birkaç söz söyledim, burda yazdığım, anlattığım gibi değil tabii. Sırf kendine güveni artsın diye.

Yatağa yatıp durumu gözden geçirince gidişi pek yüreklendirici bulmadım. Peter'in üstünlüğünü kabul edip o yoldan yanaşmaya gelince ona da razı olmazdım. İnsan bir isteğini yerine getirmek için neler yapmıyor ki; hele bende olduğu gibi istek aşırı bir yoğunluğa varırsa. Peter'in yanına daha sık gidip şu ya da bu yoldan dilini açmaya karar verdim.

Allasen Peter'e vurgun olduğumu sanma! Aklına bile gelmesin böyle şey. Van Daan'ların oğlu yerine kızı olsaydı, bu sefer onunla arkadaşlık etmeye kalkacaktım. Senin anlayacağın hiç fark etmezdi bu.

Bu sabah yediye beş kala kalktım, gördüğüm düşü açık seçik aklımda toplayabildim. Bir sandalyede oturuyordum, karşımda da Peter... Vessel. Birlikte Mary Boss'un desenlerine bakıyorduk. Düş bununla bitmedi, gerisi var. Derken Peter ile göz göze geldik. O benim gözlerimin içine baktı, ben de onun o güzel gözlerine diktim gözlerimi. Derken Peter yavaşça dedi ki: "Bilseydim, sana daha önce gelirdim." Heyecandan yana dönüvermişim, az sonra yumuşak, ama öyle yumuşak, serin bir yanağın yanağıma dokunduğunu duydum. Öyle hoş, öyle hoştu ki...

Tam işte o ara uyandım. Hâlâ yanağını yanağımda hissediyor, gözlerinin onu ne kadar sevdiğimi anlayacak kadar derinlere, ta kalbimin içine baktığını görür gibi oluyordum. Gözlerim yaşardı, onu yeniden kaybettiğime yandım. Bir yandan da Peter'i seçtiğimi iyice anladığıma da sevinmedim desem yalan olur.

Düşümde böyle açık seçik şeyler görmem ne tuhaf değil mi? İlkin babaannemi gördüm düşümde, hem de öyle belirli ki adeta o yumuşak, buruşuk yanağını okşayasım geldi. Derken büyükannem koruyucu melek ola-

rak göründü düşümde. Ardından da Lies. O benim için çile çeken bütün kız arkadaşlarımın, Yahudilerin bir timsali haline geldi. Onun için dua ederken bütün Yahudiler için, bütün darda olanlar için dua ediyorum. Şimdi de Peter, daha önce hiç böyle, aklımda bu kadar açık seçik belirdiği olmamıştı. Fotoğrafına filan ihtiyaç kalmadı. İstediğim zaman onu gözlerimin önüne getirebiliyorum. Belirli öyle, karşımdaymış gibi.

Dostun Anne

7 Ocak, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Ne budalayım ben! Şimdiye kadar akıl edip de sana erkek arkadaşlarımla olan serüvenlerimi anlatmadım.

Şu kadarcıkken, daha çocuk bahçesinde oynarken, Karel Samson'a kanım kaynadı. Babası ölmüştü, annesiyle halası bakıyordu ona. Karel'in yeğenlerinden Roby adlı yakışıklı, esmer bir çocuk vardı, bizim Karel onun yanında pek sönük kalıyordu ama benim için dış görünüş önemli değildi. Yıllarca Karel'e bağlı kaldım.

Onunla uzun uzun otururduk birlikte, sık sık hem. Yalnız benim sevgim karşılıksız kaldı.

Derken alınyazısı Peter'i çıkardı karşıma, âşık oldum ona, bir çocuk ne kadar âşık olabilirse öyle. O da benden hoşlanıyordu, bütün bir yaz birbirimizden ayrılmadık. Nasıl el ele dolaşırdık, hâlâ aklımda, onun üstünde keten bir elbise, benim sırtımda da kısa yazlık entari. Tatil sonunda o lise birinci sınıfa, ben ilkokul altıncı sınıfa başladım. Okula gidip geldikçe karşılaşırdık. Peter, yakı-

şıklı, uzun boylu, ince, güzel yüzlü, zeki bakışlı bir çocuktu. Kara kara saçları vardı, ela gözlü, pembe yanaklı, sivri burunlu bir delikanlı. Hele gülüşü! Bir domuzluk yaptığı, bir yaramazlık ettiği zaman ne de güzel gülerdi.

Sayfiyeye gittik o tatil. Döndüğümde taşınmışlardı. Yeni evlerindeki daha yaşlı bir çocukla sıkı fıkı olmuş. Her halde o benim bacak kadar bir şey olduğumu, benimle gezip tozmanın yakışık almayacağını söylemiş olacak ki Peter beni silkti attı. Onu öyle seviyordum ki gerçeği olduğu gibi göğüsleyecek kuvveti bulamadım kendimde. Peşini bırakmamaya çalıştım ama sonra kafama dank etti, böyle ardından koşarsam adım nerdeyse oğlan delisine çıkacaktı. Yıllar geçti. Peter kendi yaşında kızlarla dolaşıyor, bana bir "merhaba" bile demeye tenezzül etmiyordu. Gene de unutamadım onu.

Yahudi ortaokuluna gittim. Sınıfta bana tutkun sürüyle oğlan vardı, insanın hoşuna gitmiyor değil böyle etrafında oğlanların dönmesi, gururum okşanıyordu ama kimseye kapıldığım yoktu. Neden sonra, sana daha önce anlattığım gibi Harry tutuldu bana ama ben bir daha âşık olmadımdı.

"Zaman yaralara merhem olur" derler a. Doğru. Peter'i unuttuğumu sandım, ondan artık hoşlanmadığıma kendimi inandırmak istedim. Bu sabah hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu gördüm. Aksine yaşım büyüdükçe meğer ona karşı olan sevgim de gelişirmiş. Artık Peter'in beni çocuk gözüyle görmesine hak veriyorum, gene de beni öyle silkip attığına üzgünüm. Onu öyle yakınımda hissediyorum ki, artık kimseye onun yanında duyduğum şeyleri duyamam gibi geliyor.

O düş beni altüst etti. Bu sabah babam beni öperken, kendimi tutamayıp bağıracaktım nerdeyse: "Niye Peter

değilsin sen?" diye. Bütün gün aklımda o, içimden diyorum ki boyuna: "Ah Peter, sevgilim, bir tane Peter'im benim..."

Kim yardım edebilir bana şimdi? Bütün dileğim, burdan çıktıktan sonra gene karşılaşalım. Okusun o zaman gözlerimde yanan sevgiyi de desin ki: "Anne, daha önce anlasaydım, bilseydim, çoktan koşardım sana..."

Aynaya baktım, yüzüm bambaşka. Gözlerim daha pırıltılı, yanaklarım daha pembe –bir haftadır nasıl da sarıydı!– dudaklarım daha yumuşak. Mesut gibi görünüyorum, gene de yüzümde hüzünlü bir ifade var, dudaklarıma gülümsemenin gelmesiyle kaybolması bir oluyor. Peter'in beni düşünmediğini bildiğim için mi mesut değilim acaba. Oysa güzel gözlerini hâlâ üstümde, yumuşacık yanaklarını yanaklarımda hissediyorum.

Ah Peter! Peter, nasıl seni aklımdan çıkarabilirim ki? Senin yerini kimse tutamaz. Seni seviyorum, hem de öyle seviyorum ki kalbim yarılıp sana olan aşkım dışarı uğrayacak sanıyorum, deliler gibi, sağa sola bakmadan boy gösterecek ortada.

Dostun Anne

12 Ocak, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Elli döndü. Miep ile Henk iki gündür işe gelmediler, mideleri bozulmuş.

Bu ara dansa, baleye merak saldım. Her akşam dans talimi yapıyorum. Mansa'nın eteğine ipek geçirilmiş mavi bir etekliğinden kendime yeni moda bir dans elbisesi dik-

tim. Çepeçevre bir kurdela sarmalıyor entariyi, tam ortada fiyonk oluyor, pembe bir kurdela da süsü tamamlıyor. Lastik pabuçlarımı dans pabucu haline sokmak için boşuna uğraştım. Bacaklarım hamlaşmış, çalışırsam eskisi gibi çevikleşecek. Güç temrinlerden biri de yere oturduktan sonra tabanlarını iki avucunun içine alıp öylece ayaklarını yukarı kaldırmak. Güç. Çok. Altıma yastık koyuyorum. Yoksa popocuğum ezilecek.

Burda herkesin elinde *Bulutsuz Sabah* adlı bir roman. Annem pek beğeniyor. Gençlik meselelerini ele alıyormuş. A kadın, sen biraz da kendi yanındaki gençlerle ilgilensene!

Korkarım annem çocuklarla anneleri babaları arasında bundan daha iyi münasebet olamayacağını, kimsenin çocuklarıyla kendisinden fazla ilgilenmeyeceğini sanıyor. Ama hep Margot'dan örnek biçiyor. Oysa Margot'nun benim aklımdan geçenleri düşündüğünü, benim karşılaştığım meselelerle karşı karşıya kaldığını hiç sanmam. Gene de bunları anneme dünyada anlatmam, kızlarının sandığı gibi olmadığını ona göstermek istemem. Niye onu boş yere şaşırtayım, üzeyim. Nasıl olsa bir şeyin değişeceği yok.

Annem tabii Margot'nun onu benden daha fazla sevdiğini anlıyor. Ama bunun devreden devreye değiştiğine de inanıyor. Margot sakinleşti, yumuşadı, eski huysuzlukları kalmadı, annem için gerçekten bir arkadaş oluyor. Bana da artık bir piç kurusu gözüyle bakmıyor.

Bazı bazı kendimi başkalarının gözüyle görme kolaylığına eriyorum. O zaman işte Anne adlı bir kızın başından geçenleri uzaktan inceliyor, yabancı biriymiş gibi hayatının yapraklarının birbiri ardı sıra çevirip üstünde düşünebiliyorum. Buraya gelmeden önce her şeyi böy-

le uzun boylu düşünmezdim. Zaman zaman Mansa'ya, Pim'e, Margot'ya bağlı olmadığım hissi gelirdi içime, adeta dışardan birisi olarak kalacağını sanırdım. Kimi de kendimi bir öksüz yerine koyar, işkence ederdim kendime, derken bu kadar şanslı bir çocuk olmama rağmen böyle hiç yoktan kendime acımaya hakkım olmadığını görüp kınardım kendimi. Ondan sonra da herkese dostça davranmaya zorlardım kendimi. Her sabah, birisi aşağı inmeye görsün, inşallah annemdir, derdim; bana günaydın desin diye dua ederdim. Bana sevgi göstersin diye can attığım için ona içimden gele gele günaydın derdim. Tam o sırada annem tutar ters bir söz söyler, bir ayıbımı yüzüme vurur, ben de okula üzgün üzgün giderdim. Dönüşte kendimi onun yerine koyar, bunca sıkıntısı var, canı sıkılıyor, ondan böyle terslik etti diye bahaneler icat etmeye koyulurdum. Eve bu hava içinde girer, başlardım gevezeliğe, o zaman da işi fazla kaçırır, kendi kendimi tekrara başlar, aynı şeyleri üst üste anlatırdım, derken yüzüm asık, kolumda çantam, odadan kös kös çıkardım. Kimi de küs durmaya karar verirdim. Yalnız okuldan gelince, anlatacak öyle şeyler olurdu ki, verdiğim sözü tutamaz, başlardım kafa ağrıtmaya, annem de çaresiz benim saçmalarımı dinlemek zorunda kalırdı. Derken yukarı katta ayak seslerini beklemekten vazgeçtiğim devre gelirdi, kalktığım zaman sabahları yastığım gözyaşımdan sırılsıklam olurdu.

En sıkıntılı devre bu olurdu, anlattım sana da biliyorsun.

Çok şükür, bir yardımcım var artık. Peter var. Gerdanlığımı tutuyorum böyle, öpüyorum. Onlardan bana ne? Benim Peter'im var ya, biricik Peter'im benim. Ne yapsalar, ne deseler vız gelir artık. Kim küçücük bir kı-

zın ruhunda bütün bu duyguların yer alabileceğini kestirebilir?

Dostun Anne

15 Ocak, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Sana tutup kavgaların, tartışmaların girdisini çıktısını anlatmanın anlamı yok. Şu kadarını söyleyeyim ki birçok şeyleri ayırdık; onların eti, tereyağı başka yerde duruyor, bizimki başka yerde. Patatesleri de herkes ayrı pişiriyor. Son zamanlarda yemek aralarında yiyoruz ekmeğimizi, çünkü saat dört dedi mi karnımız öyle acıkıyor ki...

Annemin doğum günü yaklaşıyor. Kraler fazladan şeker verdi anneme. Bayan Van Daan kendi doğum gününde ona böyle bir şey verilmediği için pek kıskandı. Ama birbirimizi böyle tatsız sözlerle, incitici hareketlerle üzmenin ne âlemi var. Yeter artık. Sana bir şey söyleyeyim Kitty, artık kabak tadı verdiler. Annem şunların yüzünü bir on beş gün olsun görmesem başka bir şey istemem, deyip duruyor.

Kendi kendime, acaba aynı evde oturunca hep bu çeşit kavgalar çıkar mı sonunda diye soruyorum. Yoksa biz mi yanlış insanlara çattık? Bütün insanlar böyle bencil, böyle hasis mi yoksa? İnsanları tanımak iyi şey ama, yetti artık, fazlası da fazla. İster kavga edelim ister etmeyelim, ister özgürlüğe, açık havaya özlem çekelim, ister alın yazımıza razı olalım, harp bildiğini okuyor. Onun için elimizden geldiği kadar burdaki hayatımızı tatlı kıl-

mamız gerekiyor. Bayağı vaaza başladım. Ne yapayım ama, burda biraz daha otursak yakında kuruyup keçi boynuzu gibi bir şey olacağım. Oysa dört başı mamur bir genç kadın olmayı öyle istiyorum ki!

Dostun Anne

22 Ocak, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Söylesene bana, niye insanlar duygularını gizlemek için bu kadar uğraşıp duruyorlar? Niye ben böyle başkaları yanımda olunca hep yanlış hareket ediyorum?

Niye birbirimize güvenimiz yok. Bir sebebi olacak ama en yakınlarına bile güvenemeyecek olduktan sonra hayatın tadı kalır mı?

Geçen geceki düşten bu yana epey büyüdüm gibime geliyor. "Daha bağımsız" bir insan oldum adeta. Van Daan'lara karşı davranışımın değiştiğini söylersem belki şaşırırsın. Aramızdaki tartışmaları, geçimsizlikleri şimdi bambaşka bir gözle görüyorum. Önyargılarım birdenbire ortadan kalktı.

Nasıl olur da böyle bir gecede bu kadar değişebildim?

Tuhaf ama bakıyorum da annem meğer benim tanıdığımdan bambaşka bir insanmış, gerçek bir Mumsie imiş o. Bayan Van Daan'a gelince, hoş bir insan olmadığı malum, ama konuşma biraz çatallaştı mı annem üzerinde fazla durmasa pekâlâ tatsızlıklar önlenebilir.

Bayan Van Daan'ın bir iyi tarafı var, onunla konuşulabiliyor. Bütün bencilliğine hasisliğine, sinsiliğine rağmen, damarına basmadıkça, o tarafını göstermesine ve-

sile vermedikçe, insanın suyuna gitmesini biliyor. Ama her zaman yürümüyor bu tabii. Sabrın varsa, dayanacaksın, başka çare yok.

Yanlış eğitildiğimiz, şımartıldığımız üstüne çıkan tartışmalar, yiyecek meseleleri, hepsi bambaşka türlü halledilebilir, dostça, açıkça konuşulursa, karşı tarafı kıracak bir püf noktası aramadan, serinkanlılıkla görüşülürse her şey yoluna girecek.

Senin ne diyeceğini biliyorum Kitty: "Aa, Anne sen mi söylüyorsun bunları? Hayırdır inşallah," diyeceksin. "Sen ki yukarı kattakilerden işitmediğin söz kalmadı, terslene terslene bir hal oldun. Sen mi söylüyorsun bunları." Evet. Ben söylüyorum.

Baştan başlayıp her işin temeline varmak istiyorum. Üzüm üzüme baka baka kararır lafına hak verdikten sonra niye yaşıyoruz? Ben bütün meseleyi inceden inceye inceleyip, doğruyu yanlışı seçmek istiyorum. Gerçek ne? İşte o zaman gene gözüme kötü görünürlerse annemle babamın tuttuğu yolu tutarım, inceleme başka sonuç verirse bu sefer onların düşüncelerini değiştirmeye bakarım. Onu da yapamazsam kendi düşüncelerime bağlı kalırım. İlk fırsatta Bayan Van Daan ile bütün tartışma konularını açıkça konuşacağım, tarafsız olduğumu söylemekten de çekinmeyeceğim, istedikleri kadar büyümüş de küçülmüş desinler. Kendi aileme karşı duracağım demek değil bu ama bundan sonra ben pis pis dedikodulara alet olmayacağım.

Şimdiye kadar dediğim dedikti. Van Daan'ların hep yanlış yolda olduğunu, her şeyin onların başının altından çıktığını sanırdım. Meğer biz de az çok suçluymuşuz. Ana meselede haklı olmasına haklıyız ama kendimize akıllı insanlar dediğimize göre akıllı insanlar ola-

rak daha ileri görüşlü hareket etmemiz gerekirdi. Ben bu dar görüşlülükten kurtuldum galiba, ilerde fırsat çıkarsa lafımı esirgemeyeceğim.

Dostun Anne

24 Ocak, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bana bir şeyler oldu; ortada elle tutulur bir şey de yok ama gene de tuhafıma gidiyor. Okulda olsun, evde olsun cinsel meselelerden söz açıldı mı ya gizli ya da iğrenç bir şey gibiymişçesine konuşulurdu. Bu konuda fısıltıdan ileri geçilmez, birisi denilenleri anlamadı mı hemen alaya alınırdı. Ben de düşünürdüm, niye insanlar bu konularda böyle gizli kapaklı, böyle tuhaf davranıyorlar diye, şaşar kalırdım. Elimden bir şey gelmeyeceğini bildiğim için söze karışmaz; kırk yılın başında bir, kız arkadaşlarımdan edindiğim bilgiyle yetinirdim. Epey bir şey öğrendikten, bu konuda annemle babamla da görüştükten sonra bir gün annem dedi ki: "Anne, kulağına küpe olsun, bu konularda oğlan çocuklarıyla konuşayım deme, onlar söz açarlarsa hiç cevap verme!" Ben de dedim ki: "Tabii anne, hiç cevap verir miyim! Aptal mı sandın sen beni?" Mesele de böyle kapandı.

Buraya ilk geldiğimiz zaman babamdan dinlemem daha uygun düşecek olan bir sürü şey anlattı. Gerisini de kitaplardan söktüm, konuşmalardan kaptıklarımla da bilgimi genişlettim. Peter Van Daan okuldaki çocuklar gibi değil, bu konuda insanın başını ağrıtmıyor, bir iki kere söz etti ama beni de konuşmaya zorlamadı.

Bayan Van Daan, Peter'e bu gibi şeylerden söz etmediğini söylemişti; babası da, belli, açılmamış çocuğa. Annesi ne bildiğini bile kestirecek durumda değil.

Dün Margot ile Peter patates ayıklarken söz Boche'dan açıldı. "Boche'un dişi mi erkek mi olduğunu bile bilmiyoruz, değil mi?" dedim.

"Bunu bilmeyecek ne var? Boche erkek tabii," dedi Peter.

Ben gülmeye başladım. "Gebe bir erkek kedi! Bak! Bunu beğendim," dedim.

Peter ile Margot da bu yanlışlığa gülmeye başladılar. Daha iki ay önce Peter Boche'un yakında aileye karışacağını, karnının görünecek kadar büyüdüğünü söylemişti. Sonradan şişmanlığın tırtıklanmış artıklardan ileri geldiğini anladıktı.

Peter kendini savunmaya girişti. "Bildiğin gibi değil," dedi. "Gel benimle istersen, bakalım! Geçenlerde Boche ile oynaşırken dikkat ettim, erkek o."

Merakım kabarmıştı bir kere, Boche'u muayeneye mağazaya gittik. Boche'un misafir günü değildi herhalde, ortalarda yoktu. Bekledik, bekledik, baktık ki soğuktan şifayı kapacağız, yukarı çıktık, ikindi üstü, Peter'in yeniden aşağı indiğini fark ettim. Ben de bütün cesaretimi topladım, bomboş evi bir uçtan bir uca geçip mağazaya geldim. Boche ambalaj masasının üstündeydi, Peter ile alt alta üst üste. Kediyi tartmaya çalışıyordu Peter.

"Burda mısın?" dedim. "Kediye mi bakıyorsun?" Peter hemen hayvanı kaldırdı, sırt üstü yatırdı, başıyla pençelerini de ustaca tutup derse başladı; "İşte bunlar erkeklik organları, bu da kıçı," dedi. Kedi bir yarım daha döndü, ayakları üzerine oturdu yeniden.

Başka bir erkek çocuk erkeklik organlarını bana göstermiş olsaydı dünyada bir daha yüzüne bakmazdım. Peter bu çapraşık konuda olağan bir şeyden söz ediyormuşçasına sakin, kötü şeyler aklına getirmeden konuşmaya başladı, ben de az sonra rahatladım, bu işe olağan gözüyle bakar oldum. Boche ile oynadık, laf lafı açtı sonra.

"Bir şeyler öğrenmek istedim mi kitapları karıştırıyorum. Ya sen ne yapıyorsun?" diye sordum.

"Ne diye kitaba bakacakmışım?" dedi. "Babamın bu kadar görgüsü var. Ona sorarım söyler."

Merdivenlere varmıştık, onun için üstelemedim.

Brer Babbit'in dediği gibi. "Her şey yavaş yavaş değişiyor." Ama annem, "Bu işleri erkek çocuklarla konuşma" dediği zaman kastettiği böyle bir konuşma olmasa gerek. Gene de bütün gün kendimi toparlayamadım. Konuşmamız aklıma geldikçe afallıyordum. Hiç değilse yeni bir şey öğrendim. Demek gençler arasında, bu gibi şeyleri alaya almayarak, efendi efendi tartışacak olgunlukta olanları var.

Peter, annesine babasına böyle şeyleri sık sık soruyor mu acaba? Dün benimle olduğu gibi içten davranabilir mi onlara karşı, bir bilsem!

Dostun Anne

27 Ocak, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Son zamanlarda soyağaçlarına, kral ailelerinin şecerelerine merak saldım. Baktım ki, geçmişi iyice inceleyince yeni yeni buluşlara yol açılıyor. Derslerime sıkı ça-

lışıyorum. BBC'nin evde eğitim programlarını dinleyecek kadar da İngilizcemi iletlettim. Pazar günlerimi epey genişlemiş olan sinema yıldızları koleksiyonumu düzenlemekle geçiriyorum.

Pazartesileri Bay Kraler *Sinema ile Tiyatro* dergisini getirdiği zaman dünyalar benim oluyor. Ev halkı bu ufacık armağanı boşuna masraf belliyorlar ama üstünden bir yıl geçmiş olmasına rağmen kimin hangi filmde oynadığını hemencecik söyleyince apışıp kalıyorlar. Bir nefeste öbür yıldızların adlarını, dergide çıkan yorumlarla birlikte sıralayıveriyorum. Geçenlerde annem, "Senin bundan sonra sinemaya gitmene lüzum kalmadı," dedi. "Nasıl olsa konularını, artistlerin adlarını, kimin ne dediğini şimdiden biliyorsun."

Saçımın biçimini değiştirip oturma odasına girmeyeyim, hepsinde bir karış surat. Hemen ordan biri atılıp hangi film yıldızının saç tuvaletini taklit ettiğimi soruyor. Ben kendim buldum bu biçimi deyince inanmıyorlar sözüme.

Ama yarım saat ya duruyor ya durmuyorum o kılıkta. Onun bunun söyledikleri öylesine batmaya başlıyor ki hemen banyoya gidip eski biçimine sokuyorum saçlarımı.

Dostun Anne

28 Ocak, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Bu sabah seni düşündüm. Korkarım dönüp dolaşıp eski haberleri pişirip önüne koyuyorum. Benden gizli

esnemiyorsan çok iyi. Şu Anne da yeni bir şeyler bulsa artık anlatacak diyorsun.

Yazık, canın sıkılıyor biliyorum ama bir de kendini benim yerime koy da düşün! Ben sanki o eskimiş haberleri geviş getirmekten çok mu hoşlanıyorum! Sofradaki konuşmalar politikaya ya da yemeğin eleştirilmesine dökülmezse annemle Bayan Van Daan, gençliklerine ait kim bilir kaçıncı defa dinlediğimiz hikâyeleri anlatıyorlar. Ya da Dussel karısının çeşit çeşit elbiselerinden dem vuruyor, o da mı olmadı yarış atlarından, dibi delik sandallardan, dört yaşında yüzmeye başlayan çocuklardan, kas ağrılarından, sinir hastalarından anlatıyor babam anlatıyor. O hale geldik ki içimizden biri ağzını açmaya görsün, öbürleri arkasından ne geleceğini biliyor. Anlatan gülüyor sonunda. Sütçüler, bakkallar, iki ev hanımının hikâyeleri sayesinde öylesine tanındı ki, hani en olmadık özelliklerine kadar her şeylerini biliyoruz. Ya göklere çıkarıyorlar ya da yerden yere çalıyorlar. Senin anlayacağın, bizim burda yeni bir söz, taze bir şey anlatılmasından umut kesileli çok oldu.

Hani büyükler, Koophuis, Henk, Miep hikâyelerini anlatırken orasını burasını değiştirmeye de kalkmasalar işin hiç keyfi kalmayacak. Kaç kere oldu, güç tuttum kendimi; yanlış anlatıyorsunuz, diyecektim. Bizler, büyükler istediği kadar yanlışlık etsin, uydursun, palavra atsın, hatalarını yüzlerine vurmaya yetkili değiliz. Onlar akıllarına ne gelirse söyleyecekler, sen de susacaksın!

Koophuis ile Henk'in en gözde konusu, saklı yaşayanlarla yeraltı faaliyeti. Bizim gibi saklı yaşayan öbür Yahudilerin yaşayışıyla ilgilendiğimizi biliyorlar, yakalayıp götürülenlerin acılarını nasıl içten paylaştığı-

mızı, kurtarılan kimselerin mutluluğuna ortak çıktığımızı da görüyorlar.

Hani bu saklanma, yeraltı faaliyeti gibi şeylere o kadar ısındık ki, bütün bunlar artık babamın terliklerini sobanın yanında ısıtması çeşidinden olağan şeyler haline geldi.

"Hür Hollandalılar" gibi sahte nüfus kâğıtları düzen, yeraltındaki arkadaşlara para bulan, gizlenmiş olanlara iş, gizleneceklere yer bulan bir sürü teşkilat var. Başkalarına yardım için hayatlarını tehlikeye sokan bu insanların bu soylu hareketleri ne kadar övülse az. Mesela bize yardım edenler şimdiye kadar bizi korkusuzca idare ettiler, böyle giderse onların sayesinde paçamızı da kurtaracağız. Bir yakalanırsak onların hayatı da tehlikeye giriyor. Bir gün bile bizim için katlandıkları sıkıntılardan yakındıklarını duymadık, en ufak bir sitem bile çıkmadı ağızlarından.

Her gün geliyorlar, erkeklerle ticaretten, politikadan; kadınlarla da yiyecekten, harp sıkıntılarından; çocuklara da gazetelerden, kitaplardan söz ediyorlar. Bize umut vermek için güler yüzlü görünüyorlar, doğum günlerinde, bayramlarda çiçekler, armağanlar getiriyorlar, her zaman yardıma hazır, bir işaretimize bakıyorlar. Bütün bunları biz nasıl olur da unuturuz? Almanlara karşı harpte yiğitlikler gösteren milyonlarca kişi var. Bizim yardımcılarımız gösterdikleri sevgi, ilgi dolayısıyla bu yiğit insanlar arasında anılmaya hak kazanıyorlar.

Tuhaf hikâyeler döneniyor ortada. Çoğu da gerçek. Mesela bu hafta Gelderland'de iki futbol takımı karşılaşmış, biri yeraltı teşkilatı üyelerinden, öbürü polislerden kuruluymuş. Hilversum'da yeni vesika defterleri dağıtılıyormuş. Saklı kimselere de vesika verilebilme-

si için, memurlar el altından gizli defterler düzüp yolluyorlarmış bu talihsiz insanlara. Gene de Almanların kulağına gitmesin bunlar diye adamakıllı ihtiyatlı olmak gerekiyor.

Dostun Anne

3 Şubat, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

İşgal nöbeti içinde ülke. Sen de burda olsaydın bütün bu hazırlıkların etkisini duyar, bir yandan da belki böyle nasıl olsa sonu gelmeyecek bir şey için bu kadar telaş etmemizi yadırgardın.

Bütün gazeteler çıkarmaya karşı hazırlık haberleriyle dolu. Gazetelerde bu çeşitten haberleri gördükçe halk, hop oturup hop kalkıyor: "İngiliz çıkarması yapıldığı takdirde Almanlar Hollanda'yı savunacaklar, gerekirse de su altında bırakacaklar." Bu haberin arkasından da Hollanda'da su altında bırakılacak yerleri gösteren haritalar basılıyor. Bu bölgeler arasında Amsterdam'ın büyük bir bölümü de var. Sokaklarda sular bir metreyi geçecek olursa, ne yaparız diye bir düşüncedir alıyor bizi. Herkes başka bir çare ileri sürüyor.

"Ne yürünebilir ne de bisikletle gidilebilir." diyor biri.

"Başka çare yok, suların içinde bata çıka gitmek gerek."

"Öyle şey mi olur?" diyor bir başkası. "Yüzmekten başka çare yok, mayolarımızı, deniz başlıklarımızı giymeli. Yahudi olduğumuzu görmesinler diye elden geldiği kadar dipten yüzmeliyiz."

"Aklınla bin yaşa! Hanımları görmeli o zaman, ayaklarını fareler ısırırken bakalım nasıl yüzecekler?" (Tabii bunu söyleyen bir bey. Kendi başına böyle bir şey gelse, kim bilir nasıl cıyak cıyak bağırır.)

"Boşuna kafa yormayın, nasıl olsa evden çıkamayız. Sel geldi mi bir kere bu köhne mağaza yerle bir oluverir."

"Arkadaşlar, şaka bir yana, sandal uydurmalıyız bir yerden."

"Ne zoruna? Daha iyi bir çare biliyorum ben. En iyisi tavan arasından birer sandık indirip çorba kepçelerini de kürek edip gitmeli."

"Ben ayaklarıma sopalar takıp öyle yürüyeceğim. Gençken bu işin ustasıydım."

"Henk Van Stanten'in sopaya ihtiyacı olmaz, nasıl olsa kocası onu sırtına alır."

Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi, Kit?

Bu gevezelik keyifli oluyor ama sonu öyle çıkmayabilir. Çıkarma söz konusu olunca ikinci bir mesele patlak veriyor: "Almanlar Amsterdam'ı boşaltırlarsa ne yapacağız?"

"Elimizden geldiği kadar kılık değiştirip biz de şehirden çıkarız."

"Ne olursa olsun, burdan ayrılmak doğru değil. Her şeye katlanıp burda kalmalı. Almanlar akıllarına korlarsa bütün halkı aldıkları gibi Almanya'ya sürerler, ondan sonra ayıkla pirincin taşını!"

"Tabii burda kalacağız canım, gene de en emin yer burası. Koophuis ile ailesini de çağırırız yanımıza, hep birlikte yaşarız. Bir yerlerden hasır da buluşturduk mu yerde de yatabiliriz. Miep ile Koophuis'e söyleyelim de şimdiden birkaç battaniye daha bulsunlar."

"Altmış pound yetmez o zaman, daha mısır almalı. Henk'e söyleyelim de bize daha fasulye, bezelye bulsun. Şimdilik evde altmış pound fasulye, yirmi pound da bezelye var. Elli teneke de sebze var, onu unuttuk bak!"

"Anne, elimizde öbür kalem yiyeceklerden ne kadar kaldı, bir bakıversene!"

"On teneke balık, kırk teneke süt, on kilo süttozu, üç şişe zeytinyağı, dört kavanoz tereyağı, dört ölçü et, iki şişe çilek, iki şişe de ahududu reçeli, yirmi şişe domates, on pound yufka, sekiz pound pirinç, hepsi o kadar."

"İstifimiz hiç de fena değil. Ama her dakika misafir çağırır, ihtiyattan çar çur edersek bir de bakacağız ki elimizde bir şey kalmamış. Evde yetecek kadar odun, kömür, mum da var. Küçük para keseleri dikelim her ihtimale karşı; paramızı yanımıza almak zorunda kalırsak elbiselerimize iliştirebiliriz."

"Burdan kaçmak zorunda kalırsak yanımızda götüreceğimiz şeylerin bir listesini yapmalı, sonra da şimdiden sırta çantalarını hazırlamaya bakmalı, işler kötüye sararsa, gözleyici iki kişi ayırmak gerek; biri öne, biri arkaya. Şimdi aklıma geldi; su, elektrik, havagazı olmadıkça yiyecek depo etmenin ne faydası olacak, söylesenize!"

"Sobanın üstünde pişiririz yemeği o zaman. Suyu da kaynatıp filtreden geçiririz. Damacanaları temizler, içine su depo ederiz."

Bütün gün sabahtan akşama edilen lakırdı bu; çıkarma, işgal, açlık, ölüm, bombalar, yangın söndürücüler, uyku tulumları, Yahudi belgeleri, zehirli gazlar... İçinde iç açıcı bir şey bulabilirsen bul! Gizli Bölme'deki bey-

ler kötü kötü konuşuyorlar. Sana Henk'le geçen bir konuşmayı örnek vereyim:

Gizli Bölme: "Almanlar çekilirse, bütün ahaliyi de yanlarında sürükleyeceklerinden korkuyoruz."

Henk: "Öyle şey olur mu canım. Bir kere o kadar treni nerden bulacaklar?"

G. B.: "Ne treni! Sivilleri arabalara doldururlar. O da mı olmadı ayakları ne güne duruyor? (Peter pedes apestolorum, diyor Dussel boyuna.)

H.: "Siz de her şeyi en kötü yanından görüyorsunuz! Peki sivilleri niye yanlarında sürüklesinler, değil mi?"

G. B.: "Goebbels, çekilmek zorunda kalırsak işgal altındaki ülkelerin kapısını da ardımızdan kapatacağız," demedi mi?

H.: "Buna gelinceye kadar neler söylediler ama..."

G. B.: "Almanların çekineceklerini mi sanıyorsun? Umurlarında mı onların? Kafalarındaki şu: Biz güme gidersek pençemizdekileri de kendimizle birlikte sürükleriz."

H.: "Yersiz bütün bu korkularınız. Her şeyi deve yapıyorsunuz gözünüzde!"

G. B.: "Aynı hikâye hep. Yumurta kapıya gelinceye kadar kimse yaklaşan tehlikeyi görmek istemez."

H.: "Ama kesin bir şey bildiğimiz yok ki. Her şey söylentiden ibaret."

G. B.: "Gördük, bütün bunlar önce de başımızdan geçti. Almanya'da, sonra burda olanlar bundan farklı mıydı sanki? Ya Rusya'da neler oluyor şimdi?"

H.: "Yahudilerin başına gelenler başka. Sonra Rusya'da neler olup bittiğini kim biliyor ki? İngilizlerle Ruslar propaganda gayretiyle Almanlar gibi olup bitenleri şişiriyorlar."

G. B.: "Yoo! Bunda hata ediyorsunuz. İngilizler her zaman doğruyu söylemişlerdir radyoda. Hadi haberleri şişiriyorlar diyelim, gene de durum bu haliyle pek mi iyi ki? Rusya'da, Polonya'da milyonlarca insanın öldürüldüğünü, gazlandığını da mı inkâr edeceksiniz?"

Bu kadar örnek yeter. Bense bir köşeye sığınıp bütün bu gürültü patırtıya kulaklarımı tıkamış görünüyorum. Öyle bir duygu içindeyim artık, ölmüşüm, yaşamışım, umurumda bile değil. Ben olmasam da dünya gene dönecek; ne kısmetse o olacak, üst yanı yalan.

Dostun Anne

12 Şubat, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Güneş çıktı, gök masmavi, hafif bir rüzgâr esiyor. Özlem içindeyim, konuşma özlemi içinde, özgürlük özlemi içinde. Oturup ağlayacağım nerdeyse. Patlayıvereceğim artık, burama geldi. Ağlamakla rahatlayacağımı bilsem ağlayacağım ama nerde? Öyle tedirgin, öyle huzursuzum ki, bir odadan bir odaya mekik dokuyorum. Pencere aralıklarından temiz hava almaya çalışıyorum sözümona. Kalbim küt küt atıyor, özlemlerimi ne zaman dindireceksin der gibi.

Sanırım, içimde bahar tomurcuklanıyor, bütün gövdemde adeta baharın kımıldandığını duyuyorum. Kendimi güç tutuyorum. Darmadağınım, ne okuyabiliyor ne çalışıyorum. Ben de bilmiyorum neyi özlediğimi.

Dostun Anne

13 Şubat, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Cumartesinden beri her şeyler değişti. Ne oldu biliyor musun? Özledim, özledim, gene de özlem içindeyim ama sonunda öyle bir şey oldu ki, eskisi gibi değil, özlemim, birazcık azaldı.

Gizlim saklım yok senden. Bu sabah bir de ne göreyim, Peter gözlerini dikmiş beni süzmüyor mu! Her zamanki gibi değil ama. Başka bir türlü, ben de bilemiyorum nasıl ama her zamanki gibi değil.

Peter'in Margot'ya tutkun olduğunu sanıyordum. Dün birdenbire sezdim, yanılıyormuşum. Ondan gözümü kaçırmak için zorladım durdum kendimi. Çünkü benim baktığımı sezince gözlerini dikiyor bana, o zaman işte bir tuhaf oluyor içim, oysa böyle şeyleri sık sık duymamam daha doğru olacak.

Yalnız kalmak istiyorum. Babam sezdi üzerimde bir tuhaflık olduğunu. Söyleyemem ki ama, anlatamam ki ona. İkide bir: "Beni yalnız bırakın, sataşmayın bana!" diye haykırmak geliyor içimden. Kim bilir belki istediğimden çok yalnız kalacağım gün uzakta değildir.

Dostun Anne

14 Şubat, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Pazar akşamı Pim'le ben hariç, ev halkı hep radyonun başına oturmuş; "Alman Ustalarının Ölümsüz Mu-

sikisi" programını dinlemeye koyulmuştu. Dussel habire düğmeleri kurcalıyordu. Peter de, öbürleri de haklı olarak huysuzlanmışlardı. Peter öfkesini az çok meydana vuran bir sesle düğmeleri kurcalamaya ne zaman son vereceğini Dussel'den soracak oldu. Dussel her zamanki burnu havada edasıyla "Şimdi buluyorum istasyonu," diye cevap verdi. Peter büsbütün kızdı, sert sert konuştu. Bu sefer Bay Van Daan onun tarafını tuttu. Dussel de boyun eğmek zorunda kaldı. Hepsi bu kadar.

Gelgelelim Peter bu olayı fena halde ciddiye aldı. Tavan arasındaki kitap raflarını karıştırırken geldi yanıma, hikâyeyi baştan anlatmaya girişti. Çocukcağız kendini can kulağıyla dinleyecek birini bulduğuna memnun, anlatıp durdu, bir an geldi ki her zamanki çekingenliği de kayboldu.

"Biliyorsun, kolay konuşamıyorum ben. Çünkü önceden dilimin tutulacağını, kekelemeye başlayacağımı, söyleyeceğim sözün dolayında yok yere dolaşıp duracağımı, bir an gelip lafımı şaşırıp yarıda keseceğimi biliyorum. Dün de aynı şey oldu. Bambaşka bir şey söylemek istiyordum. Gelgelelim söze başladıktan sonra ipin ucunu kaçırdım, şaşırdım, apıştım kaldım. Öyle fena oldum ki. Eskiden kötü bir adetim vardı. Birine kızdım mı söz söyleyeceğime yumruğu yapıştırırdım. Bunun da çıkar yol olmadığını öğrendim artık. Ondan seni bu kadar beğeniyorum. Senin konuşurken şaşırdığını hiç görmedim. Söyleyeceğin neyse onu söyleyip işin içinden çıkıyorsun, hiç çekindiğin, utandığın yok."

"Hiç de sandığın gibi değil," dedim. "Sanki ben söylemeyi kurduğum şeyi söyleyebiliyor muyum? Nerde! Bir kere lafa başladım mı kendimi tutamıyor, anlatıyor, ha babam anlatıyorum. Bu da seninki kadar kötü bir huy."

Son cümleyi söyler söylemez içimden bir gülmedir geldi ama kendimi tuttum. Çocuk açılmışken anlatsın diye havayı bozmak istemedim. Gidip yerdeki yastığın üstüne oturdum, ellerimi dizlerime halka edip ne söyleyecek diye ağzının içine bakmaya başladım.

Evin içinde benim gibi öfke nöbetlerine tutulan biri daha çıktı diye öyle memnunum ki. Baktım da Peter'i bıraksalar Dussel'i çiğ çiğ yiyecek. Böylece aramızda eskiden anca kız arkadaşlarımla duyabildiğim bir arkadaşlık havası kuruluverdi.

Dostun Anne

16 Şubat, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Margot'nun doğum günü. Peter yarımda armağanlara bakmaya geldi, şimdiye kadar yapmadığı bir şeyi yaptı, uzun uzun oturdu. İkindi vakti biraz kahveyle patates getirmeye gittim. Margot'yu hiç değilse yılda bir gün şımartmak istedim. Peter'in odasından geçtim. Hemen kâğıtları merdivenin üstünden kaldırdı. Ben de, "Tavan arası kapısını kapayayım mı?" diye sordum. "Kapa, kapa!" dedi. "İşin bitince kapıyı tıkırdat, ben açarım sana."

Teşekkür edip yukarı çıktım, büyük varilde duran patateslerin en küçüklerini seçmek için bir on dakika kadar oyalandım. Derken belim ağrıdı, üşümeye başladım. Tabii tıkırdatmadım, kendim açtım kapıyı. O gene karşı çıktı, elimden tencereyi aldı.

"Küçüklerini ayırmak için uğraştım bu kadar. Bütün bulabildiğim bunlar," dedim.

"Büyük varile baktın mı?"

"Hepsini aradım bir bir."

Merdivenin altında duruyordu, elimdeki tencerenin içine bir göz attı. "Oo, en iyilerini seçmişsin," dedi elimden de tencereyi alırken; "tebrik ederim seni," diye sözün gerisini getirdi. Yüzüme öyle tatlı tatlı baktı ki, içime adeta sıcak bir şeyler aktı. Beni sevindirmek istiyordu, baktım, uzun uzun konuşamadığı için de bu eksiği tatlı bir bakışla kapatmak istemişti. Onu nasıl da iyi anladım, içim sevgiyle dolup taştı. Söylediği sözlerle o bakışı aklıma geldikçe hâlâ içim ürperiyor.

Aşağı indiğim zaman annem daha patates lazım olduğunu söyledi. Bu sefer akşam yemeği için. Ben de hemen gönüllü çıktım.

Peter'in odasına geldiğim zaman onu yeniden rahatsız ettiğim için özür diledim. Merdivenleri tam çıkıyordum ki, kapıyla duvarın arasına dikildi, kolumu tuttu.

"Ben gider alırım," dedi. Bu sefer küçükleri seçmeyeceğim için nasıl olsa bir iki dakikada işimin biteceğini, yardım etmesine lüzum olmadığını söyledim. Aklı yattı, onun üzerine kolumu da koyverdi. Dönüşümde kapıyı açtı, tencereyi gene elimden aldı. Kapıya geldiğim zaman, "Ne yapıyorsun?" diye sordum. "Fransızca çalışıyorum," dedi. "Yaptığın ödevlere bir göz atabilir miyim?" diye sordum. Ellerimi yıkadıktan sonra gelip onun karşısına, divanın üstüne oturdum.

Ödevlerin bir parçası üzerinde biraz durduktan sonra konuşmaya başladık. Doğu Hint adalarına gidip orda çiftçilik yapmayı tasarladığını söyledi. Evdeki hayatından, karaborsadan söz etti. Sonra kendini burda lüzumsuz bir adam gözüyle gördüğünü anlattı. Ben de bütün bunların aşağılık duygusundan ileri geldiğini ileri sür-

düm. Yahudilerden söz açtı. Hıristiyan olsaydı işlerin kolaylaşacağını, harpten sonra Hıristiyan olabilirse meselelerin kendiliğinden hallolacağını söyledi. Ben de vaftiz olmayı mı tasarladığını sordum. "Harpten sonra benim Yahudi olup olmadığımı kim bilecek ki," diye cevap verdi.

Kırılmadım dersem yalan olur. Çünkü bakıyorum da az da olsa bir dalavereci tarafı var Peter'in. Üst yanı, babamdan, insanların karakteri hakkında yargı yürütmekten, kısacası dereden tepeden konuştuk.

Aşağı indiğimde saat dört buçuktu.

Akşamleyin hoşuma giden bir söz daha söyledi. Kendisine daha önce resmini verdiğim bir film yıldızından söz ediyorduk. Dediğim resim bir buçuk yıldır odasında asılı. Pek beğeniyormuş. Ben de isterse daha başka resimler verebileceğimi söyledim. "Teşekkür ederim," dedi; "böylesi daha iyi, her gün bakıyorum ona, arkadaş olduk adeta."

Şimdi anlıyorum Moushi'ye niye öyle bağlandığını. O da sevgi istiyor tabii, sevilmek istiyor.

Şimdi aklıma geldi, bir şey daha söylediydi. Söz arasında dedi ki: "Kusurlarımdan duyduğum ürküntü dışında korku nedir bilmem. O ürküntüyü de yenmeye başladım."

Peter'de korkunç aşağılık duygusu var. Mesela kendinin budala, bizim de cin gibi insan olduğumuzu aklına koymuş bir kere. Fransızcasına yardım edecek olsam nasıl teşekkür edeceğini bilemiyor. Bir gün sırası gelecek, dönüp, "Sussana sen bakalım," diyeceğim. "Senin İngilizcen, coğrafya bilgin yanında benim üç buçuk Fransızcamın sözü mü olur?"

Dostun Anne

18 Şubat, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Her yukarı çıkışımda onu göreyim diye dua ediyorum. Hayatımın bir amacı olmaya başladı, artık istediğim, özendiğim bir şey var, her şey yeni bir anlam kazandı.

Hiç değilse bel bağladığım, esintilerime kaynaklık eden insan yanımda. Margot'dan gayrı rakip yok korkacak. Aşığım sanma, âşık değilim çünkü ama içimden öyle geliyor ki, aramızda güven aşılayacak, dostluğa elverişli bir yakınlık kurulabilecek. Bir fırsatını bulsam hemen şimdi yukarı çıkarım. Eskisi gibi değil artık, söze nerden başlayacağımızı bilemediğimiz zamanlar geride kaldı. Tam tersi. Odasından çıkacağım sırada bile yolun yarısına kadar konuşmaya son veremiyoruz.

Annem bu işten pek hoşlanmıyor, oğlanın canını sıkacağımı söylüyor, rahat bırakmamı tembihliyor Peter'i. Anlamıyor mu ki, herkesin kendisine göre bir sezgi gücü var. Peter'in odasına her çıkışımda yüzüme tuhaf tuhaf bakıyor, geri geldiğimde de nerdeydin diye soruşturuyor. Burama geldi artık. Ne can sıkıcı şey değil mi?

Dostun Anne

19 Şubat, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Gene Cumartesi oldu. Biliyorsun durumu.

Sabah sakin geçti. Yukarıdakilere birazcık yardım ettim ama Peter ile ayaküstü ancak bir iki satır bir şey ko-

nuşabildik. Saat iki buçukta, herkesler odasına çekildiği zaman bir şeyler okuyup yazmak için battaniyemi filan alıp özel büroya gittim. Nasıl oldu bilmem, içimden bir ağlamadır geldi. Başımı koluma dayadım, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Yanaklarımdan sel gibi iniyordu yaşlar: Ah, bir gelse de beni avutsa diye düşündüm. Yukarı çıkmaya kalktığımda saat dört buçuğu bulmuştu. Patates getirmeye gidecektim. Aklım onu görmedeydi. Tam banyoda saçlarımı düzeltirken o, mağazaya Boche'u görmeye inmemiş mi!

Baktım, gene gözyaşları hazır. Hemen koştum. Bir de elime bir ayna geçirdim. Gözyaşları önlüğümü ıslata dursun, arpacı kumruları gibi düşünmeye koyuldum.

Aklımdan aşağı yukarı şunlar geçiyordu: Peter'i böyle elde etmenin imkânı yok. Hem belki de benden haz etmiyor değil mi? Kimseyi sırdaş etmeye de ihtiyacı yok. Beni rasgele biri belliyor. Öyleyse eskisi gibi dostsuz, Peter'siz kalacağım bir gün. Ya umut kaynağım kurur, hayatıma anlam veren insan elimden giderse; ya Peter'siz kalırsam. Yarabbi, ne kadar özledim, başımı onun omzuna bir dayasam! Bu yıkkınlık, bu umutsuzluk bir anda silinip gidecek, biliyorum. Belki de bana metelik değer verdiği yok, beni de ötekiler arasında biri belliyor sadece. Benim kuruntum belki de bana özel bir yer verdiği. Ah Peter, beni bir görsen ya da dinlesen! Bu korktuklarım başıma gelirse dünyada dayanamam.

Az sonra umutlarım tazelendi, iyimserlik yeniden baş vermeye başladı ama hâlâ gözyaşları sicim gibi iniyordu yanaklarımdan.

Dostun Anne

23 Şubat, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Hava çok güzel. Deminden beri bayağı canlandım. Hemen her sabah tavan arasına çıkıyorum, orda Peter bu kokmuş havayı ciğerlerimden temizleyiveriyor. Bir yer seçtim, ordan gökyüzünün mavisine, dallarında yağmur damlacıkları pırıldayan çıplak kestane ağaçlarına, martılara, üstümüze doğru süzülen öbür kuşlara bakıyorum.

O, başı kirişlerden birine dayalı ayakta duruyor, ben de yerde oturuyordum. Tertemiz havayı içimize çekiyor, dışarıyı seyrediyorduk. İkimiz de bu büyünün rasgele bir sözle bozulmaması gerektiğini seziyorduk. Uzun zaman böyle kaldık. Daha sonra odun kırmak için davrandığı zaman onun iyi bir insan olduğunu anladım. Çatı arasının merdivenini tırmanırken ben de arkasından gittim. Bir on beş dakika kadar odun kırdı, ben de yanında durup onu seyrettim. Kendinin güçlü kuvvetli bir delikanlı olduğunu göstermek için elinden geleni yapıyordu. Arada bir de açık pencereden kuşbakışı Amsterdam'a baktım; damların kırmızısından açık mavi ufuk çizgisine kadar gözlerimi kaydırıyor, sonra yeniden damlara dönüyordum. Düşündüm de bu güneş ışığını, bu bulutsuz gökyüzünü gördüğüm sürece kendimi talihsiz bellemem saçma.

Kendini yalnız, kara yazılı görenler, korkanlar için en iyi ilaç dışarı çıkıp göklerle, tabiatla, Tanrı ile baş başa kalabilecekleri bir yer bulmak. O zaman işte insan anlıyor ki her şey gerektiği gibidir, Tanrı tabiatın yalın güzelliği içinde kullarını mutlu görmek istiyor. Bu böyle gittikçe –ki gidecek–, şartlar ne olursa olsun her yara-

ya bir merhem, her üzüntüye bir avuntu bulunacaktır. Candan inanıyorum, tabiat sıkıntılarımıza bir avunma kapısı açıyor her zaman.

Belki de kavuştuğum bu mutluluk duygusunu benimle paylaşacak insanı yakında bulacağım. Dünyalar benim olacak o zaman.

Dostun Anne

Bir düşünce:

Yokluklar içindeyiz burda, hem de ne zamandır. Sen de aynı dert içindesin biliyorum. Eksiklik deyince dış şeylerden söz etmiyorum. Nasıl olsa o bakımdan göz kulak olanlar var bize. Asıl iç şeylerden yana eksikliklerimiz. Ben de senin gibi özgürlük, açık hava özlemi çekiyorum. Öbür yandan, şimdi bakıyorum da yoksunluklarımıza karşılık nice nice mutluluklar bulabiliriz kendimize. Bunu bu sabah pencerenin önünde dururken ansızın kavrayıverdim. İnsanın iç özlemlerini doyurmasından söz ediyorum, anlıyorsun değil mi?

Tabiatın derinliklerine. Tanrı'nın yüceliğine gözlerimi yönelttiğim zaman içimi öylesine bir mutluluk sardı ki, Peter'ciğim bende bu mutluluk, tabiattan kıvanç alma yetkisi oldukça bu dediğim mutluluk duygusunu yeniden ele geçirmek işten bile değil.

Maldı mülktü yerle bir olabilir ama yüreciğindeki mutluluk ancak bir zaman için peçelenir o kadar. O, sen duymasan da gönlüne gene mutluluk aşılamakta, içini şenlendirmekte. Gökyüzüne gözlerini korkusuzca kaldırabildiğin, içinin temiz olduğuna inandığın sürece mutluluk yitirilmiş değildir.

Dostun Anne

27 Şubat, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Sabahın kör karanlığından gece geç vakitlere kadar Peter'i düşünmekten gayri bir şey yaptığım yok. Uykumda bile yanımda, gözümün önünde hep o. Düşümde o. Uyanınca bir de bakıyorum gene karşımda.

Bak, sana bir şey söyleyeyim, biz Peter ile göründüğümüz kadar ayrı yapıda insanlar değiliz. Niye mi? Anlatayım: İkimiz de annesiziz. Onunki havai, onunla bununla cilveleşmekten hoşlanan, çocuğunun düşündüklerini, duyduklarını umursamayan bir kadın. Benimki desen uğraşıyor benimle ama onun da duyarlığı, annelik vergisi eksik.

Peter de, ben de iç özlemlerimizle güreşiyoruz, nerde olduğumuzu kestirmiş durumda değiliz, onun için bizleri hoş tutmak, suyumuza göre gitmek gerekiyor. Sert bir söz işittim mi ilk aklıma gelen şey alıp başımı gitmek. Buna da imkân yok. Onun için duygularını gizliyor, işi gürültüye vuruyor, patırtı ediyor, dırıltı çıkarıyor, böylece de herkesin başını ağrıtıyor, canını sıkıyorum.

O ise tersine, kendi içine kapanıyor, kimseyle konuşmuyor, düşlere kaptırıyor kendini, benliğini bu yolla gizlemeye çalışıyor.

Ama birbirimize nasıl, ne zaman kavuşacağımızı bilemiyorum. Sağduyumun zoruyla kendimi denet altında tutabiliyorum. Ya bir gün dayanamayıp kendimi koyverirsem?

Dostun Anne

28 Şubat, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bu artık kötü bir düş halini almaya başladı, gece gündüz hep gözümün önünde o. Gene de bunca özlediğim insana istediğim gibi yanaşamıyorum. Kimseye de bir şey belli etmemek gerek, umutsuzluk içinde çırpınırken sevinçli görünmek zorundayım.

Peter Vessel, Peter Van Daan, günün birinde o sevgili, o iyi yürekli, onca özlediğim Peter oldu çıktı.

Annem kabak tadı veriyor. Babam üstüme titriyor, onun için de büsbütün can sıkıcı oluyor. Margot en kötüleri, çünkü benim güler yüzlü olmamı istiyor. Oysa benim yalnız bırakılmaktan başka bir şey istediğim yok.

Peter tavan arasında yanıma gelmedi. Öbür yana marangozluk etmeye gitti. En ufak bir ayak sesi, tıkırtı yüreğimi oynatıyordu, sonunda büsbütün kırıldım. Uzakta bir çan "Gönlü temiz, bedeni temiz" adlı ezgiyi çalıyordu. Sulugözlü bir kız olup çıktım; biliyorum, budalanın, ne yaptığını bilmezin biriyim. N'olur, n'olur yardım et bana!

Dostun Anne

1 Mart, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Kendi dertlerim unutuldu hep. Gene bir hırsızlık olayı. Bu hırsızlık da can sıkmaya başladı. Elden ne gelir, beyefendiler, Kolen ve Ortakları Firması'na ziyaretleriy-

le şeref vermekten hoşlanır olmuşlar bir kere. Bu seferki geçen Hazirandakinden de karışık.

Bay Van Daan her zamanki gibi saat yedi buçukta Kraler'in bürosuna indiği zaman, aradaki cam kapılarla, büro kapısının açık olduğunu görmüş. Kuşkulanmış, ortalığa bir göz atayım demiş, bir de ne görsün, küçük karanlık odanın kapısı da açık değil mi! Büyük büro da darmadağın. Kararını vermiş: "Hırsız bu..." Hemen inip ön kapıyı yoklamış. Yale kilidi sağlam, her şey yolunda. O zaman "Peter ile Elli'nin savrukluğu üzerindeymiş," diye düşünüp Kraler'in odasına dönmüş, oturmuş biraz, sonra da lambayı söndürüp yukarı çıkmış. Ara kapıların açık kalışı üzerinde de durmamış artık.

Bu sabah Peter erkenden kapımızı tıklatıp ön kapının açık olduğu haberini getirdi. Ayrıca projektörle Kraler'in yeni evrak çantasının ortadan kaybolduğunu bildirdi. Hemen kapıyı kapaması emredildi. Van Daan da bunun üzerine dün akşamki gariplikleri anlattı. Bir telaştır aldı bizi.

Hırsızın elinde anahtarın kopyası vardı herhalde. Kilit hiç zorlanmamıştı. Erkenden binaya girip kapıyı ardından kapamış olmalıydı. Van Daan sökün ettiği zaman bir yana saklanmış, sonradan da çapulunu sırtladığı gibi aceleyle kapıyı açık bırakıp sıvışmış olmalıydı. Bizim anahtarı kim eline geçirmiş olabilir? Peki niye hırsız mağazaya girmedi. Yoksa mağazanın adamlarından biri mi? Bizi curnallar mı acaba? Van Daan'ın ayak seslerini duymuştur, belki de gördü bile. Öyleyse?..

İçimize bir korkudur çöktü. Ne malum, bu hırsızın bizi bir daha yoklamayı aklına koymayacağı? Belki de evde birinin dolaştığını anlayınca onda da hoşafın yağı kesilmiştir.

Dostun Anne

2 Mart, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Margot ile bugün çatı arasına çıktık, umduğum kadar zevkine varamadık ama birçok bakımdan Margot'yla uyuştuğumuzu iyi biliyorum.

Bulaşık yıkarken Elli, annemle Bayan Van Daan'a kimi zaman umutsuzluğa kapıldığını söyledi. Bizimkiler Elli'ciğe ne dese beğenirsin? Annem ne salık verdi bir bilsen! Başı dertte olanları düşünmeliymiş. İnsanın kendi başı dertteyken başkalarının derdini düşünmesinden ne fayda gelebilir ki? Böyle söyledim ben de. O zaman "Sen karışma böyle şeylere!" deyip çıktılar işin içinden.

Büyükler de ne salak, ne budala oluyorlar! Peter, Margot, Elli ve ben aynı duygu içindeyiz, ancak anne sevgisi, yakın bir dostun ilgisi bizi avutabilir. Anne olmuşlar ama bir şeyden anladıkları yok. Belki de Bayan Van Daan annemden daha anlayışlı. Nasıl isterim, Elli'ciğe bir şeyler söyleyeyim. Kendimden biliyorum neler duyduğunu. Yardımım dokunabilirdi ona. Tam o sırada babam araya girdi, bir yana itti beni.

Ne budalaca şey değil mi? Hani bizim en ufak bir düşünce yürütmemize izin yok. Ağzımızı kapayabilirler ama düşünmemize de engel olamazlar a! Sırf yaşımız küçük diye ne zoruna düşündüğümüzü söylemeyecek miyiz yani?

Elli'ye, Margot'ya, Peter'e, bana ancak gerçek bir sevginin yardımı dokunabilir. Hepimiz de bundan yoksunuz. Burda kimsenin, özellikle bu "her şeyi biliyorum" delilerinin bizi anladığı yok. Çünkü biz hem düşünce hem duyarlık bakımından bu başımızdakilerin aklına bile gelmeyecek derecede gelişmiş durumdayız.

Annem gene başımın etini yiyor. Bayan Van Daan ile kendisinden daha çok konuşuyorum diye kıskanıyor herhalde.

İkindileyin Peter'i kıstırdım, üç çeyrek saat kadar konuştuk en azından. Peter'in kendisinden söz açması bir mesele, ağzından laf alıncaya kadar bir hal oldum. Annesiyle babasının politika, cıgara, daha bir sürü olmadık şey için birbiriyle kavga ettiğini söyledi. Pek utangaç.

Ben de ona bizimkilerden bahsettim. Babamdan taraf çıktı. "Onun üstüne insan olmaz," diyor. Gene söz annelerimize, babalarımıza, üst kat, alt kat takımlarına döküldü. Bizimkileri beğenmeyişime şaşırdı kaldı. Ben de dedim ki: "Peter, biliyorsun, ben açık sözlü bir insanım, öyleyse niye onlar da gördüğüm kusurlarını ortaya dökmekten çekinecekmişim?" Bir yerini getirip şunu da söyledim: "Sana öyle yardım etmek istiyorum ki, Peter. Yadırgar mısın bilmem sana yardıma kalkarsam? Sıkıntıdasın, bir şey söylemiyorsun ama senin üzüntülerine kayıtsız kaldığımı sanma!"

"Niye yadırgayacakmışım, öyle şey mi olur?"

"Belki de babama açılsan daha iyi olur. Hiç korkma, kimseye bir şey çıtlatmaz, ağzı sıkı adamdır."

"Evet. Arkadaş canlısı insan."

"Seviyorsun onu değil mi?" diye sordum. O da başını salladı. Ben de dedim ki: "O da seni seviyor Peter."

Başını kaldırdı birden, kızarıverdi yüzü. Bu sözümün onu böyle heyecanlandırması çok dokundu bana.

"Sahi mi söylüyorsun?" dedi.

"Tabii," dedim, "yerini getirip ona açılıver. Yavaş yavaş ısınırsınız birbirinize."

Peter de iyi insan, babam gibi.

Dostun Anne

3 Mart, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Bu akşam muma* bakarken kendimi öyle mutlu, öyle huzur içinde hissettim ki. Oma mumun içinde olacak, beni koruyan, bana yeniden mutluluk duygusu aşılayan hep Oma.

Ama üzerimden eli eksik olmayan biri daha var: Peter. Bugün patates getirmeye yukarı çıktıydım, elimde tencere, merdivenin orda ayakta duruyordum. Sordu bana: "Öğlen yemeğinden beri ne yaptın?". Ben de gelip merdivenin basamağına oturdum, konuşmaya başladık. Bu arada basamağın üstünde duran patatesler, ancak beşi çeyrek geçe (bir saat geç) gidecekleri yere ulaştı.

Peter annesinden babasından söz açmadı hiç. Kitaplardan, eski günlerden konuştuk. Bu çocuğun gözlerinde öyle bir sıcaklık var ki. Nerdeyse âşık olacağım ona. Bu akşam patatesleri ayıkladıktan sonra odasına gittim. Havanın sıcaklığından söz açıldı.

"Margot ile bana bakıp ısıyı kestirebilirsin," dedim. Hava soğuksa yüzümüz bembeyaz, sıcaksa kıpkırmızı olur."

"Âşık mısın?" diye sordu.

"Ne diye âşık olacakmışım?" diye cevap verdim. Amma da saçma cevap değil mi?

"Niye olmasın ama?" dedi, sonra da yemeğe indik.

Bu soruyla ne demek istedi acaba? Bugün bir sırasını bulup konuşmamdan sıkılıp sıkılmadığını sordum. "Ne münasebet," dedi; "hoşuma gidiyor."

---

* Yahudi evlerinde Sebt gününün arifesinda mumlar yakılır.

Bu sözü söyleyişinde utangaçlığının payı ne kadar, orasını kestiremiyorum. Kitty, ben sevdiği üstüne saatlerce konuşan sevdalılara döndüm. Peter de öyle hoş ki. Ne zaman bunu söyleyeceğim ona? Tabii o da beni hoş buluyorsa. Ama ben kendi işimi kendim görebiliyorum, o da bunu pekâlâ biliyor. O da başının dinç olmasını istiyor. Onun için benden ne derece hoşlandığını bir türlü kestiremiyorum. Ne olursa olsun birbirimizi daha yakından tanımaya başladık. Keşke birbirimize daha fazla açılsak. Belki o gün umduğumdan da çabuk gelecek. Günde en azından iki defa yüzüme halden anlarcasına bir bakıyor, ben de ona göz kırpıyorum, aydınlanıveriyor içimiz.

Onun için böyle konuşmak biraz garip düşüyor; içi aydınlanıyormuş filan. İyi ama içimden öyle geliyor, o da benim düşündüklerimi düşünüyor.

Dostun Anne

4 Mart, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Bu aylardır can sıkıcı, boğucu, geçmeyen ilk Cumartesi. Peter'in sayesinde.

Bu sabah önlüğümü asmak için tavan arasına çıktım. Babam da "Otur," dedi, "biraz Fransızca çalışalım." Ben de peki dedim. Bunun üzerine önce Fransızca konuştuk; Peter'e bazı şeyleri açıkladım. Sonra da İngilizce çalıştık biraz. Babam bize Dickens'tan bir şeyler okudu. Dünyalar benim oldu adeta. Babamın iskemlesinde oturuyordum çünkü, Peter de yanı başımda.

Saat on birde aşağıya indim. On bir buçukta yeniden yukarı çıktığım zaman, baktım o da beni merdivenlerde bekliyormuş. Bire çeyrek kalaya kadar çene çaldık. Mesela yemekten sonra, ben odadan çıkarken, bir fırsatını bulursa fısıldayıveriyor. "Hoşça kal. Anne, beni ara olur mu!" diyor.

Hayatımdan öyle hoşnutum ki. O da bana âşık mı oluyor nedir? Kim ne derse desin hoş çocuk, ne güzel sohbet ediyoruz onunla!

Peter'le oturup konuşmamı Bayan Van Daan kötü gözle görmüyor. Bugün yarı şaka yarı ciddi, "Yukarıda öyle bir başınıza, size güven olur mu bilmem ki!" dedi.

"Ne demek o?" diye cevap verdim. "Siz ne sanıyorsunuz beni?"

Sabahtan akşama kadar hep Peter'le birlikte olmak istiyorum.

Dostun Anne

6 Mart, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Peter'in kafası en azından benimki kadar işliyor. Dün Bayan Van Daan tutup dudak bükercesine Peter'e "arpacı kumrusu!" diye seslendiği zaman fena halde içerledim. Çocukcağız kıpkırmızı oldu, şaşırdı kaldı. Az kaldı veryansın edecektim.

Niye bu insanlar çenelerini tutamıyorlar, anlamıyorum.

Onu böyle yapayalnız görüp de yardım edememek bilsen, ne acı! Kendimi onun yerine koyuyorum da içi-

me ürküntü geliyor, biriyle kavga ettiği, ya da birini sevdiği zaman kim bilir ne çile çekiyordur. Zavallı Peter, öyle sevgiye muhtaç ki.

Kimseyle arkadaşlık etmeye ihtiyacı olmadığını söylediği zaman nasıl da kulağımı tırmalamıştı o söz. Yanılıyor tabii. O da bunu iş olsun diye söylemiştir ya!

Kendi içine kapanıyor, yapmacık kayıtsızlığına büyüklük taslamalarına bürünüyor ama bütün bunlar gerçek duygularını gizlemek için yaptığı yapmacıklıklar. Zavallı Peter'cik daha ne kadar rol yapmak zorunda kalacak? Bu insanüstü zorlamanın sonucu, bir gün patlayıverirse hiç şaşmam.

Ah, Peter, sana bir yardım edebilsem! Boşuna direnmesen de bana, baş başa versek, yalnızlık diye bir şey kalmazdı ikimizde de.

Çok düşünüyorum, az konuşuyorum. Onu görünce, onun yanındayken güneş çıkınca içimi bir mutluluktur sarıyor. Dün bayağı sapıttım. Saçlarımı yıkıyordum, onun da bitişik odada oturduğunu biliyordum. Hani ne kadar yavaş olayım, patırtı etmeyeyim dediysem de olmadı, hani arkamdan biri koşuyormuşcasına ortalığı birbirine kattım.

Kim önce davranıp bu zırhı delip geçecek? İyi olmuş da Bayan Van Daan erkek doğurmuş. Kız olsaydı, o zaman bu kadar uğraşmayacaktım belki ama çabalarımın meyvesi de böyle güzel, böyle önemli olmayacaktı.

Dostun Anne

NOT: Her şeyi sana açıkça söylüyorum, biliyorsun. Onun yanında oldukça, yaşadığımı duyuyorum. Hep onun da beni beklediğine dair bir belirti görmek için dört

dönüyorum. Ondan en ufak bir yanaşma işareti gördüm mü elim ayağım tutuluyor. Eminim, o da benim gibi içini dökmek istiyor. Ama bilmiyor ki beni kendine çeken de bu beceriksizliği.

Dostun Anne

7 Mart, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

1942'de yaşadığım hayatı hatırladıkça aklım duruyor. O havalarda, tasasız güle oynaya yaşayan Anne ile bu dört duvar arasında büyümüş, ağırlaşmış Anne arasında dağlar kadar fark var. Dediğim gibi, o zamanlar ayaklarım yerden kesilmişti adeta. Adım başında bir erkek arkadaş, kendi yaşımda yirmi şu kadar dost; öğretmenlerin gözdesi, annemin bir tanesi hep bendim. Şekerler, çikolatalar, bol bol cep harçlığı. Bir çocuk başka ne isteyebilir ki?

Bu kadar ihsanı nasıl elde ettindi, diye soracaksın. Peter'in dediği "çekicilik"le ilgisi yok bunun. Bütün öğretmenler benim hazır cevaplığımdan hoşlanır, akıllıca sözlerime, güler yüzüme, gözlerinin içine bakışıma vurulurlardı. Üstelik öyle civelek, öyle hoppaydım, öyle cıva gibi bir kızdım. Benim gözde olmama bir sebep de çalışkan, açıksözlü oluşumdu. Kimseden bir şey esirgediğim olmamıştır. Bana verilen şekerleri, çikolataları arkadaşlarımla paylaşırdım. Burnu havada da değildim.

Bu kadar pohpohlamaya göre az sonra şımarabilirdim de. Belki de bu hayranlık, bu sevinç, bütün bu kolaylıkların ta ortasında gerçeği göğüslemek zorunda ka-

lışım da pek fena olmadı. Kimsenin artık çıkıp da beni pohpohlamayacağını anlamam, buna alışmam için bir yıl geçmesi gerekti.

Okulda nasıl mıydım? Yeni yeni oyunlar, şakalar icat eder, nerde bir canlılık orda ben. Surat astığımı gören olmamıştır. Hiç de sulugözlü değildim. Herkesin çevremde toplaşmasından, büyüklerin, küçüklerin hayranlığını üzerime çekmemden tabii ne olabilirdi?

Şimdi o Anne'a eğlendirici ama yapmacık, bugünkü Anne ile hiçbir ilgisi olmayan bir şımarık kız gözüyle bakıyorum. Peter'in dediği doğru. Bir keresinde dedi ki: "Ne zaman sana baksam yanında bir iki erkek, bir sürü de kız çocuğu olurdu. Kahkahayı bastın mı ortalık çın çın öterdi, herkesi çevrene toplardın."

Bu kızdan geriye ne mi kaldı? Merak etme, gülmesini, cevabı gediğine koymasını unutmadım. Etrafımdakileri bozum etmeyi, erkek çocuklarla oynaşmayı, tabii istersem, beceririm. Gelgelelim böyle bir hayat sürmeyi belki bir akşamlık, birkaç günlük, belki de bir haftalık isterim ama bu kayıtsız, başıboş geçen haftanın sonunda üstüme bir bıkkınlık da gelirdi. Gevezeliği keser, biri aklı başında bir şey söylemeye başlasa diye can atardım. Ben her dediğime "yaşa" diyecek dalkavuklar değil, arkadaş istiyorum; bana yüzüne güldüğüm için değil, şu yanımı bu yanımı, karakterimi beğendiği için bağlanan dostlar gerek.

Çevremin bundan sonra ufalacağını biliyorum. Ne önemi var, yeter ki çevremde iki üç gerçek dost bulunsun.

1942 yılında bütün bunlara rağmen gene de mutlu değildim. Çoğu, kendimi bırakılmış, terkedilmiş hissederdim ama bütün gün islim üstünde olduğum için bunu

düşünmeye vakit olmazdı, vur patlasın çal oynasın eğlenirdim. Bilerek bilmeyerek, bu boşluğu oyunla, alayla, şakalarla gidermeye çalışırdım. Hayatımın bu bölümü bir daha açılmamacasına kapandı. Kaygısız okul günleri geride kaldı.

Hani gözüm de arkada kalmış değil. Yaşımı başımı aldım artık. Ağır başlı yanımı görmemezliğe gelip deli gibi kendimi eğlenceye veremem ya bundan sonra.

Yeni yıla gelinceye kadarki hayatıma adeta bir büyüteçle bakıyorum. Evdeki bayram hayatı, 1942'de buraya geliş, apansız değişiklikler, kavgalar, çatışmalar. Şaşıp kalmıştım, baskına uğramış gibiydim, olup bitenlerden bir şey anlamıyordum. Kendimi ancak dikbaşlılıkla idare edebiliyordum.

1943 yılının ilk yarısı: Ağlama nöbetleri, yalnızlık... Bütün aksak, eksik noktalarımı yavaş yavaş anlayışım, onları büsbütün şaşırışım... Bütün gün rasgele şeylerden konuşur, aklıma ne gelirse söylerdim. Pim'i kendime çekmek ister, beceremezdim. Bir başına kendimi değiştirmek, beni ezen ve ezginliğe sürükleyen kınamalara son vermek zorunda kalmıştım.

Yılın ikinci yarısında işler kendiliğinden yoluna girmeye başladı. Genç bir kadın olmuştum, herkes de bana büyük muamelesi ediyordu. Düşünmeye başladım, öyküler yazdım, herkesin beni top gibi ordan oraya atmaya hakkı olmadığını kavradım. Ben kendi isteklerime uygun olarak değişmek istiyordum. Ama beni en çok şaşırtan şey babama bile her şeyi anlatamayacağımı kavramam oldu. Bundan böyle kendimden başkasına güvenmemeye karar verdim.

Yeni yılın başlangıcında ikinci büyük değişme, gördüğüm düş... İşte o zaman özlediğim şeyin bir kız

değil, erkek arkadaş olduğunu anladım, insanın ta canevinden nasıl mutluluk duyabileceğini, dışarısını da yapmacık bir sevinç zırhıyla örtebileceğini gördüm. Arada yatıştım, güzele, iyiye karşı içimde sonsuz bir özlemin tomurcuklandığını duydum.

Akşamları yatağımda şöyle dua ediyorum: "Tanrım, iyi, güzel, doğru şeyler için sana şükürler olsun," diyorum. Derken böyle gizlenmenin, sağlıklı oluşumun iyi taraflarını aklımdan geçiriyorum, bütün varlığımla Peter'in henüz hayal meyal görünen, ikimizin de daha dokunmaya, adını söylemeye cesaret edemediğimiz ama bir gün sevdaya, geleceğe, mutluluğa, dünya güzelliklerine el verecek yakınlığını gözümün önüne getirmeye çalışıyor; dünyayı, tabiatı, dünya yüzünde güzel olan, görülmeye, sevilmeye değer olan şeyleri gözlerimin önünden geçiriyorum.

O zaman sıkıntıları değil, geride kalan güzellikleri aklıma getiriyorum, işte bu bakımdan da anneme hiç mi hiç benzemiyorum. İnsanın içine sıkıntı bastı mı onun öğüdü şu: "Şu anda dünyada neler oluyor bir düşün de onların içinde olmadığına bir ye bin şükret!" Bense diyorum ki: "Dışarı çık, tarlalara açıl, güneş ışığı sinsin tenine, koş, oyna, içeride uyuyakalmış mutluluğu uyandır. Tanrının aydınlığına yönelt yüzünü! Çevrende, içerinde sömüremedikleri, ezemedikleri güzellikleri düşün, düşün de mutlu olunabileceğini gör!"

Annemin öğüdüne akıl erdiremiyorum. Değil mi ama; siz de o sıkıntıların içine atıldıktan sonra ne fayda? Sıfırı tükettiğinizin resmi. Tersine, ne olursa olsun insanın içindeki güzellik kaynakları kurumuyor. İşte o size yardımcı olabilir. İşte o zaman kendinize geleceksiniz, Tanrı'ya kavuşacak, dengenizi bulacaksınız.

Mutlu olan başkalarını da mutlu kılar. Yürekli olan, inançlı olan karanlıklara yem olmaz.

Dostun Anne

12 Mart, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Son zamanlarda yerimde duramaz oldum. Bir aşağı bir yukarı mekik dokuyorum evin içinde. Bütün eğlencem Peter ile konuşmak ama canını sıkmaktan çekiniyorum. Geçmiş üstüne, annesi babası üstüne bir şeyler anlattı. Gene de doyamadım; niye bilmem hep daha çok şey öğrenmek, bana daha fazla açılmasını istiyorum. Beni çekilmez bir insan bellemiş eskiden. Ben de kendisi için aynı şeyi düşündüğümü söyledim. Şimdi böyle düşünmüyorum, acaba o da benim gibi düşüncesini değiştirdi mi?

Değiştirmiş olacak. Ama bu demek değil ki ille de sıkı fıkı olacağız. Benim için iyi bir şey olur bu, hiç değilse vakit daha çabuk geçer. Gene de pek tasalandığım yok. Sık sık yan yana geliyoruz. Senin de bu yüzden tasalanmanı istemem, Kitty.

Cumartesi günü acıklı bir sürü haber dinledikten sonra allak bullak oldum, kendimi düşünmekten alıkoymak için gidip divana uzanıp uyumak istedim. Dörde kadar uyumuşum. Kalkıp oturma odasına gittim. Annemin onca sorusuna karşılık vermek bir yana, babama da böyle saatlerce uyumanın özürünü kapatacak bir mazeret bulmak gerekti. Ben de başım, ağrıyor, deyip çıktım işin içinden. Yalan da değildi hani, ağrı vardı ama başımda değil... İçimde.

Kendi halinde insanlar, genç kızlar, ben yaştakiler, kendim için bu denli acıma duygusu içinde olduğumu bilseler, bana deli damgasını vururlardı. Ne yapayım, sana döküyorum bütün dertlerimi, sonra da bütün o sorulardan kendimi kurtarmak için başıma bela olmasınlar diye bütün gün ordan oraya hiçbir şeyim yokmuş gibi koşup duruyorum.

Margot'nun iyiliği üstünde, belki de açılayım istiyor kendine ama her şeyi anlatamam ki ona. Cana yakın bir kız, iyi güzel ama şöyle derinine bir konuda konuşmaya gelince yalınkat kalıyor. Beni çok ciddiye alıyor, gerektiğinden de fazla. Sonra oturup o tuhaf kız kardeşinin hali ne olacak diye saatlerce düşünüyor, yüzüme dikkatli dikkatli bakıyor. Kazara bir şey söylemeyeyim, ne demek istiyor diye düşünceye varıyor. "Şaka mı yaptı acaba, ciddi mi söyledi?" diye arpacı kumrusu gibi düşünüyor. Bu belki de bütün gün yan yana oluşumuzdan. Oysa ben birine içimi döksem böyle etrafımda dönmelerini istemezdim.

Ne zaman bu kördüğüm düşünceleri çözeceğim, ne zaman içim rahatlayacak, ne zaman huzura varacağım?

Dostun Anne

14 Mart, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Belki de bugün ne yediğimizi anlatsam ilgilenirsin. Hizmetçi kadın aşağıda çalışıyor, onun için Van Daan'ların masasında oturuyorum şu anda. Burnuma buraya gelmeden önce alınmış olan iyi bir koku sürülmüş bir

mendil tutuyorum. Bu kadarından bir şey anlamayacaksın, iyisi mi sana meseleyi ta başından anlatayım.

Bize yiyecek vesikaları bulanlar yakayı ele verdiler. Onun için elimizde sadece beş vesika defteri kaldı, ekstra kuponlar da hapı yuttu. Yağ da kalmadı hiç, Miep de Koophuis de hasta. Elli'nin alışveriş edecek vakti yok. Evin havası pek bozuk, yemekler desen daha da kötü. Yarından sonra ne yemek yağı, ne tereyağı, ne margarinin damlası kalmayacak evde. Kahvaltıda (ekmekten iktisat için) patates kızartmaca yok artık. Poriç yiyoruz yerine. Bayan Van Daan açlıktan öleceğiz diye feryat ettiği için karaborsadan kaymak alındı biraz. Akşam yemeğine varillerden birinde duran lahanadan yapılmış karman çorman bir şey pişiyor. Ondan burnumdaki mendil. Lahana bir yıl bekledi mi ne kötü kokuyor, dünyada bilmezsin. Odayı saran bir koku var ya, çürük erik, kokmuş yumurta karması bir koku. Üüü! Aklıma geldikçe midem bulanıyor.

Bu yetmiyormuş gibi patateslere de bir hastalık musallat oldu. İki gerdel patatesin bir gerdeli sobayı boyladı. Hastalığın ne olduğunu sözüm ona kestirmek için yarışa giriştik. Sonuçta kanserden tut da çiçek hastalığından kızıla kadar bir sürü cevher yumurtlandı. Yoo, harbin dördüncü yılında böyle saklı yaşamak kolay iş değil. Ah, şu pis iş bir sona erse!

Açık söyleyeyim, bütün aksaklık yemekten ibaret olsa gam yemeyeceğim. Ama bu tek düze hayat hepimizin asabını bozmaya başladı.

Bugünkü durum üstüne beş büyük tarafından ileri sürülen görüşler şöyle sıralanıyor:

Bayan Van Daan: "Mutfağın kraliçesi bile sayılsam Tanrı'nın günü yemek pişirmek çoktan canıma yetti. Gelgelelim eli boş oturmak da insanı kahrediyor, onun için mec-

buren mutfağa kapanıyorum. Yağsız yemek pişirmek bir başka bela, midem bulanıyor kokudan. Bütün bu fedakârlıklara karşılık işittiğim sitem, tenkit, öbür yandan harbin ilerlediği yok. Sonunda gene Almanlar bu işin üstesinden gelecekler galiba. Korkarım biz de açlıktan öleceğiz. Bir tersim dönmeye görsün, duman attırıyorum ortalığa."

Bay Van Daan: "Cıgarasız edemem, cıgara lazım bana, cıgara. Bir de yiyecek doğru dürüst olsa... Siyasi vaziyete gelince... Kerli'nin iyiliği üstünde bugünlerde. Kerli şu bu ama iyi kadın."

Cıgarasız kaldığı zaman her işi ters gidiyor. Başlıyor dırdıra: "Hastalanıyorum, insanca yaşamıyoruz ki. Kursağımıza et gittiği yok. Şu bizim Kerli de budalanın biri." Derken esaslı bir kavgadır kopuyor.

Bayan Frank: "Yiyecek o kadar önemli değil, yalnız bir dilim çavdar ekmeği olsaydı. Karnım fena halde aç. Ben yerinde olsaydım, şu Van Daan'ın cıgarasını çoktan keserdim. Sinirlerim de pek bozuk bugünlerde. Bir cıgara olsaydı bari. İngilizler de ne yaptıklarını bilmiyorlar. Biraz ellerini çabuk tutsalar, şu harp çoktan biterdi. Konuşsam biriyle belki içim açılır biraz. Gene de şükür Allaha, Polonya'da değiliz."

Bay Frank: "Her şey yolunda. Hiçbir eksiğim yok. İş, soğukkanlılığı kaybetmemekte. Patatesimi önüme koyun ağzımı kapatır otururum. Benim vesikalardan bir kısmını Elli için bir yana koyuverin. Siyasi durum umut verici. Ne saklayayım, iyimserim."

Mr. Dussel: "Bugünkü işimi bir bitireyim. Her şey vaktinde yapılmalı. Siyasi durum 'beklemede', bizi de dünyada burda bulup yakalayamazlar."

Ben: "Ben..."

Dostun Anne

15 Mart, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Oh, rahat bir nefes alayım bari! Sabahtan beri "şöyle şöyle olursa, durum kötü," "ya o da hastalanırsa, büsbütün yardımcısız kalacağız," "eğer..." çeşidinden deli saçmalarını dinleye dinleye bir hal oldum. Uzun uzun anlatmasam da olur sana neler konuştuklarını; nasıl olsa Gizli Bölme'yi, neler söyleyeceklerini kestirecek kadar yakından tanıyorsun artık.

Bütün bu "eğer"lerin sebebi; Kay Kraler çukur kazmaya çağırıldı. Elli soğuk algınlığı geçiriyor, belki yarın da dışarı çıkamayacak. Miep, gribi hâlâ atlatamadı. Koophuis ise bir mide kanaması geçirdi, kendini kaybetmiş durumda. Bir aksilik dizisidir gidiyor.

Mağaza halkı yarın tatil. Elli de evde kalacak, kapı da kilitli. Bizler de komşular gürültümüzü işitmesin diye sus pus oturacağız. Henk saat birde biz zavallıları yoklayacak; onunki de hayvanat bahçesi bekçiliği gibi bir şey. Kırk yılda bir bugün bize dışarı dünyadan söz etti. Görecektin bizi, sekizimiz de nasıl etrafına toplanmıştık. Hani torunlarına masal anlatan nineler gibi bir hali vardı. Kulaklarını dört açmış dinleyicilerine, tabii ki yiyecekten söz etti, derken Miep'in doktoruna geçti: "Doktor mu? Bahsetmeyin şu heriften bana. Daha bu sabah telefon ettim, asistanı çıktı telefona. Grip için bir ilaç istedim. Ne dese beğenirsiniz, sabahleyin sekizle dokuz arasında gelirsem reçeteyi verebilirmiş. Yediği naneye bak! Grip iyice azıtırsa o zaman doktor beyin kendisi teşrif ediyor telefona, diyor ki: Dilini çıkar. Aa de! Anlaşıldı, boğaz olmuşsun. Bir reçete yazayım sana, gel de

al! Allahaısmarladık! Çat telefon kapanıyor! İyi değil mi. Telefonla doktorluk! Bu da yeni çıktı."

Doktorları kınamak için anlatmıyorum sana bunları. Onlar da nihayet insan, iki eli, iki gözü var. Bugünlerde ortalık kırılıyor. Doktor da kalmadı desem yeri. Gene de Henk telefonlu doktoru anlattığı zaman gülmekten kendimi alamadım.

Bir doktorun muayene odası bugünlerde nasıldır, az çok gözümün önüne getirebiliyorum. Öyle sıraya filan bakıldığı yok. Öyle hafif rahatsızlığı olanlara "Geç!" deniyor; "Sıranın gerisine! Bizim işimiz daha acele!"

Dostun Anne

16 Mart, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Hava harika. Yaz geldi bayağı. Tavan arasına çıkacağım şimdi.

Şimdi anlıyorum, Peter niye benden daha sakin. Rahat çalışabileceği, hayal kurabileceği, uyuyabileceği bir odası var. Bense ordan oraya iteleniyorum. Sözümona benim de bir odam var, var ama, Dussel'den meydan bulamıyorum ki; şöyle bir başıma oturup kafamı dinlemeye imkân yok. Bunun için böyle ikide bir kendimi tavan arasına atıyorum. Tavan arasında, hele seninle baş başa, kendime gelebiliyorum biraz. Bunları anlatıyorum diye gene yakınmaya başlayacağımı sanma, tersine, gözüpek bir insan olma kararındayım. Allahtan öbürleri düşündüklerimi, duyduklarımı sökemiyorlar. Görünürde olan sadece, günden güne anneme karşı soğuk dav-

ranışım. Babama fazla yanaşmıyorum. Margot ile de uzun boylu konuştuğum yok. Her şeyden önce, içimde sürüp giden savaşı dışarı vurmamak için kendimi kollamam gerek. Bu savaş istek ile sağduyu arasında. Sağduyu şimdiye kadar üstün geldi ama ya ilki sonradan üste çıkıverirse. Ben de ondan korkuyorum. Kimi de öyle olmasını içimden istiyorum.

Ah, Peter'e bir şey söyleyememek öyle güç oluyor ki! Ama önce onun konuşması gerektiğini de biliyorum. Söyleyecek, yapacak o kadar şey var ki, düşümde hepsi gerçekleşti. Gelgelelim uyanıp da bir gün daha geçmiş olduğunu, buna karşılık emellerimden hiçbirinin gerçekleşmediğini görmek o kadar acı ki. Doğru dediğin, Anne deli kızın biri. Ama sanki içinde yaşadığımız şartlar çok mu akıllıca?

Gene de bir avuntum var, sana içimi dökebiliyorum. Yoksa tıkanıp kalacağım. Peter bunlar üstüne ne düşünüyor acaba? Bir gün oturup onunla bu mesele üstüne konuşmaya can atıyorum. Herhalde bildiği, sezdiği bir şeyler var. Yoksa Anne'ı görünen haliyle, dış görünüşüyle, gördüğü taraflarıyla sevemezdi.

Onun gibi sessizliği, rahatı seven bir insan benim gürültüme, farfarama dayanır mı hiç? Belki de o benim dış kalıbımın içine işleyip asıl benliğimi görebilen ilk insan olacak. Ne zaman ta içerime işleyebilecek acaba? Aşk acımadan doğar diye bir atasözü var. Benim için de doğru mu bu acaba? Çünkü ona en azından kendime acıdığım kadar acıyorum.

Peter benimle konuşmakta güçlük çektiği sürece ben de söze nerden başlayacağını şaşırıyorum. Ben ki daha konuşkan bir insanım, gene de gücüne söz edebiliyorum, o nasıl söze girişebilir? Yoksa yazsam mı ona? Hiç de-

ğilse ne söylemek istediğimi anlayıp anlamadığını anlarım. Öyle güç ki bütün bunları anlaşılır hale getirmek.

Dostun Anne

17 Mart, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme'de herkes rahat bir nefes aldı. Bay Kraler'in çukur kazmaya yollanması mahkeme kararıyla önlenmiş. Elli de nezlesini sıkıca tembihlemiş, kızın üstüne varmıyor bugün. Senin anlayacağın her şey yolunda. Yalnız Margot ile ben annemle babamdan iyice bıkmaya başladık. Bildiğin gibi bu ara annemle geçinemiyorum. Babamı eskisi gibi seviyorum. Margot da seviyor annemle babamı. Ne var ki işte bu yaşa geldikten sonra insan başına buyruk olmak istiyor, her şeyine karışılsın istemiyor.

Yukarı çıkmaya kalksam, hemen "Ne yapacaksın?" diye soruyorlar. Yemeğime tuz koymama izin yok, saat daha sekiz olmadan annem her akşam, "Soyunmaya başlasan fena olmaz," demeden edemiyor, hangi kitabı elime alsam ille de önceden gözden geçirilmiş olacak. O kadar sıkı davranmıyorlar, istediğimi okumama izin var. Var ama bütün gün süren bu soru sual insanda tat tuz bırakmıyor.

Bende hoş görmedikleri, gözlerine batan bir şey daha var, öyle şapur şupur öpüşmekten hoşlanmıyorum. Sonra o deli saçması takma adlar yok mu, onlar da bir sinirime gidiyor ki. Kısacası bir ara yüzlerini görmesem sadaka vereceğim. Margot dün akşam "Hele bir içini çekmeye, elini alnına götürmeye gör, nen var, ne oldun? diye sormaları yok mu deli ediyor beni," dedi.

Evdeki uygunluğun, güven havasının silinip gittiğini birden bire anlayınca beynimizden vurulmuşa döndük. Bu da burda kutuya bastırılmış gibi yaşamamızdan. Diyeceğim bize hep dışımıza bakıp ona göre muamele ediyorlar. Oysa iç bakımından bizim yaşta çocuklardan çok daha önce geliştik.

On dört yaşımda olmama rağmen ne istediğimi, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu biliyorum. Kendime göre düşüncelerim, amaçlarım, ülkülerim, ilkelerim var. Ben yaşta bir çocuğun ağzından çıkacak söz değil belki ama kendimi büyümüş, herkesten bağımsız bir insan belliyorum.

Meseleleri annemden daha iyi incelediğimi, daha iyi tartıştığımı biliyorum, çünkü bir kere onun kadar önyargılar içinde değilim, olayları onun kadar büyütmüyorum gözümde, daha sağlam, daha uyanık bir tutumum var, bunun için işte, güleceksin belki ama ben gene söyleyeyim, kendimi annemden birçok bakımdan üstün görüyorum. Birini sevmem için her şeyden önce ona saygı, hayranlık beslemem gerek. Peter benim olsa o zaman her şey düzelecek; ona hayranlığım var işte. Öyle iyi, öyle sevimli çocuk ki!

Dostun Anne

19 Mart, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Dünkü gün benim için bir dönüm noktasıydı. Peter ile açık konuşmaya karar vermiştim. Yemeğe otururken kulağına fısıldandım: "Bugün steno çalışacak mı-

sın?" sordum. "Hayır," dedi. Ben de "Seninle konuşacaklarım var da," dedim, başıyla olur, dedi. Bulaşık bittikten sonra, mahsuscuktan annesinin odasında pencerenin önünde biraz durduktan sonra Peter'in yanına gittim. Açık pencerenin sol yanında ayakta duruyordu. Ben de gidip sağ yanda durdum. Konuşmaya başladık. Açık pencere önünde böyle yarı karanlıkta konuşmak çok daha kolay. Peter de aynı şeyi hissediyor olmalıydı.

Birbirimize neler neler söylemedik ki, hepsini sana anlatmaya kalksam günler sürer. Öyle güzeldi ki ama. Ben Gizli Bölme'ye geldim geleli böyle hoş bir akşam geçirmemiştim. Sana kısaca neler konuştuğumuzu anlatayım. Önce kavgalardan söz açıldı. Ben de artık bu çatışmaları eskisinden nasıl farklı bir gözle gördüğümü, sonra da annelerimiz, babalarımızla aramızın açıldığını anlattım.

Peter'e annemle babamdan, Margot'dan, kendimden bahsettim.

Bir ara soruverdi: "Herhalde geceleri yatmadan önce öpüşürsünüz değil mi?"

"Tabii. Siz öpüşmez misiniz?"

"Yok. Hemen hemen hiç öpmedim ben kimseyi."

"Doğum gününde de öpüşmez misiniz?"

"Doğum günü başka."

Annelerimizle babalarımıza nasıl açılmadığımızdan söz ettik. Annesiyle babası oğullarının kendine yaklaşmasını istermiş ama o uzak dururmuş, istemezmiş. Gece yatakta nasıl ağladığımı anlattım, o da tavan arasına çıkıp nasıl küfrettiğini anlattı. Margot ile son zamanlarda bağdaştığımızı, gene her zaman yan yana olduğumuz için birbirimize her şeyi söylemediğimizi söyledim. Senin anlayacağın, hemen her şeyden söz ettik. Anladım, anladım artık, o tam benim düşündüğüm gibi bir insan.

Sonra 1942 yılındaki hayatımızdan, o zamanlar nasıl bambaşka insanlar olduğumuzdan söz ettik. O günkü çocuklar olduğumuza bin tanık ister dedik. Başlangıçta birbirimize nasıl ısınamadığımızı konuştuk. O beni fazla konuşkan, delidolu bir çocuk bellermiş. Ben de ona kendisiyle ilgilenmeye değmeyeceğine karar vermiş olduğumu, niye benimle dalga geçmediğine şaştığımı ama böyle oluşuna şimdi memnun olduğumu söyledim. O da kendini bizden nasıl ayırdığını anlattı. Ben de benim gürültücülüğümle onun susması arasında gerçekten bir ayrılık olmadığını, benim de sessizliği, kafa dinlemeyi sevdiğimi, hatıra defterimden başka kimsem olmadığını söyledim. İyi ki, dedi, annenin babanın senin gibi bir kızları var. Ben de onun buraya geldiğinden ne kadar memnun olduğumu belirttim. Şimdi onun çekingenliğini, annesiyle babasıyla ilintisini anlıyor, ona büsbütün yardım etmek istiyorum.

"Sen her zaman bana yardım ediyorsun," dedi. Şaşırdım. "Nasıl?" diye sordum. "Neşeli oluşunla," dedi. İşte bu söz canıma değdi. Demek o beni arkadaş bellemiş, yakınlığımdan hazzediyormuş, şimdilik bu kadarı yeter benim için. Öyle memnunum öyle mesudum ki... Söyleyecek söz bulamıyorum. Özür dilerim Kitty, bugün ipin ucunu kaçırdım.

Kalemime geldiği gibi yazıyorum sana. Bakıyorum da Peter ile aramızda paylaştığımız bir sır var artık. Bana o gülen, arada bir kırpıştırdığı gözleriyle baktı mı adeta içimde bir ışık yanıyor. Hep böyle gider inşallah, biz de birlikte bu akşama benzer binlerce gece geçiririz.

Senin mutlu dostun, Anne

20 Mart, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bu sabah Peter bir akşam gene gelip gelemeyeceğimi sordu, kendisini rahatsız etmediğimi, birlikte güzel güzel oturduğumuzu söyledi. Bu akşam olmaz dedim, bizimkilerin gözüne batar diye korktuğumu söyledim. O da "Aldırma," dedi. "Ne söylerse söylesinler." Cumartesi akşamı belki gelebileceğimi söyledim, ay çıkarsa haber vermesini tembihledim. "Ay çıkarsa," dedi, "yukarı çıkar, ordan bakarız aya."

Bu arada mutluluğumu gölgeleyen bir şey oldu. Ne zamandır Margot'nun Peter'den hoşlandığını biliyordum. Sevgisinin derecesini bilmiyorum ama gene de üzücü bir şey, Peter'in yanına her gidişimde kızcağızı kim bilir nasıl üzüyorum. İşin tuhafı da hiçbir şey belli etmiyor Margot'cuk.

Ben olsam deli gibi kıskanırdım. Margot ise "Beni düşünme hiç!" diyor.

"Senin böyle açıkta kalman üzücü bir şey," dedim. O da acı acı, "Alıştım ben nasıl olsa," demez mi!

Dün akşam annemden ağzımın payını aldım. Hak da etmiştim hani. Ona karşı ilgisizliğimi de fazla ileri götürmemem gerek. Her şeye rağmen, ona dostça davranıp, düşündüklerimi görüşlerimi biraz kendime saklasam iyi olacak.

Babam bile son zamanlarda değişti. Bana çocuk muamelesi etmeye çalışıyor, bu yüzden büsbütün soğuk davranıyor. Bakalım ne olacak?

Bu seferlik bu kadar yeter. Tepeden tırnağa Peter ile doluyum. Başka kimseyi görecek gözüm yok.

Margot'nun ne iyi insan olduğuna bir delil daha. Bugün bu mektup geldi: "Anne, dün Peter ile seni kıskanmadığımı söylediğim zaman, az buçuk yalan söyledim. Yanlış anlama! Sizleri kıskanmadığımdan değil, sadece birlikte düşüncelerimi, duygularımı tartışacak bir kimse bulamadığım, bu ara bulmama da zaten imkân olmadığı için biraz üzgünüm o kadar. Ama böyle diye sana bu mutluluğu çok gördüğümü sakın sanma! İnsan zaten burda herkesin olağan saydığı bir sürü nimetten yoksun yaşıyor.

Öbür yandan iyi biliyorum ki Peter ile senin kadar anlaşamazdım, bir kere ben birisiyle böyle kendimi yakından ilgilendiren şeyleri tartışmadan önce onunla sıkı fıkı olmak isterim. İsterim ki o beni tepeden tırnağa anlasın, her şeyi birer birer anlatma zorunda kalmaksızın anlasın. Bunun için de benden kafaca üstün biri olması gerek. Peter ise o çapta değil. İkiniz içinse durum bambaşka.

Hiç aklına bile gelmesin, benim hakkım olan bir şeyi elimden aldığın aklının ucundan bile geçmesin. Benim yüzümden kendini kınama. Peter ile senin için aranızdaki bu dostluk gökten inme bir nimet."

Cevabım:

"Sevgili Margot,

Mektubunu içim titreye titreye okudum, çok iyi insansın sen ama gene de bu meselede içim rahatladı sayılmaz, sanmam ki ileride de rahatlayabileyim.

Şimdilik Peter ile aramızda var olduğunu sandığın yakınlık kurulmuş değil. Ama alacakaranlıkta, açık bir pencere önünde insanlar birbirlerine gün ışığındakinden daha çok şey söyleyebiliyorlar. Hem duyduklarını bağıra bağıra söylemektense fısıldamak çok daha kolay. Sanırım Peter için kardeşçe şeyler duymaya başladın, benim ka-

dar sen de ona yardım edebilirsin. Belki de o dediğini arada bir yapabilirsin ama bizim yakınlıktan anladığımız bu değil. Bunun karşılıklı olması gerek, babamla bir türlü anlaşamamamıza da bu yol açtı galiba.

Bu işten bir daha söz etmesek iyi olacak. Ama senin öğrenmek istediğin bir şey olursa kuzum, bana mektup yaz. Diyeceklerimi kâğıt üstüne daha iyi döküyorum.

Sana nasıl hayran olduğumu bilemezsin. Bütün umudum, babamın, senin iyilik katına ulaşabilmekte. Bunu da artık seninle babam arasında bu bakımdan bir fark kalmadığına inandığım için söylüyorum."

Dostun Anne

22 Mart, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Dün akşam Margot'dan şu puslayı aldım:

"Sevgili Anne,

Dünkü mektubunu okuduktan sonra içime bir kurt düştü. Sen, sakın bundan sonra Peter'i görmeye gittiğinde aklın bende kalmasın! Bak, sana bütün içtenliğimle söylüyorum, ben de bir insana yakın olmak, onunla dertleşmek istiyorum ama Peter'i o kılıkta, o rolde göremiyorum.

Gene de senin söylediğin gibi Peter benim için bir erkek kardeş yerini tutabilir ama benden ufak bir kardeş. Antenlerimizi birbirimize uzattık, aramızda bir kardeş yakınlığı kurulabilir, antenler dokunursa birbirine tabii; belki dokunur belki dokunmaz, orasını bilemem. Şimdilik bildiğim daha böyle bir dokunuşma olmadı.

Onun için bana acımaya kalkma! Kendine bir arkadaş buldun madem, tadını çıkarmaya bak bunun!"

Öyle iyi gidiyor ki işler Kitty, sana bir şey söyleyeyim mi, galiba Gizli Bölme'de büyük bir sevda çiçeklenecek. Korkma, onunla evlenmeyi aklımdan geçirmiyorum. Bir kere büyüdüğü zaman nasıl bir insan olacağını bilmiyorum, sonra da birbirimizi evlenecek kadar sevip sevmeyeceğimiz ne malum! Biliyorum Peter beni seviyor ama nasıl, henüz kestiremedim.

Yakın bir arkadaş mı istiyor kendine ya da onu kendime bir kız olarak mı yoksa bir kız kardeş olarak mı çekiyorum, daha anlayamadım.

Anasıyla babasının kavgaları konusunda kendisine yardımım dokunduğunu söylediği zaman pek sevindim. Dostluğuna büsbütün inanmamda yeni bir adım oldu bu. Dün ondan burda kendisine gidip gelen bir düzine Anne olsaydı ne yapardın, diye sordum. Dedi ki: "Hepsi senin gibi olacaksa, fena olmaz." Beni ağırlamak için ne yapacağını bilemedi, artık aklım iyice yattı, benden hoşlanıyor. Bu arada sıkı Fransızca çalışıyor, yatakta bile kitabı elinden bırakmıyor, saat onlara kadar uğraşıyor. Cumartesi akşamı aklıma gelip konuştuklarımızı birer birer andıkça kendime karşı duyageldiğim hoşnutsuzluk siliniveriyor. Diyeceğim, o akşam ağzımdan çıkan sözleri şu anda da harfini değiştirmeden tekrarlarım. Kendime güvenim arttı bayağı.

Gülerken de, hiç ses etmeden önüne bakarken de öyle yakışıklı ki. Az bulunur böyle sevimli, böyle iyi genç. Ordan oraya koşup duran yapmacıklı Anne'ın asıl ben olmadığımı, gerçek Anne'ın kendi gibi düşler, kendi gibi güçlükler içinde yaşayan bir insan olduğunu anladığı zaman pek şaşırmış olmalı.

Dostun Anne

Cevap:

"Sevgili Margot,

En iyisi beklemek, bu işin sonu nasıl çıkacak diye beklemek: Çok geçmez Peter ile kesin bir karara varırız, ya böyle gider ya da başka bir yön alır bu. Ne yöne gider bilemiyorum. Hem sonra ne olacak diye ileriyi gözleyecek vaktim de yok. Peter ile dost kalmaya karar verirsek hiç sektirmeden yapacağım bir şey var, o da Peter'e senin de ondan hoşlandığını, yardıma hazır olduğunu söylemek. Belki de istemiyorsun bunu ama iste, ister isteme, dediğim dedik. Peter'in senin için ne düşündüğünü bilmiyorum ama o zaman soracağım.

Gene de söyleyeyim, senin için kötü bir şey düşünmediğine, yani umduğunun tersi bir duygu içinde olmadığına eminim. Dilediğin zaman tavan arasına gel, nerde olursak olalım bizi rahatsız etmeyeceksin, emin ol. Hem galiba aramızda sessiz bir anlaşma var, sadece akşamları karanlık bastıktan sonra konuşuyoruz biz.

Sıkı dur! Benim gibi yap! Kolay değil tabii. Ama belki de sandığından çok daha çabuk gelir sıra."

Dostun Anne

23 Mart, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

İşler az çok olağan gidiyor. Bize vesika tedarik eden adam cezaevinden çıktı. Bize de gün doğdu.

Miep dün döndü. Elli daha iyi. Öksürüğü kesilmedi daha. Koophuis daha uzun zaman evden çıkamayacak.

Dün bu yakınlara bir uçak düştü, içindekiler tam zamanında paraşütle atladılar. Uçak bir okula çarptı, Allahtan paydos zamanıydı. Ufak bir yangın çıktı, iki kişi de öldü. Havacılar yere inerken Almanlar deli gibi ateş açtılar üzerlerine. Bunu gören Amsterdamlılar deli divane oldular. Ne kalleşçe şey değil mi? Hepimiz, –kadınlardan bahsediyorum– cin ifrit olduk, yüreğimiz parçalandı. Eli kopsun onlara ateş açanların!

Bugünlerde akşam yemeğinden sonra biraz hava almak için yukarı çıkıyorum. Onun yanına bir sandalye çekip dışarıyı seyretmek hoşuma gidiyor.

Van Daan ile Dussel onun odasına gittiğim zaman ileri geri konuşuyorlar. "Anne'ın ikinci evi," diyorlar yukarıya. "Delikanlıların genç hanımları yarı karanlıkta kabul etmesi tabii," filan diye laf atıyorlar. Peter bu sözümona nükteli saldırmalara karşılık vermede pek usta. Anneme gelince o da meraktan çatlıyor, terslenmeyeceğini bilse ne konuşuyorsunuz diye soracak ama cesaret edemiyor. Peter, kıskançlıklarından yapıyorlar diyor; biz genciz, onların dırdırına kulak asmıyoruz diye kıskanıyorlar bizi. Bazı aşağıya, beni almaya geliyor, gene de bütün hazırlığına rağmen kıpkırmızı kesiliyor, ağzından laf alabilirsen al! Aman, ne iyi bende bu kızarma huyu yok! Babama bakarsan ben herkese yukarıdan bakan, kendini herkesten üstün sanan biriyim. Hiç de değil. Belki biraz gururluyum o kadar. Şimdiye kadar bana güzel olduğumu söyleyen olmadı. Sadece okulda bir çocuk, güldüğüm zaman güzelleştiğimi söylemişti. Dün Peter'den göğsümü kabartan bir söz işittim. Alay olsun diye sana aramızda geçen konuşmayı anlatıvereyim:

Peter ikide bir "Anne, gülsene n'olur!" diyordu. Tuhafıma gidiyordu. Bu sefer sorayım, dedim. "Durup durduğum yerde niye güleyim yani?"

"Hoşuma gidiyor da. Sen gülünce yanağında gamzeler beliriyor. Hep olur muydu sende bu?"

"Doğdum doğalı var o gamzeler. Bir tane de çenemde var. Tek güzel yerim bu gamzeler."

"Söylediğin şeye bak!"

"Öyle öyle. Ben kendimin dünya güzeli olmadığımı pekâlâ biliyorum. Bundan sonra güzelleşeceğim de yok."

"Ben böyle düşünmüyorum. Güzel kızsın sen."

"Mahsus söylüyorsun bunu."

"Doğru söylüyorum, ne diye yalan söyleyecekmişim?"

O zaman ben de kendisini güzel bulduğumu söyledim.

Dört bir yandan apansız kurulan bu dostluğumuz üzerine laflar geliyor kulağımıza. Annelerimizle babalarımızın söylediklerini pek umursamıyoruz. Zaten kesinkes bir şey söylemiyorlar. Kendilerinin de bir zamanlar genç olduğunu unuttular mı nedir? Galiba öyle, ben de anlayamıyorum, şaka yapsak ciddiye alıyorlar, bir şeyi ciddiye aldık mı da alaya alıyorlar.

Dostun Anne

27 Mart, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bizim Gizli Bölme'nin bir tarihi yazılsa, en kalın bölümlerden biri de politika üstüne olurdu. Ben bu konuyla fazla ilgilenmediğim için üzerinde uzun boylu durmayacağım. Yalnız bu seferlik kısaca bu konudan söz edeyim de günah benden gitsin.

Bu konuda çeşitli düşünceler ileri sürüldüğünü söylemeye lüzum yok, sonra böyle nazik zamanlarda baş-

lıca konunun politika olması da olağan bir şey. Anladık ama kavga etmek niye, bu yüzden dalaşmalar niye?

İstedikleri kadar bu konuda düşünsünler, yakınsınlar, dır dır etsinler, kendi yağlarıyla kavrulsunlar, kavga etmesinler de ne yaparlarsa yapsınlar. Çünkü bu kavgaların sonu pek tatsız oluyor.

Dışardan gelenler aslı astarı olmayan bir sürü haber getiriyorlar. Radyoya bel bağlamak gerek ama işte olmuyor ki! Henk'in, Miep'in, Koophuis'in, Elli'nin, Kraler'in bu konuda da bir günü bir günlerine uymuyor. En sağlamı gene Henk.

Politika bakımından Gizli Bölme'deki davranış aynı karar hep. Çıkarma, hava akınları, söylevler üzerine sürüp giden sayısız tartışmaların sonunda hep aynı nakarat: "Allah, Allah!", "Um Gottes Willen,", "Daha yeni başlayacaklar, Allah bilir artık ne zaman biter?" Derken, "İyi, iyi gidiyor, siz bakmayın, bunlar geçici şeyler," iyimserler, kötümserler; gerçekçileri de unutmayalım, hepsi bir şey söylüyor, her kafadan bir ses çıkıyor, herkes kendinin haklı olduğunu aklına koymuş bir kere, caydırabilirsen caydır! Bir hanım var, kocasının İngilizlere bu kadar güvenmesine içerliyor; bir bey var, sevdiği ulusu hor gördüğü, kötülediği için karısına çatıyor.

Bıkmak nedir bilmiyorlar. Yeni bir şey keşfettim. Bundan etkili bir şey olamaz, birine iğnenin burnuyla dokunur gibi bir şey, iğneyi dokundurup sıçrasın diye bekleyeceksin. Ortaya politika üstüne bir laf atıyorum. Bir soru, bir söz, bir cümlecik yeter. Başlayıveriyorlar o saat!

Alman hava kuvvetlerinin, BBC'nin bültenleri yetmiyormuş gibi şimdi başımıza bir de "Hava Akınları Özel Bildirileri" çıktı. Bir bakıma sevindirici, bir bakıma da hayal kırıcı. İngilizler hava akınlarını sürekli hale getir-

diler, tıpkı Almanların yalan söylemeyi kendilerine iş edindikleri gibi. Radyo sabah erkenden başlıyor, akşamın dokuzuna, onuna, çoğu da on birlere kadar saat başı haber yayınlıyor.

Bu büyüklerin sabırlı olduklarını bir bakımdan da anlayışlarının kıtlığını gösteriyor. Günde bir iki haber bülteni yeter de artar bile. Neyse uzatmayayım, gene ileri geri konuşmaya başlayacağım.

Arbaiter Programme, Oranje Radyosu, Frank Phillips, ya da Kraliçe Wilhelmina, eksiksiz dinleniyor bizim evde. Sofrada değillerse, uyumuyorlarsa bilin ki radyonun başındalar, ya haber dinliyorlar ya da tartışıyorlar.

Üf! Can sıkıntısından patlamak işten değil. Onların havasına kapılmamak için dayanmak gerek. Hani anneler, babalar için bu politika illeti kadar zararlı bir şey olamaz.

Bak, sevgili Winston Churchill'in hakkını yemeyelim. Onun konuşmalarının tadı damağımda kalıyor.

Pazar akşamı saat dokuz. Çaydanlık masanın üstünde, konuklar sökün ediyor. Dussel radyonun solunda. Bay Van Daan da oğluyla radyonun karşısında yer alıyor. Annem Van Daan'ın yanında, Bayan Van Daan arkasında. Pim masanın başında, az ötede de Margot ile ben. Nasıl oturduğumuzu tam anlatamadım daha. Beyler pipolarını tüttürüyorlar, Peter'in laf kaçırmayacağım diye dikkatten gözleri dört açılmış. Annemin üstünde uzun bir ev elbisesi var. Bayan Van Daan, radyoya metelik bile vermeden üstümüzden Essen'e doğru uçan uçakların gürültüsünü işittikçe titriyor. Babam çayını yudumluyor. Margot ile ben dizlerimize çökmüş uyuyan Moushi'nin başında toplaşmışız. Üstümde düdük gibi bir gecelik var.

Şimdilik ortalık sakin, çıt çıktığı yok bizimkilerden, barış havası esiyor. Ama ya konuşma bitince ne olacak? Şimdiden sabırsızlanmaya başladılar. Mecburen bekliyorlar konuşmanın sonunu. Bak! Ayaklarını yere sürtmeye başladılar bile. Hele bir bitsin. O zaman şöyleydi böyleydi derken, bir kavga kopacak...

Dostun Anne

28 Mart, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Bu can sıkıcı politika konusunda laf bol, istediğim kadar konuşabilirim. Gelgelelim sana anlatmam gereken başka şeyler var. Annem, yukarı kata sık sık gitmemi yasak etti, sözde Bayan Van Daan kıskanıyormuş. Sonra Peter yukarı çıkıp Margot'yu bizimle birlikte oturmaya çağırdı. Sahiden mi istiyor yoksa nezaket olsun diye mi yaptı bu işi bilmiyorum. Daha bitmedi, annemin sözü üstüne ben de babama gidip meseleyi anlattım. Bayan Van Daan'ın kıskanmasını göz önüne almalı mıyım diye sordum. Yok canım, dedi. İş bununla bitse! Bu sefer annem surat astı. O da mı kıskanıyor nedir! Babam birlikte geçirdiğimiz zamanları çok görmüyor, hatta birbirimizle böyle iyi anlaşıyoruz diye memnun. Margot da Peter'den hazzediyor ama iki kişinin arasına girmeyi doğru bulmuyor.

Annem Peter'in bana tutkun olduğunu aklına koymuş. Keşke öyle olsa. O zaman tam olacağız, karşı karşıya oturup açıkça konuşmamız için engel kalmayacak. Peter'in gözünü benden ayırmadığını söylüyor bir de. Ne

yapalım yani, arada bir gamzelerime bakıyorsa bunda benim ne kabahatim var, kırk yılda bir de bakışıp göz kırparsak kıyamet kopmaz a!

Güç durumdayım. Annem bana karşı, ben de anneme. Babam aramızdaki bu sessiz savaşı görmezlikten geliyor. Annem üzülüyor, gerçekten seviyor beni de ondan, ama aldırdığım yok benim, biliyorum çünkü beni anlamadığını. Peter'den niye vazgeçecek mişim? Öyle şeker çocuk ki. Bakmaya kıyamıyorum ona. Aramızda gerçekten güzel bir şey kurulabilir. Niye pinponlar her şeye böyle burunlarını sokuyorlar anlayamıyorum. Allahtan duygularımı gizlemesini öğrendim, onun için ne deli divane olduğumu belli etmiyorum kimseye. Bir gün acaba bana açılacak mı? Düşümdeki gibi yanağını yanağıma dayayacak mı bir gün? Sen hem Peter'sin hem Peter, ikiniz de bir insansınız. Anlamıyorlar bizi, yan yana öyle konuşmadan otururken neler duyduğumuzu anlamıyorlar. Bizi böyle yanyana getiren şeyin ne olduğunu kavrayamıyorlar. Ne zaman bütün bu güçlükler ortadan kalkacak? Bir bitse şunlar, her şey nasıl büsbütün düzelecek, güzelleşecek. Gözleri kapalı, başını koluna dayayıp dururken bir çocuktan farkı yok. Boche ile oynarken ne sevimli. Patates ya da öyle ağır bir şey taşırken ne güçlü, hava savaşlarını seyrederken ya da karanlıkta hırsızları ararken ne yiğit; sakar, beceriksiz göründüğü zamanlar da ne tatlı!.. Kısacası her halini seviyorum onun.

Ona bir şeyler öğrettiğim zamanlar değil, asıl o bana bir şeyler anlattığı zaman memnun oluyorum. Her bakımdan benden üstün olmasını nasıl istiyorum bir bilsen!

Annelerimiz ne derlerse desinler! Yeter ki o bana bir açılsın!

Dostun Anne

29 Mart, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Saylavlardan Bolkenstein, Londra radyosunda konuştu, harpten sonra hatıra defterlerinden, mektuplardan bir koleksiyon düzenlenmesi gerektiğini söyledi. O saat hepsi benim hatıra defterime saldırdılar. Yağma yok! Düşün bir kere Gizli Bölme'de geçen bir aşk macerasını yayımlamışım, nasıl olur ha? Adına bakanlar dedektif hikâyesi sanır.

Alay bir yana, harpten on yıl sonra biz Yahudiler burda nasıl yaşadığımızı, neler yiyip içtiğimizi, neler konuştuğumuzu anlatırsak kim bilir ne ilgi çekici olur! Sana bir sürü şey anlatıyorum ama gene de her şeyi biliyor sayılmazsın.

Hanımlar havalimanlarında girecek delik arıyorlar. Geçen Pazar İngiliz uçakları Ijmuiden'e 350 bomba attılar, evler zangır zangır sallandı. Kim bilir orda neler oldu. Salgın hastalıklar gırla gidiyordur. Bunları hiç bilmiyorsun sen.

Her şeyi inceden inceye anlatmaya kalksam günler sürer. Hırsızlık aldı yürüdü. Hollanda halkına ne oldu böyle bir iki yıl içinde, diye şaşırıp kalırsın. Sekiz on yaşında çocuklar camları kırıp ne bulurlarsa içeride alıp götürüyorlar. Kimse evini beş dakika bile yalnız bırakamıyor, hele bir çıksınlar, dönüşte her şeyler darmadağın. Gazeteler kayıp ilanlarıyla dolu. Sokaktaki elektrik saatlerine, genel telefonlara kadar ne bulurlarsa ortada, götürüyorlar. Halkın zaten maneviyatı bozuk. Haftalık yiyecek vesikaları iki gün bile yetecek kadar değil. Çıkarma söylentileri gerçekleşmedi, erkekler de Alman-

ya'ya götürüldü. Çocuklar gıdasız, herkesin üstünde yırtık pırtık şeyler. Bir pençe karaborsada 7,50 florin. Kunduracılar ayakkabı tamirine yanaşmıyorlar, peki deseler bile aylarca beklemek gerek, o arada ayakkabılar ortadan kayboluyor.

İşin bir iyi yanı var, o da yiyecek kötüleştikçe, halka karşı baskı arttıkça baltalama hareketleri de hızlanıyor. Yiyecek vesikası dağıtan dairelerdeki memurlar, polisler hep yurttaşlarının tarafında, onlara yardım ediyorlar, içlerinde hainler yok değil ama çok seyrek.

Dostun Anne

31 Mart, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Havalar soğuk gidiyor, işin kötüsü birçokları kömürsüz. Hoş değil mi? Rusya cephesinde durum iyileşiyor, herkes iyimser. Ben, biliyorsun, politikadan pek hazzetmiyorum ama bu sefer kendimi alamayacağım. Çünkü durum gerçekten umut verici. Polonya sınırındalar, Romanya üzerinden Prut'u geçtiler, Odesa'ya da yaklaştılar. Burda her akşam Stalin'in ağzından yeni bir bildiri bekleniyor. Moskova'da kazanılan zaferleri kutlamak için toplar sabahtan akşama ateş ediyor olmalı, şehirde gürültüden durulmaz olmuştur. Şu kadar salvo, bu kadar salvo deyip duruyorlar. Harbin bitmek üzere olduğuna kendini kandırmak zevkli mi oluyor, yoksa sevinçlerini dile getirecek başka bir çare bulamıyorlar mı bilemiyorum.

Macaristan Almanlar'ın elinde. Orda hâlâ bir milyona yakın Yahudi var, onlar da çilelerini dolduracak.

Benimle Peter üstüne sürüp giden gevezelikler azıcık yatıştı. Sıkı fıkıyız gene, birbirimizden ayrılmıyor, konuşup duruyoruz. Başka çocuklarla her zaman tetik üstünde durmam gerekirdi. Söz tekin olmayan konulara atlasa bile Peter'le konuşurken kendimi kollamak zorunda kalmıyorum. Mesela kandan bahsediyorduk, söz döndü dolaştı aybaşı sancılarına dayandı. Peter kadınların dayanıklı olduğunu söylüyor. Böyle olmasa da ne lazım gelir? Nasıl olsa burdaki hayatım düzene girdi. Tanrı beni yalnız bırakmadı, bırakmayacak da.

Dostun Anne

1 Nisan, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Gene de işler toptan düzeldi sayılmaz, güçlüklerin ardı alınmadı daha. Ne demek istediğimi anlıyorsun herhalde. Ne zamandır beni bir öpse diye bekliyorum, hâlâ olmadı. Yoksa beni bir arkadaş gözüyle mi görüyor? Hepsi o kadar mı?

Sen de biliyorsun, ben de biliyorum güçlü olduğumu; birçok yükü kendi başıma taşıyabilirim. Kendi dertlerimi bir başkasıyla paylaşmaya alışmadım, anneme ömrümde asılmadım. Ama artık hiç değilse bir kerecik olsun, başımı onun omzuna dayayıp öyle durmak istiyorum.

Peter'in yanağını yanağına dayadığı düşü aklımdan çıkaramıyorum, ne güzeldi o yarabbi! O da özlemiyor mu beni acaba? Yoksa beni sevdiğini söyleyemecek kadar utangaç mı? Öyleyse niye hep yanında olayım istiyor? Aman! Niye susuyor böyle?

Çenemi kapatayım bari, gene ipin ucunu kaçırdım. Sıkı duracağım, sabırlı olursam istediklerim de kendiliğinden gerçekleşir ama işin bir kötü yanı var, onun ardından koşuyorum gibi oluyor. Onun yanına, yukarıya ben çıkıyorum her zaman, o hiç aşağıya gelmiyor ki.

Evin kuruluşundan ileri geliyor bu. O da anlayacak, benim durumumu kavrayacaktır.

Daha anlaması gereken neler neler var!

Dostun Anne

3 Nisan, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Hiç adetim değil ama sana bu sefer sırf yiyeceklerden söz edeceğim. Çünkü yiyecek sadece bizim Gizli Bölme'de değil, bütün Hollanda'da, Avrupa'da, hatta bütün dünyada en önemli, en güç mesele halini aldı.

Burdaki yirmi bir ay içinde bir hayli yiyecek aşamasından geçtik. Sadece belirli bir sebzeyle beslenmek zorunda kaldığımız süreleri anlatmak istiyorum bununla. Bir ara hindibadan başka bir şey yemez olmuştuk. Kumlu hindiba, kumsuz hindiba, haşlaması, tavası, koy hindiba, kaldır hindiba! Sonra ıspanak modası başladı, derken şalgam, yemlikotu, hıyar, domates sırasıyla.

Sabah akşam şalgam yemesi pek tatlı bir şey değil ama insan aç kalınca sarılıyor kaşığa. Şimdiki durum en zevklisi, bu sefer taze sebze hiç bulamıyoruz. Kuru fasulye, bezelye çorbası, patates, hamur işleri, arada bir çürümüş havuç, pancar kurusu; bütün yediğimiz bu. Fasulyenin her çeşidi denendi, bir gün fasulyeyle patates olup çıkacağız.

Akşamları patatese salça da konuyor. Hamur işine gelince hükümetin dağıttığı un, su, maya karması bir şey, insanın midesine taş gibi oturuyor. Haftada bir yenen baş yemek, bir dilim ciğer ezmesiyle reçelli ekmek. Gene de yaşıyoruz. İşin tuhafı iştahla yiyoruz bu nesneleri.

Dostun Anne

4 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Ne zamandır niçin çalıştığını ben de unutmuştum. Harbin biteceği yok, masal oldu çıktı. Eylüle kadar bitmeyecek olursa bir daha okula gidecek değilim, iki sınıf geride olmak istemem. Bütün günlerimi Peter dolduruyordu, varsa yoksa Peter. Cumartesi günü birden bir hal oldu, bir karanlıktır çöktü üstüme. Peter'in yanındayken gözyaşlarımı güç tutuyordum; sonra Van Daan limon punçu üstüne gülüştük ettik ama herkes odasına çekilip yalnız kalır kalmaz, baktım içimden bir ağlamadır geliyor, geceliğimle kaydım yataktan, yere indim. Önce dua okudum, sonra da başım ellerimin arasında iki büklüm yerde, ağlamaya başladım. Derken bir hıçkırık sesi beni kendime getirdi, içeriden işitecekler diye gözyaşlarımı silip kendimi toparlamaya çalıştım. Bir yandan da "Dayan, dayan!" diyordum kendi kendime. Yerde iki büklüm durmaktan belim tutulmuştu, güç bela yatağa tırmandığım zaman saat on buçuktu.

Geçti, bu da geçti. Çalışmam lazım, budalanın biri olarak kalmamam için, adam olmam için, gazeteci olmak için çalışmam lazım. Elim kalem tutuyor, biliyo-

rum. Yazdığım bazı hikâyeler fena değil, Gizli Bölme üstüne yazdıklarımın bazısı da eğlendirici parçalar, hatıra defterimde de yabana atılmayacak şeyler var ama gerçekten istidadım olup olmadığını zaman gösterecek.

"Eva'nın Düşü" benim en iyi masalım. İşin tuhafı bu konuyu nerden çıkardığını ben de bilmiyorum. "Cady'nin Hayatı"nda kötü kötü yerler var ve bütün olarak zayıf.

Ben yazdıklarımın en sert, en amansız eleştirmeniyim. Ne olduğumu, yazdıklarımın iyi olup olmadığını biliyorum. Yazı yazmamış olanlar bunun ne zevkli şey olduğunu bilemezler. Resim yapamıyorum diye kendi kendimi yerdim, şimdi elim biraz kalem tutuyor diye avunuyorum. Kitaplar, gazeteler için yazı yazacak kadar yeteneğim olmasa bile kendim için bir şeyler karalayabilirim ya, o da bana yeter.

Hayatta bir şeyler olmak istiyorum. Annem gibi. Bayan Van Daan gibi ev içinde ömrümü tüketip unutulup giden kadınlara benzeyecek olduktan sonra hiç yaşamam daha iyi. Kocamdan, çocuklarımdan gayri tutunacak bir uğraşım, kendimi verecek bir şeyim olması gerek.

Öldükten sonra da yaşamak istiyorum. Onun için Tanrıya bana bu vergiyi bağışladığı, kendimi geliştirmek, yazıyla kendimi, içimdekileri anlatmak kolaylığını verdiği için dualar ediyorum.

Elime kalemi alınca hiçbir şey gözümde değil, üzüntülerim siliniyor, cesaretim artıyor. Ama asıl mesele, bakalım gerçekten değerli bir şeyler yazabilecek miyim? Yazar ya da gazeteci olabilecek miyim acaba? Umudum var. Niye mi? Yazarken düşüncelerimi, ülkülerimi, düşlerimi, yaşadığım, istediğim şeyleri gözümün önünde canlandırabiliyorum.

"Cady'nin Hayatı" parçasına çoktandır el sürmedim. Nasıl yürüteceğimi biliyorum, yalnız istediğim gibi oynamıyor kalemim. Belki hiç bitiremeyeceğim, belki de çöp sepetini boylar, içim cız ediyor bunu düşündüğüm zaman. Diyorum ki kendi kendime: "Sen daha on dördünde bir kızsın, felsefeden söz etmek senin neyine?"

Yürekleniyorum yeniden, sarılıyorum işe. Biliyorum hakkıyla yapacağım bu işi, gerçekten yazı yazmak istiyorum çünkü.

Dostun Anne

6 Nisan, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bana hoşlandığım, ilgilendiğim şeylerin ne olduğunu sordun, anlatayım. Peşin söyleyeyim öyle uzun ki liste, şaşmayasın!

Önce: Yazı yazmak ama bu daha başka türlü bir şey, meraktan ileri.

İki: Soysop ağaçları, Fransız, Alman, İspanyol, İngiliz, Avusturya, Rusya, Norveç, Hollanda kral ailelerinin şecerelerini, elime geçen gazete, kitap, broşürlerden çıkarmaya uğraşıyorum. Bu iş epey de ilerledi, ne zamandır uğraşıyorum üstünde, okuduğum tarih kitaplarından, biyografilerden notlar alıyor, hatta koca koca bölümleri defterime geçiriyorum.

Üç: Tarih. Babam bu konuda bir sürü kitap yetiştirdi bana. Şöyle bir genel kitaplığa gidip rafları keyifle karıştıracağım günü dört gözle bekliyorum.

Dört: Eski Yunan, Roma mitolojisi. Bu konuda da bir sürü kitabım var.

Beş: Film yıldızları, aile fotoğrafları. Sonra okumayı seviyorum, kitap seviyorum. Sanat tarihine, ozanlara, ressamlara ilgi duyuyorum. Sonradan musiki çalışmaya da başlayabilirim. Cebir, geometri, sayı, hesap işleri hiç sarmıyor beni.

Bütün öbür okul konularını seviyorum. Tarih en başta tabii...

Dostun Anne

11 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Başım zonkluyor. Söze nerden başlayacağını bilemiyorum.

Cuma, Cumartesi, Monopoly diye bir oyun var, ondan oynadık. Bugünler hayhuy içinde nasıl geçti, bilemedim. Pazar günü dört buçukta Peter, çağrım üstüne odama geldi. Beşi çeyrek geçe tavan arasına çıktık, altıya kadar orda kaldık. Radyoda güzel bir Mozart konseri vardı, altıdan yediyi çeyrek geçeye kadar sürdü. Çok hoşuma gitti. Özellikle "Kleine Nachmusic." Güzel bir şey çaldı mı yerimde duramıyorum, odadan çıkasım geliyor, öyle dokunuyor ki bana.

Pazar akşamı Peter ile tavan arasının önüne çıktık. Rahat edelim diye de yanımıza rasgele bir iki yastık aldık. Ambalaj sandıklarının birinin üstüne oturduk. Yastıklar da, sandıklar da öyle dardı ki zor sığıştık, yandaki sandıklara dayanarak zar zor oturabildik. Moushi de

yanımızdaydı, senin anlayacağın, gene yanımıza birini takmışlardı.

Dokuza çeyrek kala Van Daan'ın ıslığı duyuldu. Dussel'in yastıklarından birini alıp almadığımızı sordu. Fırladık yerimizden, yastığı kaptığımız gibi aşağı!..

Yastık yüzünden kıyamet koptu. Meğer Dussel'in başının altına koyduğu yastığı almışız. Ya pirelenmişse? Biricik yastığı için söylemediğini koymadı. Hınç almak için yatağına en sertinden iki fırça koydum. Güle güle bir hal olduk.

Eğlence çok sürmedi. Dokuz buçukta Peter kapıyı tıklattı. İçinden çıkamadığı İngilizce bir cümle varmış da, babam yukarı çıkıp bir dakika bakabilir miymiş? Margot'ya numara bu dedim. Dediğim de çıktı. Hırsızlar mağazaya girmişler. Babam, Van Daan, Dussel, Peter, hurraa, aşağıya indiler. Annem, ben, Margot, Bayan Van Daan yukarıda kaldık.

Korku içinde dört kadın! Ne yapılır? Ha konuştuk, ha konuştuk! Derken "Güm!" diye bir ses işitildi. Ortalık yatıştı yeniden, saat on çeyreği vurdu. Sapsarıydık hepimiz, korkudan bitiyorduk, gene de çıt çıkardığımız yoktu. Nerde kaldı erkekler? O gürültü neydi? Acaba hırsızlarla mı vuruşuyorlardı? Saat onda merdivenlerde ayak sesleri duyuldu. Önde babam, beti benzi kül gibi, arkadan Bay Van Daan. "Işıkları söndürüp hemen yukarı çıkın! Polisler gelecek belki!"

Korkacak vakit bile yoktu. Işıklar söndürüldü. Ben bir ceket kaptım oracıktan. Yukarıda bulduk kendimizi. Ne oldu, çabuk söyleyin, Allahaşkınıza! Kimi kimden soracaksın. Beyler yeniden sır olmuşlardı. Saat onu on geçe yeniden göründüler. İkisi Peter'in açık penceresi önünde nöbet beklemeye başladı. Ara kapı kapandı,

dolabın kapağı örtüldü. Lambanın üstüne bir bez atıldı. Derken olup biteni anlattılar:

Peter sahanlıkta art arda iki gürültü işitmiş. Koşmuş aşağı, kapının sol yanında bir tahtanın koparılmış olduğunu görmüş. Yukarı fırladığı gibi ailenin "Korunma Ekibi"ni uyarmış, dördü de aşağı koşmuşlar. Mağazaya girdiklerinde hırsızlar açtıkları deliği büyütmeye çalışıyorlarmış, Van Daan düşünüp taşınmadan avazı çıktığı kadar polis diye haykırmış.

Bir koşuşma. Hırsızlar kaçmış. Polis deliği görmesin diye deliğe bir tahta dayayalım demişler, derken dışarıdan bir tekme, tahta yere yıkılmış... Bizimkiler afallamış, korkusuzluğun da bu kadarı... Babamla Van Daan hani yakalasalar, heriflerin gırtlağına sarılacaklar. Van Daan elindeki sopayı yere bir vurmuş, ses de kesilmiş. Tahtayı deliğin oraya dayayalım derken, aksilik bu ya, bu sefer de yoldan geçen bir çiftin cilvesine karşı çıkmışlar. Erkek elektrik fenerini tutuverince mağaza aydınlanıvermiş. Bizimkilerden biri, "Hay Allah kahretsin!" diye söylenmiş. Bir anda polislikten çıkıp hırsız durumuna düşmüşler. Yukarıya sıvışmışlar. Peter hemen mutfağın, özel büronun kapılarını, pencerelerini açmış, telefonu yere savurmuş, dördü de dolaşıp kapının ardına atmışlar kendilerini.

Birinci Bölümün Sonu.

Elektrik fenerli çift, olayı polise bildirmeye kalkmıştır diye düşündük. Yalnız Pazar akşamı, üstelik Paskalya haftasının Pazarı, kimseyi işbaşında bulamamışlardır diye avunduk. Onun için işte, Salı sabahına kadar öyle put gibi oturacaktık. Düşün, öyle korku içinde iki gece, bir gün beklemeyi. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor,

zifiri karanlıkta oturuyorduk. Bayan Van Daan korkusundan ne yaptığını bilmez halde lambaları söndürmüş. Fıs fıs konuşuyorduk, bir çıtırtı olsa, "Suss!"

On biri bulduk böyle, ses seda çıktığı yoktu hâlâ. Babamla Van Daan sırayla yanımıza geliyorlardı. Derken on biri çeyrek geçe aşağıda bir kaynaşma oldu. Kimse kımıldamadı yerinden, sadece soluklarımızın sesi duyuluyordu. Evde, özel büroda, mutfakta, derken merdivende ayak sesleri... Soluğumuz bile duyulmaz oldu. Ayak sesleri merdivenleri çıktı, derken dolabın kapısı gıcırdadı. Bu anı sana anlatamam. "Hapı yuttuk!" dedim kendi kendime, gözümün önünden Gestapolann hemen o gece bizi alıp götürüşleri sinema şeridi gibi geçti. Dolabın kapısını bir daha gıcırdattılar. Bir şey çıkmadı, ardından ayak sesleri uzaklaştı. Böylece şimdilik tehlikeyi atlattık. Hepimizi bir ürperti yaladı geçti, birinin dişlerinin vurduğunu duydum. Kimse ağzını açıp bir şey söylemedi.

Dolap kapısının önünde, sahanlıkta ışık yanıp duruyordu. Şüphelendiler mi acaba? Belki de polis mahsus açık bıraktı. Yoksa kapamaya birini yollarlar mı? Dilimiz gevşedi, evde kimse kalmamıştı. Belki de dışarıya birini nöbetçi bıraktılar.

Üç şey yaptık derken; olup bittiğini sandığımız olayı bir daha aklımızdan geçirdik, korkudan ürperdik, çişimiz geldi. Kovalar tavan arasındaydı. Elde bir Peter'in kâğıt kutusu vardı. Önce Van Daan gitti, ardından babam. Annem utandı. Babam kutuyu odaya getirdi, Margot, ben, Bayan Van Daan işimizi gördük. Sonunda annem de çaresiz razı oldu. Kâğıt istiyordu herkes, Allahtan cebimde birkaç yaprak kalmış.

Teneke kötü kötü kokuyordu, fısıltı üzerine konuşuyorduk... yorgunluk... saat on ikiydi. Margot ile bana

bir battaniyeyle yastık verdiler. Margot kilerin yanına, ben de masanın altına uzandım. Yere yatınca kutunun kokusu hafifledi. Gene de Bayan Van Daan azıcık klor buluşturdu bir yerden, tenekenin üstüne de bir yerbezi örttü.

Bir yandan fısıltı, korku, kelebek uçurmalar, her daim tenekenin oraya giden biri. Uyuyabilirsen uyu! Gene de iki buçuğa doğru dalmışım. Saat üç buçukta uyandığımda Bayan Van Daan başını ayağıma dayamış uyuyordu.

Allah aşkına üstüme giyecek bir şey verin! Vermesine verdiler ama ne verdiklerini hiç sorma! Pijamanın üstüne bir pantolon, siyah bir eteklik, beyaz kısa çorap, üstüne delik deşik bir çift spor çorap. Derken Bayan Van Daan iskemleye oturdu, kocası gelip ayakucuma uzandı. Dörtlere kadar uyanık durdum, bir yandan da titriyordum. Bu yüzden Van Daan'ı da uyku tutmadı. Polisin baskın etmesi ihtimaline kendimi alıştırdım. Gelirlerse saklandığımızı söylerdik. Namuslu insanlar çıkarsa ne âlâ! Hollanda Nazilerinden olurlarsa o zaman da rüşvet verirdik.

"Öyleyse radyoyu ortadan kaldıralım," dedi Bayan Van Daan. Kocası, "Sobaya atalım," diye karıştı lafa. Bir başkası, "Bizi yakaladıktan sonra, varsın radyoyu da bulsunlar!" dedi.

"Ya Anne'ın hatıra defteri?" dedi babam. "Ne duruyorsunuz, yakalım!" diye atıldı takımın en ödlek üyesi. Ben de "Ellemeyin hatıra defterimi! Ona dokunursanız beni de yok bilin!" diye inledim. Allahtan babam üstelemedi.

Bir saat sonra karı koca Van Daan'lar yerlerini değiştirdiler. Babam geldi yanıma oturdu. Erkekler zincirleme cıgara içiyorlardı. Arada bir biri çekiyordu, derken

bir başkası kutunun yanına gidiyordu. Sürüp gidiyordu bu böyle.

Dört, beş, beş buçuk. Kalktım, pencerenin önüne gidip Peter'in yanına oturdum, ortalığı dinlemeye koyulduk. Vücutlarımız o kadar yakındı ki birbirimizin titremesini bile duyuyorduk; kırk yılda bir iki laf ediyor, derken yeniden ortalığı dinlemeye başlıyorduk. Öbür odada karartma perdelerini çektiler. Saat yedide Koophuis'e birini göndermesi için telefonla haber iletilmesi fikri ortaya atıldı. Koophuis'e telefonda söylemek istediklerini oturup kâğıda döktüler. Kapıda ya da mağazada nöbet bekleyen polisin telefon konuşmasını dinlemesi tehlikesini çaresiz sineye çekeceklerdi. Çünkü polisin yeniden baskın yapması daha da korkulacak bir şeydi.

Söylenecek olanlar aşağı yukarı şunlardı:

Hırsız girmiş binaya; mağazadaki kapıyı kırıp bahçeden kaçmışlardı.

Dış kapı kapalı olduğuna göre, Kraler ikinci kapıdan çıkmış olmalıydı. Yazı ve hesap makineleri özel bürodaki kara dolaptaydı.

Henk'e durumu bildirmeye bak! Elli'den anahtarı alıp kediye yiyecek verme bahanesiyle içeri girip ortalığı kolaçan et!

Plan üzere hareket edildi. Kraler'e telefon edildi. Yukarıya taşıdığımız makineler aşağıya indirilip kara dolaba kitlendi. Sonra da masanın etrafına oturup Henk mi polis mi gelecek diye beklemeye koyulduk.

Peter uyuyakalmıştı, aşağı katta ayak sesleri duyduğumuz zaman Van Daan ile yerde yatıyorduk. Yavaşça kalktım, "Henk bu," dedim.

Öbürleri, "Yok, yok, polis geldi!" dediler.

Birisi kapıyı takırdattı, Miep ıslık çaldı. Bayan Van Daan dayanamadı artık, beti benzi kül gibi oldu, sandalyeye yığılıverdi. Az daha sürseydi bu bekleme, bayılıverecekti orda.

Miep ile Henk içeri girdiği zaman bizim oda tam resmi alınacak haldeydi. Masa bile başlı başına bir sergiydi. *Sinema Tiyatro* dergisinin bir sayısı reçele bulanmış baştan aşağı; bir şişe ishal ilacı, iki reçel kavanozu, iki ekmek, yarısı kemirilmiş, ayna, tarak, kibrit çöpleri, kül, izmaritler, kül tabakları, kitaplar, bir çift don, bir elektrik feneri, tuvalet kâğıdı; üst üste öyle, boy gösteriyordu masanın üstünde.

Tabii Miep ile Henk sevinç çığlıkları, gözyaşlarıyla karşılandı. Henk kapıdaki deliği tamir etti, polise haber vermek üzere fırladı gitti. Miep ayrıca gece bekçisi Slagter'in mağazanın kapısı altına bıraktığı mektubu buldu. Slagter deliği görmüş, polise haber vermeye gitmiş olacak diye düşündük.

Kendimize çekidüzen vermek için yarım saatimiz vardı. Yarım saat içinde bu kadar değişiklik olabileceği hiç aklıma gelmemişti. Margot ile çarşafları aşağı indirdik, helaya uğradık, yıkandık, dişlerimizi fırçaladık, saçlarımızı taradık. Biraz da odama çekidüzen verdim, çıktık sonra yukarı. Masa temizlenmişti, hemen gidip sıcak su getirdik, çay, kahve pişirildi, süt kaynattık, sofrayı kurduk. Babamla Peter oturakları temizlediler, sıcak su ve klorla içlerini yıkadılar.

Saat on birde Henk de döndü, sofraya oturduk, işler kendiliğinden yoluna girmeye başladı. Henk'in anlattığı şuydu:

Bay Slagter uykudaymış, karısı bildiklerini anlatmış. Söylediğine göre Slagter gece dolaşırken kapıdaki deli-

ği görmüş, bir polis çağırmış, birlikte binayı gezmişler. Salı günü Kraler'i görmeye gelecekmiş, ona daha söyleyecekleri varmış. Karakolun henüz hırsızlıktan haberi yokmuş, polisler not almışlar. Salı günü gelip bakarız demişler. Dönüşte Henk köşe başında manava rastlamış, eve hırsız girdiğini söylemiş. O da soğukkanlılıkla "Biliyorum," demiş; "Dün akşam karımla birlikte ordan geçiyorduk, kapıdaki deliği gördük, karım geçip gidelim istedi ama, ben elektrik feneriyle bir bakayım içeri dedim. Hırsızlar ossaat sıvıştı. Her ihtimale karşı polise haber vermedim. Önce sizlerle bir görüşeyim istedim. Kesin olarak bildiğim bir şey yok ama bazı şeyler sezinliyorum."

Henk manava teşekkür edip ayrılmış. Manav bizim burda olduğumuzu bilmesine biliyor, çünkü patatesleri yemek zamanı getirmeye bakıyor hep. İyi bir insan!

Henk gittiğinde saat birdi, biz de bulaşıkları yıkamıştık. Topluca öğle uykusuna yattık. Uyandığımda saat üçe çeyrek vardı. Dussel de ortalarda yoktu. Şans, uykulu gözlerimi ovuştura ovuştura banyoya giderken kapıda Peter'e rastladım. Yeni inmiş meğer aşağı. Aşağıda buluşmayı kararlaştırdık.

Kendime bir çekidüzen verip aşağı indim. "Korkmuyorsan, tavan arasının ön kısmına gidelim," dedi. Başımı salladım, bir yastık bulup tavan arasına çıktım. Hava da çok güzeldi. Derken canavar düdükleri çalmaya başladı. Olduğumuz yerde kaldık. Peter omzuma attı kolunu, sarmaş dolaş öyle, beklemeye başladık. Saat dörtte Margot bizi kahvaltıya çağırmaya geldiğinde o haldeydik.

Ekmeğimizi yedik, limonatamızı içtik, şakalaştık. (Hâlâ şakalaşacak halimiz vardı demek.) İşler yolunday-

dı. Akşamleyin, Peter'e hepimizin en yiğidi olduğu için teşekkür ettim.

Büyük tehlike atlattık o gece. Tanrı korudu, yoksa... Düşün, polis gizli dolabın oraya kadar gelmiş, ordaki lamba açık kalmış üstelik, şaşılacak şey bizi bulmamaları.

Çıkarma olur, ardından da bombalar yağmaya baslarsa herkes can kaygısına düşecek ama o zaman çektiğimiz sıkıntı gene kendi iyiliğimiz için. "Kurtarın bizi!" demekten başka elden ne gelir ki?

Bu olay birçok şeyi değiştirdi. Dussel artık akşamları Kraler'in bürosunda oturmuyor, banyoya kapanıyor. Peter saat sekiz buçukla dokuz arası ortalığı kolaçana çıkıyor. Peter'e geceleri pencere açmaya izin yok. Dokuz buçuktan sonra sifonu çekmek yasak. Bu akşam mağazanın kapılarını pekiştirmek için bir marangoz geliyor.

Bu arada Gizli Bölme'de bir tartışmadır gidiyor. Kraler dikkatsizliğimiz yüzünden bizi tersledi. Henk de öyle bir şey olursa bir daha aşağı inmememiz gerektiğini söyledi. Gizli yaşadığımız, zincirler içinde yaşamak zorunda birtakım Yahudiler olduğumuzu, hiçbir hakkımız olmadığını, buna karşılık yerine getirmek zorunda olduğumuz binlerce ödevle karşı karşıya bulunduğumuzu kesinkes söylediler. Biz Yahudiler duygularımızı belli etmemeli, sıkı durmalı, bütün sıkıntıları sineye çekip gık dememeli, elimizden geleni yapıp ötesini Tanrı'ya bırakmalıyız. Bir gün gelecek bu korkunç harp bitecek. Elbet insan arasında sayıldığımız, Yahudi damgasından kurtulduğumuz günler gelecek.

Bize bu sıkıntıları yükleyen kim? Bizi öbür insanlardan böyle ayrı, bizi Yahudi kılan kim? Bu ana kadar bunca sıkıntı çekmemize göz yuman kim? Bizi böyle yara-

tan Tanrı, bizi kurtaracak olan da Tanrı. Bütün bu sıkıntılara dayanır da bu patırtı bittikten sonra hâlâ ortada Yahudi kalırsa, o zaman değil damgalı olmak, tersine örnek insanlar olarak parmakla gösterileceğiz. Kim bilir belki de dünya, insanlığın iyiliğin ne demek olduğunu dinimizden öğrenecek; onun içindir ki şimdi sıkıntılara katlanmasını bilmeliyiz. Hiçbir zaman Hollandalı ya da sırf İngiliz, yani belirli bir memleketin temsilcileri olamayız, biz ne olursa olsun Yahudi kalacağız, öyle de kalmak istiyoruz.

Sağlam duralım! Ödevimizin ne olduğunu iyi kavrayalım, bir hal çaresi elbet bulunacaktır. Tanrı halkımızı hiçbir zaman yüzüstü bırakmadı. Çağlardır Yahudi var, çağlardır Yahudiler çile çekiyorlar ama öbür yandan Tanrı onları bu çilelere dayanacak güçte yarattı. Güçsüz, düşer kalır, güçlü dayanır.

O gece gerçekten ölümle yüz yüze geldim. Polisi bekliyordum, savaş alanındaki bir er gibi ölüme hazırdım. Hayatımı yurdum için verecektim. Madem kurtulduk, harpten sonra bütün dileğim Hollandalı olmak. Hollandalıları seviyorum, bu ülkeyi seviyorum. Bu dili seviyorum, burda çalışmak istiyorum. Gerekirse kraliçeye de mektup yazar, ne olursa olsun bu isteğime kavuşmanın çaresine bakarın.

Genç oluşuma rağmen annemle babamdan kopuyorum. Hayata annemden çok daha korkusuzca karşı çıkıyorum. Benim adalet duygum çok daha sağlam, çok daha gerçek. Ne istediğimi biliyorum, bir emelim var, bir ülküm, dilim, sevgim var. Kendi istediğim gibi bir insan olayım, başka bir şey istemem. Bir kadın olduğumu biliyorum, duyguca güçlü, yiğit bir adam olduğumu biliyorum. Tanrı elverir de yaşarsam annem gibi

olmayacağım, kenarda köşede bir insan olmak istemiyorum, bu dünyada, gene bu dünyanın insanları için çalışacağım.

Bunun için de her şeyden önce yürekli, güler yüzlü olmam gerektiğini biliyorum.

Dostun Anne

14 Nisan, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Gene sinirler gergin. Pim nerdeyse patlayacak, Bayan Van Daan soğuk almış, yatakta, ortalığı birbirine katıyor. Kocası cigarasız, canı burnunda. Dussel, elinden bütün rahatlık imkânları alındıktan sonra hır çıkarmak için vesile arıyor.

İşler de ters gidiyor. Helanın borusu patladı, musluklar da bozuk. Dostlar sağ olsun, bütün bunlar yakında düzelir.

Duygulanıyorum kimi zaman ama sebepsiz de değil. Peter'le onca tozun, pisliğin ortasında, tahta kerevetin üstünde sarmaş dolaş otururken, buklelerimden biri avucunda otururken, dışarda kuşların öttüğünü duyar, ağaçların yeşerdiğini görürken, güneş insanı açık havaya çağırırken, göğün mavisi insanın gözlerinin içine bakarken duygulanmamak olur mu? Neler, neler var istediğim.

Bütün gün karşımda bu asık suratlar, iç çekmeler, ahlayıp oflamalar. Bizi bir gören olsa cehennem hayatı yaşıyoruz sanacak. İşin gerçeği şu: Her şey insanın kendi durumunu alış tarzına bağlı. Burda örnek olacak kim-

se yok. Oysa herkes canının sıkıntısını alt etmeye bakmalı. Tanrının günü "Ah, şu harp bitse!"den başka laf çıkmıyor ağızlarından.

İşim gücüm, umudum, sevgim, yürekliliğim, başımı suyun yüzünde tutmama el veriyor, onun için de yakınıp durmuyorum.

Bilmem neden, Kits, bugün bir hoşluk var üstümde. Burda her şey öylesine karman çorman, her şey birbirinden öylesine kopmuş halde ki korkarım benim bu deli saçmalarımla ilgilenen kimse çıkmayacak ilerde.

Bu deli saçmalarına "Şaşkın Ördeğin İtirafları" filan diye bir ad takmazlarsa çok iyi! Benim hatıra defteri, Mösyü Bolkenstein ile Gerbraldy'nin pek işine yaramayacak olsa gerek!

Dostun Anne

15 Nisan, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

"Her gün bir bela; yetti artık!" dememizin zamanı geldi galiba. Son ne oldu biliyor musun? Peter geceleri içerden sürgülenen ön kapının sürgüsünü açmayı unutmuş, öbür kapının kilidi de bozuk. Bu yüzden Kraler ile adamları eve girememişler, komşulara başvurmuşlar, mutfak penceresini açıp binaya arkadan girmek zorunda kalmışlar. Kraler haklı olarak pek kızmış.

Peter'in nasıl üzüldüğünü tahmin edersin. Yemekte annem bir şey için değil, Peter üzüldü diye tasalandığını söyleyince çocukcağız nerdeyse ağlamaya başlayacaktı. Sadece o değil, hepimiz suçluyuz bu işte, her gün sür-

güyü çektin mi diye sorarlardı, bugün onlar da sormayı unuttuydu.

Fırsat düşerse ben onun gönlünü alırım. Ona yardım etmeyi öyle istiyorum ki.

Dostun Anne

16 Nisan, 1944
Pazar sabahı, on bir suları

Sevgili Kitty,

Dünkü tarihi aklından çıkarma. Hayatımın en önemli günlerinden biri. Kızların hayatında ilk öpüştükleri gün dönüm noktasıdır, biliyorsun. Benim başıma geldi de bu... Artık Bram'ın sol yanağıma, Walker'in sağ yanağıma oturttuğu öpücüklerin pabucu dama atıldı.

Böyle birdenbire nasıl oldu bu iş anlatayım:

Dün akşam saat sekizde Peter ile divanın üstünde oturuyorduk, çok geçmeden elini belime attı. "Biraz bu tarafa gidelim," dedi, "başım dolaba dayanıyor." Benden yana geldi, ben de kolumu onun beline attım, iyice sokulduk, kolunu omzuma götürdü. Böyle oturduğumuz olmuştu ama hiç bu kadar yakınlaşmamıştık. Beni sıkı sıkı tutuyordu, sol omzum göğsüne dayanıyordu ama bununla bitmedi ki iş. Kalbim küt küt atmaya başladı. Başım omzuna dayanıncaya kadar beni kendine çekti. Beş dakika öylece oturduk, tam doğrulacaktım, başımı ellerinin arasına aldı, yeniden göğsüne çekti. Biraz daha durduk öyle. İçim bir tuhaf oluyordu, sevinç içindeydim. Yanaklarımı okşadı, tuhaf tuhaf kolumu sıvazladı, buklelerimle oynadı, başlarımız dokunuyordu birbirine. Kitty, o anda neler duyduğumu anlatamam sana, uçuyordum adeta, onun da benden farklı olduğunu sanmıyorum.

Sekiz buçukta kalktık, Peter evi dolaşırken gürültü çıkmasın diye lastik papuçlarını giydi. O ara ben de yanında duruyordum. Bilmem nasıl oldu, aşağıya inmeden önce beni öptü, saçlarımın arasından yan yanağıma, yan kulağıma rastladı öpücük. Gözüm kapalı, aşağıya koştum. Merak içindeyim, acaba bugün ne olacak?

Dostun Anne

17 Nisan, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Acaba annemle babam bir divan üstüne oturup bir erkeği öpmemi iyi gözle görürler mi? O on yedisinde, ben daha on dördümdeyim. Sanmam, iyi yaptın diyeceklerini. Olsun, ben kendi kendimi idare ederim. Onun kolları arasına yatıp hayal kurmak öyle güzel, öyle huzur verici bir şey ki, yanağını yanağımda hissetmek insanın içini ürpertiyor, beni bekleyen birinin olduğunu bilmek öyle hoş bir şey ki. Ama işin bir de kocaman "ama"sı var. Ya Peter daha ileri gitmek isterse? Söz verdi, verdi ama, güvenilmez ki, ne de olsa erkek çocuğu!

Biliyorum, genç yaşta başladım bu işlere, daha on beşimde bile yokum, kendi başıma buyruk hareket ediyorum. Başkalarının bunu anlaması kolay değil. Biliyorum, Margot nişanlanma, evlenme lafı edilmeden taş çatlasa kimseyle öpüşmez. Oysa bizim böyle şeyler düşündüğümüz yok. Eminim babamla evlenmeden annemin eline kimsenin eli dokunmamıştır. Peter'in kolları arasında yatıp göğsü göğsümde, başım omuzlarında, sar-

maş dolaş saatlerce durduğumuzu bilseler, kız arkadaşlarım ne derdi acaba?

"Rezalet, çok ayıp, Anne" diye bağrışırlardı. Ama ben bunda ayıp bir şey görmüyorum. Şuracıkta kapalı kalmışız, korku, tasa içinde dünyadan kopmuşuz. Hele son zamanlarda... Birbirimizi seviyoruz madem, niye ayrı duracakmışız? Niye yaşımız olgunlaşıncaya kadar bekleyeceğiz? Ne zorumuza, değil mi?

Ben kendi kendimi idare sorumluluğunu üzerime aldım. O da zaten beni üzmek istemez. Madem ikimiz de bu işten göneniyoruz, niye gönlümün sesine uymayayım? Gene de Kitty, görüyorsun, kesin kararımı vermiş değilim. Böyle sinsi iş görmek insanın onuruna dokunuyor. Ne dersin, anneme söyleyim mi olup biteni? Sırrımızı üçüncü biriyle paylaşmalı mıyız? İşin güzelliği gidecek ama içim rahatlayacak. Onunla konuşayım bir kere de...

Onunla konuşmak istediğim bir sürü şey var. Habire kucaklaşmanın manası da yok. Birbirimize düşüncelerimizi açmakla hem güvenimizi, inancımızı geliştirir hem de daha iyi anlaşırız. İkimizin de hayrına bu.

Dostun Anne

18 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

İşler yolunda. Babam demin hem Rusya'da hem de İtalya'da Mayısın yirmisinden önce geniş çapta harekâtın başlayacağını söyledi. Ona göre Batıda yakında bir şeyler dönecek. Burdan kurtulacağımıza gitgide inanamaz oluyorum.

Peter ile dün akşam, on gündür geri bıraktığımız konuyu konuştuk. Kızların durumunu açıkladım, en olmadık şeyleri bile açıkça anlattım ona. Sonunda öpüştük, bu sefer tam ağzımın kenarına rastladı öpücük, içim gitti.

Hatıra defterini bir ara yukarı çıkarsam mı acaba? İşlerin daha bir derinine gitmek daha mı iyi olacak dersin? Tanrı'nın günü kucaklaşmadan bir şey çıkacağı yok. Onun da ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum.

O sıkıcı, sürüncemede kalmış kıştan sonra dört başı mamur bir bahar başladı. Nisan şahane, ne fazla soğuk ne fazla sıcak, tam karar; arada bir yağmur düşüyor, bahar sağanağı tam. Kestane ağacımız yapraklandı, tek tük bahar da açtı.

Elli, Cumartesi günü ne getirdi, biliyor musun? Üç demet nergis, bir demet de sümbül. Sümbüller benim için.

Biraz cebir çalışmak gerekiyor. Hoşça kal Kitty.

Dostun Anne

19 Nisan, 1944
Çarşamba

Canımın içi,

Dünyada bir açık pencere önünde oturup tabiatı seyretmekten, kuşların ötüşünü dinlemekten, yanaklarında güneşin sıcaklığını duymaktan, sevgilisiyle kucak kucağa oturmaktan daha güzel bir şey olabilir mi? Onun kollarını belimde hissetmek, öylece susmak, öyle huzur verici bir şey ki. Yaptığımız kötü bir şey değil, biliyorum. Yoksa bu kadar mutlu olabilir miyim?

Dostun Anne

21 Nisan, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Dün ikindileyin, yataktaydım boğazım ağrıyordu. Sıkıldım bütün gün yatakta yatmaktan, ateşim de yoktu, bugün kalktım ayağa. Prenses Elizabeth'in 18'inci doğum günü. BBC kral ailesinden çocuklar için adet olmasına rağmen daha erken ilan edilmeyeceğini söyledi. Prenses hangi yakışıklı prensle evlenecek diye kafa yorup duruyoruz, ona göre birisini bulamadık daha. Belki de kardeşi Prenses Margaret Rose, bir gün Belçika kralının oğlu Prens Baudouin ile evlenir.

Terslikler üst üste geliyor. Dış kapı pekiştirildikten hemen sonra mağazanın adamı çıktı ortaya gene. Patates yemeğini belki de o çaldı. Şimdi suçu Elli'ye yüklemeye çalışıyor. Gizli Bölme halkı ateş püskürüyor. Elli de öfkeden hop oturup hop kalkıyor.

Gazetelerden birine hikâyelerimden birini göndermeyi kuruyorum, takma adla tabii, bakalım basacaklar mı?

Hoşça kal, canımın içi.

Dostun Anne

25 Nisan, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Dussel on gündür Van Daan'a dargın, hırsızlık olayından bu yana alınan güvenlik tedbirleri beyin rahatını kaçırdı; sırf ondan. Van Daan beyefendinin yüzüne karşı bağırmış.

"Burda her şey ters gidiyor," dedi bana; "babanla bir konuşayım, bakayım." Sözde, Cumartesi ile Pazar öğleden sonraları aşağıdaki büroda oturmayacaktı artık ama bildiğini yapıyor gene. Daan öfke içinde, babam onunla konuşmaya aşağı indi. Tabii bir sürü bahane sıralamış ama sökmemiş bu sefer. Babam kırılmış, pek konuşmuyor Dussel'le. Niye kırıldı babam, bilmiyoruz, kim bilir ne söyledi?

"Kâşif" adlı güzel bir hikâye yazdım, üç kişiye okudum, üçü de beğendi.

Dostun Anne

27 Nisan, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bayan Van Daan'ın heyheyleri üstündeydi bugün. Yandı, yakıldı, üşüyormuş, ilaçsız kalmış, sümkürmekten burnu yara olmuş. Niye güneş çıkmıyormuş, niye çıkarma yapılmamış hâlâ? Pencereden dışarı bakamıyorlarmış falan filan... Çanak tuttu artık, biz de bir hayli alay ettik. Bu ara Göttingen Üniversitesi'nde bir profesörün İmparator Beşinci Charles üzerine yazdığı bir kitabı okuyorum. Adam kırk yıl çalışmış bu kitabı yazmak için. Beş gündür elli yaprak okuyabildim, daha fazla okunmuyor. Kitap 598 yaprak. Düşün, ne kadar sürecek bu kitabı bitirmek, ikinci cildi de var. İlgi çekici kitap ama.

Bir öğrenci bir gün içinde neler neler öğrenmiyor. Beni al mesela; Nelson'un son savaşı üstüne yazılmış bir yazıyı Hollandacadan İngilizceye çevirdim. Sonra da Bü-

yük Petro'nun Norveç'e karşı giriştiği seferi inceledim. (1700-1721) 12'nci Charles*, Xavauz Augustas, Stalislaws, Leczinsky, Mazeppa, Von Görz, Brandenburg, Pomerama, Danimarka, hepsi işin içine karışıyor, bir o kadar da tarih.

Bu yetmiyormuş gibi Brezilya'yı ele aldım, Bahia tütünü, kahve bolluğu, Rio de Janeiro, Pemembuco, Sao Paulo'nun bir buçuk milyonluk nüfusu, Amazon nehri üstüne bilgi edindim. Zenciler, Mullatolar, Mestizoların nasıl insanlar olduğunu, yüzde ellisinin okuma yazma bilmediğini, sıtmadan kırıldıklarını öğrendim. Daha vaktim kaldığı için de kaşla göz arasında bir ailenin şeceresini çıkardım: Jan the Elder, Willelm Lodewijk, Ernst Casimir, Hendrik Casimir, Margretta Fransiska'ya kadar çıkıyor (1943'de Ottowa'da doğmuş).

Saat on iki. Tavan arasında çalışma programına biraz da kilise tarihi okuyarak devam ettim. Başım da şişti ama. Saat bir.

İkide zavallı çocuk yeniden masabaşına çöktü. Bu sefer dar geniş burunlu maymunları inceledi. Kitty, hemen söyle bakalım, su aygırının kaç ayak parmağı vardır? Ardından Tevrat, Nuh, Nuh'un gemisi. Daha sonra Beşinci Charles. Peter ile de Thackeray'ın yazdığı *The Colonel*** adlı kitabı okuduk.

Soğuk algınlığı daha geçmedi; benden Margot'ya, anneme babama da bulaştı, inşallah Peter de tutulmaz! Bana "Benim Eldoradom," dedi, bir de öpücük istedi. Öyle şey mi olur! Tuhaf çocuk! İçim gidiyor ona.

Bugünlük bu kadar yeter. Hoşça kal.

Dostun Anne

---

* Türkçede yaygın adıyla Demirbaş Şarl.

** *Albay.*

28 Nisan, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Peter Vessel üstüne gördüğüm düşü hâlâ aklımdan çıkaramıyorum. Aklıma geldikçe yanağını yanağımda hissediyorum, içimi yıkayıp tertemiz eden duygu tazelenivеriyor.

Peter ile otururken de ara sıra aynı şeyleri duyduğum oluyordu ama dünkü gibi hiç olmamıştım. Gene divanın üstünde birbirimize sarılmış oturuyorduk, birdenbire her günkü Anne ortadan kayboluverdi, o alaycı, gözüpek kız gitti, yerine sevmekten başka bir şey istemeyen yufka yürekli kız geldi.

Ona sıkı sıkı sarılmış otururken bir coşkunluktur geldi üstüme, gözüm yaşarıverdi. İlk damla yakasına düştü, ikincisi burnumdan yuvarlanıp gene önüne damladı. Fark etti mi acaba? Bir şey söylemedi. O da benim duyduklarımı duyuyor mu acaba? Biliyor mu iki Anne olduğunu? Bu sorular cevapsız kalacak böyle.

Saat sekiz buçukta her zamanki gibi kalkıp pencerenin yanına gittim. Aşağıya inme vakti gelmişti. Hâlâ titremem geçmemişti. Hâlâ "İkinci Anne halim" üzerimdeydi. Yanıma geldi, kollarımı boynuna doladım, sol yanağını öptüm, tam öbür yanağına da öpücük kondurmak için başımı çevirdiğim sırada, dudaklarımız karşılaştı, dudak dudağa kaldık. Bir anda kaynaşıverdik adeta, bir daha, bir daha, ayrılamıyorduk birbirimizden. Peter öyle sevgiye muhtaç ki. Hayatında ilk defa olarak bir kız tanıyor, öğrendi artık, en sinir bozucu kızların bile bilinmeyen bir yanı olduğunu, onların da bir gönlü olduğunu, yalnız başına kalınca değiştiklerini gördü.

İlk defa olarak kendini koyverdi, gerçek benliğini gösterdi. Birbirimizi bulduk artık. Ben de onu tanımıyordum, ben de kimseye güvenemez, kimseyi arkadaş bellemezdim... Neler oldu bir anda!

Gene aynı soru kafamı kurcalıyor. Doğru mu bu yaptığım, böyle ateşli oluşum, Peter kadar istek dolu oluşum doğru mu? Bir kız kendini bu derece bırakmamalı mı yoksa? Bunun bir cevabı var, o da şu: O kadar bekledim, o kadar bekledim ki, öyle yalnızım ki tam kendime bir avuntu buldum, ona da karışmasınlar artık!

Sabahları bir şey yokmuş gibi davranıyoruz birbirimize, öğleden sonraları da hemen hemen öyle ama akşamları bütün çektiğimiz özlem öbür seferlerin tatlı anıları, mutluluğu yüzeye çıkıveriyor. Ben Peter'i düşünüyorum, o da beni. Her akşam son öpücükten sonra gözlerimi gözlerinden çekip alarak, fırlayıp kaçmak istiyorum, uzağa, uzağa bir başıma, karanlıklara.

Merdivenin son basamağında neyle karşılaşıyorum oysa? Bunun bir cevabı var, o da şu: O kadar bekledim, o kadar belli etmemem gerek. Kalbim hâlâ o sarsıntının altından kalkamadı. Dünkü olay öyle çabucak benimsenip alışılacak bir şey değil. O anlattığım Anne zaten kırk yılda bir ortaya çıkıyor, ortaya çıktı mı da hemen geriye itilmeye razı değil. Peter şimdiye kadar dokunulmadık tellerime dokundu. Beni eline aldı; serdi beni ortaya. Böyle bir sarsıntıdan sonra biraz dinlenmek; kendini toparlamak için bir ara nefes almak gerek.

Ah Peter, ne yaptın sen bana? Ne istiyorsun benden? Bu bizi nereye götürecek? Ah, şimdi anlıyorum Elli'yi. Aynı şey başıma gelince ona hak verir, kuşkularını kavrar oldum. Daha yaşlı olsaydım, o da benimle evlenme-

yi isteseydi ne cevap verirdim? Anne, namuslu ol! Evlenemezdim onunla, gene de ondan ayrılmak kim bilir ne güç gelirdi. Peter'in karakteri gelişmiş değil daha, cesareti, iradesi, gücü az. Aslında çocuk; benim gibi bir şey, sadece mutluluk, huzur arayan bir çocuk.

Ben sahi on dört yaşımdayım hâlâ. Saçma sapan bir öğrenci bozuntusu. O kadar görgüsüz müyüm sahi? O kadar da değil, kendi yaşımdakilere göre görgüm geniş, ben yaşta çocukların aklından bile geçirmedikleri şeyler geçti başımdan. Kendimden korkuyorum, bu özlem taşkınlığı beni atılganlığa, kendimi vaktinden önce vermeye sürüklüyor. Sonradan öbür erkek çocuklarla kendimi nasıl idare edeceğim? Öyle güç şey ki insanın gönlüyle aklı arasında bocalaması. Zamanı gelince ikisinden biri öbürüne söz geçirir, diyelim ama ne bileyim aklımın zamanında harekete geçip beni dizginleyeceğini?

Dostun Anne

2 Mayıs, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Cumartesi akşamı, Peter'e aramızda olup bitenlerden birazcık babama bahsedeyim mi diye sordum. Konuştuk ettik, sonunda babamın olup bitenden haberli olmasının doğru olacağı sonucuna vardı. Bundan da belli, namuslu çocuk. Aşağıya indiğimde babamla birlikte su getirmeye çıktık, merdiven başında sordum, dedim ki: "Baba, tahmin etmişsinizdir, Peter ile birlikteyken biz, birbirimizden uzak oturmuyoruz, doğru mu

bu yaptığımız?" Babam hemen karşılık vermedi, durdu, biraz sonra "yok," dedi; "ben bunda yanlış bir şey görmüyorum ama ihtiyatlı olman lazım Anne, öyle daracık bir yerde yaşıyorsun ki..." Yukarı çıktığımızda da bu yolda bir şeyler daha söyledi. Pazar sabahı beni yanına çağırdı, dedi ki: "Anne, dediklerini düşündüm taşındım. Pek doğru değil bu yaptığınız, aynı evde böyle. Ben sizi sadece arkadaş sanıyordum. Peter âşık mı sana?"

"Ne münasebet!" dedim.

"Biliyorsun ikinizin de halinden anladığımı ama kendini tutması gereken sensin. Yukarıya o kadar sık çıkma! Bu işlerde erkekler daha atak olurlar, kadınların onları dizginlemesi gerekir. Olağan şartlar içinde olsa o zaman mesele yok, başka arkadaşların olur, dışarı çıkar oynarsın, bir sürü oyalanacak şey bulursun ama burda öyle değil ki, iyice sıkı fıkı olduktan sonra uzaklaşmak istesen de elinden gelmeyecek, her dakika karşılaşıyorsunuz burda. Anne, aklım başına al, çok ciddiye alma bu işi!"

"Merak etme baba! Peter iyi, namuslu çocuk."

"Öyle ama etki altında kalabilir bir çocuk, hem kötüye hem iyiye kolayca çekilebilir. Onun hesabına temenni ederim ki iyi yanı üstün çıksın! Ne yapalım ama yaradılışı böyle, zayıf bir insan."

Biraz daha konuştuk, sonunda babamın Peter ile konuşmasını kararlaştırdık.

Pazar sabahı tavan arasında "Babanla konuştun mu, Anne?" diye sordu.

"Evet," dedim, "konuştum. Babam bu işe karşı değil, ama böyle sıkı fıkı olunca sonu kötü çıkabilir diyor."

"Ama biz söz vermedik mi kavga etmeyeceğiz diye?"

"Verdik, verdik ama babam durumun böyle olduğunu bilmiyormuş, sadece arkadaşlık ediyoruz sanıyormuş. Bundan sonra da arkadaşlık edebilir miyiz, ne dersin?"

"Bana göre hava hoş, ya sen?"

"Tabii. Babama sana güvendiğimi söyledim. Sana babama güvendiğim kadar güveniyorum Peter. Senin bu güvene layık olduğuna da eminim. Öylesin değil mi Peter, yanılmıyorum değil mi ben?"

"İnşallah!" (Utandı, kıpkırmızı oldu.)

"Sana güveniyorum Peter," diye tekrar ettim. "Senin iyi bir insan olduğuna, hayatta başarılı olacağına inanıyorum."

Bundan sonra başka şeylerden konuştuk. Neden sonra dedim ki: "Burdan çıktıktan sonra benimle ilgilenmeyeceğini de biliyorum."

Parlayıverdi. "Bunda hata ediyorsun Anne," dedi. "Her şey neyse ne ama hakkın yok benim için böyle şeyler düşünmeye!"

Tam o sıra aşağıdan çağırdılar beni.

Babam konuşmuş onunla. Bugün anlattı. "Baban bu arkadaşlığın er geç aşka döneceği sanısında," dedi. Ben de "Kendimizi tutmaya çalışırız," diye cevap verdim.

Babam akşamları sık sık yukarı çıkmamı istemiyor. Ama yanlış bir şey olacak bu. Sadece Peter ile birlikte olmaktan hoşlandığım için söylemiyorum bunu. Ona kendisine güvendiğimi söyledim. Güveniyorum da, ona güvendiğimi göstermek isterim, güvensizlikten böyle yukarı çıkmaktan cayarsam olur mu hiç?

Yok, gideceğim yukarı.

Bu arada Dussel faciası yatıştı. Cumartesi günü akşam yemeğinde kusursuz bir Hollandaca ile özür dile-

di. Van Daan akıllı uslu davrandı. Bu özür törenini bellemek için Dussel, en aşağı bir gün kafa patlatmıştır.

Pazar doğum günüydü, sakin geçti. 1919'dan kalma bir şişe şarap armağan ettik, Van Daan'lar da kesenin ağzını açtılar artık, bir şişe turşu, bir paket de tıraş bıçağı verdiler. Kraler bir kavanoz limon reçeli, Miep *Küçük Martin* adlı bir roman, Elli de bir saksı çiçek getirdi. O da bizlere birer yumurta ikram etti.

Dostun Anne

3 Mayıs, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

İlkin haftanın haberlerini vereyim. Politika haberlerine, tartışmalarına paydos edildi, yeni hiçbir şey yok. Yavaş yavaş benim de aklım ermeye başladı; çıkarma ergeç olacak. Rusların Avrupa'yı temizlemesine göz yumacak değiller a! Gene de hâlâ yerlerinde sayıyorlar.

Bay Koophuis her sabah büroya gelmeye başladı yeniden. Peter'in divanı için yeni somya bulmuş, işin marangozluğu Peter'e düştü, mırın kırın ediyor.

Boche'un ortadan kaybolduğunu söylemiş miydim sana? Sır oldu ortadan, geçen Perşembe gününden beri gören olmadı. Korkarım, kediler cennetine vardı galiba. Boche'u mideye indiren zat da yediklerini çoktan hazmetmiştir. Belki de ufacık bir kıza da bir kürk yelek düştü bu işten. Peter çok üzgün.

Cumartesiden beri yemek saatlerini değiştirdik, saat on iki buçukta öğle yemeği yiyoruz, böylece bir tas poriçle midemizi bastırıyoruz. Yemeklerden biri kaynamış oluyor arada. Sebze bulmak bir mesele. Bugün kayna-

mış, çürük kıvırcık salata vardı. Kıvırcık salata, ıspanak, kaynamış salata, hepsi bu. Bunların yanı sıra çürük patates yiyoruz, ne mönü, ne mönü!

Durmadan birbirimize "Niye bu doğuş kıyamet?" diye sorduğumuzu tahmin edeceksin. Barış içinde yaşamak dururken birbirinin gırtlağına sarılmak niye?

Yerinde bir soru ama kimse şimdiye kadar kestirme bir karşılık bulamadı. Koca koca uçaklar, bir patlayışta mahalleleri yerle bir eden bombalar yapıyorsunuz, öyleyse bir yandan da hazır evler üreten fabrikalar kurmak niye? Her gün harp için milyonlarca lira harcanıyor, öbür yanda sağlık işleri, sanat çalışmaları, yoksullara yardım için kuruş ayrılmıyor.

Dünyanın başka ülkelerinde artan yiyecek maddeleri çürüyüp dururken biz niye burda açlıktan ölüyoruz? Niye insanlar böylesine çılgın?

Harpten sorumlu olan sadece politikacılar, kapitalistler değil. Büyüklerin yanında küçük insanlar da suçlu bu işte. Öyle olmasaydı uluslar çoktan ayaklanırlardı. İnsanlarda bir yakıp yıkma hırsı, öldürme, yağma etme isteği olacak içlerinde, bütün insanlık tepeden tırnağa değişmedikçe harpler sürüp gidecek, her şey baştan dikilecek, sulanacak, sonra da bir patırtı kopacak, her şey dümdüz olacak, çiz baştan...

Kötümserliğim tutuyor bazı zaman ama umudumu yitirmiyorum. Burda saklanışımı romantik, ilgi çekici bir serüven gözüyle görüyorum. Hatıra defterimde bütün yoksunluklarımızı alaya vuruyorum. Öbür kızlardan başka bir hayat sürmeyi aklıma koydum, büyüyünce de ev kadını olmayacağım. Hayata atılışım baştan tuhaf gitti, onun için de en tehlikeli anların bile gülünç yanlarını görebiliyorum.

Gencim, bilmediğim ne yeteneklerim var kim bilir. Gencim, güçlüyüm, büyük bir serüven yaşıyorum. Böyle bir olay dizisinin içinde mırın kırın etmeden günümü gün etmeye bakıyorum. Her gün biraz daha geliştiğimi seziyorum, kurtuluş günü yaklaşıyor, tabiat güzel, çevremdeki insanlar iyi, yaşadığım serüven ilgi çekici. Öyleyse neden umutsuz olacakmışım?

Dostun Anne

5 Mayıs, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Babam hoşnut değil benden, Pazar günkü konuşmamızdan sonra yukarı çıkmaktan toptan cayacağımı sanmış. "Cilveleşme" istemiyormuş. Bu lafı işitince tüylerim diken diken oluyor. Hani bu laf hiç açılmayacaktı, açıldı bir kere, niye işin tadını kaçırıyor böyle? Bugün konuşacağım onunla. Margot öğüt verdi. Dinle bak şimdi, babama şöyle diyeceğim:

"Baba, sanırım benim sana bir açıklama yapmamı bekliyorsun. Onun için geldim yanına. Benim daha çekingen olmamı istediğin için hayal kırıklığına uğradın, on dört yaşında bir kız çocuğu gibi hareket etmemi istiyorsun. İşte burda yanlışsın."

"Buraya geleliberi, yani 1942 Haziran'ından bir iki hafta öncesine kadar çekmediğim kalmadı. Geceleri nasıl kendi kendime ağladığımı, kendimi nasıl yalnız, umutsuz hissettiğimi bilseydin o zaman niye yukarı çıktığımı anlardın..."

"Annemin ya da başka birinin desteği, denetlemesi olmaksızın kendi kendimi idare edecek çağa geldim. Bu kaşla göz arasında olmadı, bu bağımsızlık katına erişinceye kadar acı çektim, gözyaşı döktüm. Bana gülebilirsiniz, beni alaya alabilirsiniz ama durum bu. Kendi başıma bir birey belliyorum kendimi, kendimi hiçbirinize karşı sorumlu bellemiyorum. Bütün bunları saman altından su yürütüyorum sanmayın diye açık açık anlatıyorum. Yoksa kimseye hesap vermekle görevli olduğum kanısında değilim."

"Ben zorluklar içinde kıvranırken hepiniz görmezlikten geldiniz, kulaklarınızı tıkadınız, bana elinizi uzatmadınız. Tersine başıma buyruk davranıyorum diye boyuna azar işittim sizden. Deli dolu davranışım hep içimden doğru gelen sesi susturmak içindi. Bir buçuk yıl kendimle oynadım, gene de ağzımı açıp bir şey söylemedim, ipin ucunu kaçırmadım. Şimdi savaş sona erdi, kazandım davayı. Gövdece, usça bağımsızım artık. Artık anneme de ihtiyacım kalmadı, bu didinme, çatışma beni olgunlaştırdı."

"Madem üstün geldim, altta kalmadım, şimdi de kendi bildiğimce hareket etmeye hak kazandım sanısındayım. Bundan böyle doğru bildiğim yolda yürümek istiyorum. Beni on dört yaşında bir çocuk gözüyle görmeniz doğru olmaz, çünkü bu savaş beni yaşlandırdı, olgunlaştırdı. Pişman değilim bundan. Yalnız kendi bildiğimce yaşamak istiyorum artık. Beni yukarı gitmemeye kandıracağınızı aklınıza getirmeyin, ya yasak edersiniz ya da bana güvenirsiniz, o zaman da beni rahat bırakmanızı isteyeceğim."

Dostun Anne

6 Mayıs, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün sana anlattıklarımı bir kâğıda yazıp akşam yemeğinden önce babamın cebine gizliden koydum. Margot'ya bakılırsa mektubu okuduktan sonra uzun zaman kendine gelememiş. Ben yukarıda bulaşıkları yıkıyordum. Zavallı Pim, biliyordum işin sonunun böyle olacağını. Öyle duygulu insan ki babam. Hemen Peter'e bu işten kimseye bahsetmemesini tembihledim. Pim de bir daha bu işi açmadı. Ne olacak bakalım.

Her şeyler eskisi gibi. Dışardan gelenler alışveriş durumunu, fiyatların artışını anlattıkça parmağımız ağzımızda kalıyor. Yarım pound çay 350 florin, bir pound kahve 80 florin, tereyağ pound başına 35 florin, yumurtanın tanesi 1,45 florine. Bir avuç Bulgar tütünü için 14 florin istiyorlar. Herkes karaborsadan alışveriş ediyor, bakkal çırakları iş üstünde. Bakkalın çırağı, ufacık bir çilesi 0,9 florine ipek bulmuş bir yerden, sütçü gizli vesika defterleri satıyor, cenaze levazımatçısı peynir karaborsasına vermiş kendini. Tanrı'nın günü soygunculuk, hırsızlık, yol kesme, adam öldürme olayları. Polis, bekçi demiyor herkes katılıyor bu kirli işlere. Ne yapsınlar, onlar da yaşayacak! Kimsenin gündeliği, aylığı artırılmadığına göre bu pahalılıkta çalmaktan başka çıkar yol yok. Polis kaybolduğu bildirilen on beş, on altı yaşında kızları araya araya bir hal oluyor.

Dostun Anne

7 Mayıs, 1944
Pazar sabahı

Sevgili Kitty,

Dün öğleden sonra babamla uzun uzun konuştuk, ben iki gözüm iki çeşme ağlamaya başladım, o da ağladı ardımdan. Ne dedi bana biliyor musun Kitty: "Ömrümde bir sürü mektup aldım, hiçbiri bunun kadar acı gelmedi bana. Sen ki annenden babandan bu kadar sevgi gördün, yardım, iyilik gördün, şimdi nasıl olur da onlara karşı sorumluluk duymadığını söyleyebilirsin? Kendini bir başına görüp, haksızlığa uğradığını sanabilirsin ama bize karşı haksızlık ediyorsun. Belki bunları söylemek istemedin ama yazdıkların da ortada. Yok Anne, haksızlık etmişsin bize."

Çok kötü ettim, hayatta yaptığım en büyük hata bu oldu. Gözyaşlarım, çektiğim sıkıntıları silah olarak kullanıp kendimi büyümüş göstermek, daha çok saygı görmek için kalkıştım bu işe. Anladık, çile çektim ama üzerime titreyen, benden hiçbir şey esirgemeyen Pim'i kınamak ayıp şey, bayağı şey...

Yukarlardan bir daha böyle aşağıya inişim iyi oldu, gururum hırpalandı biraz, yoksa gene burnum pek havalardaydı. Hani ne yapsam doğruymuş, her zaman haklıymışım gibi... Beni seven birini böyle üzmek insanlığa yakışır şey değil.

Babamın beni affedişi de büsbütün utandırdı. Mektubu yakacak! Aramızda hiçbir şey olmamış gibi davranıyor bana. Yok Anne, daha bir sürü şey var öğrenmen gereken, başkalarını hor görüp onu bunu kınamaya gelinceye kadar, senin adam olman için kırk fırın ekmek yemen gerek.

Çok çile çektim ama bu yaşta herkes böyle. Bir sürü maskaralık ettim, palyaço yerine koydum kendimi ama şuurlu değildim ki. Yalnız hissettim kendimi ama umutsuzluğa da kapılmadım hiç. Kendimden utanmam gerek, utanıyorum da.

Olan oldu bir kere, bundan sonra aynı hatayı işlememeye bakmaktan başka çare yok. Baştan başlayacağım her şeye, daha kolay olacak, Peter var yanımda nasıl olsa. Onun desteğiyle her şeyin hakkından gelirim.

Yalnız değilim artık, beni seviyor, ben de onu seviyorum. Kitaplarım var, hikâye defterim var, hatıra defterim var. Çok çirkin değilim, ahmak da değilim, güler yüzlüyüm, iyi insan olmak istiyorum.

Evet Anne, mektubunun çok sert, haksız olduğunu anladın! Böyle bir mektubu marifetmiş gibi utanmadan hatıra defterine de yazdın! Babamı örnek tutacağım kendime, düzeleceğim elbet.

Dostun Anne

8 Mayıs, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Bizim aileyi iyice anlatmış mıydım sana?

Anlatmadım galiba, yeri gelmişken anlatayım. Babamın ailesi çok zenginmiş. Babası kendi kendini yetiştirmiş, annesi ileri gelen bir aileden. Onun için babam kibar çocuklar gibi büyümüş, her hafta partiler, eğlenceler, güzel kızlar, şölenler, koca konaklar arasında geçmiş günleri.

Büyükbabamın ölümünden sonra olanca para Dünya Harbi sırasında, sonra da enflasyon patırtısında uçup gitmiş. Babam, senin anlayacağın el üstünde büyütülmüş bir insan. Dün sofrada hayatında ilk defa olarak tavayı ekmeğiyle sıyırmış meğer; hem anlattı hem güldü.

Annemin ailesi de zenginmiş, ikide bir ikiyüz kişilik nişan törenleri, balolar, şölenlerin hikâyesini dinleriz. Şimdi bize zengin demeye bin tanık ister. Harpten sonra işler düzelir belki.

Söyleyeyim sana, annem gibi, Margot gibi dört duvar arasında yaşamaya niyetim yok. Yılda bir Paris'e, Londra'ya gidip dil öğrenmek, sanat tarihi bellemek için bir iki ay oralarda kalmalı! Bir de Margot'yu düşün, Filistin'e gidip ebelik etmeyi kuruyor. Ben güzel güzel giysiler, ilgi çekici insanlar görmek istiyorum.

Dünya göreyim, çevremde canlılık olsun istiyorum. Önce de söyledim sana bunu. Hani biraz para tutsak hiç fena olmayacak.

Miep bu sabah gittiği bir nişan törenini anlattı bize. Gelin de damat da zengin ailedenmiş. Birinci sınıfmış her şey. Miep sofrayı anlattıkça bizim de ağzımızın suyu aktı. Sebze çorbası, içinde ufak köfteler, peynir, yumurtalı ordövr, füme et, çeşit çeşit kekler, pastalar, şaraplar, cıgaralar, hepsi karaborsadan. Miep on kadeh içmiş, sözde hiç içki sevmezdi. O böyle yaparsa, var kıyasla, kocası kim bilir ne kadar içti. Herkes çakır keyif olmuş. Nişanda iki de itfaiyeci varmış, nişanlıların resimlerini çekmişler. Miep gene de bizi aklından çıkarmamış, hani lazım olur bir gün diye adamların adreslerini almış.

O anlattıkça bizim ağzımız sulandı. Biz ki kahvaltıda iki kaşık poriçle midemizi bastırıyoruz. Tanrı'nın günü

yemeklerde yarı pişmiş ıspanakla çürük patatesten başka bir şey yemiyoruz, açlıktan uvunup duruyoruz, onlara imrenmeyelim de ne yapalım!

Miep o nişana bizi götürseydi alimallah ortada yiyecek bırakmazdık. Miep'in ağzının içine bakıyorduk, ömründe doğru dürüst yemek yememiş insanlara döndük...

Sonra da bunlar bir milyonerin torunları. Tuhaf yer şu dünya!

Dostun Anne

9 Mayıs, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

"Peri Ellen" hikâyesini bitirdim, temiz bir kâğıda da çektim. Görünüşü iyi ama babamın doğum gününde armağan etmeye değer mi? Bilmem ki; annemle Margot onun için şiir yazdılar.

Bay Kraler bu akşam geldi, firmanın satıcılığını yapan Bayan B.'nin öğlenleri büroda kalıp yemeğini orda yemek istediğini haber verdi. Düşün bir kere! Kimse yukarı gelemeyecek, patatesler getirilemeyecek, Elli yemeksiz kalacak, biz helaya gidemeyeceğiz, çıt çıkarmak yok. Ne tatsızlık değil mi! Onu baştan savmak için ne çareler düşünmedik ki. Van Daan, kahvesine uyku ilacı karıştırmayı öne sürdü. "Olmaz," dedi Koophuis; "Sefer tasını elinden bırakmıyor ki ilacı nasıl koyarız?" Bir kahkahadır koptu.

Hava da enfes, bir dışarı çıkabilsem!

Dostun Anne

11 Mayıs, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Bu ara elim pek dolu, tuhaf gelecek sana ama elimdeki işleri bitirmeye vakit bulamıyorum. Hele bir durumu anlatayım da... Yarına kadar *Galilei*'yi bitirmem gerek, kitaplığa geri verilecek, günü doldu. Gelecek hafta *Filistin Dörtyol Ağzında* ile *Galilei*'nin ikinci cildini okuyacağım. Dün *İmparator Beşinci Charles'ın Hayatı*'nın ilk bölümünü bitirdim. Bu kitaptan çıkardığım bütün diyagramları, soyağaçlarını düzene sokmam gerek. Sonra da çeşitli kitaplardan çıkarılmış üç yaprak yabancı kelimeyi temize çekip belleyeceğim. Üstelik film yıldızları koleksiyonum darmadağın, bir düzene sokmamın zamanı geldi. Gelgelelim bu iş gene birkaç gün alır. Prof. Anne de bugünlerde pek meşgul olduğuna göre yıldızlar düzene girmek için az daha beklemek zorunda.

Derken efendim Theseus, Oedipus, Orpheus, Jason, Hercules hep elime bakıyor, bir sürü bilgi var kafamda onlara dair ama öyle kopuk kopuk ki; onları da bir sıraya koymam gerek. Myron ile Phidias da beni bekliyor, bu karman çormanlık içinde mahvolmuşlardır. Ya yedi sene harpleri, hepsini birbirine karıştıracağım nerdeyse. Bende ne bellek var maşallah! Bu yaşta böyle olursam seksenimde artık sabahleyin ne yediğimi hatırlamaz hale gelirim.

Bak, bu arada Tevrat'ı da unuttuk. Şu Susanna ile ne zaman karşılaşacağız bakalım. Sodom ile Gomore'nın suçu neymiş, onu da öğrenemedik bir türlü. Öğrenecek o kadar çok şey var ki. Bu arada Lisolette'i de bir yana bıraktık.

Kitty, görüyorsun a, işim başımdan aşkın.

Bir diyeceğim daha var. Biliyorsun, ben gazeteci ya da ünlü bir yazar olmak istiyorum. Bu büyük işlere (ya da deliliğe) yöneliş bir gün gerçekleşecek mi? Aklımda şimdiden yazacağım kitaplar için konular beliriyor. Harpten sonra "Het Achtemus" adlı bir roman yazmaya karar verdim. Bakalım becerebilecek miyim; yalnız hatıra defterimin çok faydası olacak. Bundan başka bir sürü şey daha var tasarladığım. Yalnız biraz zaman geçmesi gerek, zihnimde daha bir aydınlığa kavuşsunlar hele, ondan sonra işlemesi daha kolay olur.

Dostun Anne

13 Mayıs, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün babamın doğum günüydü. Annemle babam evleneli on dokuz yıl olmuş. Temizleyici kadın aşağıya gelmedi. Güneş de veryansın etmiş ortalığa. At kestanesi bahar açtı, gövdesi yapraktan görünmüyor, geçen yılkinden güzel.

Babam Koophuis'den armağan olarak Linnaeus'un biyografisini aldı. Kraler tabiat üstüne bir kitap; Dussel Amsterdam adlı bir albüm; Van Daan içinde üç yumurta, bir şişe bira, bir kâse yoğurt, bir de yeşil kıravat bulunan süslü püslü bir kutu verdi. Benim güller Elli ile Miep'in verdiği karanfillerden daha iyi kokuyordu ama onların da görünüşü bir alem. Pim iyice şımartıldı. Elli tane ufak pasta geldi. Allah! Babam herkeslere ikram etti. Bir şenliktir gitti.

Dostun Anne

16 Mayıs, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Çoktandır sözünü etmedikti. Değişiklik olsun diye sana karı koca Van Daan'lar arasında geçen bir tartışmayı anlatıvereyim.

Bayan Van Daan: "Almanlar Atlantik Paktını iyice sağlam tuttular. İngilizleri önlemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Şu Almanlar da yaman adamlar!"

Bay Van Daan: "Yok, canım!"

Bayan Van Daan: "Öyle ya!"

Bay Van Daan: "Sence Almanlar sonunda harbi kazanacak değil mi?"

Bayan Van Daan: "Niye olmasın? Halep ordaysa arşın burda!"

Bay Van Daan: "Cevap vermeye artık tenezzül etmeyeceğim sana."

Bayan Van Daan: "Sen kendini tutamazsın ki. Benim dediğimin tersini söylemek senin merakın."

Bay Van Daan: "Affetmişsin sen onu! Bu kadar sustuğuma şükret sen!"

Bayan Van Daan: "Gene de çeneni tutamıyorsun. Hep senin dediğin doğru çıkacak değil mi? Keşke öyle olsa."

Bay Van Daan: "Ne zaman dediğim yanlış çıkmış ki?"

Bayan Van Daan: "Sevsinler! Hani çıkarma geçen yıl başlıyordu! Finler çoktan pes diyeceklerdi! İtalya'nın hesabı görüldü ama Ruslar Lemberg'i çoktan almış olacaklardı! Dediklerine bel bağlasak hapı yuttuk!"

Bay Van Daan (ayağa kalkarak): "Sen çeneni kapatsan fena olmayacak! Bir gün doğruyu mu söylüyo-

rum, yanlışı mı hemen anlarsın. Yalnız sen şimdilik susuver de! Dır dır dır dır! Yetti artık başımın etini yediğin!"

Birinci perdenin sonu.

Ben kendimi tutamayıp gülüyorum, Peter kahkaha atmamak için dudaklarını ısırıyor. Annem de kıkırdayıp duruyor. Şu büyükler de ne budala şeyler, biz gençlere öğüt vereceklerine kendilerine baksalar ya!

Dostun Anne

19 Mayıs, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Dün hoşluğum üzerimdeydi, keyifsizdim, (Hani benim için pek olağanüstü bir şey!) karnım ağrıyordu, canım sıkkın... Bugün daha iyiyim, karnım da acıktı ama fasulyeye kaşık atmasam daha iyi olacak.

Peter ile aramız pek iyi. Oğlancağız sevgiye benden daha muhtaçmış. Akşamları ayrılırken her öpüşüşümüzde kıpkırmızı kesiliyor. Bir daha bir daha! deyip duruyor. Yoksa Boche'un yerini mi tutuyorum? Olsun! O memnun ya, bana göre hava hoş.

Bütün kargaşadan sonra durumu bir hale yola soktum. Ama bu demek değil ki Peter'den soğudum. Bir tanem o benim. Gene de asıl benliğimi geri çektim. Kilidi zorlamak isterse bir daha, bu sefer çok uğraşması gerekecek.

Dostun Anne

20 Mayıs, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Dün akşam tavan arasından inip odaya girdiğimde bir de ne göreyim, o güzelim vazo yerlerde değil mi! Annem yerde dört ayak üstü, Margot da yerden kâğıt topluyor.

Hop etti içim. "Ne oldu?" dedim. Zarar ziyan nedir, sökmeye kalkıştım uzaktan. Soyağaçlarını sakladığım dosya, defterlerim, ders kitaplarım sırılsıklam olmuş. Oturup ağlayacaktım nerdeyse. Ne söylediğimi bilmiyordum, öylesine bozuldum. Margot sonradan anlattı, "Bir daha bunların yerini dolduramayız! Yazık oldu! Mahvettiniz beni!" deyip duruyormuşum. Tevekkeli değil ben mırın kırın ederken onlar gülmekten kırılıyorlardı.

Sonradan zarar ziyanın sandığım kadar büyük olmadığı anlaşıldı. Kâğıtları birer birer ayırıp tavan arasındaki çamaşır iplerine kurusun diye mandalladım. Görülecek şeydi! Düşün bir kere, iplerde Maria de Medici, yanında Beşinci Charles, az ötede William Orange, Marie Antoinette... Bay Van Daan "Sen milletleri birbirine katmışsın," deyip durdu. Kâğıtlarımı Peter'e emanet edip aşağıya indim.

Kitapları elden geçiren Margot'ya, "Hangileri bozulmuş?" diye sordum. "Cebir" deyince, bir koşu yanına vardım. Sevincim kursağımda kaldı, yazık, cebir kitabına bile bir şey olmamış. Keşke vazonun içine olduğu gibi düşeydi! Kitap da tamah edilecek bir şey olsa! Üstünde en azından yirmi kızın imzası var, benden önce kullananların adları. Sarı, buruşuk, yırtık pırtık. Bir gün kafam kızacak, parça parça edeceğim musibeti!

Dostun Anne

22 Mayıs, 1944
Pazar

Sevgili Kitty,

Mayısın yirmisinde babam Bayan Van Daan ile tutuştuğu bahiste beş kâse yoğurt kaybetti. Çıkarma da başlamadı. Bütün Hollanda, ne Hollanda'sı, bütün Batı Avrupa gece gündüz çıkarmadan konuşuyor; tartışanlar, bahis tutuşanlar gırla gidiyor... Herkesin umudu çıkarmada.

Merak gitgide kızışıyor. Bu, demek değil ki iyi bellediğimiz Hollandalıların hepsi İngilizlere inanıyor. İngilizlerin blöfünü ustaca bir taktik gözüyle görüyor. Halk palavra, blöf değil, iş istiyor, yiğitçe işler bekliyor. Gelgelelim kimsenin burnunun ötesini gördüğü yok, unutuyorlar ki İngilizler de her şeyden önce kendi yurtları için dövüşüyorlar. Oysa bizimkiler Hollanda'yı kurtarmanın İngilizler için ilk ağızda düşünülmesi gereken bir ödev olduğunu aklına koymuş. İngilizleri ona göre yargılıyorlar.

İngilizlerin bize karşı sorumluluğu nerden ileri geliyor, işin o yanını düşündüğümüz yok. Böyle zorla bekledikleri yardımı hak etmek için Hollandalılar ne yaptılar ki? Hollandalılar İngilizleri kınamakla fena ediyorlar. Sanki bu bakımdan işgal altında olmayan öbür ülkeler de suçlu! İngilizlerin bizden özür dileyeceklerini sanıyorsak aldanıyoruz. Hadi Almanya silahlanırken uyuyordunuz diye kınamaya kalksak bile, ya Almanlara komşu ülkeler pek mi uyanıktı? Devekuşu politikasıyla bir yere varamayız. İngilizler ve bütün dünya bunu anladığı içindir ki bugün hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyorlar.

Öbür yandan hiçbir ülkenin evlatlarını yok yere kurban etmeyeceğini de akla getirmek gerek, başka bir ulusun çıkarı için kendini hırpalatacak enayi nerde? İngilizlerin de böyle bir saflık etmeyeceğini görmek için dâhi olmak şart değil. Çıkarma, kurtuluş, özgürlük günü gelecek elbet ama bugünü İngilizler, Amerikalılar kestirecek, işgal altındaki ülkeler değil.

Yahudilere karşı birçok kimselerin yeniden tutumunu değiştirmiş olduğu kulağımıza geldi, çok üzüldük. Hiç umulmadık çevrelerde Yahudi düşmanlığı başladığı söyleniyor. Çok dokundu bize bu. Yahudilere karşı beliren bu düşmanlığın sebebi akla yakın, mazur görülebilir ama iyi bir şey olmadığı ortada. Hıristiyanlar Yahudileri Almanlara sır kaptırmakla, kendilerine yardım edenleri ele vermekle, bu yüzden birçok insanın başını yemekle kınıyorlar.

Doğru. Doğru ama her şeye böyle tek taraflı bakmamak gerek. Bizim yerimizde Hıristiyanlar olsaydı sanki başka türlü mü hareket edeceklerdi? Almanlar ellerine geçirdiklerini söyletecek ne çarelere başvuruyorlar, ister Hıristiyan ister Yahudi olsun, bir insan onların eline düştü mü konuşmadan edemiyor. Herkes bu işkencelere dayanmanın olmayacak bir şey olduğunu biliyor. Niye öyleyse Yahudilerden böyle olmadık bir direnme bekliyorlar?

İnsanın bunları işitince, bu uzun harp çilesini niye çekiyoruz öyleyse diyeceği geliyor. Herkes özgürlük için, gerçek için, doğruluk için dövüştüğünü söylüyor. Daha savaş sona ermeden anlaşmazlıklar patlak verecek, Yahudiler gene ayrı tutulacak olduktan sonra bunca çile ne için? O kahrolasıca atasözünü haklı çıkaracaktık madem, niye bunca gürültü? "Hıristiyan ne yapsa göz yumulur, Yahudinin yaptığı yüzüne vurulur."

Doğrusunu istersen, Hollandalılar gibi dürüst, iyi insanlar nasıl oluyor da bizim gibi ezilmiş, çiğnenmiş bir halkı böyle yargılarlar, anlayamıyorum.

Bir avuntum var, o da bu Yahudi düşmanlığının geçici olması. Elbet Hollanda halkı bu sakat yoldan ayrılmasını bilecek, sağduyunun çağrısına uyacaktır. Yahudi düşmanlığı haksız bir şey çünkü.

Ya bu gözdağı gerçekleşir de burda kalan bir avuç Yahudi Hollanda'dan atılırsa? Gene çantaları sırtlayıp yollara düşmek, bizi kucağına basmış, şimdi de yüz çeviren bu güzelim ülkeyi geride bırakıp yeni bir yıkıma göğüs germemiz gerekecek.

Hollanda'yı seviyorum, anayurt nedir bilmemiş bir Yahudi çocuğu olarak Hollanda'yı benimsedim, onu anayurdum yerine koydum. Gerçekten böyle olur inşallah!

Dostun Anne

25 Mayıs, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Her gün bir söylenti çıkıyor. Bu sabah manavı evinde iki Yahudi sakladığı için içeri atmışlar. Yakalanan Yahudilere mi, manavcağıza mı acırsın, biz de şaşırdık.

Dünya tersine döndü, iyi insanlar toplama kamplarını, cezaevlerini, daracık hücreleri boylaya dursun, geride kalan süprüntüler ortalığı haraca kesiyor. Kimi karaborsa bahanesiyle, kimi de Yahudilerle savaşçılara yardım ettiği için temizlene temizlene insana benzer kimse kalmayacak ortada. Nazilerden olmadıkça her an tehlikedesin.

Manavın yakalanışı kötü oldu bizim için. Kim getirecek şimdi patatesleri? Ne yapalım biz de tayını kısmak zorunda kalacağız. Sanki yediğimiz pek boldu da! Annem kahvaltıyı toptan kaldırıp öğlenleri poriçle ekmek, akşamları da kızarmış patatesle idare etmeyi öne sürüyor. Haftada bir iki kere de sebze. Düpedüz aç kalacağız ama, yakalanmaktansa...

Dostun Anne

26 Mayıs, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Vakit buldum sonunda, masamın başına geçip bir iki satır yazacak meydan buldum.

Bir sıkıntı var üstümde, aylardır hiç böyle olmamıştım, hırsızlık olayından sonra bile böyle kırık dökük değildim. Bir yanda manav, Tanrı'nın günü tartışılan Yahudi meselesi, çıkarmanın gecikmesi, gıdasızlık, bıkkınlık, sıkıntı, Peter'e karşı duyduğum hayal kırıklığı; bir yanda da Elli'nin nişanı, Pentakost* toplantısı, çiçekler, Kraler'in doğum günü, kekler, kabareler, filmler, konserler üstüne haberler... Aradaki bu uçurum hiç kapanmıyor. Bir gün gülüyor, durumun gülünç yanını görüyoruz, ertesi günü korku çöküyor üstümüze yeniden. Miep ile Kraler en ağır yükü omuzluyor. Her iş Miep'in omzunda, Kraler de yüklendiği sorumluluğun altında eziliyor adeta, sinir bozukluğundan, gün oluyor, ağzını bıçak açmıyor. Koophuis ile Elli de bize göz kulak oluyorlar ama onlar gene kendilerine vakit ayırabiliyorlar. Onların da derdi başından aşkın. Koophuis midesinden çekiyor. Elli'nin nişanlısından sıkıntısı. Arada bir

* Hamsin Yortusu.

şuraya buraya eğlenmeye gidiyorlar da zavallı kız azıcık nefes alabiliyor. Diyeceğim, onlar için arada bir korku perdesinin kalktığı oluyor, bizim için öyle mi ya! İki yıldır burda, rahat bir nefes alamadık.

Borular gene tıkandı, su akıtmaca yok ya da damla damla kullanabileceğiz. Helaya gittik mi süpürgeyi de birlikte götürüyoruz, kirli sular da tenekeye depo ediliyor. Bugünlük idare edebiliriz ama tıkanıklık musluk-çunun hakkından gelemeyeceği gibi olursa belediyeden adam gelsin diye Salıya kadar bekle dur!

Miep bize frenküzümü keki getirdi, bebek biçimi, üstünde de "Mutlu Pentakostlar" yazılı. Alay mı ediyor bizimle ne! Mutluluk kim, biz kim? Manavın başına gelenler midemizi bulandırdı. Ya Gizli Bölme'yi de polis basarsa? Manavın evine zorla girmişler çünkü. Bizim başımıza da böyle bir şey gelirse? Ne mi yaparız? Yazmayayım en iyisi... Ama aklımdan da çıkmıyor ki bu kötü şeyler. Alt ettiğimi sandığım korkular tazelendi.

Bu akşam saat sekizde aşağıya helaya yalnız inmek zorunda kaldım. Herkes radyonun başındaydı, in cin top oynuyordu koca evde. Korkumu bastırmak istedim, elimden gelmedi. Yukarıdan gelen boğuk boğuk sesler bir yana, korna gürültüleri de insanın yüreğini öyle bir oynatıyor ki. Döndüm bir koşu yukarı.

Düşünüyorum da buraya saklanmasaydık daha mı iyi olacaktı acaba? Hiç değilse çoktan öbür dünyayı boylamıştık, bunca çileyi çekmezdik boşuna. Sonra bir sürü insanı da böyle tehlikeye atmamış olurduk. Ama insan bu düşünceleri hemen siliveriyor aklından. Neden mi, hayata bağlıyız da ondan. Tabiatın sesini unutmadık. Umut, umut, her şeyin başında umut. Ne olacaksa olsa, bu tedirginlik, merak bizi kahrediyor.

Dostun Anne

31 Mayıs, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

Birkaç gündür havalar çok sıcak gidiyor. Salı günü elimin terlemesinden dolmakalemi tutamaz oldum. Ondan yazamadım sana. Borular Cumartesi günü tamir edildi. Bay Koophuis akşam üzeri bize geldi. Corry üstüne anlattı da anlattı. Jopie ile aynı hokey kulübüne devam ediyorlarmış.

Elli Pazar günü ortalığı kolaçan etmeye geldi, kahvaltıya da kaldı. Pazartesi günü Bay Van Santen gözcülük etti. Salı günü de pencereleri açabildik.

Hani böyle, sıcak, Pentakost hiç görmemiştir. Gizli Bölmede sıcaktan nefesimiz daralıyor. Sana bu sıcak günleri, ortaya atılan yakınmalardan birkaç örnek vererek anlatmaya çalışayım.

Cumartesi günü: Sabahtan "Ne güzel hava!" dedik bir ağızdan. Öğleden sonra pencereler kapandıktan sonra da, "Bu kadarı da fazla!" diye söylenmeye başladık.

Pazar: "Dayanılır gibi değil, bu sıcak. Tereyağlar eriyor, koca evde serin bir köşe bile kalmadı. Ekmekler kuruyor, süt kesiliyor, pencereleri de açmaca yok, herkes bayram ederken biz, zavallılar burda cehennem azabı çekiyoruz."

Pazartesi: "Ayaklarım ağrıyor, üstüme giyecek yazlık hiçbir şeyim yok. Bu havada bulaşık yıkayabilirsen yıka!" Bütün bunlar Bayan Van Daan'ın lafları. Sıcak yetmiyormuş gibi bir de bu dırıltıları dinlemek yok mu!

"Sıcaktan iler tutar yerim kalmadı, dökülüyorum, Allahtan bugün hafif bir serinlik çıktı. Güneş yine de tepemizde."

Dostun Anne

5 Haziran, 1944
Pazartesi

Sevgili Kitty,

Gizli Bölme'de taze taze sıkıntılar. Dussel ile Frank arasında hiç yoktan bir kavga çıktı. Tereyağ paylaşması yüzünden. Dussel sonunda çenesini kapattı. Bayan Van Daan ile kırıştırıyorlar, öpücükler, gülüşmeler. Dussel'in kadınlara özlemi artmaya başladı. Beşinci Ordu Roma'yı aldı. İki ordu da şehri yakıp yıkmadı, uçaklar da bomba atmadılar. Sebze, patates iyice kıtlaştı. Hava kötü. Fransız kıyıları üzerinde Pas De Calais'ye karşı ağır bombardıman sürüp gidiyor.

Dostun Anne

6 Haziran, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

"Düğün 'D' günü"* dedi İngiliz radyosu. "Çıkarma başladı."

İngilizler haberi bu sabah sekizde verdiler. Calais, Boulogne, Le Havre, Cherbourg bombardıman edildi. İşgal altındaki ülkelerin hayrına güvenlik tedbiri olarak kıyıdan 35 kilometre uzaklıkta bulunan ahaliye bombardımana hazırlıklı olmaları ihtar edildi. Aksilik çıkmazsa bir saat öncesinden uçakla bildiriler atılacak.

Alman haberlerine göre İngiliz paraşütçü birlikleri Fransız kıyılarına çıktılar; "İngiliz çıkarma birlikleri Alman bahriyesiyle savaş halinde," diyor BBC.

* Müttefik güçlerin Normandiya'ya asker çıkarması yaptığı gün.

Gizli Bölme'de kahvaltıda bu meseleyi görüştük. Acaba bu da iki yıl önce Dieppe'e yapılan deneme çıkarma gibi mi?

Saat onda Almanca, Hollandaca, Fransızca yapılan İngilizce yayınları: "Çıkarma başladı," diyor. Demek gerçek çıkarma! Saat on birdeki Almanca yayınında Başkomutan General Eisenhower'ın konuşması.

On ikide İngilizce haber yayını: "Bu 'D' günüdür." Eisenhower da Fransız halkına diyor ki: "Sıkı çarpışmalar olacak ama bundan sonra zafer günü gelecek. 1944 yılı zafer yılıdır. Talihiniz açık olsun."

İngilizce haberler, saat bir: "11.000 uçak uçuşta", birlikleri çıkarmakta, geri hatları bombardıman etmekteler. 4.000 çıkarma gemisi Cherbourg ile Le Havre arasında durmadan askerle malzeme çıkarmakta. İngiliz, Amerikan birlikleri kanlı çarpışmalara girişmiş bulunmaktalar. Belçika Başbakanı Gerbrandy'nin, Kral Haakon'un, De Gaulle'ün, İngiliz kralının, hepsinden önemlisi de Churchill'in konuşmaları radyodan verildi.

Gizli Bölme'de bir heyecan bir heyecan. Onca zamandır beklediğimiz, haylidir bir peri masalı haline gelen kurtuluş günü gerçekten yaklaşıyor mu? Ne olursa olsun umudumuz tazelendi, güçlendik, yüreklendik. Madem sıkıntıların sonu yaklaştı, çilemizi yanıp yakılmadan, yiğitçe sineye çekmesini bilmeliyiz. Dişimizi sıkıp oturmalıyız. Ses çıkartmak yok. Fransa, Rusya, İtalya, Almanya haykırabilir, sıkıntılarını dile getirebilir ama bizim buna hakkımız yok.

Kitty, çıkarmanın en güzel yanı, dostlarımızın yaklaştığını hissetmek. Bu korkunç Almanların elinde ne zamandır çekmediğimiz kalmadı, bıçakları yıllardır

gırtlağımıza dayalı, şimdi dostların yaklaştığını bilmek insana nasıl cesaret aşılıyor bilemezsin.

Bu sadece Yahudileri değil, Hollanda'yı, bütün Avrupa'yı ilgilendiren bir şey. Margot, "belki" diyor "Eylül'e, Ekim'e okula gidebilirim."

Altnot: Son haberleri sana günü gününe vereceğim.

Dostun Anne

9 Haziran, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Çıkarma üstüne gelen haberler enfes. Müttefikler Fransız kıyısında Bayeux adlı bir köyü almışlar, şimdi Caen dolayında çarpışıyorlar. Cherbourg yarımadasını çevirmek istedikleri meydanda. Her akşam harp muhabirleri cepheden haber veriyorlar. Ordunun karşılaştığı güçlükleri, askerlerin coşkunluğunu, yiğitliğini anlata anlata bitiremiyorlar. Ne hikâyeler, ne hikâyeler! İngiltere'ye getirilmiş olan yaralılar da mikrofonda konuştu. Havanın bozukluğuna rağmen uçaklar faaliyette. BBC Churchill'in de "D" gününde birliklerle birlikte çıkarmaya katılmayı istediğini bildirdi, generaller Churchill'i caydırıncaya kadar bir hal olmuşlar. Şu işe bak! İhtiyar mihtiyar ama ne sağlam, ne yürekli insan!

Heyecan az çok yatıştı, ümidimiz harbin bu yıl sonunda sona ermesinde. Zamanı da geldi hani! Bayan Van Daan'ın dırdırı dayanılmaz hale geldi. Artık çıkarma sözü bitti ya, bu sefer havanın bozukluğundan şikâyet edip duruyor. Hanımefendiyi soğuk su dolu bir varilin içine sokup, tavan arasına kapatmaktan başka çare yok.

Van Daan ile Peter'den başka herkes *Hungarian Rhapsody** adlı kitabı hatmetti. Macar bestecisi, virtüözü, harika çocuğu Franz Litz'in hayat hikâyesi. İlginç bir kitap, yalnız bence kadınlardan biraz aşırı söz ediliyor. Litz, zamanında en büyük, en ünlü piyanist oluşu bir yana, kadınların da gözdesiymiş, yetmişine kadar üstelik. Düşes Marie d'Agould, Prenses Caroline, Kontes Wittgenstein, dansöz Lola Montez, piyanist Agnes Kingworth, piyanist Sophie Menter, Prenses Olga Janine, Barones Olga Meyendorff, artist Lila ile yaşamış. Liste yüklü, ben bu kadarcığını saydım. Kitabın musikiyle, sanatla ilgili bölümleri gerçekten ilginç. Adı geçenler arasında Schumann, Wieck, Hector Berlioz, Johannes Brahms, Beethoven, Richard Wagner, Hans von Bülov, Anton Rubinstein, Frédéric Chopin, Victor Hugo, Honore de Balzac, Hiller, Mummel, Czerny, Rossini, Paganini, Mendelssohn da var.

Litz hoş, eliaçık, alçakgönüllü, yalnız kendine güveni pek büyük bir insanmış. Herkese yardım eder, sanatına bağlı bir sanatçıymış, konyağa, kadınlara düşkün, gözyaşına, dayanamaz, efendi insanmış, kimseye hayır diyemez, paraya pula bakmaz, dinsel özgürlük, insan kardeşliği ülkülerinin savunucusuymuş.

Dostun Anne

13 Haziran, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Bir doğum günü daha geçti, on beşimdeyim artık. Bir sürü armağan geldi.

---

* *Macar Rapsodisi.*

Springer'in *Sanat Tarihi*'nin bütünü, birtakım iç çamaşırı, bir mendil, iki kase yoğurt, bir kavanoz reçel, baharlı bir kek, bir de bitkiler üstüne bir kitap; hepsi annemle babamdan. Margot'dan bilezik, Van Daan'lardan bir kitap, Dussel'den tatlı bezelye, Miep ile Elli'den şekerlemeyle ders kitapları, Kraler'den de *Maria Theresa* adlı harika bir kitapla üç dilim kremalı pasta, Peter'den de bir demet şakayık, oğlancağız dişe dokunur bir şey bulmak için didindi durdu ama elinden ne gelir ki?

Havanın bozukluğuna, üst üste fırtınaya, yağmura rağmen çıkarma ilerliyor.

Dün Churchill, Smuts, Eisenhower, Arnold kurtarılmış olan Fransız köylerini ziyaret ettiler. Churchill'in içinde bulunduğu torpidobot kıyıyı topa tuttu. O da birçokları gibi korku nedir bilmeyen bir adam. İmreniyorum onlara.

Burdan dışardaki halkın çıkarma üstüne gelen haberlere nasıl tepki gösterdiğini kestirmek güç. Şüphesiz ki halk miskin (!) İngilizler sonunda kollarını sıvadığına memnun olmuştur. Hâlâ Almanlardan nefret edip de İngilizleri hor gören, bunak hükümeti deyip duran Hollandalı kalmışsa, hakkı bir araba kötek! Akılları başlarına gelir o zaman.

İki aydır aybaşı olmalıydım. Cumartesi günü başladı. Ben razıyım, sıkıntısına pisliğine, gecikmesin de.

Dostun Anne

14 Haziran, 1944
Çarşamba

Sevgili Kitty,

İstekler, düşünceler, pişmanlıklar, hayal kırıklıkları içinde paralanıyorum. Ben sandıkları kadar burnu ha-

vada bir insan değilim. Kusurlarımı, eksik yanlarımı herkesten daha iyi biliyorum ama aynı zamanda bunları nasıl alt edeceğimi de öğrendim, çok düzeldim son zamanlarda, daha da düzeleceğim.

Öyleyse niye beni hâlâ burnunun doğrusuna giden, çokbilmiş bir kız belliyorlar diye üzüm üzüm üzülüyorum. Gerçekten çokbilmişin biri miyim, yoksa çevremdekiler pek az şey mi biliyorlar? Saçma maçma, bu son cümleyi silmeyeceğim, çünkü göründüğü kadar saçma değil bu söz. Can düşmanım Bayan Van Daan'ın ne kalın kafalı olduğunu bilmeyen yok. Resmen budalanın biri. Zaten böyle budalalar, kendilerinden daha açık kafalı birini gördükleri zaman, hasetlerinden çattadanak çatlarlar.

Bayan Van Daan beni budala belliyor, biliyor çünkü benim zekâdan yana kendi kadar yaya olmadığımı. Benim iddiacı olduğumu söylüyor; çünkü kendi, ukalanın dik âlâsı. Benim giysilerimi kısa diye tenkit ediyor, çünkü kendininkiler düdük gibi. Çokbilmişliğimi ikide bir yüzüme vuruyor, çünkü kendi bilmediği, anlamadığı konulara burnunu sokmadan edemiyor. Gene de kabul, ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Hani benim de çokbilmişliğim tutmuyor değil ara sıra.

Yalnız işin kötü yanı, ben kendimi herkesten fazla kınıyor, ayıplıyorum; bir de bunun üstüne annem gelip de öğüt vermeye başlayınca pusulayı şaşırıyorum, ipin ucunu kaçırıp o zaman kabalaşıyor, karşılık vermeye girişiyorum. Derken "Kimseler beni anlamıyor" deyip işin içinden çıkıyorum. Aklımdan çıkaramadım bu sözü. Biliyorum, saçma, gene de içinde gerçek payı yok değil. Kendimi öylesine didikliyorum ki başkalarından beni rahatlatacak, yatıştıracak güler yüz, tatlı bir çift söz bek-

liyorum, bana dişe dokunur bir öğüt verecek, öbür yandan da benim gerçek yüzümü kavrayacak birini özlüyorum, bu ana kadar bulamadım böyle birini.

Biliyorum, aklına hemen Peter gelecek. Öyle değil mi? Durum şu: Peter beni sevdalısı gibi değil arkadaşı gibi seviyor, gitgide de ısınıyor bana. Ama bizi geri tutan nedir, o bilinmedik şey? Ben de anlamıyorum. Kimi zaman onun için duyduğum özlemin az buçuk yapmacık olduğuna inanasım geliyor. Yanlış! Çünkü, bir iki gün onu görmeye gidemedim mi büsbütün göreceğim geliyor onu. Peter iyi çocuk, hoş çocuk, gelgelelim saklamaya lüzum yok, beni hayal kırıklığına uğratan bir sürü kusuru var. Özellikle dine karşı gelişi, yemek üstüne, olmadık şeyler üstüne ileri geri konuşması yok mu midemi bulandırıyor. Korkacak bir şey yok ama söz verdik birbirimize, taş çatlasa kavga etmeyeceğiz. Peter kendi halinde bir insan, her şeyi hoş gören, çabuk boyun eğen soyundan. Öyle şeyler söylüyorum ki ona, annesinden bunun yarısı kadar söz işitse cin ifrit olur. Bir yandan da kendine çekidüzen vermek için didiniyor. Peki ama kendini niye saklıyor benden, benliğinin derinlerine sokulmama niye el vermiyor? Kabul, yaratılışça benden daha içe kapanık. Ama kendimden de biliyorum; en kapalı insanlar bile güvenebilecekleri, dertleşebilecekleri birini ararlar.

Peter de, ben de Gizli Bölme'de hayatımızın en düşünce dolu yıllarını geçirdik. Oturup oturup gelecek günlerden, bugünkü halimizden, geçmiş zamanlardan söz ediyoruz. Gene de, dediğim gibi, o gerçek şeyin eksikliğini duyuyorum, oysa biliyorum, ta yanı başımızda durup duruyor.

Dostun Anne

15 Haziran, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Kim bilir belki de bunca zamandır dışarı çıkamadığım için olacak, tabiata vurgunluğum üstümde. Eskiden mavi gök, kuşların ötüşü, ay ışığı, çiçekler hiç de duygulandırmazdı beni, şimdiyse büyülüyorlar.

Pentokost'da, hava da öyle güzeldi ki ay ışığını iyice seyretmek için saat on bir buçuğa kadar yatmadım. Boşa gitti emeğim, bir kere ay öylesine parlaktı ki camı açmayı yemedi gözüm. Bir iki ay önce, bir akşam, cam da açıktı, geç vakte kadar oturdum önünde. Karanlık, yağmurlu bir gece, sağanak, deli deli bulutlar avucunun içine aldı beni adeta. Bir buçuk yıldır ilk defa geceyle böyle yüz yüze kaldım. O geceden sonra, hırsız, baskın, fare korkusu bile diş geçiremez oldu, bir başıma aşağı inip mutfağın özel büronun penceresinden dışarıyı seyrettim. Tabiata tutkun bir sürü insan var, hastanelerde, cezaevlerinde, tabiatı doya doya seyredecekleri günü bekleyen insanlar var, bir de bizim gibiler, durduğu yerde kapanmış dört duvar arasına, yoksulun, zenginin eşitçesine yararlandıkları güzelliklerden yoksun bırakılanlar. Uyruk değil, göğe, bulutlara, aya, yıldızlara bakınca, daha sabırlı, daha dinç hissediyorum kendimi. Sinir ilaçlarından, Valerien'den, Bromine'den bin kat iyi tabiat ana bana alçakgönüllülük aşılıyor, her türlü darbeye dayanma gücü veriyor.

Yazık ki tabiata ancak toz içinde camlardan, kepaze perdeler arasından o da fırsat düşerse bakmak zorundayım. Bütün bunlar işin keyfini kaçırıyor. Tabiatla insanın arasına hiçbir şeyin girmemesi gerek.

Dostun Anne

16 Haziran, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Yeni meseleler: Bayan Van Daan bir felaket, dır dır dır dır, cezaevlerinden darağacından, intihardan başka söz çıkmıyor ağzından, Peter onu bırakıp da bana açılır oldu diye kıskançlığından kahroluyor. Dussel, umutlarını boşa çıkardı, dalga geçmeye yanaşmadı diye kırgın, kocası kürk manto parasını cıgarayla tüketiyor diye kuruntuda, her dakika kavga, bağırıyor, çağırıyor, bir de ağzı bozuk ki ağlıyor, haykırıyor, sinirli sinirli gülmeler, derken bir kavga daha. Bu iç ezintisi münasebetsiz mahlûka ne yapılır bilmem ki! Kimsenin onu ciddiye aldığı yok. İşin kötüsü Peter kabalaşıyor, babası sinirli, annem de büsbütün damarına basıyor. Şakası yok, aklını kaçırmak işten değil. Tek çare var, her şeye gülüp geçecek, hiçbir şeyi üstüne vazife etmeyeceksin. Bencillik bu belki ama sapıtmamak için başka çare yok.

Kraler'e dört haftalık angarya için yeni bir çağrı gelmiş. Doktordan bir rapor uydurup paçasını kurtarmak istiyor. Koophuis de bir mide ameliyatına razı olacak galiba. Dün sabah on birde bütün özel telefonlar kesildi.

Dostun Anne

23 Haziran, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Yeni bir şey yok. İngilizler Cherbourg'a yüklendiler. Pim ile Van Daan'a bakarsan, Ekim'in onunda serbes-

tiz. Ruslar da hızlandılar. Vitebsk'e taarruza giriştiler. Almanlar Rusya'ya saldıralı tam iki yıl oluyor. Patatesler suyunu çekti, bundan böyle adam başına dağıtacağız. Herkes de böylece kendi payına düşeni bilir.

Dostun Anne

27 Haziran, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Ferahladık, işler çok iyi gidiyor. Cherbourg, Vitebsk, Sloben bugün düştü. Bir alay tutsak, ganimet, İngilizler artık istediklerini karaya çıkarabilirler, ellerinde liman da var, üç hafta içinde koca Cotentin yarımadası ellerine geçti. Korkunç başarı. Çıkarma başlayalı, yağmurun, fırtınanın ardı kesilmedi, gene de İngilizler Amerikalılar büyük üstünlüklerini göstermekten geri kalmadılar. Hem de nasıl! Bir yandan "Harika silah" yapacağını yapıyor. Canım ama İngiltere'de birkaç şehir yanıp yıkılırsa kıyamet kopmaz a! Alman gazeteleri istediği kadar harika silahın marifetlerini yaya dursun, Hitler Bolşeviklerin gemi azıya almaları üzerine ne düşünüyor acaba?

Orduda hizmet görmeyen bütün Alman kadınları çocuklarıyla birlikte Groning'e Friesland'e, Gekderland'e taşındı. Mussert* çıkarma buraya varacak olursa üniformasını giyeceğini söyledi. Sevsinler! Demek bizim şişkonun cengâverliği tuttu. Rusya'da niye kendini göstermedi daha önce? Finler bir barış teklifini geri çevirdiler-

* Mussert: Hollanda Nasyonal Sosyalist Partisi Lideri.

di, bu sefer gene barış müzakereleri yarıda kesildi. Sonradan pişman olacaklar, sersemler!

Dostun Anne

30 Haziran, 1944
Cuma

Sevgili Kitty,

Hava kötü ya da bad weather at a stretch to the thirtieth of June. Nasıl İngilizcem ha? Pek ilerlettim işi. Sözlük yardımıyla. *An Ideal Husband*'ı* okuyorum. Harp haberleri yolunda. Bobroisk, Mogilef, Orsa düştü; sürüyle tutsak. Burda desen, iyiyiz, sinirlerimiz de yatışmaya başladı. İyimserlere gün doğdu. Elli saçının biçimini değiştirdi. Miep bir hafta izinli. Son haberler bunlar.

Dostun Anne

6 Temmuz, 1944
Perşembe

Sevgili Kitty,

Peter büyüyünce haydut, kumarbaz olacağından söz ettikçe içime bir korku düşüyor, şaka yapıyor biliyorum ama bunlar onun kendi güçsüzlüklerinden ürktüğünü gösteriyor. Margot ile Peter gün geçmiyor ki bu çeşit sözlere girişmesin: "Ah, senin gibi kararlı güçlü olsaydım, istediğim şeylere sarılmasını bilseydim, aklıma koyduğumu yapacak güçte olsaydım..."

Kimseden etkilenmemek, kendi doğru bildiğimce bir başıma hareket etmem iyi bir şey mi acaba?

---

* *İdeal Bir Koca.*

Aklım almıyor bir insanın, "Ben güçsüzüm," dedikten sonra kendini düzeltmeye çalışmamasını anlayamıyorum. Madem biliyorsun böyle olduğunu, niye kendi kendinle savaşmıyorsun, niye kendini denetlemiyorsun? Gösterdikleri sebep ne biliyor musun? Savaşmamak daha kolaymış... Bu karşılık gözümü korkuttu işte. Miskin, yapmacık bir hayatın kolay bir hayat biçimi olduğunu mu sanıyorlar yoksa? Öyle şey mi olur! İnsanlar miskinlik yüzünden rahat kaygısıyla, para hırsıyla böyle kolay kandırılacak olduktan sonra halimiz nice olur?

Hanidir Peter'e ne demeli, kendisine güvenini artırmaya, kendisini düzeltmeye, yola sokmaya başlamasını sağlamak için ne yapmalı diye düşünüp duruyorum. Benim düşündüklerimin de doğru olup olmadığını kesin olarak bilmiyorum ya neyse!

Başka bir insanın tüm güvenini kazanmanın ne güzel bir şey olacağını aklımdan geçirir dururdum, şimdi bu yolda bunca şey başardıktan sonra kafama dank dedi, karşındaki insanın ne düşündüğünü kavrayıp ona göre kendini ayarlamak öyle kolay iş değilmiş. En büyük güçlük, "kolay", "para" gibi kavramlara yabancı oluşum. Peter omzunu bana dayamaya başladı, bu böyle gitmez. Peter gibi insanlar kendi ayaklarının üstünde durmayı bilemiyorlar, üstelik kendini bilen bilinçli bir insan olarak kendi yağıyla kavrulmak büsbütün güç. Onca meselenin ortasında kendine bir doğru yol seçip ürkmeden, göz kırpmadan o yolda yürümek yiğitlere vergi. Ben de kaç gündür ordan oraya savrulup duruyordum, bu "kolay", "para" gibi korkunç, öldürücü sözlere bir karşılık bulabilmek için uğraşıyorum.

Ona nasıl anlatayım, kolay görünen, çekici görünen şeyler sonunda onu derinliklere, rahat huzur bulunma-

yan, güzellikten, gerçek dosttan yoksun, bir dalındı mı bir daha kurtulunmayan derinliklere sürükleyecek?

Hepimiz yaşıyoruz, gene de niçin, neden yaşadığımızı bilmiyoruz. Hepimiz mutlu olma emeliyle yaşıyoruz, hayatlarımız değişik, gene de birbirine benzer. Üçümüz de iyi çevrelerde büyüdük, okuyup öğrenme, hayatta bir şeylere erişme oluntuları içinde yetiştik. Mutluluğa ulaşma umudumuzun büyük olmasını olağan karşılıyorum, yalnız bu mutluluğu hak etmiş olmamız gerek. Bu da kolay iş değil. Çalışmak, kolaya kaçmak, miskinliğe, kumara, kanunsuz işlere sapmamak gerek. Tembellik ilk ağızda çekici görünebilir ama insana gönül rahatlığı sağlayan, varsa yoksa çalışma, alınteri...

Çalışmaktan hoşlanmayan insanları anlayamıyorum. Ama Peter'in durumu başka. Onun sadece yöneleceği bir amaç yok, kendinin bir şey yapabilmek için gereği kadar akıllı, vergili olmadığını aklına koymuş. Zavallı çocuk, ömründe başkalarını hoşnut etmenin ne demek olduğunu bilmemiş, bunu da ben öğretemem ya! Dini inancı yok, Hazreti İsa'ya atıp tutuyor, Tanrı adını çekinmeden sövgü arasında kullanıyor. Ben de öyle değilim ama, gene de her seferinde onun nasıl yalnız, hınçlı, nasıl derme çatma bir insan olduğunu görüp üzülüyorum.

Bir dini inancı olanlar bin yiyip bin şükretsinler, göksel şeylere inanmak her insana vergi değil. İlle ölümden sonra çekilecek cezadan, cehennemden, arafattan korkmak şart değil, birçok kimseler bu gibi şeylere inanç besleyemiyorlar, mesele orda değil, bütün iş insanı doğru yolda yürütmeye el verir bir dine inanmakta, hangi din olursa olsun, yeter ki inan bir şeye! Diyeceğim, önemli olan Tanrı korkusu değil, insanın kendi onurunu, bi-

lincini koruma kaygısı. Herkes uyumadan önce her gece o gün başından geçen olayları bir sıradan geçirip hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğunu düşünseydi kim bilir dünya ne kadar daha güzel, daha yaşanası bir yer olurdu. O zaman işte insan kendiliğinden kötü yanlarını düzeltmeye girişir. Böyle istediği gibi bir insan olmaya bakardı. Bunda yapılmayacak bir şey yok, büyük de yararı dokunuyor insana. İç temizliği, yürek temizliği insanı güçlü kılıyor.

Dostun Anne

8 Temmuz, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Bizim firmanın baş temsilcisi, Bay B. Biwerwijk'e gitmiş, orda müzayededen kaşla göz arasında bir alay çilek kaldırmış. Hollanda'da bütün yetiştiricilerin mallarını müzayede yerine getirmesi şart. Çilekler, toprak, kum içinde geldi ama göz doyuracak kadar bol. Memurlarla bizim için de 24 tepsi ayrıldı. O akşam bir alayını şişeye bastırdık, geri kalanı da reçel yapıldı.

Saat yarımda, mağazada kimse olmayışından yararlanarak ön kapı açıldı, tepsiler içeri alındı, Peter, babam, Van Daan merdivenlerde koşuşup duruyordu. "Anne, sıcak su getir! Margot, bir leğen bul!" Ağız ağıza dolu mutfağa girdiğimde bir tuhaftı midem. Herkes kolları sıvadı. Miep, Elli, Koophuis, Henk, babam, Peter, herkes iş başındaydı, hem de gündüzün.

Perdeler var, dışardan görünmüyor içerisi, gene de hızlı hızlı konuşmalar, kapıları çat diye vurmalar ürküt-

tü beni. Sözüm ona saklanıyoruz burda diye bir kuşku geldi içime, yeniden dünyaya katılmak tuhaf oluyor. Lenger ağız ağıza doluydu. Herkes mutfak masasının başına toplanmış, çilek ayıklıyordu, çileklerin çoğunu oracıkta mideye indiriyorlardı ya neyse! Bir kova daha lazım geldi. Aşağıya indi Peter. Tam o sırada kapının zili çalmaz mı; Peter deli gibi yukarı fırladı, dolap kapısını kapattı. Sabırsızlıktan tepinip duruyorduk, çileklerin yarısı yıkanmamıştı daha, musluğu açabilirsen aç! Evde gürültü oldukça musluğu açmak yok.

Saat birde Henk gelip kapıyı çalanın postacı olduğunu söyledi. Peter bir koşu aşağıya. Zır kapı. Gidip bakıyorum, önce dolap kapısının oraya, sonra da merdivenin başına kadar iniyorum. Peter de orda, tırabzanlardan eğilip hırsızlar gibi aşağısını dinliyoruz. Yabancı bir ses geldiği yok. Peter parmaklarının ucuna basa basa aşağıya süzülüyor, yarı yolda durup Elli diye sesleniyor: "Elli!" Peter'in sesi mutfağın gürültüsüyle boğuluyor. Aşağıya, mutfağa iniverdi. Soluksuz bekliyorum. Derken bir ses: "Fırla yukarı Peter, muhasebeci geldi, hadi!" Koophuis'un sesi, Peter içini çekerek yukarı çıkıyor. Bir buçuğa doğru da Kraler geliyor yukarı: "Amanın çilek kesildi ortalık. Kahvaltıda çilek, öğleyin çilek, içim dışım çilek kesildi. Yukarı geleyim, dedim, hiç değilse kokusundan kurtulurum. O nedir, o yıkadığınız, yine çilek mi yoksa? Bana müsaade!"

Çilekler şişelere bastırıldı. Akşamleyin iki kavanoz açıldı. Reçel yapıyor babam. Ertesi sabah iki, akşamleyin dört şişe daha açıldı. Van Daan ısıyı ayarlayamamış. Babam habire çilek reçeli yapıyor.

Pirinci çilekle yiyor, sütü çilekle içiyoruz, ekmeğe katık ediyor, tereyağına katıyoruz, şekerli çilek, kumlu çi-

lek... İki gün oturup kalkıp çilek yedik. Allahtan arkası alındı, geri kalanı şişelerde kilit altına kondu.

"Anne," diye sesleniyor Margot, "Köşe başındaki bakkal 19 kilo taze bezelye yollamış." "Aferin adama," diyorum ama temizleme belası aklıma gelince nevrim dönüyor.

Öğleyin sofrada annem "Bezelyeleri ayıklayacağız. Cumartesi sabahı hepiniz yardım edeceksiniz," diyor.

Dostun Anne

15 Temmuz, 1944
Cumartesi

Sevgili Kitty,

Kütüphaneden *Bugünün Genç Kızları Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?* adlı bir kitap geldi. Bugün seninle bu konuda görüşeceğim.

Yazar, bugünün gençliğini tepeden tırnağa tenkit ediyor, yalnız genç takımını beceriksizlikle kınayacak kadar ileri gitmiyor. Yazara göre, gençlik isterse dünyayı daha iyi, yaşanır bir yer haline getirmek ellerinde, oysa onlar gerçek güzelliği bir yana bırakmış, saçma sapan şeylerle uğraşıyorlar.

Bazı bölümlerde, baktım, yazar doğrudan doğruya beni eleştiriyor gibime geldi, onun için sana bir kere daha her şeyi anlatacak, kendimi bu saldırıya karşı savunacağım.

Mizacımın belirli bir özelliği var, beni bir süre incelemiş olanların hepsi de dikkat etmiştir, o da kendi kendimi tanıyışım. Adeta dışardan bir insan gibi yaptığım hareketleri inceleyebiliyorum, kendimi sürekli gözlem

altında tutuyorum. O günkü Anne'ı önyargısız ele alabilir; hoş görürlülüğe sapmaksızın iyi, kötü yanlarını ortaya serebilirim. Her ağzımı açışta, dediklerimin doğru mu yanlış mı ya da başka türlü söyleyip söylenemeyeceği üstünde yargı yürütüyorum. Beğendiğim öyle çok taraflarım var ki saymaya başlasam sabahı ederiz. Her gün babamın şu sözlerine daha çok hak veriyorum: "Çocuklar kendi kendilerini yetiştirmelidir." Anneler babalar çocuklarına öğüt verir, onlara doğru yolu gösterirler ama bir çocuğun karakterine damgasını basacak olan kimse ancak kendisidir.

Bundan başka gözüpek birisiyim, kendimi güçlü hissediyorum, her türlü sıkıntıya hazırım, kendimi öyle hür, öyle genç hissediyorum. Bunu ilk kavradığımda pek sevinmiştim, çünkü artık hemen herkesin başına gelen tersliklere daha kolay karşı duracağımı, önlerinde boyun eğmeyeceğimi gördüm.

Bütün bunlardan daha önce söz etmiştim. Asıl "Babamla Annem Beni Anlamıyor" bölümünü ele almak istiyorum. Annemle babam her zaman beni el üstünde tuttular, bir dediğimi iki etmediler, savundular beni, ellerinden geleni yaptılar benim için. Gene de ne zamandır kendimi yalnız, bir başına bırakılmış, ihmal edilmiş hissediyorum. Babam benim dik başlılığımı gidermek için yapmadığını bırakmadı ama boşuna. Ben kendi kusurumu görüp inceleyerek, düzeltmeye çalışarak, doğru yola soktum kendimi.

Nasıl oluyor da bu geçirdiğim sınavda babamın en ufak bir yardımı dokunmadı, neden dolayı bana elini uzattığı zaman ıskaladı çünkü babam yanlış yöntem kullandı, bana çocuk muamelesi etti. Saçma gibi geliyor bu dediğim, benimle dertleşen, bana güven aşılamaya ça-

lışan bir kişi varsa o da babam ama göz önüne almadığı bir nokta var. Anlamadı ki herkesten başka olmak isteği, en önemli özellik benim için. "Çağının belirtileri", "başka kızlar", "geçer hepsi bunların" çeşidinden sözlere karnım tok. Ben rasgele, öbür kızlara benzeyen bir kız çocuğu olmak istemiyorum ki. Beni Anne olarak, kusurları, erdemleriyle kendine özgü bir varlık yerine koysunlar istiyorum. Sonra her önüme gelene açılamam ki, bana yakınlık edecek kimsenin öyle kendini tanımış olması, bana açılmış olması gerek. Babamı iyice tanımıyorum ki, onunla sıkı fıkı olabilmem için gerekli bilgiden yoksunum. Pim işi hemen babalığa, yaşça başça büyüklüğe vuruyor, kendinin de başından böyle şeyler geçtiğini söylemekle meseleyi hallettiğini sanıyor, istediği kadar denesin, bana arkadaşça davranmak elinden gelmiyor. O yüzden hatıra defterimden başka hiç kimseye dünya görüşümü, düşüncelerimi anlatmadım. Arada bir de Margot'ya açıldığım oldu ama babama hiçbir zaman beni tedirgin eden konularda yanaşmadım. Ülkülerimi onunla paylaşmadım, bu arada da onu kendimden uzaklaştırdığımın farkındaydım.

Başka ne yapabilirdim ki? İçimden geldiği gibi hareket ettim, kafamın dinç olması için uygun gördüğüm yolu seçtim. Bu arada zaten işarete bakmacasına, derme çatma kurduğum huzur, güven yapısını başkalarının tenkidine açık bırakmış olaydım, çoktan tepetaklak gitmiştim. Pim'in bile beni tenkidine razı değilim. Bu yüzden onu kendimden soğuttuğumu da biliyorum.

Hep kafamı kurcalayan şu: "Niye babam sinirlendiriyor beni?" Öyle ki bana bir şeyler göstermesine bile dayanamıyorum, tatlı dili, beni hoş tutması bile yapmacık gibi geliyor, kendi başıma kalmak istiyorum, ona kar-

şı durumumu kestirinceye kadar benden uzak durmasına bile razıyım, tek rahatsız etmesinler beni. O korkunç mektubu yazdığımdan beri içimi kemiren pişmanlık duygusu daha geçmedi. Her bakımdan güçlü, yürekli olmak ne zor şey!

Hayal kırıklığı gözüyle bakarsan bunlara, asıl Peter beni kırdı. Biliyorum o beni elde edeceğine ben onu elde ettim. Kafamda kendime göre bir hayal yarattım, onu dostluk, sevgi arayan, duygulu, sevimli, sakin bir çocuk belledim. Bense içimi dökecek bir insana muhtaçtım, doğru yolu bulmama yardım edecek bir dost istiyordum kendime. İstediğime erdim, yavaş yavaş ama sağlam. Onu kendime çektim. Sonunda onu dostça davranışa yöneltttim, bu sefer dostluk, sonradan doğru görmediğim bir yakınlık halini aldı.

En özel şeylerden söz ettik ama bu ana kadar benim gönlümü, benliğimi kavrayan konuları ağzımıza almadık. Peter için ne düşüneceğimi ben de bilmiyorum, yalınkat bir insan mı yoksa hâlâ benden çekiniyor mu? Hepsi bir yana, gerçek dostluk kurma çabasında büyük bir hatam oldu. Başlangıçta onu elde etmek için aşırı yakınlığa saptım, oysa öbür çareleri de denemem gerekti. Sevilmek istiyor, görüyorum, gitgide bana tutuluyor. Buluşmalarımız onu hoşnut ediyor, oysa ben her seferinde tam bir yakınlığın kurulmamasından dolayı üzülüyorum. Gene de tartışmak istediğim konuları bir türlü açamıyorum. Peter'i sandığından fazla kendime bağladım. Sarıldı bana dört elle, şimdilik onu kendimden koparıp kendi başına kalmasını öğrenmeye zorlayamıyorum. Benim anladığım anlamda bir arkadaş olamayacağını anladığım zaman hiç değilse onu dar kafalılıktan kurtarmak, adam etmek üzere desteklemek istedim.

"İşin derinine gidilirse gençler yaşlılardan çok daha yalnızdır." Bir kitapta okumuştum bunu, aklımdan çıkmadı bu zamana kadar. Büyükler burda bizden daha çok çile çekiyorlar mı dersin? Sanmam. Onların her şey üstünde kesinleşmiş düşünceleri var, kararsız değiller. Biz gençler için ülkülerin sarsıldığı, yerle bir edildiği, insanların en kötü yanlarını ortaya vurduğu, doğru yoldan ayrıldıkları, Tanrı inancının zedelendiği böyle bir çağda ayakta durabilmek, kendine çizdiği yola bağlı kalmak çok daha güç.

Büyüklerin bu ara daha büyük güçlük çektiğini ileri sürenler bizim karşılaştığımız meselelerin ne kadar ezici olduğunu, yaşımıza göre ağır, çapraşık dilemle karşılaştığımızı, tam kendimize göre bir çare bulduğumuzu sandığımız sıra, olayların karşısında bunların tuz buz oluverdiğini akıllarına bile getirmiyorlar. Çağımızın güçlüğü bu: Ülküler, düşler, umutlar tomurcuklanıyor içimizde ama korkunç gerçeğin yumruğunu yiyip dağıtmak üzere...

Gene de ülkülerimden bu zamana kadar vazgeçmemiş olmam şaşılacak şey. Yoksa hepsi gerçekleştirilemeyecek kadar saçma olma damgası altında yaşıyor. Ülkülerime bağlı kalıyorum, çünkü kim ne derse desin, insanların aslında iyi olduklarına inanıyorum. Umutlarımı kargaşadan, ölümden, yıkımdan kurulu bir temel üstüne kuramam ya! Dünyanın bir uçuruma gittiğini, hepimizi süpürecek yıldırımların yaklaştığını görüyor, milyonlarca kişinin çilesini içimde duyuyorum, gene de gözlerimi göğe kaldırdığım zaman her şeyin bir gün düzeleceğine, bütün bu hunharlıkların sona ereceğine, barışın üstün geleceğine inanmaktan kendimi alamıyorum.

Burda yaşadıkça ülkülerime bağlı kalmam gerek. Belki onları uygulayacak, gerçekleştirecek gün gelecek.

Dostun Anne

21 Temmuz, 194
Cuma

Sevgili Kitty,

İşler düzeldikçe benim de umudum yeniden yeşermeye başladı. Gerçekten iyi gidiyor işler. Haberler harika: Hitler'e bir suikast yapıldı. Bu sefer Yahudi komünistlerinin, İngiliz kapitalistlerinin parmağı yok, doğrudan doğruya asil bir Alman generali, genç bir kont tarafından yapılıyor bu iş. Kaderin cilvesi, Führer kurtuldu, birkaç çizik, yanıkla paçasını kurtardı. Yazık, yanındaki subaylardan, generallerden bazıları öldü. Kont öldürüldü.

Bundan da anlaşılıyor ki harpten bıkmış, Hitler'i ortadan kaldırmayı aklına koymuş olan bir sürü subay, general var. Hitler'den kurtulduktan sonra amaçları, bir diktatorya kurup müttefiklerle barış yapmak, sonra da yeniden silahlanıp yirmi şu kadar yılda hazırlıklarını bütünledikten sonra bir başka harp çıkarmak. Belki de Tanrı Hitler'in bu anda ortadan çekilmesini uygun bulmadı. Almanlar birbirlerini temizlemeye başlarlarsa müttefiklerin ekmeğine yağ sürülür. İngilizlerle Ruslara daha az iş düşer, bir an önce kendi şehirlerini, yurtlarını düzeltmeye başlarlar.

Gene de iş bitti sayılmaz, hayal kırıklığına uğrarsam diye mutlu olayların yakın olduğunu düşünmekten çekiniyorum. Fark etmişsindir, bugün gerçekçi halim üs-

tümde, öyle ülkülerle, yuvarlak sözlerle konuşmuyorum. Üstelik Hitler de lütfedip bundan böyle sadık uyruklarının, ordunun Gestapo buyruklarına uyacağını, askerlerin bu kancıkça harekete karışmış olan üstlerini çekinmeden oracıkta temizleyebileceğini bildirdi.

Kim bilir ne kargaşalık olacak. Söz gelişi erin biri uzun yürüyüşten yorgun düştü, ayakkabıları vuruyor değil mi, geçecek subayının karşısına, "Sen, Führer'i öldürmeye kalktın değil mi namussuz? Al sana! Eten..." Subayların bundan sonra altındakilere emir vermekten ödleri kopacak.

Ben de ordan oraya atlayıp duruyorum. Gelecek ekime okul sıralarında oturma umudu aklımı karıştırıyor, lafımı şaşırıyorum. Oysa daha demin iyimser olmaktan çekindiğimi söylüyordum. Boşuna bana "çelişkiler küpü" demediler.

Dostun Anne

1 Ağustos, 1944
Salı

Sevgili Kitty,

Geçen mektubum "çelişkiler küpü" sözüyle sona erdiydi. Bu mektuba da öyle başlayayım. Ama bu çelişki ne demek oluyor bir kere? Çelişki iki türlü olabilir, iç çelişki, dış çelişki.

İlki, terslik diye de tanımlanabilir, dediğim dedik deyip burnunun doğrusuna giden insanların sonunda kendilerini kaptırdıkları olağan çelişkiler. Bu da bildiğin gibi benim alınyazım. Dış çelişkininse ne olduğunu bilen yok; sır o.

Önce de söylemiştim, benim ikili bir benliğim var. Bir yarımla delidoluyum, her şeyi alaya alışım, daha doğrusu hafife alışım var. Bunun içinde dalga geçmeye, arada bir öpüşmeye, sarılışmaya, ayıp hikâyelerden gocunmamaya yatkın halimi de sayabilirsin. Bu yanım her zaman tetikte, uyanık, öbür temiz bölümümü geri itiyor. Kimse Anne'ın bu iyi yanını bilmiyor, o yüzden de beni çekilmez bir kız belliyorlar.

Ben başkalarının gözünde bir iki saat seyredilebilir bir palyaçoyum, işi bittikten sonra yüzüne bakılmaz, köşede unutulan bir gönül eğlencesi. Ağırbaşlı insanlar için film yıldızları neyse ben de oyum, bir müddet için eğlenceli bir şey, hani fena değil ama iyi de değil, dedikleri soyundan. Sana bunları anlatayım istemezdim ama ne yapalım ki gerçek bu! Benim hoppa yanım öbür yanımdan daha atılgan, ondan dolayı da hep üste çıkıyor, bu böyle de gidecek; asıl benliğimi ortaya çıkarmak bu delidolu yanımı dizginlemek için nasıl uğraştım. Olmuyor. Bu işin neden yürümediğini de biliyorum.

Beni göründüğüm gibi bilenlerin bir gün gelip öbür yanımı da fark edince alaya almalarından çekiniyorum; gülünç, duygulu, sulugözlü oluşumu matrağa alacaklar diye korkuyorum. Alıştım beni ciddiye almamalarına ama buna ancak delidolu Anne alıştı, yoksa öbür Anne böyle şeylere dayanamaz, yufka yürekli o, cılız, ince. Bazen şöyle kısa bir zaman için öbür Anne'ın üste çıkmasına el verdiğimde, tam dili çözüleceği sırada büzülüveriyor zavallıcık, delidolu Anne'a kaptırıyor parsayı.

Bundan dolayı insan arasına çıktığımız zaman görünen hep delidolu Anne, öbürü ancak yalnız kaldığımız zaman ortaya çıkıyor. Nasıl bir insan olmak istediğimi, içimin nasıl olduğunu elifi elifine biliyorum. Ama bu sa-

dece kendi aramızda. Onun için de benim sadece dış yanımı bilenler mutlu bir insan olduğuma karar veriyor. Oysa ben asıl içten yana mutluyum. Ben içimdeki tertemiz Anne'ın buyruğundayım, dışarıdan bakılınca da ancak o ipini koparmış deli Anne görünüyor.

Daha önce de söylediğim gibi gerçek duygularımı ortaya vurmuyorum, bundan dolayı da oğlan delisi, civelek, aşk romanları okuyucusu çeşidinden sıfatlara hak kazandım. Delidolu Anne her şeye kahkahayı basar, omuz silker geçer, ters karşılıklar verir, hiçbir şeyi umursamıyormuş gibi davranır. Oysa öbür Anne'ın tepkileri bambaşka. Hani doğruyu söyleyecek olursam üzüldüğüm söz götürmez. Kendimi değiştirmek istiyorum ama çok güç.

İçimden bir ses diyor ki: "Olan oldu sana, tam kılığına girdin, tatsız, ters, kalpsiz bir kız oldun çıktın, herkes senden nefret ediyor, çünkü sen öbür, iyi yanının sesine kulak vermiyorsun..." İstemez olur muyum hiç, ama olmuyor ki. Uslu otursam birkaç dakika, herkes numara yaptığımı sanıyor, ben de işi mecburen şakaya vuruyorum. Bizimkilerden bahsetmiyorum, onlar beni ağır oturur görmesinler, ilaçları kaptıkları gibi geliyorlar, nabzımı mı tutmuyorlar, derece mi koymuyorlar... Kabız mı oldun gene, başın mı ağrıyor? Soru sual başlıyor. Böyle üstüme düştüler mi de büsbütün tersleşiyor, onu bunu kırıyor, sonra da kendim üzülüyorum. O zaman hemen kötü Anne'ı dışarı, iyi Anne'ı içeri çeviriyor, bir yandan da nasıl bir insan olmak istiyorum diye düşünüp duruyorum. Dünyada bir başına olsaydım nasıl bir insan olurdum acaba diye hayal kuruyorum...

Dostun Anne

Sonsöz

Anne'ın hatıra defteri burda bitiyor. 4 Ağustos 1944'te Grüne Polizei, Gizli Bölme'ye bir baskın yaptı. Bütün takım, Kraler ve Koophuis ile birlikte tevkif edildi; kimi Alman, kimi Hollanda toplama kamplarına gönderildi.

Gizli Bölme Gestapo tarafından yağma edildi. Yerde yatan eski kitaplar, dergiler, gazeteler yığını arasından Miep ile Elli, Anne'ın hatıra defterini buldular. Okuyucu için ilginç olmayan birkaç parça hariç, bütün metni sizlere sunduk.

Gizli Bölme halkından sadece Anne'ın babası, Pim geri döndü. Kraler ile Koophuis de nice bin beladan sağ kurtulup ailelerine kavuştu.

1945 Mart'ında Anne, Hollanda'nın kurtuluşundan iki ay önce, Bergen Helsen kampında öldü.

Can Yücel